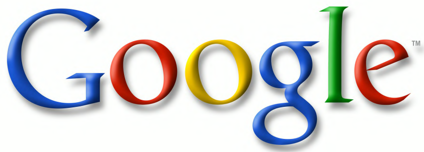
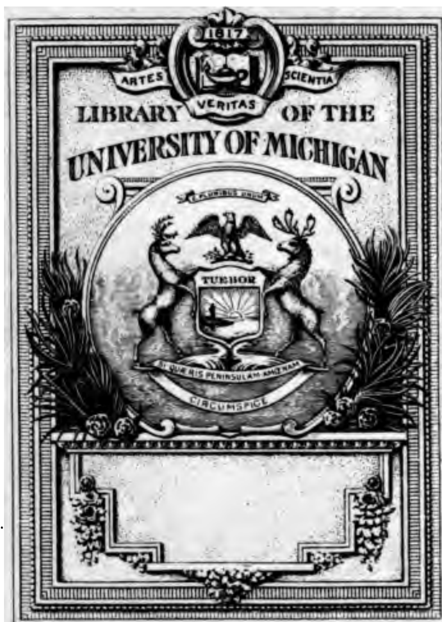
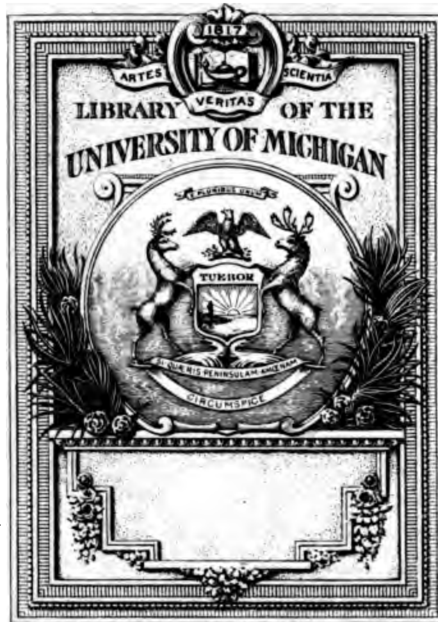

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

P6
T 3 [illegible]

C. PLINI SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBRI XXXVII.

RECOGNOVIT ATQUE INDICIBUS INSTRUXIT

LUDOVICUS IANUS.

VOL. IIII. LIBB. XXIII—XXXII.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXX.

PRAEFATIO.

Argumentum magis quam subsidiorum criticorum rationem respiciens librum XXXII. inserui huic volumini, ut in editione minore Silligius, qui in maiore eum posuit in fronte voluminis ultimi, quia ab hoc libro incipit praestantissimus *codex Bambergensis* qui a me detectus et anno MDCCCXXXV. (cf. Sillig. ed. min. vol. V. pagg. 335—507.) in lucem prolatus crisi Naturalis historiae Plinianae novam omnino aperuit viam. *Codicis rescripti Sessoriani*, qui est Romae in bibliotheca monasterii S. Crucis Hierosolymitanae, exiguae sane reliquiae ad libri XXV. quasdam paragraphos pertinentes vix unius loci (§. 21) mihi praebuerunt medelam. *L. Urlichsii Chrestomathia Pliniana* quum ad me perlata est, iam quattuor libri typis erant descripti, sed eius discrepantiam scripturae in his quoque notavi; M. Strackii nonnullas recepi coniecturas; alia quibus usus non esset Silligius mihi praesto non fuerunt, sed e codicibus ab eo adhibitis non pauca mihi videbantur esse emendanda, de quibus alia (e libris XXIII—XXV.) tractavi in Philologo vol. XII. pagg. 170—175., alia (e libris XXVI—XXXI.) in disputatione de auctoritate codicum Plinianorum quam misi *Friderico Thierschio*, viro amplissimo atque summe reverendo, studiorum meorum Plinianorum auctori atque moderatori, decem lustra post delatos summos in philosophia honores egregia cum laude peracta congratulans.

Scribebam Suevofurti prid. id. Iul. MDCCCLVIII.

---

a*

SCRIPTURAE DISCREPANTIA.

Codd. T(Vd except. p. 5. 3—27; a usque ad p. 9. 28.) lib. XXIII. §. 1.

Lib. XXIII. p. 3. lin. 9. *artes* TVadΘ *), *has partis* SMan. Dal. | 26. *cummis* S (V *gum.*), *gummi* ad. | 4. 9. *consparsum* SV (d edd. *spers.*), *compress.* a. | 11. *lienem* Sa, ..*ne* Vd. | 14. *nervorum* Vad, *item nerv.* Sv. | 20. *sint* SVaΘ, *sunt* Td. edd. | 24. *ossibus* ad (V *uss.*), *auribus* Hard. ex Dioscor. 5, 6, ubi Plinius videtur legisse ὀστᾶ pro ὦτα. | 28. *a nobis* d edd. | 30. *in stom.* Vd. | 31. *iocineris* VdΘ, ..*ri* Sa. | 34. *sint* SVd, *sunt* a edd. | *sede* Vd, *sedi* Sv. | 35. *scabritiem* S Man. Dalec., cf. §. 7; 31, 116. 130; 34, 153., *scabiem* Vad edd. | 38. *et par.* SV, *par..* (om. *et*) ad. | 5. 1. *percoquitur* Sd. | 7. *spiritus* S Broter. (qui praeterea coniecit *spirituum*), *spiritum* TVad, Harduinus coniecit *stomachum spiritus inflatione alvumque turbant* ex Dioscor. 5, 3. ἐκταράσσει κοιλίαν καὶ ἐκπνευματοῖ στόμαχον. An forte legendum est *stomachum spiritu*, *inflatione alvom turbant?* | 12. *Quae autem* a edd. | *aut in* Vd (S coll. 20, 161.) Murbac., *aut* a, om. edd. | 13. *et* V, *e* STad, *in* edd. | 17. 18. *saluberrimum* Vd. | 20. *oris* vet. Dal., *coris* V, *cordis* Td, *decoris* Sa. | *vomitionibus* I, ..*nis* TVad, ..*ne* Sv. | 21. *febri* TV. | 22. *et in os* Vd. | 29. *capitis* a edd. | *faciant* VaΘ, ..*unt* Td edd. | 30. *et* om. ad. | 36. *et fotu* edd., *et potu* Vd, *ac fotu* Sa. | 6. 11. *ceria* SPint. e Diosc., *teria* Tad, *theria* V. | 17. *erectis* TV. | 23. *quia* I, *quae* VadΘ, *quod* ST. | 26. *rheumatismum* a edd. | 29. *et pl.* a edd. | 31. *a* om. a. | 35. *Coi* Sa coll. 27, 44., om. TVd. | 38. *expiationem* TVad, *exspuitionem* S codd. Gelen. contra usum Plinii;

*) *S* significat contextum editionis Silligianae, *Sill.* commentarium Silligii, *U* Urlichsii Chrestomathiam Plin. Berol. 1857, *I* emendationes editoris, *Barb.* Hermolai Barbari Castigationes Rom. 1492, *Salm.* Exercitationes Plin. Trai. ad Rhen. 1689, *B* cod. Bambergens. sec X. vel XI., *P* cod. Pollingens. nunc Monac. sec. XV., *R* cod. Riccardian. sec. XI., *T* cod. Toletan. sec. XI.—XIII., *V* cod. Vossian. Leid. n. 61., *a* cod. Paris. 6795. sec. VIII. vel IX., *d* cod. Paris. 6797. sec. XIII., *Θ* cod. Chiffletian., *v* scripturam nullius codicis auctoritate nominatim confirmatam.

videtur excidisse *ad exscreationem.* | 7. 7. *ampelon leucen* d (a..*chen*), *ampelo leucen* SV. | 7. 8. *alii staphylen* S (Vad *stafil.*), *a fistafilen* a, *alii ophiostaphylon*, Barb. e Diosc. 4, 181. | 9. *cedrostim* SBarb., *cedrosin* Va (d..*usin*), *agrostin* T. | 15. *taedio* Sv, *taedioque* a, *taediumque* Vd, cf. 26, 3; 22, 69., Dioscor. 4, 181. σαπροκνήμων. | 16. *crocino* STV Murbac., *croci* ad edd. | 25. *turbat* Cornar. Sill. coll. Dioscor. l. c. ὑποταράττει, *purgat* Sv, fortasse huc tractum e fine huius paragr. | 30. *volsis*, *ruptis* Sv., cf. 22, 43., *vulsis corruptis* TVdΘ, *evulsis ruptis* a. An legendum est *ruptis*, *convolsis* ut 47; 27, 21; 30, 71; 32, 103. al.? cf. Dioscor. l. c. ῥήγμασι καὶ σπάσμασι. | 33. 34. *mulsa. Sucus radicis colligi debet* S, sed vid. Diosc. l. c. | 36. *mangonicat corpore* a (edd. *corpora*). | *serpentis fugat* om. TVd. | 38. *vitiet* SV, *uretet* ad, *urit* edd. | 8. 6. *asparagos* S codd. Gelen., ..*go* a. | 19. *balneis* a, *balin* Sv. | *simul* a. | 34. 35. *cognominatus* Sad, ..*tis V*, ..*tum* edd. | 35. *postea vero* SVd, *vero postea* a, *vero post illum* T. | *innumera* Vad edd., ..*ri* ST vet. Dalec. | 38. *indices* SΘ, *iudices* Vad edd. | 9. 8. *usquam* S, *nusquam* Vd, *umquam* a. | 11. *haec* ad, *hae* SV. | *videntur* I, vid. ad vol. III. p. 190, 17. et 294, 4; 295, 23. 27., *videntur sententiae* SVdΘ, *videntur victoriae* a. | 11. 12. *quoniam* Vd. | 14. *in frigido* S, *ne rigido* ad (V *ni*), *non rigido* T. | 15. *idem* Vd. | 18. *nec non* VΘ. | 26. *Falerno* TVad Θ, *Falerna* S (Gron. supra *Surrentina*, *Albana*). | 27. *Signium* (ut Graeci) Vd, *Signum* a, sed cf. 32, 109. | 30. *circumtectis* TVdΘ. | 31. *lactis* edd., *lactus* V¹Θ(Td. *let.*), *lacteus* SUV²Dalec. | 32. *aqua* TVΘ. | 34. *sicut* U, sed cf. 20, 181. | 35. *recreatur*, *appet.* (om. *et*) d edd. | 10. 1. *posse* SV, om. d edd. | 1. 2. *magis novo* UV²(V¹ *ovo*, Td *otio*). | 9. *vinum. sit vinum* (e dittographia) Vd (TΘ *situinum*, Θ in lemmate *De vino situino med.*), *vinum*, *si sit* Sv. | 11. *addunt his quae* SUΘ, *addi his quae* T, *addi atque* Vd. | 12. *traxere* Vd, *trahunt* SUΘ. | 15. *salubria* SGesn. coll. §. 44., *insal.* UTVdΘ. | 18. *salubre* U. | 23. *curis* Vd, *curas* Sv. | 24. *intend.* Gron. | 27. *debemus* S codd. Barb. cf. 7, 205., *demus* UVΘ, *damus* Td. | 29. *iugi* Vd, *e iugi* U Hard. Gesn., *iuge* Θ, *iugem* SGesn. | 36. *cum haemorrh.* Vd. | 11. 5. *infuso* I (edd. *quo etiam infuso*), *iufusa* TVd Θ, ..*sum* Sv. | *auferri* d (V *aut peri*), *aufert* S, auferunt

ficere edd. | *ob id* SV, *novit: ob id* a edd. (d *obiri*). | 17. 18. *videtur* Va. | 26. *sex libris* Td. | 33. *coperculo* SvdΘ, *coop.* Hard. Plin. Valer. 4, 40, *op.* a edd. vett. | 37. *a* STVd, om. a edd. | 23. 4. *eodem* STVΘ, *eo* ad edd. | 36. *pondere* * * *repugnante* I (videtur fuisse *pondere drachmae venenum repugnante* vel simile quid, idque a librario mutilatum in *pondere pugnante*), *pondere et pugnante* Sv. | 24. 8. *adpositu* S (THard. *app.*), . . *tum* VdΘ, . . *ta* a, . . *to* edd. vett. | 15. *alii* a edd. | 16. *eorum* Td, *et alius eorum* SVΘ, *eorum tamquam* a edd. | 21. *restingunt* S coll. 20, 223; 24, 45. 154; 29, 62., *restring.* Vad edd. | *ficu* Vad edd., *fico* S. | 23. et 32. *ficus* d. | 29. et 38. *valit.* I, cf. vid. ad 11, 32; 20, 4., *valet.* Sv. | 36. *renium* SVad, *renum* edd. | 38. *recolligenti* SGron., . . *tis* Vad alii codd. Gron. | 25. 1. *item in* VΘ. | 2. *sint* SV, *sunt* ad edd. | 3. *aut iri* I coll. 22, 69 et Diosc. 1, 183. σὺν ἴριδι, *aut si* TVadΘ, om. Sv, *aut iridis radice* Pint. | *admixta* Pint., . . *tae* a, . . *to* STVdΘ. | 6. *earum feminas.* Sv, dist. I coll. 30, 120; 31, 65.) Dioscor. l. c., Plin. Valer. 4, 47. | 7. *quoque decocto eodem* I (Vd *decocta*, a . . *tae*), *decoctae quoque eaedem* Sv. | 8. *peripleum.* I, vid. ad 59, 22; 150, 11; vol. III, p. 216, 30., *plerim.* Vd, *pleum* T, *peripneum* Sa edd. | *peripneumonicis. Cum ruta coctae torminibus prosunt* Sv, dist. I coll. Plin. Valer. l. c. | *coctae, et omnibus* I (Vad. *cocta*), cf. Plin. Valer. l. c., *coctae torminibus* SBarb. | 9. *et parotidi* om. d edd. | 11. *cum* ST, *cum et* Vad, *et cum* edd. | *hordeacia* S (V . . *diac.*). | 11. 12. *Nitro addito* SPint. coll. Dioscor., *nitro addito.* Vad edd. | 14. *carcinomatae* Vd (a . . *tas*), fort. *carcinomata, si sine ulcere sunt.* | 19. Lacunam notavit Sill., quam explet: *cineris drachma sumpta e cyathis.* An fuit: *cineris cyathus cum cyathis?* Cf. 14, 85. *salis cyatho.* | 22. *cum ambustis* Vd. | 23. *inlinitus* SV[2] (d *ill.*), *illinatus* Va, *illitus* edd. | 26. *licio e* Sa, *ilicio* V, *ilico* Td. | 27. *ulcera* SV, *vulnera* TadΘ. | 28. *crudae* TBarb., cf. §. 127; 15, 73; 17, 254., *cruda* V, *crudi* d, om. a. | *thymo* Vd. | *farinaque* SBarb. | 30. *lotus* I coll. §. 97; 32, 97., *totum* a, *coctus* TVdΘ, *tostus* Sv. | 33. *lacte* SVΘ, vid. ad vol. II. p. 197. 36., *lac* ad edd. | *caseo* Vad. | 36. *pota menses* ad edd. | 26. 8. *sanantur* Ta, . . *atur* Vd, . . *ant* Sv. | 9. *morsus, recentes cum* Sv, dist. I. | *phagedaenae* I, . . *nas* Sv. | 10. *grossae* Vad. | 11. 12. *suffitu, resi-*

stunt...potae, *item* Sv, dist. I. | 13. *parotidas* Vad, cf. 20, 167., *parotidas sanant* Sv. | 19. *e ramo* I coll. 21, 5. (Vd[1] *ramenterimo*, d[2] ..*mos.*), *ramo* a, *ramorum* S vet. Dal., *rami* edd. | 21. *intumescentem* SHard. Plin. Val. 3, 29, *impub.* TVad edd. | 22. *defracto ramo* a edd. (T *defracturam*, Vd *effracturam*), cf. §. 138; 17, 123., *detracto ramo* S Plin. Valer. qui infra habet *tollat dentibus.* | 26. *reddendam* Sa, ..*da* Vd (edd. supra *Herba quoque quam*). | 30. II *drachmis cum cyathis IIII.* I (Barb. *cyathis Attici IIII*) coll. Diosc. 4, 29., *ut cum ciati ut* a, *cum ut lati* Vd, *utcumque autem* Sv. | *decerpto ramo* I, *decerptarum* d (V *decrept.*, a *decept.*), *decerpta* Sv. | 33. *decocta* om. SMan. Dal. | 34. *decocto eo* Gron. ad §. 105., *decocta et* Sd (Va *tacet*) | *conluto ore* S, *coluere* Vad, *ore colluto* edd. | 37. *expressus. Qui* S, *expressusque* Vad, *expressus. Nec est* edd. | *eis* a edd., *eius* SVdΘ. | 27. 1. *eius* insertum esse videtur corrupto pronomine *eis*, nisi forte addendum erat l. 7. ante *decocti.* | 12. 13. *altior* Vd, *altiore* Sa. | 13. *sicca est* I, *siccae si* Vad, *siccae* SMan. Dal. | 21. *fic'* d. | *corticibus* ad edd., ..*cem* V, ..*ce* S. | 34. *mira* Vad, *Mori* Sv. | 35. *folia* SΘ, *in folia* Vad. | *futuri pomi* Vd. | 28. 12. *quae* Vd. | 14. *conferentem* S, ..*te* Vad. | 31. *in singulas singulis* Sv et Dal. (Plin. Valer. 4, 56. *singulae in singulis*), *in singulis* Vad, *in singulas* Gron. | 29. 2. *porcilacae* TVadΘ. | 17. *magnitudo* SVa, ..*tudine* Td. | 20. *tamen* om. Vd. | 29. *ungino.* a, *in vino* V (d eras. *in*, T om. *in*). | 31. 32. *ieiunis*, *aptae tenesmo solo* Sv., emend. I coll. §. 145 et Dioscor. 1, 178. | 35. *inponuntur cum* Sv, dist. I. | *et ruta* Vad, *et cum ruta* SBrot. | 30. 1. *ad* om. Vad. | 2. *taenias* Svet. Dal., *tineas* Vad edd. | 11. *hi* SV, om. ad. | 15. *haec* d. | 17. 18. *et effectus* om. Tad. | 26. *lamna* SV Θ, *lamina* ad edd. | 33. *apium* SVa, *apum* d. | 37. *cum cumino* Td. | 31. 3. *heminis* d. | 8. *concoquunt* edd. vett., *coquunt* ad Hard., *concuunt* V[1], *concuciunt* V[2](S ..*tiunt*). | 11. *et ulcera oris* Sa, om. VdΘ. | 15. *eius* edd., *et* Vd, *ea* Sa. | *quae* Sa, om. Vd. | 26. *calef.* SV[2]. | 32. 2. *manducata pituitas extr.* SMurbac. apud Cornar. ad Diosc. 4, 128., *manducata. Pituitas extr.* Vad. edd. | 15. *eruptionibus* a edd., cf. 26, 120., ..*nis* Vd, ..*ni* S. | *seminis* Strack. | 25. *quae* STd, *quod* a edd., *ad quod* V. | *liparas* S codd. Barb., *lepras* SVd (a

leph.). | 33. 6. *alarum* SDalec. (Diosc. 1, 55. μασχάλαις), *mal.* Va edd., *maxill.* Td. | 9. *a* om. SV.

Lib. XXIIII. pag. 34. lin. 6. *ilico* I (BV 34, 151; Va 27, 89; V 28, 78.), *illico* Sv. | 17. *cummis* S, *gummis* V, *cummi* d, *commi* Θ. | 35. 4. *vehementiores* (sc. duritias) Vd, ..*tior est* S, ..*tiora sunt* edd. | *iligna* S, *ligna* V edd., *lichenas* d. | 14. *Africa* I, cf. 16, 32; 22, 3; *Attica* Sv. | 15. *vermis subtilis* Sill., *vermis ultimis* TVd, *vermiculum* Sd. | *scolecion* S codd. Barb., *scolechilum* a codd. Salm., *scolecinum* Salm., *stultilum* TVd. | 18. *vi* S. | 19. *similis* ad edd., ..*li* Sv. | 23. *ulceribus* SMan. Dal. | 27. *ex aceto* Hard., *aceto* Sa, om. Vd. | 32. *nihil* om. ad edd. | *conmanducant* SV. | 35. *tumores* S codd. Gelen., cf. §. 16., *umores* Va (Td *hum.*). | 36. 1. *relegione* V, sic etiam 28, 24. 25. 34. 201; 29, 30; 30, 2. et B 36, 43. | 6. Lacunae signum posuit S. | *vero* om. edd., *vere* Strack. | 7. *capillos* Vad, quod vide ne a glossatore sit additum, cf. 20, 263. | 19. et 25. *ramiti* V (sic 20, 251. *ramites* V¹d; 24, 15. *ramiti* bis V; 26, 78 et 79. *ramiti* RVd; 30, 135. *rames* RVd; 136. *ramitosis* RVd; 137. *raniti* RVd; nihil enotatum est 20, 142; 22, 84. 121.), *ramici* Sv. | 22. *amineo* SVΘ, *ammineo* ad edd. | 30. *umores* a. | 37. 10. *illinatur* V edd. vett. (d ..*nantur*), *inlinant* SΘMan. Dal. (a *si ill.*). | 13. *sorbere* a edd. | 17. *fructus* S codd. Barb., *frutices* TVad. | 19. *ad antidota contra* I coll. Dioscor. 1, 105., *contra admota* Vad, *admoti*, *contra* Sv. | 22. *et* Vd (a *quales*), *sed* Sv. | *docuimus. Per* Sv, dist. I. | 34. *et vino* STV, *et in vino* ad edd. | 38. 17. *emendat* ad edd., *dai* (suprascr. *r*) V, ..*dare* S. | 31. *Sphacnos* Va², *phagos* a¹d. *phacos* V. | 33. 34. *aqua salsa* a edd. | 34. *et* TVd, *ac* SaΘ. | 35. *iunipiris* I, vid. ad vol. II. p. 238, 37., ..*peris* TVadΘ. | 39. 3. E Dioscoride 1, 86. lacuna sic fere est explenda: *folia trita inflammationibus medentur.* | 31. *ligula* ad. | 40. 1. *ac* Sv, *et* ad edd. | 10. *quaesunt* Vd probante Sill. | 16. *terebinthina* videtur esse glossema; cf. §. 75., *Terebinthina*... S. | 31. *a magis* V, *autem magis* S. | 32. *ex* Sv. | 36. *sternutamentis* TdΘ (a ..*ta*). | 41. 3. *sulpure* V etiam 28, 139., *sulph.* Sv. | 14. *Ad aurium* S edd. | 17. Lacunam notavit Sill. coll. Dioscor. 1, 95. Videntur haec fere excidisse: *sanat, quae et pisselaeon.* | 22. *matrum.* S vet. Dal., .*Maturum* Vad edd. | 28. *ex arbore*

SMan. Dal., *ei arbor* Td, *et arbores* V (a .. *cis est arb.*) | 37. *zmecmata* T, *smegm.* ad edd. | 38. *ad omnia* SaΘ, *omnia* (om. *ad*) V, *amonia* Td. | 38. 42. 1. *acaciae* add. S ex Dioscor. 1, 89., *hammoniaci* edd. | 42. 1. *vis* STd edd., *ius* V (a *qua eius*). | 3. *virilia* Sa Barb., *ut ita* TVd. | *valit.* I (28, 53 V, 28, 56; 29, 26. 93; 30, 5. R), *valet.* Sv. | 9. *et scorpionum* Sa, om. T VdΘ. | 11. *malandrias* I coll. 26, §. 149., Marcell. Empir. 34; Veget. 2, 42., *melandrias* TVadΘ (an vera scriptura est *melandryas?*), *melanias* SBarb. | 19. *quae* SVΘ, *quo* ad edd. | 31. *metuatur* Va, *metuitur* STd. | 33. *aceto.* Vad, *aceto utile* Sv. | *fundit* S edd., *infundit* Vad. | 36. *obortas* S (Gron. *ortas*), *odoratas* TVadΘ. | 37. *ad quae* I, *aquae* TVd, *ex qua* a, *aeque ac* SHard. (Hard. *aeque propoli.*) | 43. 8. *primo vini* VaΘ (d *vino*). | 8. 9. *decocti* Sa, .. *to* VdΘ. | 10. *cortice* V(d .. *ces*), .. *cis* SΘ vet. Dal. Barb. | 14. *lenius* STVΘ, *leniter* d (a edd. add. *tusa*). | 15. *et ad* Vad edd., *ad* (om. *et*) S. | 16. *et conm.* Vad, *conm.* (om. *et*) SV. | 18. *Sabucus* V, vid. ad vol. II, p. 249. 27. ubi pro 29. scr. 24., *Samb.* Sv. | 19. *hellon* Vad, sed vid. Diosc. 4, 172. | 31. et 37. *sabuci* I, *samb.* Sv. | 33. *podagricis* a edd. | 34. *idem* V, *iidemque* ad edd. | 44. 1. *Iunipirus* a, vid. ad vol. II, p. 238. 37, .. *perus* Sv. | 2. *altera maior* om. Vad. | 17. *altero* I coll. 14, 122; 23, 70; 37, 170; *alterum* Vad edd., *alter* S. | *flore* Vad. | 18. *hic valet* SMan. Dal. Vide ne l. 20. post *extrahendas* exciderit *datur.* | 19. *obstent* Sa, *obsistent* V (Td .. *stunt.*) | 22. *punici* Sad Barb., .. *co* TVΘ. | 23. *vel folia* a edd. | 24. *decocti* Va. | 28. *balin.* SΘ. | 37. *in* om. Vd. | 45. 1. *admixto* Sa, .. *tum* Vd. | 2. *lassitudines* Td. | *ciet* S Vd. | 16. 17. *difficile concoquentes cum* Vad, cf. 18, 110.; 28, 68., *facile concoquit tunsum* SMan. Dal. | 18. 19. *eruptionum* (sc. ulcera) TVaΘ, .. *ones* Sv (Sill. *eruptiones papularum*). | 21. *semen et folium* a edd. | *ad curationem nervorum* Sill. | 22. *lethargo* SΘ, .. *gi* V, .. *gia* ad edd. | 25. 26. *a vitice* I coll. §§. 59 et 65., *a bilice* V, *bulice* Td (Pint. *ab ulice*), *a myrice* Sa Barb. coll. Dioscor. 1, 117. | 28. *floris* SV, .. *res* ad edd. | 36. *nascentium* Vad. | 38. *frondei* I, *fronde in* Vad, *cum fronde in* Sv. | 46. 6. *iam ericam* I (a *eam*), *camericam* TVdΘ, *quam ericen* SBod. | *vocat* ad edd., *vocant* SV. | 7. *Amerinis* Sad, cf. §. 58., *samerinis* V, *ait tamaricis* Sill. coll. 16, 108.

14. *ea defractam* a edd., cf. 23,130., *eadem fractam* SVdΘ. | 19. *vocat* edd., ..*ant* STVdΘ. | 30. *imposita* Vd, *vel imposita* a edd., *ipsa imposita* S, Sill. vidit excidisse obiectum verbi *sedant.* | 31. *dolori* STd, .. *ore* VaΘ, *ad dent. dolorem* edd. | 47. 6. *cicatrices ulcerum* Svet. Dal. | *praesanuere* Sa, ..*navere* Vd edd. | 12. *in* add. S. | 12. 13. *nervis, articulis, algoribus* edd. | 14. *exulcerationi* Sd, ..*ne* VΘ, ..*nibus* a edd. vett. | 18. *tumoris* Vad, ..*ri* Sv. | 21. *nervis* videtur esse interpretamentum; cf. §. 35. | 37. *taenias* SDalec., *tineas* Vad edd. | 48. 6. *aure* a edd. | 7. 8. *aut torm. labor.* om. Vd[1]. | 10. *cacoetes* Vd (a ..*hestes*). | 16. *vaso* SVΘ, vid. ad p. 137, 32., *vas a* a, *vase* d edd. | 20. *cummim* S, *gummi* Vad. | 30. *tanta vi* ISPint., ..*tam vim* PTad (V ..*tum*). | 31. *chamaecisson* S ind., ..*ciston* Vad. | 49. 2. *efficacissimi* Vad, ..*mis* Sv. | *in totum* I coll. 25, 36; 28, 41. 253. al., *in tantum* Vad, *in tantum ut* Sv. | 3. *nocitura sint* S edd. | 10. *XXVIIII* Sa, *XXXVIIII* TΘ, *XXXVIII* Vd. | 13. 14. *felicis* S, vid. ad vol. III, p. 50, 27. 28., *filicis* Vad edd. | 14. *quo* Vad. | 16. *et* om. a edd. | 21. *radici* Sa, ..*ce* VdΘ, *a radice* Sill. | 31. *papyrum* Sa (edd. ..*rus*), *ipsarum* VdΘ. | 34. *ea* a edd. | 37. *ebenus* d edd. | 50. 13. *tineas* T edd. (d ..*nias*). | 15. *et mal.* Vad. | 17. Deesse aliquid vidit Sill., fort. *folia sanant.* | *inlita* Sa, *intr.* TVdΘ. | 24. *alvo soluta* TVdΘ, *alvom solvit* S (a edd. *alvo s.*). | 27. *vulnera* TVadΘ, cf. 24, 36; 25, 141; 28, 41., *ulcera* Sv. | 51. 3. *saniem* S codd. Barb., *insaniam* Vad. | 5. *lanas* Sa, *ramis* Vd. | 8. *poterion* Sill., *petition* VΘ, *perion* Td, *pectori* a, *poculum* Sv. | 12. *et* om. SV. | 14. *sternutamento* Td Hard. (VΘ ..*tum*), *sternumen.* a, *ad sternumentum* S (Cornar., ..*tam.*) | 18. *vitia culis* Vd. | 21. Talia fere excidisse videntur: *Libanotis a quibusdam vocatum rosmarinum est.* cf. 19, 187; Dioscor. 3, 89. | 29. *sint* SVΘ, *sunt* ad edd. | 30. *lacte* SaΘ (V ..*tem*), *lac* d edd. | 52. 9. *herbae* a edd., ..*ba est* Td, .. *ba* SV. | *est* SV, *eius* a, om. Td. | 14. *omnium* Vad. | 15. *fumo* Vad. Fort. *eius* est delendum, ut ex §. 102. huc translatum. | 16. *samolum* S (in ind. V, ibid. *samulo* a, *samalo* R), *samosum* TVad (in ind. Td), *famosum* Td. | 18. *neque alibi quam* SVa (edd. *nec*), *neque quam* Θ, *nequaquam* Td. | 19. *continere* STdΘ (V ..*tinerere*), *conterere* Td. | 20. *in* SVΘ, *ex* ad

edd. | 22. *reiic.* a edd., Plin. Val. 1, 64. 66., *eic.* SVd. | 23. *inutiles* STVdΘ (a edd. .. *lem*); sed vide ne legendum sit *utiles*, cf. Galen. de fac. simpl. med. 7, p. 195. | 25. *spissandis* (ut idem sit quod paulo supra *adstrictis* et 23, 139. *adstringi*) I, *spissandi* Sv. | *visceribus* Vad, *viribus* Sv. | 26. *praeponuntur* ST, *prop.* VadΘ. | 28. *musto* S vet. Dal., *mixto* Vad edd. | 31. *inutil.* V, *in util.* ad Barb. | 32. *Spina Aegyptia* Va. | *sive* S Hard. (in ind. Td, ubi in RVa om. *Aegyptia sive*), *spinae* Vad. | 34. *mensum* SV (ad *mes.*), *mensium* edd. | 37. *est* om. a. | 53. 3. *opisthotonis* TVd, cf. §. 121. *ad remedia splenis.* | 5. *acacia est* I, *acaciae* STVd (de a non liquet). | *spina fit* STVd, dist. I. | 6. *arbore* Sa, *arbores* Vd[1], *arbor est* Td[2]. | *viridi* Sa, ..*dis* VdT. | *melior e* edd. (ad *ē*), *meliorem* V, *melior est* S. | 8. *minore* S (edd. *minore est*), *minor* Vad. | 16. *alia* SVΘ, *alias* a edd., *omnia* Td. | *utilis* SDalec., ..*les* Vad edd. | 20. *mensum* SV, ..*sium* ad edd. | 23. *aenae* S (V *enae*), *anae* d, *lanae* T, *unae* a. | 24. *fulloniae* a edd., ..*nis* STd (V *foll.*). | 27. *et arboris* SV. | 28. *Est et* Td. | 29. *erysisc.* S (12, 110. Rad), *syrisc.* Tad, *syris ac.* V. | 29. 30. *adipsatheon* S (V in ind.), *adipsa pheocon* V, *at ipsa pheoenon* d, *at ipsa phoe* a. | 30. *Syri diaxylon* S e Diosc. 1, 19., *Syridia zyron* TV, *Syri diaziron* a, *Syria ziron* d. | 38. fort. *est et.* | 54. 10. *Agrifolia* SHard. Plin. Valer. 2, 25; 3, 15. 49., *aliqui folia* d, *folia aliqui* V (Td ..*qua*). | 17. *recubitu* a Hard. (edd. vett. *sese rec.*), *secubitu* V (Sd *sese cub.*). | 24. *mora scorpionibus volnera* S, dist. I, *mora. Scorpionum volnera* edd. | 25. *iungunt* S vet. Dal. (a *iug.*), *iunguntur* Vd, *inungunt* edd. | 26. *eorum teneri* Vd (cf. 18, 177. *germinum tenera*), *teneri* S (a *urinas eorum teneri* omissis verbis *eorum caules cient*, edd. *urinam cient. Caules eorum tunduntur teneri*). | 29. *intellegitur* S (TdΘ ..*lig.*), *ut intelleg.* a, om. V edd. | 55. 10. *nascitur; gignit* S, dist. sustulit I. | 15. *tota* STV, om. ad edd. | 33. *eius* SVd, *est* a edd. | 36. *alter ille* Tad edd., *autem ille* V (S *ille autem*). | 56. 4. *qualem* SVd, *quales* a edd. | 9. *quidem* ST. | 10. *additur* a edd. | 16. *a mul.* ad edd. | 22. 23. *cumminosam* S (T *gumm.*, V ..*nusam*), *gummosam* ad Gron. Hard. | 36. *chamaeropem* a Hard., ..*dropem* S e Diosc. 3, 102., om. Vd. | 57. 1. *carpitur* a edd. | *praegnas* I, vid. ad p. 22, 1. | 13. *lauri*

folio Gron. Hard., *lauro folia* V (a *tenui in lauru*, S *lauro. Folia*...), *lauro* (om. *folia*) Td. | 25. *Chamaesyce* SBarb., *chamesici* V (a ..*chi*), *chamesicus* d. | 27. *utilissimum* Vad. Lacunam sic fere explendam esse: *utilissimum sucum qui sanat* docet Dioscor. 4, 167., *utilissima* Sv. | 27. 28. *inunctus* I coll. Dioscor. l. c. ἐγχριόμενος ὁ ὀπός, *iniunctus* V, *inuncta* a (de d non liquet), *in vino cocta inuncta* (e dittographia) Sv. | 34. *farfarum sive farfugium* SHard. (in ind. *farfaro* Vd, *farfano* R Ta, et altero loco *farfarfugio* Td), *farfarfugium* TVd (a *farrarif.*) | 37. *bibitur* ad Θ. | *in vetere* ad edd. | 58. 1. *Chamaeciparisto* ad (V..*cyph.*) | 3. *Ampeloprasos* I (V ..*prassos*, d *prassus*), *amphelopras so* a, *ampeloprason* Sv e Diosc. 2, 179. | 10. *Clinopodium* Vad, ..*dion* Sv. | *cleopiceton* Vad (in ind. RTad, V *leop.*, ubi cum S scripsi *cleoniceton*), *cleonicon* S e Diosc. 3, 99., *cleonicion* edd. | *zopyrontion* I (d *zopir.*), *zopironthon* V, *zopyrontrion* a (in ind. *zopirotio* [a *zophir.*], *zopyronontio* Td), *zopyron* Sv e Diosc. quem secutus sum in ind. | 12. *nascitur in* edd. | 13. *praebentem* ad, ..*enti* VΘ, ..*ens* edd. | 14. *ictus; item* Sv, distinct. sustulit I (idem est *item* ..*et* quod *aeque* ..*ac.*) | 18. *Graeci* a, om. TVd, ut videtur propter *egregii.* | 19. *idem* ad. | 20. *cum oxym.* edd. | 21. 22. *efficax est. Graeci* S(V *efficax si*). | 23. *aetilen* a (V *et.*, d *tet.*, in ind. *etite* d, *ethine* V, *ethyne* a), *echiten* Sv (in ind. T, R *echine*). | *laginen* Sa (edd. ..*em*; in ind. *lacine* RVa cod. Salm.), *larginen* Vd (in ind. Td). | 24. *bipedalis* SV, *ped.* Tad. | 30. *haemorroida* a, ..*dam* VdΘ, ..*das* Sv. | 59. 5. *arum* I (Va *har.*), *aron* S(d *har.*). | *alium* om. Vd. | 7. *aros* SVa, *haron* d. | 10. *Quin et ipsi* a edd. | *Graeci* ex interpretamento ortum putaverim. | 12. *ei* ST, *et* Vad. | *ut* STd, *et* Va. | *inferret* V[1]a, *infert* V[2], *inferat* Sd. | 15. *in potionem* edd. vett. (Hard. ..*ne*), vid. ad p. 245, 4., *potione* Va, ..*nem* (om. *in*) d, *potioni* S vet. Dal. | 19. *et dec. bibere* SV. | *elixum* om. TVd. | 20. *infudit* I, *infundit* SVd, *infudere* a edd. | 21. *Cleophantus* add. Sill., lacunam notavit S. | *laudavit* Vad, *laudavit Cleophantus* Sv. | 22. *peripleum.* V, vid. ad p. 25, 8., *peripneum.* Sv. | 23. 24. *semen*.. *dolori* non suo loco videntur esse inserta. | *infunditur* SVa (Td ..*ditur et*), ..*dens* edd.; an *infudit*? | 24. *aut susp.* ad edd. | 25. *farinae* STVΘ,

..*na* ad edd. | 26. *pane* Vad, *in pane* Sv. | *Diodorus* Reines. | 28. *radix* Vd. | 33. *in sale* TdΘ. | 60. 2. *cibis* (om. *in*) Vd. | 10. *adeo* Tad, *ideo* SV. | *maiore vi in* I, *maiorem ut* Vad (Sv *ut et*). Lacunam statuit Sill. | 19. *totidemque* S edd. vett. (V *quae*), *totidem ac* Hard. | 21. *et aris* edd., *et aeris* a, *haec haris* V (in ind. RV *harix*), *echaris* d (in ind. Td *echari*), *et arisaros* SBarb. e Diosc. 2, 198. | 24. *altera unum* S edd., *alteram* Vad. | 26. *decoctarum* (sc. collyria) Vad edd. vett., *decocta earum* Hard., *decocta folia earum* S vet. Dal. | 27. *trita* S vet. Dal. | 30. *milifolium* Vd (a *milli.*) vid. ad p. 65, 8., p. 231, 10; 239, 20; 240, 22; 245, 12., *millef.* Sv. | 32. 33. *volnera cum aceto.* Hard. Sill. e Diosc. 4, 113., *volnera. Cum aceto* Sv. | 34. *aut* Vad, *et* Sv. | 37. *folia dari* Vad. | 38. *rusus* V, cf. §. 168; 26, 24. | 61. 1. *Pseudobunion* S Barb. e Diosc. 4, 123., ..*dounion* ad, *pseodovinon* V. | *napi* Sa, *apii* Vd. | 5. *Myrrhis* edd., *myrris* a, *myris* TVd, *murris* S. | *myrrhizan* I, *myrizam* S Td (V *mir.*), *smyrician* a, *smyrrhizam* edd. | *myrrhan* I (edd. ..*am*), *myran* Vd (T..*am*), *miram* a, *murram* S. | 9. *data* STdΘ, om. Va edd. | 10. *restinguit* SVdΘ (T *restr.*), *restringit.* edd. | 13. *Oenobreches* I (V..*ces*, in ind. RVa *oenobreche*, cf. l. 15. *inspersa vino albo* et apud Diosc. 3, 160. *μετ' οἴνου δὲ πινομένη*), *onobreces* a, *enobrices* d (in ind. Td), *onobrychis* Sv e Diosc. | 21. *Coracesia* Hard. (edd. vett. *coriac.*), *Coracesta* SVad. | 24. *Minyada* a Hard. (in ind. R *minaides*, a *minaicles*), *minsada* STVd (in ind. TdV *minsaides*), vid. ad vol. II. p. 282, 36. | *et* Vad, om. Sv. | *corysidiam* a Hard. | 26. *herbam* SV, cf. 17, 48., *herba* ad (edd. *eund. effusum*). | 31. *qui* Vad, *si qui* Sv. | 33. Videntur excidisse haec fere: *quotiens ea herba floreat.* | *florente* a (V ex superioribus add.: *brass. quamv. san.*), om. STd. | 36. *vero* Va, vid. ad vol. III. p. 270, 2., *verum* STd, om. edd. | 62. 1. *Cleemporum* S codd. Gelen., *emporum* a, *temporum* Va. | 3. *chirocmeta* SSalm., *et hirocm.* V, *hirocm.* Tad. | 5. *aglaoph.* SBarb., *Naglaop.* Vd, *glaop.* a. | 8. *hac* S, *ac* V, *hoc* Td, om. edd. | 9. *nasci* S codd. Gelen., *nascens* Vad. | 9. 10. *in Tradastilis* SVΘ (a *Tara.*), *intra dastiles* d. | 10. *cuius .. in die* om. Vad. | 11. *nocte* om. ad. | 12. *hippophobada* Sd, ..*phorbada* Θ (Vd ..*phorbado*, a ..*porbada*). | 13. 14. *Theombrotion* edd. vett., cf. §. 166. | 14. nasci, pavonum V,

aspicavonum V, *pavonum* (om. *nasci*) S, *nasci pavonis* a, *a spicavonis* d. | 15. *autem* om. ad. | 15. 16. *comedi aut* om. Vd (a usque ad *corporum*). | 17. *mentis* om. Vd. | 22. *Theronarca* I, *thecocarna* Va (d ..*charna*, in ind. V *therocarna*, R *thironarca*), *therionarca* S Barb. (d in ind.). | 24. *urina* Sd, ..*nam* Va, ..*nae* edd. | 30. *Thalassaeglen* SGesn., ..*eglem* Vad. | 31. *potamaugis* SGesn. (Vad ..*aucis*, in ind. Vd *potamaucy de*), *potamancis* Θ. | *haec* Vd. | 38. *Hestiaterida* I, *hestitateride* adΘ (V *haest.*, in ind. d *hestit.*, V *hesitiat.*, Ra *hesteriat.*), *hestitarida* T etiam in ind., *hestiatorida* SGron. | 63. 1. *quia* STVd, *quae* Θ, *qua* a Hard. | 12. *theombrotio* Vad edd. vett., *theonbr.* Hard., *theobr.* S coll. §. 162. | 13. *a conceptu puerperas* S, dist. I, *a conc. et puerp.* Dal., *a conc. feminas, item puerp.* Sill. | 18. *onothurim in* d (T ..*thurin*, V ..*thorin*), cf. 26, 111. Galen. simpl. 8. et Aegin. 7. ὄναγρα ἢ ὀνόθηρα ἢ ὀνοθουρίς (Dioscor. 4, 116. ὄνουριν), *onothuriden in* a (in ind. V *onothuride*, Ra *onothoride*), *oenotheridem* Sv, *oenotherinem* Θ. | 22. *alia* STVΘ, *alio* ad edd. | 25. *susum* SV, vid. ad p. 60, 38. | 64. 2. *in* TVadΘ, om. SMan. Dal. | 11. *abiecto* SMan. Dal., *adi.* Vad edd. | 13. *super* SVdΘ, *supra* a edd. | 24. *terna* a (cf. 28, 36. *terna desp. praedicatione*), *terra* Vd, *ter. Iam* SMan. Dal. | 33. *eo* I, *e* Vd, *ab eo* Sa. | *subus* Sa, vid. ad vol. II. p. 187. 1., *subtus* Vd. | 35. *interemi* V, vid. ad vol. II, p. 167. 18., ..*imi* Sad. | 65. 2. *familiaris* I, *eam hilaris* Va (Sv *ea in*), *ea villaris* Td, *ea mularis* Hard. | 2. 3. *nominibus*, Vad, *nominibus*, — *nomas curat* Sv. | 3. *potame* S, *potae* V, *potas* d, *potam in* edd. | 8. *milifolio* Sa, vid. ad p. 60, 30., *millef.* Sv. | 9. *subus* S, vid. ad p. 64, 33., *sabus* V, *suibus* ad Θ edd. | 12. *subus* SVΘ, *suibus* ad edd. | *quae* SΘ, *que* V, *qui* ad edd. | 29. 30. *inflation.* TVdΘ. | 30. *plagas* a edd., *placata* VΘ, *pacata* Td, *praeligata* S. | 66. 3. *se* add. I. | 29. *ut* S, *aut* Vad, *ut, cum* edd. codd. Gelen. | *dein* SΘ, *deinde* Td, *de* a. | 33. *idem* I, *item* STVadΘ, om. Sill. | 37. 38. *Damion* S ex ind. auct., *Damon* Hard., *Timon* TVadΘ. | 67. 4. *potum* S. | 7. *feni emendat* TdΘ edd. (cf. l. 2. *decoctum eius*), *feni semen dat* a, *foenis emendat* V, *feni semen emendat* S.

Lib. XXV, pag. 67. lin. 34. *quodque* Ta, *quoque* SVΘ, *quaeque d.* | 68. 6. *est* SGron., *si* TVad, om. Hard. | 13. *utili-*

tatium UV, .. *tum* Sv. | 22. *animo adverto* SaΘ (V eraso *o*), *animadverto* d edd. | 33. *de* om. Vad. | 35. *reliqua in* Sill., *reliqua* (om. *in*) Vad, *in reliqua* Sv. | 69. 5. *auctores* SVΘ, *auct. medicinae* ad edd. | 11. *fors* Vad, *sors* SUTd. | 12. *quadripartitis* V edd. | 15. *indicta* TVdΘ. | 16. *potestatem* Td, ..*tas* V. | 28. *Media* SUVd, vid. ad vol. II, p. 24., 36., *Medea* a edd. | *Itala* Ua edd., *Italacis* V, *Italicis* d, *Italis* S. | *Circe* Sa edd., ..*cae* d, ..*ca ac* V, ..*ca* U. | 70. 5. *sint* S, *sunt* Vad edd. | 15. *balim* a Sessor., *bali* V, *balum* d, *ballim* S ex Etym. Magn. et Arcad. | 27. *confecerunt* SV, ..*rint* U ad edd. | 29. *causa est* S codd. Gelen., *causae si* Vad. | 71. 8. *relegioni* V. | 14. *quam* Vad. | 15. *remedio* SGron., ..*dia* Vad. | 16. *hoc* Vd. | 19. *appareret* Vad. | 27. *scelotyrben* Sessor.[2] ap. Keil., ..*turben* SV Sessor.[1] (d .. *turbim*), *sceletorben* a (Sessor. ap. Bethm. *sceleturben*). | 33. *gens tum* I (Sessor. in init. pag. *DISCIENSTVM*, i. e. *dilgens tum*), *Frisii*, *gens tum* S C. F Herm. in vindic. Iuvenal., *Frisii*, edd., om. Vad, cf. 16, 3. | *fida, in* SVadΘ (Sessor. *IIDAIN*), om. edd. | 35. *veluti* ad Sessor., ..*ut* SV. | 72. 8. *nova* Td, *et nova* V, *ei nova* S, *nomina* a edd. | 10. *stultitia* Sessor. edd. vett. | *possit* Tad (Sessor. ..*et*), *potest* SV. | 12. *aevi* Sa, *aut* TVdΘ, *avi* (*experimento*) edd. vett. | 17. *tradit* SVΘ, ..*dat* ad edd. | 23. *memoro* Vad. | *Lucillum* Vd. | 26. *fuit* ad edd. | 27. Videtur excidisse *aetate Homerica* vel simile quid. | 33. *haud* S coll. Theophr. h. pl. IX, 15, 7., *autem* Vad edd. | 35. *e* add. Strack. | 36. *memini* I, *mihi* Sv. | 73. 6. *pentorobon* Sa, *pentoron* d, *penteron* VΘ. | 6. 7. *glycysiden* S (a Hard. ..*dem*), *cyclioden* Θ (TVd ..*dem*). | 7. *nam* om. ad edd. | 16. *a quo is* Sessor., *quos* V, *quoniam is* Sa. | *Panaciam* ST (Vd *panoc.*), ..*ceam* a edd., *firnaciam* Sessor. | 17. *coctus* V. | 23. *evanescit* ad edd. Sessor., *van.* S RV. | 23. 24. *inprobatur* Sa, *prob.* RVdΘ, in Sessor. est lacuna. | 27. *item* I (R *ide*, Sessor. *heracleoticum* ..*estlvestre*), *aut* ST Vd, om. a edd. | 30. *pina est chirontum* V(R ..*hir.*), *linaces chironte*.. Sessor. | 35. *panacis* a edd. | 37. *serior* RTVd. | *huic* Td. | 38. *longioribus quam* Sa, *flos* RTVd. | 74. 2. *foli* S (Tad ..*ii*), *folio* RV. | 15. *irionis* S Barb., *trionis* a (RVd..*nes*). | 25. Videtur excidisse *biberunt.* | 26. *arbitrantes* RVd Murbac., ..*tranta*,..*trantur* S. | 30. *cogerent* I, ..*ret* SRVad. | 31..75.

23. om. RVd.. | 75. 7. *excoquatur* I, *coqu.* a, *decoqu.* edd., *percoqu.* S vet. Dal. | 12. *lilino* I, vid. ad vol. II, p. 236, 12., *lir.* Sv. | 16. *vesicis* Sa, ..*cae* edd. | 20. *decocta* Svet. Dal., ..*tae* a, ..*tum* edd. | 24. *Invenie's* a, om. RVd. | 27. *et a* S, *cia* RV, *ci a* Tad, *a* ΘHard., *ex* a edd. vett. | 29. *heracleam* Vd (Ra ..*iam*), ..*cleon* Sv. | *sideritim* S (edd. ..*ritin*), ..*ritem* a, ..*riten* dΘ, ..*riaten* RV, sed vid. l. 36. | 31. *feniculis* (om. *foliis*) RVΘ (d ..*li*). | 36. *sideritims* RVd, ..*tin* a edd. | 76. 2. *felicis* S coll. 17, 29., *fil.* Vad edd., *foliculicis* R. | 6. *hemionion* SBarb., *hermioneon* d (RV ..*oncon*), an *hemionicon*? | 7. *nascentem* SV, om. Rad. | *austere* (om. *sapore*) RVd. | 11. *edint* SV¹Θ, *ederint* R edd., *edant* Td, *edunt* V²a. | 23. *nigri* Sa edd. vett., .. *ra* RV, ..*ro* Θ, .. *rae* Gron. | *platani* a edd. vett. | 29. *in Oete* Sa, *nocte e* RVd. | 33. *Parnas.* Rd, ..*nass.* Va edd. | 36. *relegiosius* V. | 34. *vicino* SSalm., *vinicio* R Vad. | 77. 5. *fodietur* RVd. | *alii encymon* Tad, *aliam vocymon* V, *aliū vocimon* R, *alii ectomon* SBodaeus. | 8. *promiscuum* ad (S ..*cum*), *praesumiscū* R, *praecipuum* V. | 10. Ex Gell. 17, 15. et Val. Max. VIII, 7, ext. 5. Sill. coniicit excidisse: *usum ferunt elleboro ad intendendum suum ingenium.* | 12. *plebs adstans* ST (a edd. *stans*), *ples astans* d, *pla*ᶜ*et arstane* V, *plietas stare* R. | *plausit* Sad edd., *phousit* RV. | 25. *radiantis* I, *ita dantes* RVTadΘ, *ita dant* S codd. Gelen. | 30. *aquas* RVad (cf. 30, 124., *per genitale effluentis aquas*), .*Ex aqua* Sv. | 31. *una* STVΘ, *upa* a, om. Rd edd. | 78. 2. *ac pice* SBarb. e Diosc. 4, 149., *haropice* Va²d (a¹ ..*pide*), *harispice* R. | 8. *tardiores* om. RVd. | 9. *solitos* Sill. | 10. *extrahere* Strack., ..*rent* Sv. | 12. *terribili* Sa, ..*lis* RTVdΘ. | 16. *coquatur* RVa edd., cf. §. 67., ..*antur* STd. | 23. *hunc* Td, *huc* RV, *hoc* Sa. | 79. 1. *cynicis* Sa, *quinicis* RTVd. | 3. *et pueris* R edd. | *mollibus* RV. | 7. Lacunam notavit Sill. | 8. *inlinitum* SRV, *illitum* ad edd. | 16. *Lenaeus* edd. S codd. Gelen., *lenius* RVad. | 17. *quadriang.* RadΘ, vid. ad vol. II, p. 249, 5., *quadrang.* SV. | *querna* S Hard., *quernae* RVad edd. | 23. *chiliodynamum* S(RVa in ind.), ..*mam* d edd., *chilodynamiam* RVa. | 29. 30. *per extremitates* SGron., *pertemitatis* RVad, *per ambitum* edd. | 34. *ei* STd, *et* RV, om. a edd. | 34. 35.

pedem Sa, *pede* RTVd. | 80. 2. *Pholoe et* SBarb., *phorp oe* RV (d ..*pe*), *phorus e* a. | 4. *et* RTad edd., om. SVΘ. | *est* I, *sic* RVd, *vis* a, om. Sv. | 5. *coquatur* RVd, cf. §. 57. et Dioscor. 3, 6., ..*antur* Sa. | 7. *medetur et* a edd. | 7. 8. *volvarum morbis* I (Diosc. l. c. ὑστέρας ἀλγήματα), *et obvium morbis* RVa (Td ..*us*), *et iisdem omnibus* SPint. | 9. *centaurium* RVad, ..*ion* SΘ. | 10. *libadeon* RVad. | 12. *palmum* SBarb. (Dioscor. 3, 7. ὑπὲρ σπιθαμήν), *paulum* RVadΘ. | *fruticante* a, *fruticum* RVd. | *lychenidis* RVad. | 15. *centaurium* Rad, ..*rion* SV. | 16. *terrae* Sa, om. RTVd. | 17. *corpore* SRV, *e corp.* ad edd. | *exsiccat* a. | 22. *triorchi* S coll. 10, 207. | *unde* STd(R ū), *a quo* edd., om. Va. | *accepit* SR, *accip.* TVadΘ. | 30. *veluti* (om. *in*) S vet. Dalec. | 33. *in* om. RVad. | 38. *praegnat.* I, vid. ad vol. II, p. 153. 2., ..*nant.* Sv. | 81. 8 *Ilithyia* Sa, *litida* RVd. | 9. *putant* R a edd. | 12. *tenera* videtur ortum e dittographia. | *tenerioribus* RVad Brot., sed Diosc. 3, 117. ἡ δὲ λεπτότερα. | 13. *appellant* RV. | 19. ante *ideoque* nonnulla excidisse statuit Sill. | 21. *mallon* RVadΘ, *madon* Sv (Theophr. h. p. IX, 13, 1. μαδωνίαν). | 22. *magnis et in* SV. | 24. Videntur nonnulla excidisse, cf. Diosc. 3, 138. ἐν ᾧ καρπὸς μέλας, πλατὺς, πυκνὸς, γενομένῳ γλισχρὸς, ὁ δὲ καυλὸς λεῖος. | *autumno. Radix* Sv, sed cf. Diosc. l. c. ῥίζα ἥτις τέμνεται φθινοπώρῳ. | 25. *ea alvi malis* I coll. Diosc. l. c. κοιλιακοὺς ὠφελεῖ, δυσεντερικούς, et Theophr. l. c. χρησίμη δὲ καὶ πρὸς τὰς δυσεντερίας πινομένη, *et alium* ad (S *ei*), om. RV, *alopeciis* Strack. coll. § 132. | 30. *multo* RTVd. | 31. *mos* om. RV. | 32. *siculi* SV, ..*ut* Rad edd. | 34. *thyrsi* SSalm., *tur si* a, *tunsi* RTVd. | 35. *ut* S codd. Gelen., *vel* RVad. | *incisa* SVd, ..*sae* Ra edd. | 82. 1. *abdita* SPint. coll. Dioscor. 3, 86. καὶ ῥάψῃ τὸ τραῦμα. | 2. *taedio* V probante Strack. (RTad *tedio*), *tepido* S codd. Salm., *ter die* Strack., *hoedino* edd. | 14. *cubitalis caulis* I, *cauli cubitalis* Sa, *cubitali* (om. *caulis*) RVd. | *napi* RVad, *napi similis* Sv. | 16. *cauterii* Sv. | 20. 21. *caninam linguam* I (R ..*na* ..*ua*, Td ..*nas* ..*uas*), *caninam* (om. *linguam*) S (V ..*nan*). | 21. *imitata, topiariis* I, *imitatopiariis* R (V *imitt.*), cf. 13, 98; 37, 116., *imitato topiariis* a, *imitatur, topiariis* ST (d *op.*). | 22. *mittat* VdΘ(R *mit.*), *inmittat* a, *emittat* S codd. Barb. | 28. *cachlam* SBarb. Diosc. 3, 146., calcham b*

Θ(RVd ..*an*), *chalcan* a. | *cera steat.* S vet. Dal. codd. Barb. I obss. crit. p. 25., *cerasia flat.* Vd (R *flath.*), *erasia fat.* a, *cera scirrhom.* edd. | 30. 31. *primam* RVad, ..*um* Sv. | 31. *Maeotim* SPint. coll. 27, 2. et Theophr. h. pl. IX, 13, 2., *Boeotiam* RVad edd. | 32. *asthmata* S Salm. e Theophr., *sparmata* T(RVd ..*matam*, a ..*tama*). | 35. *distincta* Rad, cf. §. 129., *dicta* TV edd., *sic dicta* S. | 36. *habeat* edd., ..*ant* RVd. ..*et* S, ..*ere* a. | 38. 1. *Thracia* SR, *traida* V, *trahyda* a, *traycla* d. | 3. *farcitur* Sa, *parcitum* Rd(V ..*tam*). | 4. *naris. Quae* Sv, dist. I. | 7. *serratula* Sa, ..*tura* RVd. | 8. *psychotrophon* S Barb., *pychrotropon* a (RV *phycro*, d *pycro*). | 9. *e rad.* SVΘ, *a rad.* Rad edd. | 14. *est* S edd. vett., *si* d, *sit* a, *sic* RTVΘ Hard. | 28. 29. *nomini inventione* SSalm. (cf. §§. 26. 34.; 7, 197.), *nomini* (om. *invent.*) Θ, *nomini inventioni* Vd, *nomine inventioni* R (a edd. *assignato*). | 36. *balneis* ad. | 84. 6. *fruticosa* TVd (R. *fruct.*, a ..*so*), *fruticosa caule* Sv. | 10. *arescunt* TVd. | 15. *Invenerunt* a edd. | 18. *animalis* om. S Pint. | 22. *helxine* a, *helsine* RTVadΘ (sic codd. 21, 94. 95; 27, 34; 28, 220., sed 22, 41. *helixinen* R, idem infra bis *helexine*, ubi Vd habent *helxine*; 27, 34. in ind. V habet *helixine*, Ra *elexine*). | 26. *aut* (*semen*) RTVd, *erat* a, *ei aut* S, *ei est aut* codd. Barb. | 31. *eam* V edd. | 32. *ibi aut* I coll. 2, 211., *aut* S, *vel* a edd., sed RV habent *ferulavia ut*, d ex corr. *ferula hii aut.* | 33. *utrumque* et 34. *verum* Strack. | 37. *nascatur* SVd, ..*citur* Ra edd. | 85. 6. *omnivori* I, ..*bori* a, ..*vofi* RV, ..*no si* d, ..*vorae* S Barb. | *sint* Rd. | 15. 16. *longa quattuor* S, dist. I, *longa* deletum vult Sill. | 18. *clematitis* S Hard. e Dioscor., *clematis* RTVad. | 29. *quaeque medicinis aptior*, *rotunda contra serpentis*, *oblonga* . . . S, dist. I. | 30. *est et si* RTVd. | 86. 2. *a* Va edd., om. Rd, *e* S. | *est* Vad, *e* S, om. R, *id est* edd. | 6. *Philetaeria* edd. ut §. 64. | 14. *inclusi* d. | 17. *farina reponitur* I coll. §. 115. (RVd *et ponitur*), *inponitur* (om. *farina*) Sv. | 27. *in arvis apud nos. Nostri* Sa edd., *Nostri* om. RTVdΘ. | 32. *Galatia* S Barb. e Diosc. 3, 1., *Gallia* RVad edd. | 34. *gustus* RV, cf. §. 110., ..*tu* Sad. | 37. *carinata* SΘ, *corin.* V, *coron.* Rad edd. | *quattuor datur* edd., sed videntur potius paulo supra nonnulla excidisse. | 87. 7 *peristereon* SV, *aristereon* ad (R ..*terem*). | 26. *ea* RVad edd.,

cf. §. 119. ibique Sill., *eo* SBarb. | 29. *Molemonium* RVd (in ind. RTad, V *melon.*), cf. 26, 40., *Lemonium* Sa. Aliud esse videtur *λειμώνιον* apud Diosc. 4, 16. | 32. *Graeci vocant* edd. | *sive* Vd edd., *aut* SR. | 33. *aut chamaezelon vocant* S, *aut cameleon vocant* R(dΘ ..*len*), om. V, *sive chamaezelon* (om. *vocant*) edd. vett. (in ind. *chamaezelon* V, *camezeleon* Ra, *chameleon* Td). | 35. *ipsa* (om. *et*) S. | 88. 8. 9. *rotundis, saepe pluribus* om. RTVd. | 9. *quaternis* Td. | 22. *Persollata* I coll. Va ad 26, 28. *persolilatae*, et Diosc. 4, 105. *οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι* [*Ῥωμαῖοι περσωνάκεαμ*], *persolidata* R Vd, *persolata* S a (sic codd. 26, 24. 121. 136., nisi quod 26. 121. a habet *persolutae;* in ind. V, sed Td *persolidata*, Ra *persolitae*). | 33. *et* RTVd, om. a edd., *eius* S. | 35. *praegnas* V, vid. ad vol. II, p. 153, 2. | 89. 6. *necabantur* SRVd, *necantur* a edd. | 7. *prima* RVad, ..*us* Sv. | 8. *ei* SGron., *et* R Va, om. Td. | 12. *osseis* Sa, *offensis* RTVdΘ. An forte hoc idem valet ac „*schartig*"? | 34. *griallis* Vd. (R ..*alis*). | 90. 3. *Thelyphonon* S Theophr. h. pl. IX, 18, 2., Diosc. 4, 77., *theligonon* d (V *helyg.*, R *thetyg.*) | 6. 7. *thelygonos* RVd. | 11. *rubetinis* d, *rultimis* R, *ultimis* V, *rubetis* SBarb. | 12. *patinas* Strack., ..*nis* Sv. | *candefactis* SV². Lacunam notavit Sill. | 13. *phrynion* STd Barb., *phyrion* RV. | 14. *poterion* S codd. Barb. Diosc. 3, 15., *poteriton* RV, *potireton* d. | 15. *parvum* RVdΘ. | 26. *et* RTdΘ, om. SV. | 35. *farina* RVd. | 91. 4. *paranarrhinon* I (R in ind. ..*rinon*), *panarinon* a in ind., *perarinon* RVd (in ind. Td), *anarrinon* S Barb. ex Diosc. 4, 131. | 8. *eupliam* RV (in ind. S), *eupiliam* Td, *eucleam* S Barb. Salm. Schneid. ad Theophr. h. pl. IX, 18, 2. | 21. *nymphaeae Heracliae* S ex ind. (Brot. *et her.*), cf. 26, 32. 44., *nymphaeae lacitae* Θ, *nymphea elacitae* RV, *nymphae lacitae* Td. | 21. *si ea trita* I (an *si viva*, ut §. 167. *ut vivat herba?*), *siveva tritae* RV¹d (V² *sive*), *si una tritae* Sv, (Strack. coll. Dioscor. 3, 138. *nymphaea Heraclia et pix sicca, ut tritae inlinantur*). | 25. *admixta* om. SPint. | 27. An *pepererit?* | 35. *Cacalia* S Barb. e Diosc. 4, 121. (in ind. R *caccalici*, V *cacalis*), *calcalla* RVΘ, *calcala* d (in ind. etiam T). | 92. 7. *per in farina* RV (d del. *per*, T om. *per*), sed cf. Diosc. 3, 27. | 7. 8. *vomitionibus* ..

melle om. RV. | 20. *quicquid* RVd, *quidq.* S, *si quid* edd. | 27. *Spyllion* RVdΘ. | *cynoides* S(V in ind.), *cynoida* RVdΘ. | *chrysallion* S (in ind. V; R *chys.*, T *chryss.*, d *cys.*), *chrysalion* RVdΘ, *crystallion* Sv. | 34. *sextarium* I, ..*ri* V, ..*rio* Sv. | *densat ac* edd. vett. (Hard. *se ac*), *densata* SRVd. | 35. *contrahitur* S. | *inlinere* SV, ..*nire* Rd edd. | 93. 1. *Thryselinum* S Barb., *rhysellium* V(R *rhis.*, ad *rhyss.*). | 4. *minoribus* RVad. | 12. *Euphorbeum* SVd, cf. 26, 54., ..*bium* Ra edd. | 14. *quinquefolium* ad, ..*orum* RV, (*capiti*) *cum quinquefolio* Rv, dist. I. | 18. *spyllion* d (RVaΘ *spil.*). | 21. *poenic.* SV. | 23. *floret et* SV. | 30. *aut* RVad, ;*at* Sv. | 32. *ea* a SV. | 37. *item cum* RTVdΘ, cf. 26, 77. | 94. 3. *praegnat.* I, vid. ad p. 22. 1., *praegnant.* Sv. | 8. 9. *Circaeon* I (a ..*aeo*), *Circeon* STd (RV ..*eo*). | 11. *rufulis* R a edd., *rofolis* V (d *ternis vero foliis*), *nigris foris* S Barb. e Diosc. 4, 76. | 14. *albo* RVad (in edd. ante *hoc*), i. e. si hoc (semen) album est, *album* S, sed ipsi suspectum est. | 17. *folia postea* RV. | 22. *et albi* I (RVd *alvum*), *ex albo* a edd., om. SMurb. | 95. 2. *aneso* SV, *aniso* Rad edd. | 4. *algeri* RVad. | 8. *pastillo* RVa. | 13. *circumlitu* I, ..*tum* RVd, ..*tus* Sa. | 14. *alias* Sill., *alios* Sv. | 17. 18. *exstingunt* RVd. | 19. 20. *praeceperin* [illegible] *maxuma* I (Sill. ..*rimus. vis*), ..*rimus. maxima* RVad, . [illegible] *imus. maxuma vis* Sv. | 22. *Cremnos* RVad etiam in ind. et §. [illegible]4. | *gremias* RVadΘ, *gramias* S Barb. Fest. p. 90. Müll. | 25. *crassa* RTVad, *crassa radice* Sv. | 26. *lingatur* RTVd (a edd. *eling.*), *liniatur* S codd. Gelen. | 28. *trunca* (ut opponatur fruticosae) I, *truna* RV (T in ind., d ibid. *trima*), *truma* d (a *trum a*), cf. 26, 57., *prima* S (in ind. Ra; ibid. V *pruna*). | *gallinaceos* ad edd., ..*cios* SVd (R ..*tios*). | 34. *hordeaciis* S(Rv ..*cis*). | 96. 2. *Daspetiacae e Galatia* I (R ..*ce galatia*, V ..*ce . galacia*), *daspetice galatiae* d, *despe ie galatia* (cum ras.) a, *aspleticae e Galatia* Sill. coll. Diosc. 4, 108. | 5. *utris* RVad, sed cf. 121, 31; 28, 240. | 12. ,*folio pingui* S (Barb. *pingui folio et*) e Diosc. 4, 90. 91., *pingui* (om. *folio*) RTVadΘ, dist. I, cf. §. 162. | 17. *aizoo* S(RVd *alzio*), coll. Diosc. 4, 91., . *Aizoi* a edd. | *eius* SV, om. Rad edd. | 18. *vocant* ad edd. | 20. *subgrundis* I (RV *sugr.*), *subgrundiis* ad edd. (S *sugg.*). | 21. *potius* om. SR. | 22. 23. *eritiles* RV, *ericles* d, *erides* (cum ras.) a. | 23. *trichales* a, *tricteles* R

Vd. | *erysithales* Θ (in ind. RTad), *erysisth.* V, *erisist.* Rd, *erythales* V in ind., *chrysothales* Sa Brot. | 24. *isoetes*, *Italia sedum* Sill., *is et similia sedum* R (V *his*), *semitalia sedum* a, *yselum alii sedum* d; in ind. *issetes aut sedum* (RTd *issetis*, V *ipsetis*), *isoetes* (om. *Italia sedum*) Sv. | *sed qui* RVd, *qui* (om. *sed*) a, *sed* (om. *qui*) Sv. | 25. *semper. aliqui sempervivum* a² edd. | 28. *ita* S, (*stanti*) *ait* R, (*stantia*) *ut* V, *ita ut* ad edd. | *imitantur* Va (R ..*tatur*), ..*tentur* d edd. | 30. *foliosum* RTVdΘ, *susum* Sa. | 33. *andrachlen* S et ind., ..*aciem* RVd, ..*ecien* a, ..*achnen* Barb. edd. | *agrian* I (S Barb. ..*am*), *agarian* R(Vd ..*am*), *enagrian* a. | 34. *Italia inlecebram* S (Barb. edd. *itali ill.*), *Italia elecebrant* V, *itali aecelebrant* R (d ..*bram*), *italice celebrant* a. | *breviori* V (a edd. ..*re*), *et breviori* Θ(Rd ..*or*), *sed breviori* S. | 97. 5. *sucus inunctus* ad edd. | 8. *et cum* ad edd. | 11. *sanat* om. V (edd. habent *parotidas sanat*). | 13. *ozaenam* S, ..*nas* edd., *ozena* RVd, *ozen* a. | 15. *panacis* Sa, ..*ci* RVd. | 17. 18. *conmanducatur* S, ..*cantur* RV ad edd. | 18. *radices* edd. | 19. *utile* RVd (a *inut.*), ..*lia* Sv. | 20. *vel si sanguinis sit reiectio* S vet. Dal. (edd. vett. om. *si*) Diosc. 2. 152., at huc haec non pertinent. | 22. *verbenacae conmanducatae* S vet. Dal. (a *verbenace*). | *decoctae* S vet. Dal., ..*ta* RVadΘ edd. | 25. *l*[illegible]*atur* RVd, ..*antur* Sa. | 98. 1. *minora* RVd (a *minora amin*[illegible]*ra*), *sed minoribus* Sv, *minoribus tamen* Sill. | 6. *et in* SRTVΘ, *in* ad edd. | 17. *sistit* a edd., *sistint* RV, *sistit*, *in* STd. | 18. *exesi* RTVad, cf. §. 171; 26, 64., *exesis* S, *et exesis* edd. | 21. *venenarium* RVad. | 35. *eadem* Vad edd., *ad eadem* R, *at eadem* S. | *sternumentum* RV¹Θ, *sternutam.* V²ad edd. | 38. *curata fuerint* S vet. Dal. | 99. 3. *psyllum* a, *pusillum* RVd. | 11. *inlinitus* SRV(Θ *ill.*), *illitus* Tad Hard., *illita* edd. vett.

Lib. XXVI. pag. 99. lin. 25. *et novos* URad. | 28. *magno opere* SVΘ, *magnop.* Rad. | 36. *et intus* SUR¹TV¹dΘ, *et intuitus* R²V²a, om. edd. | 100. 14. *contra* om. R¹T. | 20. *Paulo* SRa, *Paullo* Vd edd. | *Italia.* RVa, quod flagitaret infra *evenisse* ut §. 7. *accidisse.* | 24. *inscitia* S (R ad marg.; a ..*am*). | *pollici* SRTVad Brot., ..*ce* U edd. | 27. *vari* SPint., *varii* R¹TVd(R²a ..*iis*). | 28. *in* RVa (d infra *tendens*), om. SUv. | 35. *increscente* Strack., cf. 37, 195., *inaresc.* SUv. | 101. 5. *gemursa* VdΘ. | 15. *memora-*

vimus U. | 21. *Cei* U, cf. Suid., *.Coi* S (RTVad *Erasistratico.*), om. edd. | 22. *celebratam* URVd edd. (a *..tum*), *celebrante etiamtum* S. | 24. *descendente* SU edd. vett., (Td *..tem*), *defendente* VHard. (Ra *..tem*). | 102. 3. *demissus* ST, *dim.* Vd, *em.* UR edd., *adm.* a. | 5. *mentis* S (sed pro acc. plur.), *..tes* v. | *animos iam* I, cf. §. 20., *animalia* (U coll. 8, 219.) RVa, *mirabili* d edd., *mirabili, iam* S. | *vinum* URd edd., *vina* SV, *vino* a. | 9. *cognominari se* ad edd. (RV *..naveris e*), *cognomen a vinis et* U coll. 23, 32., *cognomen ab aegris* SGron. | 11. *iactatu* UR²a edd., cf. 14, 118; 33, 99., *iactatura* SVd²Θ, *iactura* R¹d¹. | 12. *balneas* SRVad, *balin.* edd. | 20. *Asclepiaden* SV, *..dem* URa edd., *..des* (*invenit*) Td. | 23. 24. *imbrium creatrice* I (Sill. *nimborum*, coll. 2, 136.), *imperatrice* Sv (U *immo.. imper.* uncis inclusit). | 33. *condendis* (sc. oppidis) a, *condiendis* RTVd (S ,*condiend.*), *condyendis* U (quod derivat a *condy*, poculo Persico). An forte inest nomen herbae ut *chondridis*? | 103. 8. *Meroide* SURTVad, *merodie* Θ, unde hoc nomen e dittographia vocis *hodie* ortum esse censet Sill. | 11. *dedit* SUV codd. Gelen., *dedita* RTad. | 15. *in omni* SUV. | 29. *parvo, longis* R²a edd., *longo, parvis* SR¹TVdΘ. | 31. *petris* R²a edd., *petras* SR¹TVd, an *petrae?* | 38. *fico* STdΘ Dioscor. 3, 27; Plin. Valer. 1, 52., *vino* Va edd. (R ex corr.). | 104. 1. *Proserpina* V²a. | 6. *persollatae* I, vid. ad p. 88. 22. | 9. *circumfusa* (i. e. applicata ut Ovid. Met. 4, 360.) R¹V, *..fossa* R²a edd., *circum-confissa* d, *confissa* S. | *rusus* SV. | 12. *damasione* R¹V (d *..nem*), *damisionem* R²a, *damasonion* S (Barb. vet. Dal. *..um*). | *alcea* S e Diosc. 3, 159., *alcam* Vd, *alcanam* a, *alia* R¹, *alianam* R², *alisma* Barb. vet. Dal. An *alcima?* vid. ad p. 114, 31. | 20. *quoque* om. Ra edd. | 31. *persollatae* I, vid. ad p. 88, 22., *persolil.* Va, *persol.* Sv. | 32. *pondere* S Hard. | 32. 33. *Peucedani sucus pectoris* edd., dist. S. | 33. *et acorum* edd. | 34. *ea demum* SR²ad, *ea demum ex* V, *ex* R¹. | 36. *est flos* RTVdΘ, *flos est* a, *flos* (om. *est*) S edd. vett. | 105. 10. *arcion* STVΘ (Rd *art.*, a *arch.*), *bechion* edd. | 15. *calefit* edd., *calfit* R²a, *calfacit* R¹VdΘ. | 19. 20. *lateris ... calida* sequenti capiti et sectioni vulgo tribuuntur. | 35. *asinino* ST. | 106. 4. *aquae calidae* STd (R *aqua*), *aqua calida* Va edd. | 9. *daucum* IS edd. vett., *caucum* TVd (Ra *..cem*). | 12. *sunt* d edd. |

16. *vini cyathis* Ra edd. | 17. *Gaeum* Va. | 29. *Tripolion* SRa Diosc. 4, 133., *triph.* VdΘ. | 30. *isatis* S Barb. Dioscor., *satis* RVad. | 31. *caule* add. S e Diosc., cf. §. 68. | *palmo* RVad edd. | 37. *malundrum* SVd, *maland.* Ra. | 107. 1. *vinaceis* S, *vineis* RVad edd. | 4. *molemonium* SRa, cf. 25, 108., *mollium* d, *molium* VΘ, *lemonium* Hard. | 5. *sillibus* Va (Rd..*b'*), *sillybi; iis* S, *Est et silybo* edd. | 11. *hemionium* S Barb. Pint. Gesn., *herm.* R (a *hermionum*, TVdΘ *hermonium*). | 12. *pleur et.* Vd. | *pleripleumonicis* I, vid. ad p. 25, 8., *peripn.* Sv. | 14. *sil* SSchneid., *sic* RVad edd. | 28. *expetit* et 29. *condit* SGron., *expetitur* et *conditur* RVad edd. | 33. *potu* SRa, ..*ui* TVd, *potius* Sill. | *quae et* V (Rad *que*), *quoque* Sv. | 108. 2. *potus* STVd, *succus* Rad (edd. *Vettonicae*). | 7. *pota ... et* om. Rad edd. | 9. *alcimae* Sill., vid. ad p. 114, 31., *alcmae* Ra., *alceae* Sv. | 109. 4. *Amineo* SVa, *ammin.* d, *amminn.* R. | 9. *semper eminens* STVdΘ, *superem.* Ra edd. | 15. *venantur eos* SVΘ. | 18. 19. *leuceoron* S e Diosc. 3, 100., ubi nunc λεύκηθρον legitur, *licheroron* RVd (a *lech.*), in ind. *lycoron* R (a *lychor.*, Vd *clycer.*) | 36. *Hysopi manipulus* om. Vd. | 37. *inlitus* om. Ra. | *tritus* S, *tritum* RVad, *contritus* edd. | *in* Vd, *cum* SRa edd. | 110. 11. *alvo leniter soluta* SRTVad, *Alvum leniter solvit* (*et nymphaea in vino austero.*) edd. | 14. *saxosis locis* Ra. | 17. *capnos trunca* I, cf. 25, 155., *capnos struna* d (V *strumam*), *carnostru* Ra, *capnos per urinam* S ex meis obss. critt. p. 28. | 18. *feliculam* S, vid. ad p. 135, 19; 141, 36; vol. III, p. 50, 27., *filicul.* Ra edd., *filiciol.* VdΘ. | 19. *felici* SV (a ..*cis*), *filici* d edd. (R ..*cis*). | 22. *minute* SRT Gron., ..*ta* VdΘ, om. a edd. vett., *minutim* vel *minutatim* Gron. | 24. *leviter* RadΘ, sed cf. §. 56. | 28. *Stamon* Va. | 111. 4. *utile* RTVad, *utili.* SGron. | 5. *vel* TVdΘ, om. SR, *et* a. | *mulso* T. | 12. *inspargatur* SR², cf. §. 73., *sparg.* RV, *insperg.* ad edd. | 16. *radice* Sa, ..*cis* R Vd. | *paene oleae* SR Dalec., *paenuleae* Θ, *peneleae* TVd (a ..*le*). | 20. *ficis* S codd. Gelen., *fici* RVd, *fic* a. | 22. *ea* I, *ex* RVa, om. Sd. | 25. *et* SR, om. Vd. | 37. *caryiten* SBarb., *caro et in* R¹Vd, *carosetin* R². | 112. 8. *sesima* SR², *resima* V(R¹ ..*na*), *sesama* d edd. | 17. *hic* SV. | 18. *gratissimo quod colligitur incipiente uva* (repet. ex lin. 13.) RVd. | 18. 19. *accepit* SV, *accip.* Rd. | 22. *Quintum* d edd.,

Quintumque RV, *Quinto quod* (..23., *nascenti in campestribus*,) S. | 31. *maxumis* R¹Vd*Θ*, (*comosissimum ex omnibus*) *maxume* SR². | 113. 2. *inspargitur* SV, *insperg*. Rd. | 4. *aquam* I, cf. 24, 46. 51., *aqua* TVd, *aquas* Hard., *a* R, om. S e Diosc. 4, 174., (*per alvom*.) *At* Sill. | 18. *ficu* V edd., *fico* SRd. | 36. et 114, 6. *ramili* RVd, vid. ad p. 36, 19., ..*ci* Sv. | 11. *tenerum* RTVd*Θ*, ..*ris* SR². | 18. 19. *laudatae* Hard., ..*ta* RVd edd. vett., ..*to* S Dal. coll. §. 83, sed cf. §. 94. | 21. *plantae* I, *elatae* RTVd, *batis* SBarb. | 24. *cachrym* S (edd. ..*yn*), *cacry* R¹, *cacry* Vd, *cacrys* R². | *folia pinguia albicant* S edd. vett., *folio pingui albicante* RTVd*Θ* (Hard. infra *crassiore et salso*.) | 30. *aequo largior* S codd. Gelen. | 31. *alcimae* I, vid. ad p. 108, 9; 123, 5. 17; 128, 10., *almae* Vd(R¹..*me*), *alce* R², *alceae* S (Brot. coll. §§. 25 et 45., ubi vid. Sill.). | 32. *pota stranguriam* RVd, dist. I, *pota stranguriam tollit* Sv. | 35. *Canthyllion* et 36. *canthyllis* (om. *est*) RVd, in ind. *canthillion* et *canthillis* RTVad; sed cf. Diosc. 3, 143. | 115. 5. *quam* SRd, om. TVa. | 5. 6. *chamaepityn* I, ..*pytin* Sv. | 10. *caron* I, *caro* RTVad*Θ*, *caros* S codd. Salmas. (in ind. RTVad). | 21. *anthemis* Td (V..*mys*, *Θ*..*mii*), *anthemum* Ra edd. | 24. *glariosis* Sa(R² *glor*.), cf. 31, 48., *glabriosis* TVd(*Θ*..*briolis*, R¹..*biosis*). | 34. *semen* SRVa, om. Td. | 38. *infricato* RVad. | 116. 10. *tritaque et* RV edd. (S*Θ* om. *et*), *trita* a, *trita atque* Td. | 13. *post se* Sv, *posset* Rad, *possit* V. | 15. *argemonion* T (R¹V*Θ*..*nio*), *argemon* R², *argemonem* Sd (cf. 21, 185. *argemonen* SR, ..*em* Vd edd.). | 16. *tantum* SR²a, *lanium* R¹Vd. | 18. *persollatae* I (Sv ..*sol*.), vid. ad p. 88, 22., *persollae* R²ad (R¹V *persol*.). | *ut in* SR²ad, *aut* R¹TV. | 22. *ieiuno* Sad, om. RTV*Θ*. | 35. *cremnon* RVad*Θ*. Vid. ad p. 95, 22. | 38. *serapias* S Diosc. 3, 132., ..*piis* RV, ..*pis* a (d *sar*.). | 117. 1. 2. *tenuior* STVad*Θ* (R.. *uuior*; Diosc. 3, 122. ξηρός, cf. 18, 123.), *durior* Sv. | 5. 6. *habent* V quod deleto *satyrion* ad *radices* referri vult Sill. | 9. *ea ac* Td Hard. | *feminam* SRVad *Θ*, ..*na* edd. | 10. *creditum* I coll. 8, 78; ..*tam* SRVad. ..*tur* edd. | 12. *trita* SRV, *illita* Td, om. a Hard. | 15. *rubri* R²a edd. | 22. *stimulari* RVad edd., ..*re* S. | *magis adeo* S vet. Dal. probante Handio Turs. I, p. 147. | 32. 33. *cuiusdam* om. Va. | 35. *praestat* SRVad, *persanat* *Θ*Hard., an *prae-*

sanat, ut § 147? | 118. 11. *anagallidis* Rd (a ... *lid*). | 12. *aspera* ... *suci* om. RVad. | 19. *arefiat* TV(R *eref*.), *exaref*. S R²d (d *exh*.). | 34. *amomon suco* SVd(R ..*mi*, a *sucus*). | 119. 1. *Clavom* S(R¹Vd. ..*um*), *clavos* R¹a edd. | 5. *inveniuntur* STd, ...*niunt* R¹VΘ, ..*nio* R²a edd. | 11. *myrrin* Sa, *myrin* R², *myren* R¹Vd. | *alii* Sa, *aut* RTVdΘ. | *myrtida* S Hard. (in ind. RVa *myrtis*), *myrtidan* RVad Brot. (T ..*dam*), *myrrhidam* Θ. | 23. *Phthisim* SR²a. | 24. *e* I, *et* RVad, *cum* S codd. Gelen. | 34. *onothera* RDalec. (Vad *hon*.), cf. §. 146., *onotheras* S non recte citans Salmas. de hyle p. 316 C., *oenotheras* Barb. e Theophr. | 35. *onear* Sa, *oneari* R (Vd ..*rim*), *onuris* Barb. e Diosc. 4, 116. edd. | *amygdalae* S, ..*lice* R ad(V *liace*), ..*laceo* edd. | 120. 7. *sanantur* Vd. | *panaces* S, ..*cis* RVad edd. | 9. *oxymelitis* SR²a, ..*ti* R¹dΘ, ..*te* edd. | 10. *agaricon* S, ..*co* R¹VdΘ, ..*ci* R²a, ..*cum* edd. | 17. *XXX* SΘ Diosc. 4, 42., *XXXI* RVad edd. | 24. *ante* om. R¹dΘ. | *accessiones* R¹Vd, ..*ne* Θ, ..*nem* SR²a. | 27. *quaterna* (ut referatur ad radices et ad cyathos aquae) TVadΘ, ..*nae*, SPint., *et quaternas* R Hard. | 121. 4. *continget* R¹Vd, ..*git* SR²a. | 6. *praestant euphorbeum* R¹TVdΘ, cf. propter pluralem numerum §§. 113, 120, 121., *praestante ut* p̃*beum* R² (a *pbeum*), *praestante*, *ut perhibent* S codd. Gelen. | 7. *sucus* RVd, *suco* Sa codd. Gelen. | 12. *panaces* I (obss. critt. p. 27.) S edd. vett., ..*cis* P, *phanaris* RVd, om. a Hard. | 18. *caldi* VaΘ, *calidi* SRd edd. | 26. *e* (*vet*.) SR², *et e* edd., om. R¹Vad. | 28. *medentur* SVd, ..*etur* Ra edd. | 31. *e vino* STdΘ(V *tuditur a e*), *in vino* Ra edd. | 32. *sulpuris* a, *sulph*. Sv. | 34. *enecat* I, *et necat* R¹VdΘ, *et enecat* SR²a. | 36. *persollatae* I, vid. ad p. 88, 22., *persolatae* Sv, *persolutae* a¹. | 122. 2. *modico* Rd edd. | *ex* om. R¹V. | 3. *tritum* R¹V, *contritum* SR²ad, *et contr*. edd. | 6. *etiam illam* Sill., *etiam* SRTVΘ, *illam* ad edd. | 7. *febri* SRΘ, *febre* Vad edd. | 13. *cum sale et melle* om. RTdΘ. | 123. 5. *alcimae* SVΘ, vid. ad p. 114, 31., *algmae* Ra (Td *algin*.), *alceae* edd. | 8. 9. *corissum* STa²(a¹..*isum*), *coryssum* d(RVΘ *chory*.), *corion* Barb. edd. | 13. *epithymum* RVad(T ..*mi*, edd. ..*mo*), *et epithymum* S. | 14. *caros* SR²a, *carus* R¹VdΘ, *coris* Barb. edd. | 15. *abscisos* a Hard. | 17. *alcimae* S, vid. ad l. 5., *algme* RVa, *algine* Vd, *alceae* edd. | 25. *schemon* RVd (a *scem*.).

28. *pilus* SR²Barb., *plus* R¹Vd, *pulvis* a. | 31. *ex ante* Sa, *ex tante* V, *ante* (om. *ex*) edd. | 35. *sisti* S Gron., ..*tit* TVad. | 36. *scandente* Vad. | 37. *ex* Sad, *est* V edd. | *geniculis* TVdΘ. | 124. 8. *inposita* Vad. | 12. *inligata* Vad edd., *inlita* SΘ (T *ill.*). | 16. *additum* TVadΘ, cf. 23, 127., *inditum* Sv. | 19. *persollatae* I, vid. ad p. 88, 22., *persolatae* SVa, *herbae persolatae* TdΘ. | 27. *symphyti ius* I (cf. 20, 234. *ius lapathi*), *symphitius* V (d ..*yticius*), *symphyti* (om. *ius*) a edd., *symphyti sucus* S. | 28. *daucos* TVd, ..*us* Sa. | 30. *item* ... 86. *Phthiriasi Sulla* S, dist. I, *item phthiriasi*, *qua Sulla* edd. Verba *Sulla* .. *dictator consumptus est* cum particula *que* vide ne non ab ipso Plinio profecta sint, cf. 11, 114. | 35. 36. *modis* om. TVd. | 125. 13. *feminarum* om. TV, *feminum* (om. *senum*) a. | 27. *persollatae* Va, vid. ad p. 88, 22., *perso l.* Sv. | 34. *sic et* TVdΘ. Vide ne l. 33. deleto altero *vel* legendum sit: *cum melle eadem.* | 126. 10. *cacoethe* Sill., *cahoeti* V, *choeti* a, *cacti* d, *cacoethe ex aceto* Sv. | *volnera* om. a. | 13. *praesanatis* Sd codd. Barb., *persan.* VaΘ. | 31. *batrachii* S. | 32. *scabrosas* Vad. | 127. 9. *e vino* SΘ. | 11. *Centauri* a, ..*rii* S, ..*rei* Vd edd. | 16. *traversos* a, *transv.* Sv. | 18. *praegnatium* I, vid. ad p. 22, 1., .. *nant.* Sv. | *potu* Sa, *pota* TVdΘ. | 25. *mensum* S(V *mes.*), *mensium* d edd. (a *mess.*). | 33. 34. *menses albos* ST Hard. (d *albo*), *meses alvos* a, *mese albo* V. | 34. *aquae* ad, *aquae mulsae ciet* SV. | 36. *mortuos* Va. | 37. *sulpure* I, *sulph.* SVd, *sulphure alvi profluvia* a. | *ea ciet* I, *faciet* TVd, (*contra*) *chiet* a, *facit et* S, *facit* Hard. | 128. 6. *cortice* d edd., *corticis* TVaΘ (S ; *corticis*..). | 10. *alcimae* S coll. §§. 128. 130., *alcme* a, *algmae* T, *alceae* d Hard., *althaeae* edd. vett. | 16. *immo* Vd Hard. | 19. *et* om. V edd. | 24. *praestantissima est* Sad edd. | *quidem* Vd. | 38. *generari* Vad, *generari perhibentur* Sv. | 129. 6. *mammarum e* Sv, dist. I. | *nascentium* (sc. vitiorum) Vad edd., *nascentis* S (vet. Dal. *es*) | 8. *Caccal.* Va. | 12. *corissum* S coll. §§. 85. 129., *coristum* T (a *ecor.*, V *echor.*, d *or.*). | *ophrys* SBarb. et codd. in ind., *ophros* TVad.

Lib. XXVII. pag. 130. lin. 2. *parentium* Vad. | 4. 5. *euphorbeam* a, *euphor herbam* V, *euphorbiam* Sv. | 16. *constat* STdΘ, *cum constat* Va (edd. ..*stet*). | 19. *dormientis* Sad, om.

VΘ. | 21. ortum STd, *mortuum* V, *mortiferum. Ortum* Sill. | 27. *veluti* SV²d, *velut* V¹a edd. | *pari intus* S codd. Barb., *parte intus* V¹d, *praesentius* V²a. | 131. 5. 6. *hoc habet nomen* uncis inclusit S. | 7. *magistra* Vd, *magistra tu* a, *magistra natura* SBarb. | 26. *Aethiopis* Sd ind., cf. Diosc. 4, 103., *Aethiopis radix* TVa. | 27. *quadriang.* a, vid. ad vol. II, p. 249, 5., *quadr ang.* Sv. | 33. *aliquot* SMurbac. (a ..*quod*), *aliquibus* T VdΘ. | 34. *pota* Vad, an *potu*? | 35. *potu* SV²ad, *potui* Murbac., *pote* V¹. | 36. *iliaco* a, cf. §. 89. | 37. *Ageraton* S codd. in ind., cf. Diosc. 4, 59., *Eraton* Vad. | 132. 2. *non haec, sed* (i. e. non a verbo agendi) Vad, *haec* vet. Dal., om. SPint. | 5. *anthericі* d edd. | 14. *Hierosolyma* SHard., ..*mam* Vad. | 27. *capite* TVad, *capite in sole* Sv, *capitis contra solem* (*capillo*) Θ. | 30. *scabiem* Vad edd., cf. 23, 9., *scabritiem* S. | 38. *exigat* TVad, ..*git* Sv. | 133. 5. *mellis* SR¹Vd, ..*le* R²Ta. | *decocto* SR²Ta, ..*ta* R¹Vd. | 9. *aristereon* SR²ad, ..*teron* R¹TV. | 13. *convulsa* RVad. | 18. *gallinaceo iure* SBarb., ..*ceo fere* ad, ..*ce offere* (V *offerre*). | 19. *Alsine* S codd. in ind. (Td *Salsine sive alsine*), cf. Diosc. 2, 214., *Salsine* RVad. | 20. *alsine* SR²d, *hals.* V, *bals.* R¹. | 23. *helxine* Sv (in ind. *helixine* V, *elexine* Ra), vid. ad p. 84, 22., *haec sine* RVa, *alsine* Td. | 26. *helxine* SBarb., *hels.* R¹Vd, *als.* T. | 134. 19. *Anonim* SBarb. e Dioscor. 3, 18., *Angonim* RVad (Ra in ind. *Anc.*). | 34. *nomen invenit* SR²a codd. Gelen., *non venit* Vd, om. R. | 135. 3. *omphaloc.* SBarb. ex Diosc. 3, 94., cf. infra *concavom* et apud Dioscor. ὑπόκοιλον ἐκ μέσου ὡς ὀμφαλός, *ompha cocarpon* RVad edd. | 11. *Arction* S codd. in ind., Diosc. 4, 104., *Art.* R¹Vd. | 14. *dolores* STVdΘ, ..*rem* Ra edd. | *ut ita* I, coll. 32, 80., *ita* (om. *ut*) RVad, *ita ut* Sv. | 14. 15. *contineatur* RVad, cf. 35, 186., *contin. ore* Sv ut 23, 54; 25, 170.; *in ore* additur 23, 79; 32, 80. | 15. *decoctum; bibitur* Sv, dist. I. | 19. *felicis* SRV, vid. ad p. 110, 18., *fil.* ad edd. | 23. *illinuntur* STd, *linuntur* RVaΘ. | 29. *potu* SRd, *potum* Va. | 30. *inlitu* SR²d, *litu* R¹, *inlitum* VaΘ. | 31. *aliquis* SVa, ..*quibus* Rd edd. | 38. *habent* RTVd, cf. Dioscor. 3, 162., *habet* (*ramos quod*) Sa codd. Gelen. | 136. 7. *lenticula; siliquas* Sv, dist. I. | 20. *fresa melle* S, dist. I. | 21. *coicitur* Va, vid. ad p. 265, 27; 292, 14; 298, 16., Lachmann. ad Lucret. 2, 1061.,

conic. S. | 24. *nos* RVad edd., *quod nos* ST. | 137. 5. *agrios* R²a. | 8. *uvolis* I, cf. Dioscor. 4, 180., *uolis* R¹, *obolis* R²(V ex emend.), *obilis* a, *appellamus in*) *violis*. Sd codd. Barb., *viticulis* Sill. | 10. 11. *uvolae* I Diosc., *vole* a, *volvae* S(RVd *vul.*), *varos* Murbac., *viticulae* Sill. | 11. *cutis* RVa Sill., *et cutis* Sd. | *emendant* a Sill., *..dat* Sv. | 12. *uti* Sd, *uri* RVΘ, *heuri* a. | 15. (bis) *e* STVad, *a* R edd. | 22. *praemio* RVa, *in pr.* STd Θ. | 25. *diu* R¹d, vid. ad vol. II, p. 275, 25., *dio* SR², *divo* a, *die* V. | 28. *appelletur* RVadΘ Hard., *..atur* S edd. vett. | 30. *expressus* SRTVdΘ, *..ssi* a edd. | 32. *vaso* Sa, vid. ad p. 48, 16., *vase* RVd. | 34. *centaurio* Sa, *..reo* RVd. | 36. *ille* Sa, *illo* RVd. | *decocti* ST, *..tis* RVad. | 138. 1. *inflationes* S edd. Diosc. 3, 23., *inflammat.* RVadΘ. | 4. *databant* SR¹Θ, *dabant* R²Vad. | 11. *caldum* SVΘ, *calid.* Rad. | 24. *nausiam* I(TΘHard. *..eam*), *..sia* R¹V¹d, *..sias* SR²V²a. | 29. *musculis* Sa, cf. Dioscor. 3, 23., Macer Florid. de virid. herb. 105., *muscis* R TVad. | 30. *rosaceo* (om. *que*) SMan. Dal. | 31. 32. *seriphum* S coll. 32, 100. (RVd *sery.*, a *..pum*), *Seriphium* edd. | 139. 13. *velut* R¹Va, *..uti* SR²d. | 15. *vis ei* S, *visci* R¹V, *vis* (om. *ei*) R²ad. | 18. *Bupleri* RVad. | 21. *Catananchen* R¹Vd. | 26. *a* V edd., om. SRadΘ. | 27. *Calyx* SDalec. e Dioscor. 4, 23. (in ind. R, altero loco V *calix*, Ra *calya*), *calsa* RTVad (in ind. altero loco Td, altero iidem *caulis*), vid. ad p. 154, 9., vol. II, p. 282, 36. | *aro; nascitur* Sv, dist. I. | 29. *arisaros* SHard. coll. 24, 151., *arsa* RTVd (a *harsa*), *arum* Sv. | *quoque radix* SV edd., *radix quoque* Rad. | 31. *decocti* S, *..tis* Vad, *..tio* R, *..tus* Hard. | *sanant* Sa, *..at* RTVdΘHard. | 32. *rhinocliam* I (in ind. R *..clia*, V *rhinola*), *rinothiam* V(R cum ras. post *ri.*), *rinodiam* Td, *clinosiam* a, *onocliam* SDalec. coll. Diosc. 4, 23. | 140. 9. *capitula* SdBarb. coll. Dioscor. 4, 117., *capirila* R¹V, *capitulata* R²a. | 12. *Crataeogonon* R edd. Diosc. 3, 129. | 13. *in* RVad, *nascitur in* Sv. | 17. *crataeogonos* d edd. | 19. *crataeogoni* ad edd. | 24. *crataegon* SHard. e Theophr., *crataegonon* Vad(R *grate conon*). | *crataegona* SRd (a *crath.*), *crataegon* Θ. | 30. *Cynosarcim* a (RV *..cima*, d *..cimam*), sed cf. Diosc. 3, 131. | 33. *cocti* ad edd. | 34. *inventae* STΘ (a *..te*), *..ti* RVd. | 37. *altera* S vet. Dal., *alter* RVad edd. | 141. 10. *cucubali* S edd. vett. Dioscor. 4, 71., *cuculi* a, *culiculi* RT

VdΘ. | 15. *strumae* I, ..*ma* R^1Vad, ..*mus* R^2, ..*mis* Sv. | 17. *a conferruminando* a (R^2a *confervam.*), *feruminando* R^1V. | 29. *concavo* RVad edd., ..*vom* S. | 30. *sinu* Rad edd., ..*um* SV. | *subsistit* S(V ex emend.), *substitit* RadΘHard. | 36. *felicis* Ra(V *felicissimis*), vid. ad p. 110, 18., *felici* S(d *fil.*). | 142. 1. *iterum* TVadΘ, ..*rumque* SR. | *tertium* SRVΘ, ..*tio* Tad. | 3. *Draphono* d (RVa *draeff.*), in ind. Td *dreffone*, V *droebe*, R *dragbe* (a ..*bae*). | 4. *cubitalibus* SR^2a, om. R^1Vd. | 6. *sabuci* Va, vid. ad vol. II, pag. 249, 27., *samb.* Sv. | 8. *Elatine* SR^2a (in ind. Ra, V *et lat.*) Dioscor. 4, 40., *elas.* R^1Vd (in ind. Td.). | *casiae* RVadΘ, *helxinae* SBarb. vet. Dal. Dioscor. 4, 40. | 14. *Empetros* STΘ, *empit.* RVad. | 16. *fuit* RVad, *fuerit* Sv. | 17. *terrena* Sd, ..*num* RVa. | 18. *ut* R^1dΘ, *ut in* R^2a, *aut* SV, *aut in* edd. Murbac. | 22. *Epicactis* RVa (in ind. Ra *Ephic.*, V *epicastis*), cf. 13, 114., *Epip.* Sd Barb. Gesn. (in ind. Td). | 22. *elleborine* Sd, *elled.* a (V *eled.*, R *selle dorine*) cf. 13, 114., ubi ex Mad recepi *embolinen.* | 26. *at* I, *ac* TVd, *hac* R, om. S. | 33. *felicis* S, vid. ad p. 110, 28., *fil.* RVad. | 34. *pterim* S, *pterin* edd. (in ind. V), *pteria* d, *pterima* in ind. Td (R *pherima*), *pterigia* Ra (V ..*egia*), i. e. πτέρυγα, Dioscor. 4, 181. Πτέρις, οἱ δὲ πτέριον, οἱ δὲ πτερίνεον. | *alii blachnon* SΘ (edd. *blechnon*), *alii biachron* d (in ind. T, d *biacron*, Ra *blaron*, V *braron*), *alibi achron* V (R *acthron*, a *acthro*). | 37. *tylipterim* RV (a *thyli.* d ..*rum;* in ind. RT *ptelipterim*, a *pteript.*, d *ptheript.*), *phtheisphtherin* V. | *nymphaeapterim* d (a ..*abth.*), *nimphea iterim* V (in ind. Ra *nympheum pterica*, Td om. *pterica*, V *s.phacum*). | 143. 1. *canaliculata* SR codd. Barb., *canic.* TVad. | 3. *utriusque* R^2VΘ, *utrique* SR^1ad. | 7. *ante* Vad, *antea* SR. | 25. *sanant* SR edd., om. Vad. | 29. *Glaux* S codd. Barb. Diosc. 4, 139., *glaus* RVa^2d, *glans* a^1. | 31. *tenues a radice;* Sv, dist. I coll. §. 56; 11, 231; 25, 28. Etiam apud Dioscor. 4, 139. videntur iungenda esse ἀπὸ τῆς ῥίζης ἄνθη. | 33. *quae* S vet. Dal. | 144. 1. *lita* Strack., cf. 35, 35; *litum* Sv. | *calfaciunt* SRa, *calef.* Vd. | 2. *et* SRa, *est* V, *est et* d edd. | 13. *non habet, quoniam* Dalec. e Diosc. 3, 147., *habet quoniam non* Sv. | 14. *candida, quae* I, *candidaque;* Sv. | 25. *in alimentis* I (Murbac. *cum*), *malum mentis* R (a edd. *contra* mal.), alumen-

tis VΘ, *a iumentis* STd. | 145. 3. *ilico* Va, vid. ad p. 34, 6., *illico* Sv. | 5. *attigerint* S vet. Dal., ..*rit* RVad edd. | 9. *aristida* Sa, ..*dam* RVd edd. | 10. *Hyoseris* S(Ra in ind.), *hyosoris* R[2]a, *hysoris* R[1]Vd. | 16. *potae* S vet. Dal., *pota et* R[1]TVdΘ, *pota* R[2]a. | 19. *aenae* S coll. 24, 111., *enae* V, *ene* R, *aeneae* d edd. | 27. *dolores* SR[2]Td., ..*ris* R[1]V, ..*re* a, ..*rem* edd. | 28. *Hypecoon* S Diosc. 4, 68., *hypegon* R[1]Vd, *hysecon* R[2], *specon* a. | 34. *Isopyron* SBarb., *Ysophyron* RV(d ..*iron*), *Hysoph.* a. | 35. *phasioli* S codd. Barb., *passeoli* VΘ, *passooli* R[1]d (T..*ly*), om. R[2]a edd. | 146. 7. *ea, nam* SR, *eam* Vad[2], om. d[1]. | 9. *raphanidion* I, *rapadion* a, *prapandion* R, *prapadion* TVdΘ, *rhapeion* codd. Barb. edd., *pardalion* SPint. e Diosc. 3, 100. | 10. *mirae* I coll. §. 123., *nure* RV(a *a; lenures*), *rune* d, *multae* codd. Barb. edd., *plures* S. | *semen in* Sa codd. Barb., *semine* d (RV *semine acumine*). | 11. *napo* R[1]VdΘ, cf. 19, 75. et Theophr. h. pl. 7, 42. ῥαφανίδος γένη, *rapo* SR[2], *rapa* a. | 15. *lactucae* I(Rad ..*ce*), cf. §§. 98. 119. 138., *lactuca est* S(V ..*cae est*). | 19. *caldae* SVΘ, *calidae* Rd edd. | 21. *exonychon* S e Diosc. 3, 148., *exeonychon* TVd, *exconscon* R[1], *exontycon* R[2]a (Θ ..*ticon*), *aegonychon* Barb. edd. | 22. *duplum* RVd. | 28. *equidem* STd, *et quidem* RV, *quidem* a edd. | 29. *aurificum* a edd., *artif.* SRVd. | *arte* Sd, *alte* RV, *ante* a. | 35. *est autem* SBarb., *autem* (om. *est*) RVa *ut* d. | 147. 3. αἷμα διώκει SDalec., *hemadioci* RVadΘ, ὕμμε διώκει edd. (Meineke ὕμμε, Sill. ἀμέ). | 11. *Mercurialis* RVad (cf. §. 72. *felicis*), ..*li* Sv. | 17. *acriore* RTVa, ..*rem* Sv. | 20. 21. *coeliacis trita ... adposita, profluvio* S, dist. I coll. 23, 153; 28, 248. | 24. *seridis* SBarb. e Diosc. 4, 18., cf. 20, 76.; *iridis* RVd edd. (a *hir.*), quod vide ne scripserit Plinius, quoniam legebatur etiam apud Dioscoridem ἴριδι correctum ex Oribasio. | 148. 19. *croci* SDioscor. 2, 213., *cocci* RVdΘ(a ..*ti*). | 22. *obstet* SRTVa, ..*at* d edd. | 24. *Onosma* S Diosc. 3, 137., *onoma* RVad. | *IIII* SPint. e Diosc., *tres* RVad edd. | 25. *iacentia* S Pint. e Diosc., *iacentia tria* RVad edd. e dittographia, ut videtur. | 26. *praegnas* I, vid. ad p. 22, 1., ..*ans* Sv. | *edit* RdΘ (a *aed.*), *edat* SV. | 28. *si comederunt* V (edd. ..*rint*), *comederunt* (om. *si*) Ra, *cum ederunt* Sd. | 31. *Osyris* S Diosc. 4, 141., *ospris* RVadΘ. | 149. 7. *similis* SRTVd, *semine* a edd. |

graminis R²Va, vid. ad p. 141, 36., ..*ni* ST, ..*ne* R¹d. | 12. *polygonaton* S Diosc. 4, 4., *pogonon* RVd. | 13. *teuthalida* Sv Dioscor., *halattada* VR²(R¹ *al.*, d *bal.*), an *thalattiada?* | *carcinothron* RVdΘ, ..*ethron* SPint. | 22. *datatur* S, *dabatur* RVd edd. | 32. 33. *inspargitur* S (R *farinā sparg.*). | 34. *ipsa* om. d edd. | 38. *quidem* SV. | 150. 11. *peripleumonicis* RV, vid. ad 25, 8., *peripn.* Sv. | 36. *palmi* SR, ..*mo* VdΘ. | *altitudine* V. | *inplet* SDalec., *imp. et* Θ, *inpet* V, *pet* R, *petit* d edd. | 151. 4. *nullius* S vet. Dal., *nulli* (*usus*) RVd edd. | 6. *altitudinem* R VΘ, ..*ne* Sd. | 7. *sucum radix* Rd. | 8. *cummis* I (d *gum.*), *gummissis* V(R *gumi.*), *cummi* S (edd. *gum.*), *gummibus* Gron. | *simili* RV. | 25. *a femina semine* I, *a femine* V, *a semine* Rad, *mas semine* SBrot. | 29. *Phaleris* I (RVadΘ, ...*ri*, cf. Gelen. de simp. med. 8, p. 239.), ..*aris* SBarb. e Diosc. 3, 149. | 29. *longum habet* R¹Vd, *habet longum* SR²a. | 29. 33. *casamum* R¹Vd. | 30. *sesamae* RVad, *sesimae* S. | 31. *cum* SVd, *vel cum* Ra. | 32. *lacte* SR²Vad², *aceto* R¹d¹Θ. | 38. *e menis* SHard. coll. 26, 23., *eminis* R(VΘ *hem.*), *emina* T(d *hem.*), om. a. | 152. 4. *Rhecoma* a (RVΘ *rec.;* in ind. Td; Ra *rechoma*), *Rhacoma* Sd. | 9. *ex passo* SV(R¹ *pas*), *ex passo inlita* R²ad edd. | 12. *carent* R¹Vd edd., ..*eant* SR²a. | *si* R¹Vd, *sin* SR²a. | 18. *renium* SRV, *renum* ad edd.. | 21. *purgat* SR Va, *sanat* Td. | 22. *herpetas* STd¹Gron. (R¹V *herb.*), *hesperitas* a, *asperitas* a (d² edd. ..*tates*). | 27. *morbis* RVadΘ, ..*bos* Sv. | 27. 28. *scisne*, *scisne quis* SRa, *scisne scis nec in quis* T(d *in aquis*), *scis nec in equis* d (T *ne cinaequis*). | 35. *Zmyrnion* S(V in ind.). | 37. *ad* (om. *et*) R²ad edd. | 153. 5. 6. *extenuare* om. Rd. | 10. *vomitionem* SR²Va, ..*nes* R¹Td. | 13. *renium* SR²a (edd. ..*num*), *lenium* R¹V, *lienum* d. | 15. *crethmo* Sd Barb., *cretamo* RV (a *chr.*). | 33. *esum* I, *lesum* RTadΘ, *collisum* S, *illitum* Hard. | 36. *Thalictrum* SDiosc. 4, 96. (T ..*itrum*, ΘHard. ..*itruum*), *tharitruum* d (V..*ittruum*), *thoaritruum* R²a, *aritthruum* R¹. | 37. *in* Sd, om. RVa. | 154. 3. *semipedali*, vid. ad vol. III, p. 251, 24. | 9. *naps* RVd, vid. ad p. 139, 27., *aps* a. | 11. *prosunt* Sa. | *utrumque* a edd. | 12. *colliget* V, cf. 32, 68., ..*gat* Sa (R e corr.), ..*git* d edd. | 15. *falsum et* SRVad, *et fals. esse* edd. | *Democriti;* Sd (dist. I), *deincerti* RVa. | 18. *iunipiro* RVa, vid. ad vol. II,

p. 238, 37; 241, 22., ..*pero* Sv. | 19. *cummim* SRa (V..*in*), *gummi* d edd. | *in positione* Va edd. | 23. *Est et* SR²a. | 24. *sine* Sd Barb. e Diosc. 4, 51., om. RTVa. | 25. *grano* SBarb. | *acumine* RVad. | 27. 28. *mensum* Sd (a *mes.*), ..*sium* RV edd. | 36. *centaureum* Vd edd. | 36. 37. *et aristolochia VI* S coll. Theophr. h. pl. IX., 14, 1. (RVad om. *VI*), *sex: et aristolochia* Hard. | 37. *in umbra si* I, *si in umbra* S coll. Theophr., *in umbra* (om. *si*) RVad. | *servantur* d edd. | 155. 1. *sphondyle* SΘ Theophr. l. c. 4., *spondile* RTVad. | 12. *Threciae* I, vid. ad vol. I, p. 163, 24., *Thraciae* SBarb. e Theophr. IX, 20, 5., *Graeciae* RVad edd. | 14. *Boeotiae* a, *bo eticae* cum ras. V, *et Boeotiae* SR²(R¹ ..*tia*, d *bolut.*), *Boeotiaeque* edd. | 16. *valentiores* Sill. | 17. *ea in re* I, *eam rem* a (V *rē*, R *eā rē*), *ea re* Td, *omnium rerum* S, *rerum omnium* edd. vett., *omnium* Hard. | 18. *aut* RVd edd., *ut* a.

Lib. XXVIII. pag. 155. lin. 35. *Dictae* d edd. | *erant* RV¹d edd. | *naturae* d edd. | 36. *ima* I coll. 12, 2., *illa* R¹Vd, *ipsa* SR². | 156. 1. *quid* RV, cf. 17, 217.; 29, 15., *Qui* d (S omisso signo interrogandi post *ergo*). | 10. *iudicata* S codd. Gelen., cf. 14, 72., *iudicii ita* Vd(R *iudic ta* cum ras.), an *iudici stata?* | 17. *conexa* V, vid. ad vol. III, p. 3, 4., *conn.* Sv. | 20. *intuentibus* Sill., *ut vivenentibus* SV² codd. Gelen., *ut bibentibus* RTV¹dΘ, *ut iuvantibus* Gron. | *populis* RTVdΘSill., cf. 31, 89., *poculis* S codd. Gelen. Gron. | *morbi* deleri vult Sill. | 24. *mos* Td (videtur fuisse in R, V¹ *oramus* e corr.), *fas* SR² V²d. | 28. *resigmina* R, vid. ad p. 171, 26. et 31; etiam 13, 77. M ad habent *resigminibus*, ut haec scriptura videatur esse praeferenda. | 31. *Osthane* S, cf. 30, 8., (RTV¹ *Ost.*), *ostenta* V²d edd. | 157. 2. *vi* SR², *ubi* R¹Vd. | *gingivam* I, cf. 30, 26., ..*va* Vd, ..*vas* Sv. | 2. 3. *scariphari* Sd, ..*fari* RTV, ..*ficari* edd. | 8. *inflationes* SR²Vd, *inflammat.* R¹TΘ. | 24. *ferri* d edd. | 26. *victimam* S, ..*ma* RVd, ..*mas* Ud edd. | 28. *commendatoriis* I, ..*dationis* SU codd. Barb., ..*tationis* RVd edd. | 30. *quod* S V. | 38. *incesti deprecatio* SU codd. Gel., ..*tae prec.* RVd edd. | 158. 1. *DCIX* SURV, *DCVIII* Td, *DXIX* Merula coll. Liv. epit. lib. 20. | 1. 2. *Graecamque* SUR², *Graecamve* Vd, *graecam* (om. *que*) R¹. | 8. *precationibus* I, ..*nis* R¹VdΘ, ..*ne* SU codd. Gel. | 10. *coniectione* SUVΘ, ..*tatione* RTd edd. | 11. *pro-*

didere Rd edd. | 19. *Olemus* R, *solemus* d. | 159. 16. *an* SU codd. Barb., *in* RVd. | *inridicula* SRV(UTd *irr.*), *ridic.* edd. | 19. *Ulixem* edd. vett., ..*xe* R¹V, ..*xen* SUR², *Ulyssem* d Hard. | 29. *eligimus* S(V *prospere legimus*), cf. §. 2., *legimus* Rd edd. | 33. *memoria* RVd. | 38. *hominum* R²V edd. | 160. 3. *scorpionem* R¹V. | 8. *quoniam* URTd, *quin* SVΘ vet. Dal. codd. Turneb. Pint. | *relegiones* V, vid. ad p. 36, 1. | Post *est* Sill. statuit excidisse sententiam ab adiectivo *alius* incipientem; *est aliis:* U. | 11. *dexteram* R edd. | 14. 15. *mensas* Rd Hard. | 25. *iisque* SΘ. | 29. *dicis* RTdΘ Hard. (U e corr.), *Ditis* SV. | 34. *contra eius* I, *contracti* R¹Vd, *contra* SUR², *contrectari contra* edd. | 161. 15. 16. *e tumido* (sc. vulnere) I, *tumido* TVdΘ, *humido* Salmas., *tumodo* R¹, *modico* SR². | 17. *Paro* R¹TVdΘ, fortasse e memoriae lapsu, cf. 7, 13., *Cypro* SR². | 18. *coiectus* I, vid. ad p. 177, 16., *coniectus* SR²d, *contectus* R¹V. | 22. *gentes* (I an *gentis*? cf. 8, 92. *gens hominum*), *centes* RTVd, *nascentes* SR². | 162. 1. 2. *interfecerunt* SVΘ. | 8. *medicae* SR². | 10. *os, ulnae eius* I (Serv. ad Virg. Georg. III, 7. habet *bracchium*, Pausanias V, 13. modo ὀστοῦν, modo ὠμοπλάτην), *ostiliāni* R, *ostiliam* TV, *costa* Sv, *ascilla* coniiciebam Obss. critt. p. 29. coll. Isidor. Orig. XI, 1, 76. | 11. *relegiosum* V, vid. ad p. 36, 1. | 17. *audacioris* SR¹, ..*res* R²TVd edd. | 22. *ilico* I, vid. ad p. 34, 6., *illico* Sv. | 23. *lumbata* R¹Vd. | 26. *manum* S vet. Dal., *manu* RVd edd. | 36. *Opilius* Sd, *Of.* RV. | 38. *superiorem* SR¹. | 38. 163. 1. *palpebra* ... *tangatur* edd. (R¹ *tangant*, R²V *tangantur*), *palpebram* ... *tangat* S. | *nos haec* d (RV *eos*), *nos si haec et illa* S codd. Barb. sine interrogationis signo post *adspui*. | An *et extranei?* | 3. *muta tutatur* Sill., *mutuatur* TVd(R *utuat.*), *mutatur* R² edd. vett., *tutatur* SGron. | 7. 8. *respicere* S Rhodigin. lect. ant. 3, 7., cf. Tertull. Apol. 33, p. 28. Tzetz. Chil. 13, 461, 52., *recipere* RTVdΘ, *resipere* vel *resipiscere* Sill. | 12. *reduvias* Barb. edd. vett. (S 30, 111.), ..*via* RV, *redivias* SBrot. Schneid. coll. Fest. p. 270. Muell., *rediviva* Td. | 16. *inpositus* d edd. | 22. 23. *dextra* SR. | 26. *adicit* S(R ..*git*), *ad igitur* V, *adit id* d, *addidit* edd. | *Granus* RVd. | 27. *hic mas* I, vid. ad p. 222, 28., *hec mos* V, *hecinos* d (R *ecin.*), *vicinos* Sv. | 31. *ex* om. SR. | 164. 4. *a* RV (T *et a*), *ac* d edd., *aut*

S. | 27. *percussum* I, .. *sso* Sv. | 165. 24. 25. *valitudo* I, vid. ad p. 42, 3., *valet.* Sv. | 166. 5. *coluere* V², vid. ad p. 188, 35; 291, 35., *colcere* V¹, *conluere* Sv. | 8. *valitudinem* I(S Dal. *valet.*), *valitudini* R (edd. *valet.*), *valetudine* VΘ. | 8. 9. *iuvari varietate* S, *in varietate* RTd(V .. *tem*), *varietate* Θ. | 10. *senescere celerius exta* I (R¹Vd *sceleris*, R¹ *extra*, V *et ita*), *celerius senescere exta* S(R² *extra*). | 12. *L* SR², om. Vd(R *Viriculus*). | 13. *in* om. SΘ. | 16. *Sternutam.* dΘ. | 17. *mulae* SHard. (Reines. *muli*), *mutae* R¹Dal. (Θ *muta enarras*), *muta* Td. | *sternum.* SR². | 19. *dexterae* SV. | 28. *implexis* S codd. Gelen., ..*xi* R Vd. | 30. *alteris* Vd, ..*ernis* SR. | 31. *conciliis* Sd. | *potestatium* RV, vid. ad p. 175, 15. et 212, 15.; 218, 32.; 221, 1.; 228, 16., ..*tum* SUd. | 35. *valit.* I, vid. ad l. 8, p. 42, 3., *valet.* Sv. | 167. 2. *cervicium* R¹VΘ, ..*cum* Sd, ..*cis* edd., ..*ci* R², cf. §. 192. et Charis. I, 21, 56. | 3. *dolorem* SRVΘ, cf. 23, 68., ..*re* Td edd. | *fricare* Rd edd. (V ..*gare*), ..*ari* S, sed cf. §. 64. | 10. *pressare* RVd edd., ..*ari* S. | 11. *demitti* Sd(RV *dim.*), *demittere* edd. vett. (Hard. *dim.*). | *sermone* RTd. | 12. *Melissum* STd, *Melissimum* R¹VΘ, *Messimum* R², *Messium* edd. vett. | 14. *et* S(V *e iac.* i. e. *ae iac.* ex *ac iac.*) | 18. *renum* V edd. | 19. *vesicaeve* SR². | 23. *Herculaneum* RTV(Gron. ..*neam* sc. *vim*), *Hercules cum* Sd. | *prodiderit; numerum* Sv, dist. I. | 31. An *veneficia?* | 168. 10. *morsu* SRV, ..*sui* Td edd. | 15. *Augurium* Td (RV *auguriu alet.*), *Auguria* S. | *valit.* I, vid. ad p. 42, 3., *valet.* Sv. | *traditur* Td, *tradentur* R¹VΘ, *traduntur* SR². | 31. *mesum* V, *mensium* Rd edd. | 33. *nidore* S TVd (Θ *nit.*), *odore* R edd. | 37. 38. *sinus addito melle ac ture* Sv, dist. I. | 169. 1. *in formicationes* I coll. §. 60. et 30, 72., *inform.* SRVΘ, *form.* (om. *in*) edd. | 4. *febri* SV, ..*re* Rd edd. | 13. *madidaque* Rd edd. (T ..*data*), *addit atque* V, *additaque* S. | 20. *si sit* S, *sistit* RVd, *si* edd. | *gravior sit* V edd. | 23. 24. *praesertim, ut alii* I, *praestimutatim* V¹ (R¹ *prest.*, d *buprest.*), *bupresti* SR²(V² *praest.*), *buprestique* edd. | 24. *dorycnium* I, ..*num* Rd (V *dorhicnum*), ..*nion* Sv. | 32. *animalia* I coll. §. 37. et 20, 259., *marmora* RVdΘ, *murmura* Sv. | 37. *fascia* SR(V ..*am*), ..*iis* Td. | 170. 11. *urucas* SR²Vd, vid. ad vol. II, p. 177, 5., *verr.* R¹. | 14. *reiectis* SPint. codd. Oudendorp., *retectis* RVd edd. | 16. *sementim* I, ..*tia* RVd,

..*tem* Sv etiam 18, 152. 204. | 17. *laedi, tum rutam* I, *leditu rutam* R(V..*tur ut am*), *leditur ut tamen* d, *laedi, rutam* S codd. Gelen. | 18. *ilico* V, vid. ad p. 34, 6., *illico* SRd edd. | 19. *alvariis* V(R ..*rihis*), vid. ad vol. III, p. 245, 8., *alvear.* Sv. | 21. *hebetari* ST(V *ebet.*, d ..*tare*), *hebetescere* R edd. | 26. *hac vi* S codd. Gelen., *haec vi* V, *haec vis* Rd. | *superare* Vd. | *vestis contactae* Sd codd. Gel., *vesti contesie* VΘ(R .. *exte*), *vestis eo infectae* Sill. | *ne* SR²d, *nec* R¹VΘ. | 27. *igni* SRdΘ, ..*ne* V edd. | 29. 30. *inmunibus; abortus* Sv, dist. I. | 30. *praegnas* I, vid. ad p. 22, 1., ..*nans* Sv. | 31. *Elepatis* d, *Clepatis* V. | *de* om. RVd. An forte *abortivis* librorum titulum significat? | 33. 34. *tot annis non concipere* SRd, *non concipere tot annis* edd. (V om. *non*). | 36. 37. *pronuntiaret* S codd. Gel. | 37. *Bithus* SV, *Bythus* Rd edd. vett., *Bytus* Hard. | *Durrachinus* S, *durach.* R, *dyrach.* V, *dyrac.* d. | 171. 1. *rusus* SV. | 8. *licio* SBarb. et codd. Gel., cf. §. 48., *pellicio* R²Td (R¹VΘ *pel.*). | *inserto* STGron., ..*te* R(V..*tae*), ..*ta* d edd. | 10. *aegris* SV, ..*ri* Rd edd. | 11. *Icatidas* RV(d *ich.*), *Icetidas* Sv. | 26. *resigmina* Vd, vid. ad p. 156, 28. | 27. 28. *vel quot. vel quartanae* V edd. | 29. *his* SV, *iis* Rd edd. | 30. *vero* SR¹, *ve* R²Vd edd. | 31. *resigmina* Rd, vid. ad l. 26. | 32. *obici* SV². | 172. 6. *iocur* Sill. coll. 32, 76. 114. 123. 135., vid. ad p. 173, 20; 174, 18; 175, 4; 176, 29; 177, 17; 184, 1. 32; 186, 4; 192, 6., *iocus* SVΘ, *iecur* Rd edd. | 7. *adips* S, *adeps* Θ. | 7. 8. *custodit* SΘ. | 8. *candoremque servat.* SΘ (edd. *servant*). | *sanat* SΘ. | 9. *vanitas* SR²d, ..*tates* R¹VΘ. | 13. *inferiori* d(R¹V *inferi*), *inferiore* SR². | 18. *videtur* SR², *videntur* TVd(R¹*suid.*) | 26. *potae* V(R ..*te*), *pota* d edd., *potam* S. | 34. *de* Td. | 37. *praetergressi* Td Hard. | 38. *mente* RVΘ. | 173. 16. *parte* R¹T Vd, *parte rostri* R², *parte rostri eruti sint* Sv. | 20. *iocur* SR, *iec.* Vd edd. | 24. *Asio* RVdΘ. | 31. *aneto* SR, ..*tho* Vd edd. | 33. 34. *furentis suffiri* S(R² ..*tes*). | 34. *suum* om. SR². | 174. 3. *hunc* R²Hard., *hinc* SR¹TVdΘ. | *ruinae* SR². | 6. *aneso* SV, *aniso* Rd. | 8. *e* I, om. Sv. | 8. 9. *superiori* RTV, ..*ris* Sd edd. | *dextrae partis* SR² edd. | 18. *iocur* SV, *iecur* RTd edd. | 29. *dexteris* et *dexteros* SRd. | 175. 1. *sive pelvi* S codd. Gelen. (R²V² *pulvi*), *sivelvi* R¹V¹ (d *sive vi* cum ras.). | 2. *quod* VΘ. | *tententur* R²d edd. | 4. *iocur* SRV, *iec.* d edd. | 5. po-

dagricis SV, ..*gris* Rd. | 7. *interematur* RV, vid. ad p. 287,30. et vol. II, p. 167, 18., *interimatur* SΘ, ..*imitur* d edd. | 15. *potestatium* I (V..*cium*) vid. ad p. 166, 31., ..*tum* Sv. | 19. *ilico* I, vid. ad p. 34, 6., *illico* Sv. | 20. *molliciae* SR, ..*cia* V. | 22. *crocodilos* R¹V. | 29. *ea etiam* I, *etiam* S¹V, *hac etiam* Td, *eadem* SR². | *et adipe* R. | 32. *farta* SV, *referta* R Td. | 35. *enascentis* V¹(R²..*ti*, edd...*tes*), *nascentis* SR¹V²d. | 176. 3. *ut cerussa* om. RV. | 4. *sturnorum fimo quos* I e Diosc. 2, 98., *qui sturnos* Barb., *qui* SR², *sui* R¹Vd. | 16. *colos* SR, ..*or* Vd edd. | 17. *et* SVd, *ex* R. | 29. *iocur* SV, vid. ad p. 172, 6., *iec.* Rd. | 32. *coarguentur* I., ..*entium* RV, ..*endum* Sd codd. Gelen. An *utili inrisu coarguentium?* | 38. *pelle hyaenae* Rd. | 177. 9. *somnia* SPint., *omnia* RVd edd. | 11. *sic* STd, *sit* RV, om. edd. | 12. *si* T, om. SRVd. | 13. *cineri* d edd. | *si misc.* S codd. Gel. | 16. *coiecto* V, vid. ad vol. III, p. 162, 30., *coni.* Sv. | *corpori* Rd. | 17. *iocur* S(V¹ *narratio cur*, V² *cor*), vid. ad p. 172, 6., *iecur* Rd edd. | 20. *Heleniae* I coll. 21, 159; 25, 12., *hebente* Td(R¹ *beb.*, R²V *deb.*), *tepente* SHard. | *animal* R¹Vd, *animal id* SR², *id animal* edd. | 32. *dinoscitur* V, *dign.* Sv. | 35. *poti* SR, *potu* TVd, an *pota*? | 37. *ita* RVd, *ita ut* Sv, sed iungendum est: *utique .. bibantur.* | 178. 7. *cognatio* om. R¹V. | 8. *hippopotamio* RV. | *detrahendi* SV, *trahendi* RTdΘ. | 9. *plurumo* S(TV ..*rimo*), ..*mi* Rd edd. | 13. *agmina* RVd, *angina* vet. Dal. | 23. *Hactenus de externis* ad superiora trahunt Sv. | *praevertemur* SGron. (R² edd. *rev.*), *prae vertens* R¹V(d *rev.*). | 28. *spongea* RVd, ..*geosa* Sv. | 179. 2. *intus* SMurb. codd. Gelen. Dioscor. 2, 75., *ictus* R²V²d, *tetus* R¹V¹. | 4. *poti ab* SΘ(V *poti* cum ras.), *potior* d, *poscit* (*abstinentiam*) R¹, *post* R² edd. | *Arcadia* S codd. Gel., *Achaia* R(Vd ..*am*). | 5. *cachectae* S (edd. *et cach.*), *cachoete* d, *cacoethe* Θ, *cacohetae* RV. | 15. *diu* RVd, vid. ad p. 248, 15; 308, 28; vol. II, p. 275. 25., *dio* Sv. | 16. *satis* I, *salis* RVdΘ, *singulis* Sv. | *quinae* RVd, *quinis* Sv. | 24. *pityocampis* I(R *pytosc.*, V *potio c.*), ..*pes* ST(d *potioc.*). | *bupresti* RVdΘ, ..*tis* ST. | 25. *Colchicum* I, *cholicum* RVd, *colchicon* Sv. | 35. *sesamae* T, *sesimae* S, *sami id* R (d *am.*), *semi* V. | 37. *tertio* SV, ..*ia* Rd edd. | 180. 12. *mollis .. sistit. Sedat* RVd edd., cf §§. 169. 205. 207., *mollit*.., *sistit sedatque* SΘ. | 23. *paulum* SVΘ,

..*lulum* Rd edd. | 34. *religiosus erat* SΘ. | 35. 36. Malueris *attinguere* coll. §. 142., sed cf. 29, 30. | 36. *cum* RV, *aut cum* Sd. 37. *utilior quanto* om. RVd. | 38. *iam* RTd(V *eam* e corr.), om. S vet. Dal. | 181. 1. *herbarum causa* R^1VΘ. | 3. *efficacior* e I, ..*ciore* SRV, ..*cior est* Td Hard. | 15. *Gallica* TVdΘ(R^1 *call.*), *salsa* S(R^2 *sals*). | 18. *et* SRTV, om. dΘ. | *pectoris* ST VdΘ, *pectoribus* R (edd. *et pect.*). | 25. *sulpure* V, vid. ad p. 41, 3., *sulph.* Sv. | 30. *inlita* I (R^1TVd ..*to*), *inlinitur* SR^2. | 31. 32. *et convolsa et spasmata* om. R^1Vd. | 33. *salsamentaria* VdΘ. | 37. *tusa* Vd. | 182. 19. *omne* om. R edd. | 24. *ac cam.* Vd. | 27. *laudatissima e cervis* S, ..*me cervicis* V(R..*ma*, R^2 *cervis*), ..*ma cervina* edd. (d..*me*). | 32. 33. *praestantissimum* S(R^2..*ma*), ..*antium* R^1TVdΘ. | 36. *pelvibus* S vet. Dal. Cornar., *pell.* RTVd edd. | 37. *obducendis* S, *duc.* RV^2d edd., *dic.* V^1. | 183. 11. *plebe* R^1. | 16. *effectibus*? S. | 36. *interesse* Vd edd. | 184. 1. *iocur* SR, vid. ad p. 172, 6., *iecur* Rd edd. | 2. *adips* SΘ, vid. ad p. 186, 7; 188, 21. 28., *adeps* RVd edd. | 5. *et* Sd(V *ei*), *vel* R edd. | 15. *sese* SR^1VΘ (d *serere coll.*), *esse* R^2, *se* edd. | 32. *Laudant hirci* S edd. vett. | *iocur quo* SRV, *iecore* (om. *quo*) Td. | 185. 3. *manica* TVdΘ Sill. (R *manisa*), om. Sv. | 33. *eo contra* RVd. | 186. 2. *additum* SVd, ..*tur* R edd. | 4. *iocur* SR, *iecur* Vd edd. | *fel* SR^2d, om. R^1V. | 5. *praevertemur* SRV, *revert.* d edd. | 7. *adips* SR, vid. ad p. 184, 2., *adeps* Vd edd. | 10. *in porriginem* I, cf. §. 71., *in* om. R^2V^1(R^1 *purr.*, V^2d *prur.*), *porrigini* SBarb. | 13. *urina* RVd, *urina cui admiscent* Θ(S..*nam*), *cum urina* edd. recte fortasse. | 23. *felium fimum* S(Hard. *felis*), *fellum fimum* RV, *fel lupinum* Td. | 31. *aqua quae* S (edd. *aqua pota quae*), *aquae* R, *quae* V, *ea quae* d. | 187. 2. *apruno* SRV^1, *aprino* TV^2d, vid. ad p. 191, 3; 192, 16; 197, 9. 29; 199, 2; 200, 17; 201, 1; 202, 26; 204, 29., *aprugno* edd. | 6. *papyracio* SR. | 7. *sesaminio* R^1Vd. | 17. *edint* S, *edent* RV, *edant* d edd. | 19. *eae quoque* I, *eq°q;* R, *aeque quoque* Vd edd., *quoque* S vet. Dal. | 37. 38. *vitreo* SV^2 Dal. (V^1Θ ..*io*), *vitro* Rd edd. | 38. *citreo* RTVd, cf. 15, 28; 23, 88., *citrino* Θ, *cicino* S vir doct. ap. Dalec. | 188. 4. *etiam* SRV, *et* TdΘ. | 6. *colutas* I, vid. ad l. 35., *coll.* RTVd, *conl.* S. | 12. *calfacta* .. *per* R edd., ..*to* .. *et per* STVd. | 12. 13. *laguene* RV. | 18. *dirus* RVd. | 19. *a*

coitu exceptum SMan. Dal. | 21. *adips* SR[1], vid. ad p. 184, 2., *adeps* R[2]Vd edd. | 28. *adips* SΘ, *adeps* RVd edd. | 30. *inlinitum* R[1]V, *inlitum* SR[2]d. | 35. *coluantur* V, vid. ad p. 291, 35., *conl.* S, *coll.* v. | 189. 6. *acu os* I, *acui os* d edd., *aco(simile)* R[1]V[1], *os acu* SV[2], *os acui* R[2]. | *scariphare* S(V ..*fare*, R[1] ..*ficare*), *scarifari* d (R[2] edd. ..*ficari*). | 18. *scariphari* S(V ..*farii*), ..*ficari* Rd edd. | 26. 27. *col.* I, vid. ad p. 188, 35., *conl.* S, *coll.* v. | 190. 31. *usus* STVΘ, cf. §. 158., *usum* Rd edd. | 33. *usus* RVTd, *uberibus* S, om. edd. | 38. *Iocur melis ex aqua oris* Sv, dist. I cum Man. Dal. coll. §. 194. | 191. 2 *felis* S, cf. §. 245., *felix* RVd, om. Hard. | 3. *aprunum* SR[2](R[1]Θ *afr.*), vid. ad p. 187, 2., *aprinum* Rd edd. | 9. *Gallorum* SV, ..*arum* R, ..*iarum* Td Hard. | 11. *carpineo* SMan. Dal., *caprino* RVd edd. | 192. 4. *haedinus sanguis* SR[2]. | 5. *aceto et vino acri* SΘ. | *modo* om. R[1]Td. | 6. *iocur* SV, vid. ad p. 172, 6., *iecur* Rd edd. | 8. *ex melle* SVΘ, *ac* Rd edd. vett. | 11. *bubuli* R[1]TVd, *bulbis* R[2], *cum bulbis* Sv. | 16. *apruni* SRV, vid. ad p. 187, 2., *aprini* d edd. | 17. *adspargi* SV. | *Afferunt* R[1]Vd edd., *adficiunt* R[2], *adiciunt* S. | 24. *punctu* I, ..*tus* d, ..*tos* R[1]V, ..*tis* SR[2]. | 28. *renium* SRd, *renum* TV edd. | 36. *equi* RVd, *et equi* Sv. | 37. *Caecilius* Sd (R[1] *Cec.*), *celius* R[1]T, *caelus* VΘ. | 193. 4. *relegiose* V vid. ad p. 36, 1. | 8. *eum* RV, om. d edd., *eo* S. | *prodest et* SR[2] edd. | 10. *lien* SR[2] (a apud Hard.), Marcell. Emp. 23., Plin. Val. 2, 18., Q. Seren. 24., om. R[1]TVdΘ. | 12. *aprunum* SV, vid. ad p. 187, 2., *aprin.* Rd edd. | 16. 17. *cinis* om. R[1]d. | 17. *ima* SRBarb., *iam* Vd. | 26. *iocur* S, vid. ad p. 172, 6., *iecur* RTVd. | 29. *apruni* S, vid. l. 12., *aprini* RVd edd. | 194. 12. *farinam* SRBarb., ..*na* Vd. | 36. *deploratos* Sd, *deplan.* RTVΘ. | 195. 13. *duritiae* SV, ..*tie* Rd edd. | 16. *veluti* SV, ..*ut* Rd edd. | 19. *ex* I, *et* SR Vd, *et in* edd. | 26. *iunipiri* RV, vid. ad vol. II, p. 238, 37., ..*peri* Sv. | 27. *felle* R[1]Vd. | *murra* SΘ, *myrrha* RVd. | 31. *aiunt* I, coll. 29, 41; 32, 140. al., *dicunt* SR[2]d, om. R[1]V(Gron. *prodest*). | 34. *apruna* SR, vid. ad p. 187, 2., *aprina* Vd edd. | 38. *asini* SRV, ..*nini* d edd. | 196. 26. *Femora* SRV, *femina* d edd. | 38. *cerati* Sd, *certatim* RV. | 197. 1. *helxines* SBarb., vid. ad p. 84, 22., *helsine si* R(V..*nae si*), *helsine* d. | 6. *absciso* Sv, ..*sso* Rd edd. | 8. *aprunum* SRΘ, vid. ad p. 187, 2., *aprin.*

Vd edd. | 14. *aprunus* S, *aprin.* RVd edd. | *attritum* SVΘ. | 17. *e* SR^2 edd., *eo* R^{1}Vd. | 20. *minantia. eadem res* SR^2 edd. vett., om. R^{1}TVdΘ Hard. | 29. *aprunos* SRV, vid. ad l. 8., *aprin.* d edd. | *aprunam* SR^2, *aprin.* RVd edd. | 198. 3. *diu* RVd, vid. ad vol. II, p. 275, 25., *dio* Sv. | 5. *aquae* R^2, *quae* R^{1}V, *equi* Td, *equi aquae* S edd. | 6. *lymphatis* R^{1}Vd, *..aticis* SR^2. | 9. *pari* om. R^{1}V. | 15. *asini* R^{1}TVd, *asinini pulli* SR^2. | 19. *apri* Sd, *aprini* R^{2}V^2, *apruni* R^{1}V^1. | 26. 27. *si quis e vena* SR^2. | 30. *quaeve* SR^2. | 37. *sero* SR^{2}d, om. R^{1}TV. | 199. 2. *aprunum* SR, *aprinum* Vd edd. | 4. *macro* SR^2, *macrae* Vd edd. (R^1 *..es*), cf. Plin. Valer. 1, 61. | 9. *alicacia* SR(TVdΘ *..tia*). | 13. *convasisse* R, *cornua iussisse* V(d *ussisse*). | 14. *qui et* TVd, *et* R, *et qui* SR^2. | 17. *urine* R. | *vesicae* Rd edd., *aut vesica* Td, om. SV. | *caprae* Gesn. ex Diosc. 2, 99. | 21. *bovis feminae* SR^2, om. RVd. | *ex* R^1, *et* V, *et ex* SR^2. | 25. *hirci* R^{1}VdΘ, *hircim* R^2, *hircinum* S, *hircorum* edd. | 28. *siccus* om. R^{1}TVΘ. | *deiecta* SRd, *del.* TV, *des.* vet. Dal. | 34. *aprunum* S, *..inum* R Vd edd. | 200. 4. 5. *in ambustis ... radicibus* SR^2, om. R^{1}Vd. | 8. *fimum* ST, *..us* RVd edd. | 17. *percussu* Sd, *..sso* R^{1}V, *..ssi* R^2. | *apruno* SR, vid. ad p. 187, 2., *..ugno* V edd., *..ino* d. | 20. *utilius putent* SR^2, *salutarem promittunt* R^{1}Vd, cf. l. 22. | 21. *in potu* SR^2, *inposito* R^{1}Vd, an *inpositam*? | *et* SR^2, om. R^{1}Vd. | 22. *salutarem promittunt* SR^2, *utilius putent* R^{1}U (d *putant*), cf. l. 20. | 38. *adips* SR^2, *adeps* R^{1}Vd. | 201. 1. *aprunum* SR, vid. ad p. 187, 2., *..inum* V, *..ugnum* d edd. | 17. *et e* RVd. | 20. *idem* vet. Dal. (Plin. Valer. 3, 22. *id etiam*), *lidem* d, *item* SRV. | 21. *haedi* om. R^{1}Vd. | 23. *inlitum* SV, *illitumque* Rd edd. | 25. *inlito* RVd. | 27. *liquefacto* RV. | 28. *bovas* RVdΘ, *boas* Sv. | 29. *sanantur* Rd edd. | 202. 1. *adiuvant* SR. | 22. 23. *pro conceptu* edd. (R e corr.). | 23. 24. *item .. mammae* om. R^{1}V. | 24. *coagulo* RVd, *..lum* Sv. | 25. *inlinit* R^{1}V. | *sanguine* d, *..nem* Sv. | 26. *aprunum* SRV, vid. ad p. 187, 2., *..inum* d, *..ugnum* edd. | 27. 28. *adspargatur* SV. | 28. *potione* RV. | 38. *suffilio* STVΘ, *..tae* Rd edd. | 203. 1. *maturant* edd. | *adhibetur* Td, *..beatur* SΘ, *..bentur* RV edd. | 2. *necat* STd, *..ant* RV edd. | 7. *colutae* I, vid. ad p. 291, 35., *conl.* Sv. | 8. *equae e* Sill. (an *equi*?), *eque* RV, *e qua* d, *aqua* Θ, *ex aqua* Sv. | *potus* Rd edd., *epotus* SVΘ. | 9.

ungula S, ..*las* RVd, ..*lae* edd. | 18. *durilias* Rd. | 22. *masculinum* RVdΘ. | 32. *urina* RV edd. | 33. *potus* RV, ..*ta* edd. | 34. *in aqua* RVd. | 204. 1. *potu* Sd, ..*to* V, ..*ta* edd. | *urina* edd. | 5. *dentiendi* I, ..*ti* Sv. | 15. Intercidisse quaedam statuit Sill. | 17. *tractum* SΘ, *tracham* V(d ..*cam*), *traiectum* R edd. | 29. *aprunum* SR, vid. ad p. 187, 2., ..*inum* d, ..*ugnum* V edd. | 31. *item ad coitum* RVΘ (Sill. *facit item*). | 205. 17. *trita* RTVdΘ, *omnia haec trita* Sv. | 18. *discoctam* Sd, *decoctam* RTΘ(V..*tum*). | 20. *discoctas* SR(Td ..*tam*), *decoctas* VΘ. | 21. *iocur* I, vid. ad p. 172, 6., *iocus* SΘ, *iecur* RVd edd. | 22. *inducta* SV edd., *induta* TdΘ(R ..*ti*). | 23. *Cypro* S edd. (R[2] *cip.*), *ciprino* Vd(R[1] *cipi.*) | 24. *subteri* S codd. Gelen. (an *supteri*?), *super* Vd. | 25. *ima* I, vid. ad p. 193, 17., *iam* Vd, *in* R, om. Sv. | 29. *focus* SR[2]d, *locus* R[1]V. | 29. 30. *larium* R[1]Vd (3, 66. R; 2, 16 *lari*[u] d), cf. Rudd. I, p. 95, not. 26.; Schneid. Gramm. II, p. 256.; *larum* SR[2] (2, 16. a Mon., 3, 66. *compitularum* Td).

Lib. XXIX. p. 206. lin. 18. *medicina ea* I, ..*nae* R[1]VΘ, ..*nae usu* SR[2]d. | 22. *dicavit* SUV, *dit.* T, *dict.* RdΘ. | *et* SUR[2], *nec* R[1]Vd[1], om. d[2]. | 36. *Herodicus* Dalec., C. F. Herm., Keil., Url. | 207. 4. *a rege .. eius* spuria esse statuit Url. | 5. *praemio aristendere* R[1]V[2](R[2] *artis*). | 7. *Agragantino* SR[1]TVdΘ (R[2] *acr.*); *agragentino* B 35, 62. 64; 179. supra scripto *a.* | 8. 9. *diu scholae* SUGron., *discole* Vd (R *scole* cum ras.). | 14. *vita* IU (Barb. edd. *recedente a vita*), *vitia* RTVdΘ, *aevi nequitia* S. | 18. *annua iis* SU, *annualis* V(TdΘ ..*les*), *anulis* R[1]. | *mercedes* URTVdΘ, ..*de* S(R[2] edd. ante *his*). | 23. *operibus* SU codd. Gel. et Bud., *operis* R[1]VdΘ, *opera* R[2]. | $\overline{CCC}$ I, *CCC* S codd. Gelen., *trecenties centena milia* U edd., *CCCI* d, *ceci* V. | 24. *aetate eadem* I, *athenade* R[1]V[1], *athena deus* d, *athenaidem* R[2]V[2], *ad eam aetatem* SU codd. Gel. | 27. *nanctus* SRV, *nactus* Ud edd. | 208. 9. *infelicis* R[2]d edd. | 12. *ilico* I, vid. ad p. 34, 6., *illico* SUv. | 18. *percensere* SUR[2]V, *rec.* R[1] Td. | 34. 35. *quandocumque* V edd. | 209. 2. *opicos* Sv, *hoppicos* R[1](R[2] *hoppif.*), *hoppocos* Vd, *opicon* U Iahn., *opicorum* Boettig. An omissa hac voce scripsit Cato: *spurcius nos quam alios appellatione foedant*? | 10. *nostra citamus* U(RTVdΘ *scitamus*), *nos tractamus* S codd. Gelen. | 12. *digerimus* SRTVd

Θ, ..*emus* U. | 13. *manipretio* UVdΘ(R *magni.*), *inani pretio* T, *immani pretio* Sv. | 16. *etiam* SRd, om. U Hard. | 22. *intelligant* UR. | 23. *Hercules* Rd, ..*le* SUV. | 27. *eam* SΘ, *ea* V, om. Rd edd. | 210. 3. *tam* SUR, *iam* TVdΘ. | *ambitiosae* SU Rd (T ..*se*), ..*one* VΘ. | 5. *feracius* SUR, *fertilius* Vd edd. | 7. *Eudemi* S codd. Barb., *eundem* RVd. | 10. *quam medicinas* Strack. | 21. *arguamus* SR²V, ..*emus* R¹Td. | 22. *deverticulis* SV, *div.* Rd. | 28. 29. *theriace* SBarb., ..*iae* RV(d ..*ie*). | 29. *luxuriae* om. R¹Td. | *fit ex* Sv, *fixit* RV, *fixis* d. | 30. *sexcentis* S Fabric. bibl. Gr. 2, 692., *externis* RVd edd. | 31. *Mithradatium* SR¹V, *Mithridatium* R²TΘ (d edd. ..*ticum*). | 33. *per fidem* RTVdΘ, cf. Hand. Tursell. 4. p. 441., *perfidiam* Sv. | *istam* SR, *ista* TVdΘ. | 37. *acdeinscitium* R¹Vd. | 211. 2. *opinatu* SR²d, ..*ta* R¹VΘ. | 4. 5. *valitudinis* R, vid. ad p. 42, 3., *valet.* Sv. | 9. *in* SR²d, *ne* R¹TV. | 27. *materia pompae* RTVd, *materiae pompa* Sv. | 30. *vitae iam* I, *vitiam* RV¹(V² *vitia*, d *vitia in* d), *vitae* Sv. | 32. *relegiosam* V, vid. ad p. 36, 1. | 33. *accingi* Sill., sed cf. 28, 135., *attingi iubentes* om. R. | 36. *volentibusque* RV (d *volant.*). | 212. 14. *Sistit et sang.* SRTdΘ, *sanguinem sistit* V edd. | 15. *extremitatium* RVd, vid. ad p. 166, 31. | 21. *ad hoc* SR²d², *adhuc* R¹Vd¹, *ad haec* edd. | 213. 1. *ac tralucida* I (V *extral.*), *ac transl.* SRd. | *stagnea* RV etiam 240, 7; 243, 17. 18., Bamb. ubique, cf. Schneid. Gr. lat. I, 2., p. 503., *stann.* Sv. | 7. *oris* RVd edd., *auris* SHard. ex Diosc. 2, 84., ubi est ἐν ὠσί, quod esset *aurium.* | 10. *suo loco* om. RV. | 13. *inposita* SR² edd., *pos.* R¹Vd. | 14. *sulpure* I ut B ubique (V *sulpore*), *sulph.* Sv. | 25. *miscentur* RVd, *miscent* (cum *quidam* iunctum) Sv. | 29. *vari* SR(V *turi* unde suspiceris insequenti *cum* suprascriptum fuisse *tum*), *varices* Td. | 30. *mixto* R¹Vd, *modico* SR². | *ipse .. inlite* T. | 31. *uritur* SR², *uruntur* R¹TVd. | 214. 1. *trium* SV(R sup. add. *n*), Plin. Val. 3, 34., *trito* d edd. | 9. *et crudum* SR, *cruenta* V. | 15. *laridi* SΘ. | 19. *mixti* RVd. | 21. *in* SV(Θ *in eo*), *e* d (R e corr.). | 32. *putaminis* R edd. | 35. *et* om. R¹ edd. | 215. 14. *torreri* R edd. | 27. *cibus alius* R²d edd. | 30. *potando* RTVdΘ, *potui dando* Sv. | 216. 12. *evocantis* R²d, ..*tem* R¹VΘ. | 14. *frugifera eorum* STVdΘ, *efferatorum* R edd. | *in causa* Sd Θ. | 19. *Commageno* ST, ..*norum* d edd. (R e corr.). | 20.

aliqui RVd. | 25. *et* SVd, *ac* R edd. | 26. *dicemus* RVd, *diximus* Sv laud. 28, 143. | 28. *quod* S, *quid* R^1, *qui* R^{2}Vd edd. | 31. *Panchaica* (an *in Panchaeis*?) I coll. §. 29 et 10, 4., *pancharis* R^{1}Td, *in capris* SR^{2}V codd. Gel. | 36. *sabucea* V, vid. ad vol. II, p. 249, 27., *samb.* Sv. | *arbore* R^2 edd. | 217. 16. 17. *aspidas* SR, ..*des* Vd edd. | 18. *et* om. RV. | 22. *e catulo* I, *et catulum* R^{1}Vd, *et catulus* SR^2. | 31. *inlinere* SV, ..*nire* Rd edd. | 33. *datis* SR^{2}Td, *datas* R^{1}Θ, *datos* V edd. | 34. *his inungunt* edd., *in his ungunt* RVd, *his ungunt* S. | 218. 7. *adligatos* SR^{1}VΘ, *adall.* R^{2}d edd. | 12. *interemit* RV, vid. ad vol. II, p. 167, 18., ..*imit* Sv. | *si* om. R edd. | 14. *enim est* SVd. | 16. *ni* SVR^2, *nisi* d edd., om. R^1. | 21. *interemere* V, vid. ad l. 12., ..*imere* Sv. | 23. *attribuunt* S, *aut trib.* RV, *aut attrib.* d. | 32. *potestatium* V, vid. ad p. 166, 31. | 38. *refert* Sd, *referret* RV, *referet* Gron. | 219. 1. *contra* S(V e corr.), *contraria* RTdΘ Hard. | *serpentis* SR^{1}VΘ, ..*tes* R^{2}d edd. vett., ..*tibus* Gron. Hard. | 8. *cinere* RVd, ..*rem* Sv. | 9. 10. *quidam* TV. | 13. *mensurae* om. edd., cf. § 121. | 23. *ipsarum serpentium* Rd edd. | 23. 24. *auxiliari* ..*hauserint* om. Rd. | 24. 25. *numquam postea* SR^{2}V, om. R^1, *negant* Td. | 27. *ei* S edd., *et* R, om. d (V in ras.). | 28. *creduntur* SR^{2}edd., ..*erentur* R^{1}V (d ..*erintur*). | 29. *quaedam* om. R^{1}T. | 29. 30. *confingit* Td, ..*figit* R^{1}V^1, ..*ficit* SR^{2}V^2. | 34. *nullo* SVΘ, *nulli* R, ..*is* d edd. | 36. *stelionum* R^{1}V (ut plerumque), vid. ad p. 242, 26; 243, 4; 246, 9., *stell.* Sv. | 220. 6. 7. *interemunt* I, vid. ad p. 218, 12 et 21., ..*imunt* Sv. | 11. *immo* I, *immo si* Sv. | 12. *lapidi si* I, *lapide* vet. Dal., *pidis* V^{1}d, *pedis* V^2, *pede* Sv (R pro *nihil* .. *si* 11. 12. habet tantum *ni*). | *et si* SVdΘ, *est*, *vel si* SR. | 18. *verisimile est ex his vero* I., *verisimile est. Ex his vero simile est* RTVd, *ex his verisimile est* Hard. (SGron., *ex iis*, edd. vett. om. *ex his*). | *tum cantharidum* Sill. | 22. 23. *earum* SR^2, *parum* R^{1}Vd. | 24. *igni* R^{1}V. | *his* RV. | 25. *Ex* SV, *E* RTd. | 221. 1. *cruditatis* RVΘ, vid. ad p. 166, 31., ..*tes* Sv. | 6. *diu* RVd, vid. ad vol. II, p. 275, 25. | 10. *e ramentis* SBrot. ex ed. princ., *eramenti* Td, *e sarmentis* RV edd. vett. | 14. *plumbagine* S codd. Barb., *pulb.* Vd, *bull.* RΘ. | 20. *visere* STVd, *vid.* R edd. | 222. 16. *traversum* (sc. caput) V (RTΘ *trans.*), *transversa* Sd edd. ut §. 94. | 26. 27. *remedio* Vd

edd. vett., ..*dium* SRΘ. | 27. *praegnas* I, vid. ad p. 22, 1., ..*ans* Sv. | 28. *is* ST, *his* R¹Vd, om. edd., an *hic* (ut scripsi 28, 42.)? | 223. 1. Videtur aliquid excidisse, ut *vermibus.* | 3. *inlinitus* SVΘ, *illitus* Rd edd. | 7. *pilosa* I, *pilos* Sv. | *attingere* SRV, *attig.* d edd. | 10. *ne* S edd., *nisi* R, om. Vd. | 23. *valit.* R¹, vid. ad p. 42, 3., *valet.* Sv. | 33. *traversos* I, vid. ad p. 222, 16., *transv.* Sv. | 36. *contectae* I, *coni.* SRTVd, *congestae* edd. | 224. 3. *feras* R¹TVd, *lepras* SR². Vide ne scripserit Plinius: *ad lepras et feras lichenas*, Diosc. 2, 66. λέπρας καὶ λειχῆνας ἀγρίους. | 7. *struthiocam.* d edd. | 20. *vulnere* V. Vide ne hac voce omissa intelligendum sit *calici.* | 22. *abscisa ea* I, *abscisae* V (R ..*se*), *abscisa* SBrot. (edd. vett. ..*ssa*). | 28. *litta* V, *lita* R. | 34. *dandi* Vd (R² ..*ti*), om. R¹. | *Qui* R¹Vd. | 36. *rufum* Sd Plin. Val. 3, 50., *rupum* V¹, *ruptum* RV². | 37. *aures aranei* RVd. | 38. *hirundinum lino* RVd, an *limo*? | 225. 10. *sepa* I, *isepa* Vd, *hi sepa* SR edd. | 14. *aconitata* I (cf. 14. 108. *piperata*), *aconita* SRVd, ..*tum* edd. | 18. *adficitur* RV. | 19. an *idem*? | 20. 21. *omnia adservatur .. suco pastillorum* Sv, dist. I. | 21. *quinis quae e* I, *quinque* RVd, *quinque qui in* Sv. | 33. *pecudum* SR²Vd, ..*dis* R¹Θ. | 34. *cyprio* SRVΘ, ..*ino* d edd. | 36. *idem* (vel *item* .. *appellant*) Sill., *item* SR, *lite* V, *linthe* d. | *muscerdas* SR²d Fest. p. 146. Muell., *muscredas* R¹V. | 38. *alii* Sd, *alii sanguine* R² (R¹ *aliae*, V ..*nem*). | 226. 1. *portio* R¹TVd, cf. 12, 68., om. SR² edd. | 2. *cum brassica cinerem* om. R¹V. | *subiciunt* Vd. | 5. *Myloden* Vd (R *mil.*). | *vocent* R¹V. | 8. *irenacei* I, vid. ad p. 227, 25; 238, 14; 242, 17; 245, 23; 247, 29; 250, 12; 252, 3; 253, 2; vol. II, p. 65, 31., *irin.* RV, *herin.* Sv. | 12. *irenaceo* I, *irinaceo* V (R ..*ceos*), *herin.* Sv. | *dicentur* RTVd, ..*untur* Sv. | 14. *cum arundinis* RV. | 16. *permixtae* S (R¹Vd ..*te*), ..*to* R² edd. | 18. *denos* Vd. | 22. *vaso* SV² (V¹ ..*um*), sed cf. §. 116. | 30. *ita* SR², *alta* R¹Vd. | 30. 31. *et fel murium* SR², om. R¹Vd. | 227. 9. *aurem* edd. | *cohaerens* I, *cogerent* RTVd, om. S edd. | 10. *ebore* S edd., *ebur* RTVd. | *vel in* edd. | 13. 14. *a cerebro* SR². | 14. *profluenti* RVd. | 25. *iis* S (V *is*). | 25. 26. *irenacei* R, vid. ad p.226, 8., *herin.* Sv. | 26. *salamandram* R¹Vd. | 33. *axionis* R²Vd (R¹ *xionis*), cf. 10, 68., *asionis* Sv. | *aurium modo* RV edd. (Td *auri*), *aurium* (om.

modo) S. | 36. *caudarum* d edd. | 228. 2. *sit* SGron. (R e corr *est* TVd. | 8. *exuta vere* Sill., cf. §. 122., *exutere* V (R *et ut ex utero* STd. | 11. *manna una* SBarb. (R² *mamna*, R¹ *ma* d *mammam*), *manimam unam* VΘ. Coll. 12, 62. videat delendum esse *una*. | 16. *tempestivitatis* RV, vid. ad p. 166, 3 ..*tes* RV. | 18. *ad coli vitium* I coll. 30, 62., *ad coli tormi* Sill., *adtollitur vi* R, *attollitur* TVdΘ, om. Sv. | 19. *occi* SRV, ..*sae* d edd. | 20. *mox* SRTd, om. VΘ. | 26. *audaci* SVdΘ, ..*cter* R edd. | 229. 1. *monstrat* RVd. | *laudat* R¹V *et* SR, cf. § 131., *sed et* Vd, *sed* edd. | 2. *has* Sd, *haec* Sil *nec* RTVΘ. | 3. *saginantur* Sill. | 13. *oesypo* SGron., *hyso* RVd. | 15. *ex* I, *et* RTVd, om. Sv. | *Hippocratis* ST coc Barb., *hipocis* V, *hypocis* Rd. | 21. *superponi* RVdΘ, *supe inp.* Sv. | 23. *et iecur* Rd, *et iocur* S (V *eioc.*). | 24. *rut lae* V, cf. 8, 191. | 25. *oculis* RVΘ. | *adluere* VΘ (T *all.*) 28. *cenchridis* SR²d, *cenc.* VΘ, *cend.* R¹. | 31. Vide ne excide numerus. | 230. 4. *substernant* RV. | 9. *item* (om. *et*) SR². | 1 *stelionum* V (SR *stell.*), vid. ad p. 219, 36., *stellionis* d edd 17. *qui* R¹Θ. | 19. *dicitur* S, *dicuntur*. *dicitur* Vd (R *cunt*). | 24. *scalptores* STV², *scaltores* R² (R¹ ..*tori*), *scu ptores* d edd., *scult.* V¹. | 29. *alii ali* I, *alii* V, *ali* S, *et al* Rd edd. | 32. *patena* V. | 38. *si aqua .. suco* SR², om. R¹Vd 231. 3. *deinde* Vd edd., *dein* SR. | 8. *miseras* SRVΘ, *se* Td, *laesas* edd. An *ustas*? | 10. *Milipeda* Vd, vid. ad p. 30., *millipaeda* R², *miripaedi* R¹, *millepeda* Sv. | 10. 11. *aliis .. multipeda* SR², om. R¹Vd. | 13. *tullon* R², *tollon* V (..*en*), *tolon* d. | 14. *mel porri* TVd (R *mell' orri*). | 22. *pur lentae* V edd. (R² ..*tiae*), ..*ta* SR¹dΘ. | 29. *Stridet noctib* SΘ. | 30. *coiecta* I, vid. ad p. 136, 21., *coni.* Sv. | 232. 5. *m loecon* S codd. Barb., *mylseon* d (RV *mil.*). | 6. *his* RTVd, *h* Sv. | 8. *Musaeum* I (TVd .. *eum*), *muscam* R, *Musa et* edd. | *pycten* T, cf. 7, 152; 36, 36., *pyctem* d (RV *pic Picton* Sv. | 11. 12. *audita* Rd edd., ..*tu* STV. | 22. *a pa tide* TVd (R *eo par.*) cf. 33, 126., *aut parotidi* Sv.

Lib. XXX. pag. 233. lin. 1. *detegimus* V (d e corr.). | *res* R¹V, *res est* SR², *re* Td. | 5. *quandoque* R¹dΘ. | 6. *rede* SR². | 9. *religionis* SR²d (V ..*leg.*), ..*nes* R¹T. | 10. *etiamnu* d edd. | 24. *Agonacen* SUd² vet. Dal. (d¹ *Agan.*, V ..*acc*

codd. Barb. ..*acem*), *Agoneiscen* R[1] (R[2] *Ac.*), *Agoneten* T, *Abonacem* T, *Agonacem* edd. | 27. *non intercedentibus* UR (edd. ..*cid.*), *intercid.* (om. *non*) STVd. An scribendum est: *non commentariis intercedentibus*? | 29. *cognominantur* R edd. | 30. 31. *Arabantiphocum* SUTVd (R[1] ..*teph.*, R[2] ..*tipph.*, *Araban Tiphocum* T. | 31. *aut Assyrium* SUTd, *Avasirium* R[1] (T *Abas.*), *Asir.* R[1] (V cum ras.). | *Tarmoandam* T. | 31. 32. *quorum* .. *monimenta* SR[2]d, om. R[1]TVΘ. | 33. *arte ea* SUV, *ea arte* Rd. | 34. *idea* I, cf. Senec. epist. 58, 16., *de* R[1]Vd[1], om. SUR[2]d[2]. | *totumque* RVd, *totum* SUv. | 38. *Telmesum* RVd, ..*misum* SU ex opt. codd. 5, 107. | 234. 2. *aliena gente* UR[1]VΘ (R[2] ..*tis*, Td ..*ti*), cf. §. 7., *alienae gentis* Sv (Sill. *alienas*). | 2. 3. *gente Troianis* . . . *fulminante. Miror* U. | 3. *contenta ea et* I, *contente et* R[1]Td (UR[2] edd. ..*ta et*), ..*contenta ea* S (V ..*tae a*). | *fulminati* R[1]d. | 7. 8. *propinquo eam* Gron., *propinquorum* Vd, *propinquo* (om. *eam*) SUR edd. | 8. *pertulisse* SV, *prot.* ΘGron., *int.* URd edd. | *vicinam* UGron. | *usque* om. R[1]. | *a medicina* SUGron., *ac medicinae* RTd (Θ om. *ac*). | 9. *profectum* edd. | 11. *invenio ex Persarum* V (R[1] *et*, Gron. *ingenio rex*). | 13. *sparsit* UR[2] vet. Dal., *isparsit* V (Θ *is sparsit*, Td ..*sa ei sparsit*), *insparsit* S. | *inficto* VdΘ. | 16. *scientiae* SUR[2], ..*tiam* R[1]Vd. | 19. *Platon* R (d ..*con*). | 25. *transisse* SR[2], ..*ire* R[1]. | 27. *viro illo* SU codd. Gel. | 29. *eadem* R[1]Vd. | 31. *aetate illam* SUv., *et atella* d, *et apelle* RV. | 34. *a Mose* SU codd. Gel., *a muse* (e in ras.) R, *amus* V, *amusa* d. | *Lotape ac* URVd, *Lotapea* SHard. | 235. 5. *fil* R[1]TVdΘ, *fuit* UHard., *et* S, om. R[2]. | *illud ut* I, *illud* U codd. Gel. edd., *fili ut* R, *sili ut* VdΘ, *silu it* S cod. Gron. | 5. 6. *sacra prodigiosa* URTdΘ, ..*ri* ..*si* SGron. edd. vett. | 9. 10. *per senatus consultum* I, cf. Sueton. Tib. 31. Claud. 25., . *Ipse* (i. e. *p. S C.*) RVd, . *Sed* SU codd. Gel. | 16. 17. *saluberrimum erat* RVd. | 19. *et ex aqua* S codd. Barb. | 26. *hoc* SV[1]. | 27. 28. *quae non alia patiente mundo.* SU, dist. I. | 33. *deplevit* R[2]d edd. | 236. 1. *Tiridates* SU Barb., *Mithrid.* RTVdΘ. | 11. 12. *osiritis* S (R[2] ..*tes*), *osipitis* R[1]Vd, *osyrites* edd. | 32. 33. *eo qui* d edd. | 36. *perungentur* (sup. add. *u*) R (edd. ..*guntur*), *inunguentur* d[1], *unguentur* SVd[2]. | 37. *et ossibus* SR[2]. | 38. *coluunt* I, vid. ad p. 237, 11., *conl.* S, *coll.* v. |

237. 4. 5. *adaliigeturve* I, *ve* (om. *adall.*) R^1 (Td *uvae*), *adalligetur* (om. *ve*) R^2, *et adligetur* SV. | 8. *colulis* I, *collectis* R^{1}V, *collectus* d, *coniectus* SR^2 edd. | 10. *testo* SVΘ, ..*ta* Rd edd. | 11. *coluantur* V, vid. ad p. 291, 35., *conl.* S, *coll.* v. | 13. *erucae* R edd. | 14. *et e* SR^2. | 21. *et rosaceum* SR^2. | 24. *regionibus* R^2 edd. | 29. *Ossiculi* R^{1}Vd, ..*lis* SR^2 edd. | *servati* (cum ras.) d, ..*tis* Sv. | 30. *fistulas* RVd. | *salva facto* S (edd. *adacto*), *salva tactu* R^{1}V^{2}d (R^2 *acto*, V^1 *salvit*). | 37. 38. *maratri* S edd., ..*thi* Vd, ..*ty* (sup. add. *na*) R. | 38. *si* om. R^{1}V. | 238. 1. *pina* R^2, *pinna* d, *pinne* R^{1}V. | 2. *labrorum* S edd., cf. 28, 188., *labrarum* R^2, *calabrarum* R^{1}d (V add. *ulcera*), an *colabrorum*, ut significet '*der Mundwinkel*'? cf. Laber. ap. Non. 2, 90. *collabella osculum.* | 4. *in trabibus* SBarb., *intra bulbus* RVd. | 10. *at* I, *ad* R^{1}V, om. SR^{2}d. | 14. *irenacei* RVd, vid. ad vol. II, p. 65, 31., *herin.* Sv. | 18. *smectica* SR^2 edd., *smet.* R^{1}Vd^1, *sept.* d^2. | 19. *et lepris* SR^2 edd., om. R^{1}VdΘ. | 29. *subactus* RVd, *tritus et subactus* SR^2. | *et in* SR^{2}d. | 239. 1. *trita in* S, *tritam* V, *trita* Rd edd. | 5. *in his ima* I (Sill. *iis*), *inisima* d, *inissima* RV, *missima* Θ, *smegma* Sv. | 15. *ut toto anno non* SR^2 Man. Dal. coll. 27, 15., *ut toto anno* TV (R^1 ..*ni*), *ne toto anno* edd., *in toto anno* d. | 19. *drachma* RT (V *dramma*), *drachma una* Sd, *una drachma* edd. | 20. 21. *Milipedam* R^{1}d (V ..*da*), vid. ad p. 60, 30., *millip.* R^2, *millep.* Sv. | 21. *XI* SR (V *alixi*), *XX* d, *XXI* edd. | 25. *et oleo* SR^2 edd., *oleo* R^{1}Vd. | 26. *ex* SR^2. | 28. *sanguinis* RVd. | 29. *cibo* R^{1}TVdΘ, *in cibo* SR^2. | 31. *alium adalligatum oportet* Vd^1 (S ..*gari*, d^2 ..*gare*), *oportet alium adalligari* edd., *oportet alium* R. | 34. *sebo cum* R^{1}V, *cum sebo* SR^{2}d (edd. *sevo*). | 35. *item anguium cinis ex oleo* SR^2 edd., om. R^{1}TVdΘ. | 36. *vel inl.* VΘ. | 36. *abscisis* SV, ..*ssis* Rd. | 37. *partibus* R^{1}V (Td *part. extremis*), *artibus* SR^2. | 240. 7. *excita* SV, ..*tata* Rd edd. | *degerunt* RVd. | 7. 8. *stagnea* RV, vid. ad p. 213, 1., *stann.* Sv. | 22. *milipedis* R^{1}V (R^2 *millip.*), vid. ad p. 60, 30., *millep.* Sd. | 34. *ii* I, *hii* RV, *hi* Sv. | *Melitaeos* S codd. Barb. Strab. 6, p. 277. Artemidor. 2, 11. Hesych. Suid. (cf. 3, 152. ubi ARd habent *melitos*), *melelitos* d (R^{1}V *mellet.*), *melilotos* R^2. | 37. *iidem* I coll. §. 35. Sic saepius hoc pronomen ad longinquiora refertur, cf. 2, 57 et 95; 168 et 181; 8, 149 et

154; 9, 176 et 177; 13, 104 et 106; 16, 190 et 194., *idem* R¹Vd, *et* S edd. | 241. 9. *Aetnaeae* SGron., *etne* R¹V, *et* Hard., om. R²d. | 11. *nascuntur. laudatae et* Sv, dist. I. | 12. *et* (i. e. etiam) *Caprearum* I Sill., qui tamen nonnulla ante haec verba statuit excidisse, *ex Caprearum* RVd, *Caprearum* SMan. Dal. | *gratae* R¹Vd edd., *Graecae* S (R² *grece*). | 13. *recentes. fluviatiles et* Sv, dist. I. | 16. *e laudatis* I, *flaudatis* d, *fraudatis* RV², *audatis* V¹, *laudatiores* Sv. | *vivae* SR² edd. Diosc. 2, 11., *ute* R¹d, *ut* V, *rite* T. | 17. *aceratoe* Sill. (Gron. ἀκέρατοι), ..*tae* Sd edd., *averatoe* RV² (V¹ *ev.*). | *latae* SR²d, cf. §§. 57. 73. 77., *tantae* R¹V. | 20. *humide* R¹Vd, *umidam* S (edd. *hum.*), *humidatam* R². | 28. *torrent* Sd, *torrens* R¹V, ..*tis*, *torrent ex his* S (codd. Barb. *iis*). | 29. 30. *centipedam* SR, *centumpedum* VΘ (d ..*dem*). | 30. *aqua* R¹TV¹dΘ edd., *aqua calda* SR² (V² *calida*). | *cibo iis* S, *cib is* (deleto *o*) RV, *cibos his* d edd. | 34. *tertio* SR² edd., om. R¹Vd. | 35. *duas* SR² edd., om. R¹Vd. | 37. *trixalis* R¹Vd (τριξαλίδες cod. Phot. s. v. Μυλαβρίδες), vid. ad p. 254, 21. et p. 256, 29., *tyxallis* R², *troxa-*;'*i* Hard. codd. in ind., *troxallis* Sv codd. Aelian. h. a. 6, 19. | 38. *hos esse qui* SGron. | *grilli vocentur* RVdΘ, *grillus vocetur* edd. | 242. 2. *sanguinemque* SR. | *cocleae* RVd, . *Cocleis* Sv edd. | *si qui* I coll. 22, 153., *est qui* SRVd edd. | 4. *vel cum prot.* Td. | 5. *tussi medentur* SR², *tussim emendentur* R¹ (V *emm.*, Td *emendanti*). | 6. *demortuae* RTVdΘ Hard. (edd. vett. *em.*), *inm.* S. | 14. *anulo, ter noviens* S, dist. I. | 17. *irenacei* R²Vd (R¹ ..*antei*), vid. ad p. 226, 8., *herin.* Sv. | 22. *mortuae* RVd Hard. (edd. vett. *em.*), *inmort.* S. | 26. *stelio* R²d, vid. ad p. 219, 36., *stellio* S edd., *stelionis* R¹V vet. Dal. | 27. *capite .. decoctus in* SR² edd., om. R¹Vd. | 34. *vini* SR¹V, *vino* R²d edd. | 243. 4. *stelio* V, *stellio* Sv. | 5. *ac cute* Rd edd., *ad cutem* SV. | 9. *addito* om. R¹V. | 12. *cum ... acaciae* SR² (edd. *pondere dimidii* vel *dimidio*), om. R¹Vd. | 15. *et* I, *vel* Sv. | 17. *dysinteriae* STd, ..*icae* RV, ..*icis* edd. | *stagneo* Rd (V ..*aeo*), vid. ad p. 213, 1., *stanneo* Sv. | 18. *stagno* RVd, *stanno* Sv. | 18. 19. *gallinaceo* R edd. | 19. *idem* R¹V²d (V¹ *id est*), *isdem* R², *iisdem* S edd. | 19. 20. *salsum ius vehementius* SΘ. | 21. *abstineri* SR². | 26. *inmortuae* SR² edd. | 27. *vulnus vitium* RV. | *alvi ileos* I, *apuilleos* d, *apii illieos* V, apuleius R¹,

apus R², *ileos* SR² edd. | 28. *eos aiunt* et *eos vesp.* R¹V. | 32. *membra* R¹VdΘ. | *solent* VdΘ (R¹ ..*unt*). | 35. *palumbis* SR¹V (§. 58. etiam d), ..*bus* R²Td edd. | 244. 2. 3. *Inflationem* edd. (SR² ..*nes*), *inflammationem* VdΘ (R¹ ..*num*). | 4. an *palumbis*, ut §§. 58. 60? sed 10, 147. in omnibus codd. legitur *palumbi et turtures*, infra §. 144. in d edd. *palumbo* et in R²Vd edd. *palumbus*. | 4. 5. *adips otidis* SR², *adipsodis* R¹V¹ (V² *adeps*, d *atips*), *apodes* Barb. edd. | 7. *mori* SR¹T, *emori* R²Vd edd. | 8. *emortuae* R¹ (V *aem.*), *inm.* SR²d edd. | 12. *cor* om. R¹V. | 19. *Sunt* SR² edd., om. R¹VdΘ. | 21. *stomachus* RV. | 23. 24. *causas morbi* I, *causas; mori* Sv. | 25. *in totum annum* SR² edd. | 25. *caveri dolorem* S edd. | 28. *oculos* R¹Vd, *culos* R². | 29. *Irenacei* Rd, vid. ad p. 226, 8., *Herin.* Sv. | 31. et 37. *stilic.* S, sed codd., ut 17, 89. 92, *stillic.* | 30. *reddat; eos qui carnem ederint, stranguriae morbum contrahere minime posse* edd., cf. l. 32. 33. | 31. *in vesica* SΘ (RV ..*cam*), *vesicae* d edd. vett. | 33. *comederint* RT, *cum ederint* SV, *ederint* d edd. | 36. *tres tritasque* Vd (R *trist.*), *tritasque tris* S (edd. *tres*). | 37. 38. *emendant* R¹Vd. | 245. 2. *ut locusta* RVd. | *in* om. R¹Vd. | 4. *in* R¹V, *et* SR²d (V infra, his verbis post *e ventriculo* repetitis). | *potionem* d (V infra), vid. ad p. 59, 15., ..*num* V, ..*ni* S edd. (R e corr.). | 5. *tosta* RVd. | 9. *glaebulam dilutam* S (Hard. *gleb.*) e Plin. Valer. 2, 39; Marcell. Empir. 26, p. 176., *gryllum dilutum* d edd. vett., *grillum dirutum* RVΘ. | 12. *milipedi amoniscon* RVd, vid. ad p. 60, 30., *millepedam oniscon* S edd. | 19. *aiunt* Vd, *aiuntque* SR. | 21. *adips bovae* SRV, *adeps bove* d, *sevum bovis* edd. | 23. *irenacei* Rd, vid. ad p. 226, 8., *herin.* Sv. | 23. 24. *cerebro.. anserinus* SR², om. R¹, *et anserinus* TVd Hard. | 29. *Aminneo* RV. | 31. *stelionem* I, vid. ad p. 219, 36., *stell.* Sv. | 33. *informicationibus* S coll. 28, 71., sed vid. ad p. 169, 1. | 35. *et praecipue* SV. | 246. 2. *in remedio* SVd. | 3. *tetrius* R (V *laetr.*, d *letr.*). | *ulceribus* Sd, *visc.* RV. | *et manantibus* SR², *manant* R¹, *manantur* Vd. | 9. *stelionis* V (S *stell.*), vid. ad p. 219, 36., *stelliones* Rd edd. | 15. *at* S, *ad* RV, om. d edd. | 29. *ac* R¹TVdΘ, *et* Sv. | *si* SR², om. R¹Vd. | 32. 33. *aliqui* R¹Td, *alii* SV, *alium* R². | 33. *acetabuli* I vet. Dal., cf. 24, 185. 187., *aceto* SRVd (Sill. *aceto mace-*

ratos dare). | 37. *hexines* Vd, *ex*. R. | 38. *crematus* RVd. | 247. 1. *et saepius* R edd. | 3. *capiunt* SV, ..*ant* Rd edd. | 4. *sanguine inunguantur cum urtica* Sill. coll. Plin. Valer. 3, 14. *sanguine quoque milvi perunguntur*, sed legitur ibid. paulo infra: *Urtica trita cum columbarum sanguine apponitur*, unde apparet Plinium sic fere scripsisse: *si pedes sanguine eius perunguantur vel columbarum sanguine cum urtica*. | *earum* RVd, i. e. columbarum, ut docet Marcell. Empir. 36, p. 246., *eorum* edd. vett., *palumborum* SHard. | 5. *fimum* SV, ..*us* Rd edd. | *earum* I coll. Marcell. Emp. 34, p. 234. et Plin. Valer. 3, 14., *eorum* Sv. | 7. *et* RV edd., *aut* Td, om. S. | 10. *est et* V edd. vett. | 11. *e* SR², *et* R¹VdΘ. | 13. *cera* SR² codd. Gel., om. RTVdΘ. | 14. *glirium* SHard. e Marcell. Emp. 34, p. 232., *grillium* RTVdΘ. | 17. *sunt* SV (R¹ s̄), *sint* R²d edd. | 18. *cinis exulcerationes* Sv, dist. I. | 19. *soli* (om. *crematae*) Rd, om. V. | 21. *subtritus* R²Vd edd. (R¹ om. 21. *sanguis* — 23. *viridis*), ..*tos* SGesn. | 22. *iumentorum pedes* SR². | *sanat* om. R². | 22. 23. *clavos* .. *inlita* om. Vd(R). | 24. *vel* om. R¹. | *sanguinis* VR². | 24. 25. *stelionis* I, vid. ad p. 219, 36., *stell*. Sv. | 25. *cum* om. RVd. | 26. *verrucarum* (om. *vero*) Rd. | 29. *irenacei* Rd, vid. ad p. 226, 8., *herin*. Sv. | 32. 33. *monstravimus* Vd edd. | 37. *sanguinem* SV, ..*ne* Rd edd. | 38. *genitale* S, ..*li* RVd edd. | *defossum* SRV, ...*so* d edd. | 248. 3. *viventis* RV. | 5. 6. *funditium* RTVd, *eundem* SBarb. | 6. *si egerint ei* Rd (V *sic gerint*). | 10. *colos* I, *color* SR²d, *colus* R¹V. | *furere* RV. | *toto* SV, *tota* Rd edd. | 11. *rursum* Vd. | 15. *diu* RVd, vid. ad p. 179, 15., *dio* Sv. | *perunctionibus* Vd, ..*tos* SR edd. | 15—17. *matutinis* .. *perfrictionibus* SR² edd., om. R¹Vd. | 18. *serpentem* Vd (R ..*tis*), om. Sv. | 18. 19. *vel* .. *adalligata* SR² edd., om. R¹Vd. | 21. *primum* Vd. | 21. 22. *coculi* et *coculo* V. | 25. *pinguium* TVd. | 26. *milipedas ut in* d (S *millep*.), vid. ad p. 60, 30., *milipede sunt in* V (R s̄ *in*). | 27. *lacertam* R edd. | *decoctam* d edd. | 28. *singulis civitatibus coclearibus* R¹Vd. | 36. *abscisso* Rd edd. vett. | 38. et 249. 1. 7. *stelion*. I, vid ad p. 219, 36., *stell*. Sv. | 1. *aestate* (pro *vere* dictum ut 8, 224.) I, *tanto* R¹TVdΘ, om. SR² edd. Olim pro *modo tanto* coniiciebam legendum esse *medicamento* coll. 8, 99. | 2. *in potu* R¹Vd, *pota* SR² edd. | 5. exuitur SV,

..*atur* R², ..*erit* R¹d. | *devoranti eam* SR² edd., ..*ati iam* R¹Vd. | 7. *nomine* SR² edd., *nem.* R¹V, *nomen* d edd. | *in* S, *tradunt in* RVd, *aiunt in* edd. | *male* R¹Vd, *maledictum* SR² edd. | 19. *linitu* Sill. coll. 20, 118. (Plin. Valer. 2, 58. *illinitur*), *linctu* TVdΘ, *unctu* SR Hard., *inunctos* edd. vett. | 30. *sed et* SV, *sed* Rd edd. | 32. *cerino* RVd Hard. | 35. *de mortuo* I (coll. l. 31. *satiatum humano cadavere*), *mortuo* R¹Vd, *a mortuo* R², *mortuas* S, *e mortuas* edd. | *potum* RVd, *potu* Sv. | 250. 2. *cum mulso* R¹Vd. | 3. *colutis* I, vid. ad p. 291, 35., *conl.* vel *coll.* Sv. | 7. *icteris* VΘ (R *ist.*). | 8. *sanari* SR² edd., ..*are* R¹Vd. | 12. 13. *irenacei* RV, vid. ad p. 226, 8., *herin.* Sd edd. | 13. *sit certa* d, *certa sit* SR², *forte* R¹VΘ. | 16. *XII* om. R¹Vd. | 19. *transeat* STd, ..*eunt* R¹V, ..*it* R² edd. | 24. *sicut et* Rd edd. | 34. *abscissum* V edd. vett. | 36. *roseo* d edd. | 251. 6. *adalligant* R² edd. | 9. *adalligaverit* SΘ (R *at allig.*). | 10. *erucam* R²d edd. | 13. *lana* d edd. | 14. 15. *germinant* R¹V. | 17. *stelionem* I, vid. ad p. 219, 36., *stell.* Sv. | 20. 21. *aqua .. hirundinum* om. R¹Vd. | 21. *vel* RTd, *et* SV edd. | 28. *a* om. d. | *auctori* R¹V. | 29. *inquirendi* I, ..*dus* R²d¹ (R¹V ..*quer.*), *inquerendas* Θ, *inquirentis* SGron., *in inquirendis iis* Sill. | *esse et* SR². | 29. 30. *inlinire* V edd. | 31. *experiendi* SR² edd., ..*da* R¹Vd. | 32. *lycom* V (R¹ *livom*), *lycum* d (R² *lic.*). | 32. 33. *spleniolo* I, *splene toto* RV (Td *spleno*), *splenio* SGron. | 35. *viva* om. Td. | 36. *vaseo* V. | 38. *oesypum* S edd., *oesopum* R², *hysopum* R¹Vd. | 252. 2. *anserum* SVΘ, ..*rinum* RTd edd. | 3. *irenacei* R, vid. ad p. 226, 8., *herin.* Sv. | 6. *oesopum* R², *pro hysopum* R¹Vd. | 9. *vitium*, *toto* S, dist. I. | 9. *ei non accidat* I, *accidat* RVd, *careat* S vet. Dal. | 16. *mortuae* RTVd Hard., *inmort.* S edd. vett. | 24. *nec* S edd. vett. coll. 16, 116. al., *ne* RTV Hard. | *circumlatus* R¹TVd, cf. §. 144., 29. 83. 100., ..*datus* SR². | 35. *in* STVd, *ex* R edd. | *cyprio* SΘ, ..*eo* TVd, ..*ino* R edd. | 36. *dolores* (quod unde pependit, excidit verbum) RVd, ..*ribus* SGron. | 253. 2. 3. *irenaceis* V, vid. ad p. 226, 8., *herinacei* Sv. | 4. *prohibet* SR² edd., ..*bent* R¹Vd. | *opisthotonicis* I coll. 20, 197., ..*tonis* R¹V, ..*tonos* Sv. | 10. *cantharidae* VdΘ. | 11. *frictae* S edd. vett., *frutae* R², om. R¹TVd Hard. | 12. 13. *et porcill... viscum* om. R¹Vd. | 18. *terrenae* I, ..*na* SR² codd.

Gelen. edd., sed vid. ad p. 254, 11., ..*narum* R¹TVdΘ. | 19. *tela* Td. | 26. *erodit et* SR² edd., ..*det* R¹Vd¹, ..*dit* d². | 33. *subiecto* R¹Td, *subtecto* VΘ Plin. Valer. 3, 22. in marg., *subacto* SR² edd. Plin. Val. | 36. *erodit et* SΘ (V *erodite*), *erodit* R², *erodit ac* R¹d edd. | 254. 5. *anesi* SR² (R¹Vd ..*xi*), *anisi* edd. | 6. *abscissos* V. | 9. *symphyto et* I coll. 26, 148. et Plin. Valer. 3, 22., *sympulo et* Td (R suppositis punctis), *simpolo* (om. *et*) V, *simblio* SBarb. e Diosc. 2, 101., ubi nunc legitur Ὑβλαίῳ. | 11. *terrenae prosunt* I (SR²d codd. Gel. ..*na*), *terrenarum sunt* R¹V, vid. ad p. 253, 18. | 21. *trixallidum* RV¹d, vid. ad p. 241, 37., *tryxal.* edd. vett., *troxall.* Sv, *troxal.* Hard. | 23. *eadem* RVd. | 24. *quae vero* SR² codd. Gelen. | 27. *et ulcerum* R¹Td (V ..*rarum*). | 35. *superinpositis* SΘ. | 255. 3. *vitiliginem* RVd, . *Ad vitil.* Sv. | 4. *partibus in sole.* Sv, dist. I. | 6. *illinire* RV edd. vett., *inlinire* Sd. | 8. *eupatoriae* S, *lupatoria* RTVd (Θ *lapath.*), *lapathorum* Barb. edd. | 10. et 32. *irenacei* I, vid. ad p. 226, 8., *herin.* Sv. | 16. *tantum eius* S (V *et antum*, R *et ante*), *eius tantum* edd. | *in sale* SV. | 18. *eae* Sd, *haec* R (V *hec*). | 26. *si subinde* I, *subinde si* edd., *subinde* (om. *si*) SRVd. | 29. *lac* d edd., vid. ad vol. II, p. 197, 36. | 30. *lumbis* RVd. | 256. 1. *lacte evocant* I, *late vocant* V, *lac evocant* Td (R¹ *vocant*, SR² *devoc.*). | 1. 2. *inveniuntur* RTVdΘ, *inveniuntur in gramine* SR². | 2. *vermiculi* SR²d, *merculi* VΘ (R¹ *mert.*). | 3. *detrahuntur autem* SR², *detrahunt unaiste* V (R¹ ..*tur; distae*), *detrahuntur iidem* T. | 4. *et* RVd, *etiam* Sv. | 10. *cypri* SR²d, *cyperi* edd., *ospri* R¹V prob. Sill. | 11. *tritae* VΘ, *tritaeque* SRd edd. | *ad haec* S (R² *hec*), *ut haec* d (V *hae*, R¹ *he*). | 13. *captatur* VΘ. | 14. *suco* SR²d, *super* R¹V. | *minime* R¹TVd, *minute* R² (S edd. ..*tae*). | 15. *lubricae* I, *loricae* RTVd, *longae* Sv. | *candidae* om. R¹TV. | 15. *oberrantes* SR² edd., *observ.* R¹TVd. | 16. *farinam* I vet. Dal. coll. 20, 11; 33, 119., ..*na* SRd edd., ..*nae* vet. Dal. | 19. *praegnas* I, vid. ad p. 22, 1., ..*nans* Sv. | 22. 23. *sine adservata* Vd. | 28. *ture* SR², *iure* R¹TVd. | *sumpta* SR²d, *sumpserit* R¹V (fort. *si sumpta erit*). | 29. *trixallidum* I, vid. ad p. 241, 37., *tryxall.* d (*thryxall.* RV, *troxall.* S, *troxal.* Hard.). | 32. *prenderit* SR²Θ, ..*ret* R¹Vd. | 35. *parturientibus* R¹V. | 38. cygni emollit S

(R² *cig.*), *cienie mollit* d (R¹V *ciente*). | 257. 1. *a* SR² edd., om. R¹Vd. | 6. *non* R² edd., *aut non* R¹TVd, *aut . . . non* S statuens excidisse nomen *avis;* sed vide ne aberraverit librarius ad l. 4. *perdicis putaminum.* | 14. *eorum* SR²d, *eodem* R¹V. | 15. *est* SR² edd., *si* R¹Vd. | *itaque* RV. | 18. *irenacei* I, vid. ad p. 226, 8., *herin.* Sv. | 20. *primi partus* R²d edd. | 22. *alios* SΘ coll. 7, 68., *ali* T, *alii* Rd. | *item* R¹Vd. | 23. *cani* SR²d, *canis* V, om. R¹. | 25. *praegnali* V, vid. ad p. 22, 1., *..anti* Sv. | 33. *rames* SR²Vd (R¹ *rum.*), vid. ad p. 36, 19., *ramices* edd. | 34. *adligata* SV, *inligatae* RΘ, *illigati* d. | *suspenduntur* RVd. | 36. 37. *ramitosis* RVd, *ramic.* Sv. | 38. *in* om. R¹Vd. | 258. 1. *hae* SV, *eae* Rd edd. | 4. *e cerebro viperae* om. Vd. | 5. *inlitum* S, cf. l. 19., *illocum* R¹Vd. | *pellicula* d. | 6. *grandissimi* SR² edd., cf. 12, 18., *grano* R¹TVd. | 8. *ramiti* R¹Vd, *..ici* SR². | 9. *si* SR¹TVd, *et quod sub* R² edd. | 11. *clostrum* R², *closirum* R¹TVΘ (d *dos.*). | *novo* SR² edd., cf. 32, 122., om. R¹Vd. | 14. *iis* S (V *is*), *his* Rd edd. | 16. *inopinantem* R¹V. | 19. *in* om. R¹V. | 21. *spinosis* SVΘ, *spinosis herbis* Rd edd. | 25. *adalligatus* om. R¹d. | 25. 26. *ardiolae rostrum in pelle* SR², om. R¹Vd. | 30. *inhibet* STΘ, *..bent* RVd. | 32. *pulmones* SVΘ. | *dextrae partes* edd., *dextrae partis* R² (R¹V *in dextre*), *in dextra parte* SΘ. | 33. *quinque* om. R¹V. | 36. *Ibicum* R¹V, cf. 8, 214. | *cineres cum adipe* om. R¹V. | 37. *conceptum sit* I, *conceptus* RVd, *conceptus sit* Sv. | *contineri* RVd. | 259. 1. *cuiuscumque galli* R²T (Sd *galli gallinacei*). | 4. *in* om. R¹V. | 5. *stelionis* I, vid. ad p. 219, 36., *stell.* Sv. | 7. *contra* I coll. Marcell. Empir. 33, p. 227., *translatus inhibet, intra* R¹Vd¹, *in dextra* R²d² (S edd. *..tram*). | 8. *sanguinem* (sc. stelionis) R¹Vd, *vespertilionis sanguinem* SR² edd. | 11. *et totius corporis* I (R *et toti*, d *ectati*, V *ectaci*, Sill. *inhibet totius*), *a toto corpore* SBarb. | 15. *mustelae* glossemati deberi putaverim. | *detur in offa* SR² edd., cf. §. 147. | 17. *circumlato* edd. (Rd *..lata*), vid. ad p. 252, 24., *. data* SV. | 18. *palumbo* d edd., *palumbus* R²Vd edd., vid. ad p. 244, 4. | 24. *Horus* d edd. | 26. *Sardinianam* I, *Sardiniam* RVdΘ, *in Sardinia* S edd. (R² *..niā*). | 28. *phion* R¹Vd, sed cf. 28, 151. | 29. *auctoris* V, *auctores nomina vere* SR¹d edd. *auctor est nomen habere* R². | 38. *mon-*

strum R¹Vd. | 260. 4. *et serpyllo* I, *serpyllo* (om. ..*et*) SRVd, *cum serpyllo* edd. | 7. *alvom* S, *alvo* RVd, ..*vos* THard., *alvearia* edd. vett. | 8. *oves* Sv. | 9. *lassari* d Hard., ..*are* TVΘ, *lassescere* SR².

Lib. XXXI. pag. 260. lin. 37. *ipse* R¹V. | 38. 261. 1. | *aquis in caelo* SR² edd. (d. om. *in*), *aquas caelo* R¹V. | 4. *terra enascentium* I coll. 11, 128; 17, 244., vid. ad vol. I, p. 32, 28., *terrae nasc.* S. | 12. *iunctae* SR²d, *inunctae* R¹V², *iniunctae* V¹ (T *invinc.*). | 15. *animalibus* SRTdΘ, ..*lium* V edd. | 22. *tanta iis* S (d² *his*), *tantatis* V (d¹ ..*tio*), *tantaque* R e corr., *tantaque eis* edd. | 23. *in* (*Bai.*) RVd edd., *nunc* SGron. | *Baiano* edd. (R in ras.), *bala* d, *bale* V, *Baiae* SGron. | *Possid.* RV. | 26. *valitudini* R, vid. ad p. 42, 3., *valet.* Sv. | 34. 35. Verba *in qua* .. *instauraverat* U posuit post (33.) *Athenarum.* | 262. 2. *ingeni* S (Td ..*nii*), *ingenam* R¹Θ (V ..*na* sup. add. *i*), om. R² edd. vett., *ingeni. Iam* Sill. | *carmen dignum* edd. | *uti queat* I coll. 37, 12; 8, 100., *ubique et* SUv. | 2. 3. *ibi tantum non* R¹Vd (cf. 14, 107; 22, 17; 35, 201; *legi* idem valet atque *excipi haustum*, cf. Plaut. Pseudol. 1, 4, 21.), *non ibi tantum* SUR² edd. An scribendum est *ille tantum non*? | 4. *Quo* SUd, *Quod* RV edd. | 19. *Acidulo* SR² edd., ..*los* RV, ..*lus* d. | 20. An *idem*, ut intelligatur *contingere*? | 26. *Cutillae* RV. | 30. *fetum* SPint., *flatum* RTVd. | 34. *ahpio* R¹, *apio* R², *opio* V. | 263. 3. *stellantem* V. | 10. *Eudoxus* Sylburg et Pontedera. | 11. *Nelea* SHard. ex Strabone et Antigone Carystio, *Mellea* R¹Vd¹ (d² ..*eam*, R² ..*e*), *Mclan* edd. vett. | 17. *Haliacmonem* S, cf. 4, 34. (edd. *Aliacm.*, d *aliam.*), *Haliacmon* codd. Barb., *Halacmonem* R in corr., *Allimo* V. | 17. 18. *ducere* .. *omnia fusca* om. R¹V. | 18. *ad Axium* om. etiam R²d. | 18. 19. *nasci quibusdam* SR², *nasci ab alimo quib.* Td, *quibusdam* (om. *nasci*) V edd., om. R¹. | 22. 23. *Hercynnum* S, *er num* R cum ras., sup. add. *cyn.*, *Orcynam* C. O. Mueller Orch. p. 158., *erycnum* Td, *eryc* V. | 23. *duo sunt fontes, quorum* edd., om. V. | 25. *Cescum* S codd. Gel., cf. Hesych. et Suid., *Viscum* R¹TVd (R² *visg.*). | 29. *taedio* SRV, *in taedium* Td edd. | 33. *Polyclitus* SRVd Passov., ..*critus* Meurs. Hard. | *expleri* RVd, ..*re olei vicem* S, sed cf. Vitruv. VIII, 3. 8. Fortasse verum est *vicem olei*, ut librarius aberrave-

rit a *vicem* ad *iuxta*, nisi forte quae exciderunt exierunt in nomen *Lipari*. | 34. *eo ungui* I coll. Vitruv. l. c. *uncti oleo prorumpunt*, et Isidor. Orig. XIII, 13, 2., *congui* R¹V, *ungui* R², *congruit* R², *fontem* edd., *Liparim*, SPassov. e Vitruv. et Antig. Caryst., sed vid. supra. | *Theophilarastus* R¹Vd. | *ac* d, *hac* R, *huc* V, *hoc* SR². | 35. *idem fieri . . . fonte* edd. | *in Ditistra eius* (sc. Aethiopiae) RVd, *in Indiae terris* edd., *in Tasitia eius* S ex Ptolem. IV, 7, 15. | 36. *aqua lucernae ardeant* edd. | 37. *Scotusaeis* I coll. 4, 35., ubi e codd. ARd scribendum erat *Scotusaei*, *Scotus ei* R¹V (R² *Scothuss.*), *Scotiis ei* d, *Scotusa* Hard. (S *..ssa*). | 264. 6. *Cyllon* (i. e. *Κυλλῶν*, claudum reddens) RVd, *Claeon* S codd. Barb. edd. | *Gelon* SR² codd. Barb. edd. (R¹V *..om*), *Gyllon* d. | *effectu* SR²V edd. (R¹ *afec.*), *re* Td. | 7. *Graecorum nominum dicti* om. Td. | 9. *Crannone* S (d edd. *Cran.*), *Cannone* R²V (R¹ *Can.*). | 16. 17. *Siden* SR² edd. Isid. Orig. XIII, 13, 7., *Siderin* R¹VΘ, *Syderim* Td, *Silem* Wessel. | 21. *Plinthia* S Osann. coll. Sen. N. Q. III, 25, 4., *Pinth.* RVΘ, *Phinth.* edd., *Phit.* d. | 22. *Fons* SVd, *Theutuni fons* T (R *ᵗemtʰuni*). | 25. *Holcas* SV, *olcʰas* R, *oleas* d, *Olachas* edd. | 26. *Bryacum* R e corr., *Brietium* V (d *..cium*). | *est* RTd, *esse* V, *et* Sv, *est et* Sill. | 27. *velut . . . urentem* pro spuriis habet Sill. | 28. *Tamarici* S edd., cf. 4, 111., *Tamamaricae* Vd (R *..macre*). | 30. *duodenis* T, *..decim* d edd. (V *..decim eas*), *duodecies* R (S *..ens*). | *vicenis* Td edd., *viciens* SRV. | 37. *nigre* R¹V, *..ri* d. | *ilico* I, vid. ad p. 34, 6., *illico* Sv. | 38. *Danubii* Rd edd. | 265. 2. *adeoque* R¹TV, *id.* SR²d. | 3. *Arcadia* Barb., cf. §§. 27, 54; 2, 231; 4, 21; 26, 46., Sen. N. Q. III, 25, 1., *Achaia* SRTd edd., *achia* V, *inachia* Θ. | 4. *e* d edd. | *appellata* SR edd. vett. | *quae illico* SR²d edd. | 7. *Threcia* V, vid. ad vol. I, p. 163, 24. | 8. *Cychros* Sd, *cicr.* RV, *chytr.* Barb. | 9. *Soracte* R (V *..tae*), *..ten* Sd, *..tem* Schneider. gramm. 2, p. 462. coll. 7, 19. | 15. *virus omn.* SR² (edd. *visus*). | 16. *aena* S, *aen* RV, *aes* d edd. | 24. *Aedepso* S, *eadem pro* Td (R corr. in *edebio*, V *aedam*). | 26. *lapideae* SV, *..des* Rd edd. | 27. *coiecti* V, vid. ad p. 136, 21., *coni.* Sv. | *lapidei* TV, cf. 35, 167., *..des* SRd. | 27. 28. *Scyretico* S edd. (R ex corr.), *Siret.* V, *Siriet.* d. | 29. *guttis*

(sc. aquae) R^{1}Vd, *guttae* SR^2 edd. | *lapide* SR^{1}Vd, *..deae* R^2, *in lapides* edd. | 30. *Coryciis Idaeo*, I coll. Pausan. X, 12, 4., *coricis ideo* RV (Td *..cisi deo*), *Coryciis*, *item in Idaeo* Sill. *Coryciis;* (om. *Idaeo*) S edd. | *Miezae* SVBarb., *miozae* d (R *mio ze*). | 31. *Corinthio* R (TVdΘ *..tio*), *Corycio* S (edd. *..co*). | 33. *ipsausia* Vd, *ipsaia* R. | 266. 2. *imbrium* RVd, *imbrium aqua* Sv. | *ut quae* SR^2. | 3. *praeferunt imbribus* SR. | *ad* om. R. | 6. *reprehendi* RVd. | 7. 8. *distantur* R^{1}V. | 12. *elementum* Rd. | 15. *gelo* RV. | 21. *ait* I, om. Vd (propter antecedens *sit*), *perhibetur* SR edd. | 22. *duritias* R^2, *duritias facientes* edd. | 24. *confitentis* (sc. alios medici, cf. Cic. p. Lig. 1, 2.) I, *..tes* R^{1}Vd, *..dum* SR^2 edd. | 25. *vilius* RVd. | 26. *salubres* RVd, *..bres maxime* edd. (S *..bris maxu.*). | 27. *ex quo aspectu euleo* R (ad marg. *et eulaeo*, d *eulo*, V *quot aspecto*). | 29. *adparent* R^{1}V. | *neque e* SV (d *ex*), *neque* (om. *e*) R, *nec ex* edd. | 29. 30. *neque Euphrate* SR (edd. *nec*) om. Vd. | 35. *salmacidas* SR^2 edd., *..adicas* VΘ, *..andicas* Td, *..aticas* R^1. | 35. 36. *petentis* S. | 37. *quae fonte* I (R^{1}TVd *que*), an *in fonte*? cf. §. 61., Vitruv. 8, 4., *que fontes* R^2, *qui fontes* Sill., *fontes*, *qui* Sv. | 38. *quaeque* Td (V *quequae*), *quique* SR. | 267. 5. *viciniam* SR^2 edd., *vicenam* R^1, *vicena* Vd. | 7. *Mesopotamiae* Sill., sed cf. 35, 171. al. quae ibi congessi in ed. I. | 17. 18. *Salubritate* R^{1}V. | 20. *pertinet—, imo* I coll. 9, 20., *pertinentia* R^{1}V, *pertinet qua* d, *pertinent* SR^2 edd. | 268. 5. 6. *diverticulo* RVd edd., *dev.* S. | 9. *praestat* om. d edd. | 28. *certiore* I, *certior est* d, *certior pe* R^{1}V, *certiore multo* S(R^2 edd. *certior*). | *exhalatione* SRV, *exhalatio est*, edd., *exhalatio* d. | 269. 12. *glaria* R^{1}V (R^2 *..ie*), vid. ad p. 115, 24., *..rea* Sd edd. | 14. *certissimas* SR^{1}VΘ, *..ma* R^2, *..mae* d edd. | 27. *Macedonia* RVd, vid. ad p. 267, 7., *..niae* S codd. Gel. edd. | *Pella* S codd. Gel. edd., *apellant* V (d *app.*, R *appellam*). | 38. *canis ortu* T (RVd *..tum*), cf. § 50; 14, 118., 16, 99., *circa canis ortum* S edd. | 270. 7. *qualisve* TV. | 25. *fenium* R^1 (V *fin.*), *paene* R^2, *apenninum* d. | 271. 2. *emittit* SV, *..tat* Rd edd. | 24. *atque* Sd, *aquae* RV, del. Sill. | 27. *dulcedine nec* RT Brot. (V *..dinec*), *dulci nec* edd. vett. Hard., *mulceri nec* S Gron. | 31. *quod quam* S. | *gloriantium* Pint. Hard. | 37. *in* SR^2, edd. om. R^{1}TVd. | 272. 2. 3. *deprehendetur* R^1, *..deretur*

R^{2}Vd. | 5. *feruminanda a* T, ..*nata a* RTVd, ..*nant et* edd. vett., ..*nandas* Gron. Hard. | *fracturas* edd. | 6. *adsiccanda* R^{1}V, *assic.* Td, *sicc.* edd. | 14. *sese* SVΘ, *se* Rd edd. | 22. *ex alto* om. R^{1}V. | 24. *ea* I, *ex* SRTVdΘ, om. edd. | 25. *mittent* RVd. | 34. *ptyade ab* I, *ptyade* SBarb., *ptiadeos* Vd, *phtiadeos* (del. *os*) R. | *respersos* RΘ. | 37. *calefacti* d edd. | 37. 38. *sororientes* RV (d *sori.*), *sororiantis* S codd. Gel. Fest. | 273. 6. *de* I, om. R^{1}Vd, *in* SR^2. | 11. *cyathis* R edd., om. SVd. | *ita* edd. *ista* SRVd. | 12. *ex asperat* R^{1}I^1. | 15. *vaso* SΘ. | 24. *navim* d edd. | 30. *valitudinem* I, vid. ad p. 42, 3., *valet.* Sv. | 274. 1. *salsa* RVd, *sal* Sv. | 10. *medium* R^{1}V, *medium lacum* Sv. | *eo* SR^{2}d, *quo* R^{1}V. | 11. *e stagnis* S, cf. § 84., *est alnis* R^{1}Vd (R^2 *omnis*), *est talis* edd. | 14. *solis calore* Vincent. Bellov. spec. nat. 6, 83. (Isidor. origg. XVI, 2, 3. *sole decocta*), *rore* (an *sore* ex *so[lis calo] re*?) RVd edd., cf. §. 112., *sole* S Pontedera. | 16. *Bactris duo* om. R^{1}V. | 16. 17. *alter...alter* SR^2 edd., *alter* d, om. R^{1}V. | 22. *et Oxus* Sd, om. R^{1}V, *et yxisses* R^2. | 26. *in* om. RVd. | 26. 27. *Ormenus* I, *ornemus* R^{1}Vd, *Oromenus* SR^2 edd. | 28. *margar etis* RV. | 29. *et e terra, ut* SR^2 edd., *a ut* Vd, om. R^1. | *densato, ut* I, *densatur* RVd, ..*to* Sv. | 30. *et editur* R^{1}Vd, cf. 36, 161., *caeditur* SR^2 edd. | 31. *Gerris* S (Hard. *Gerrh.* coll. 6, 147 et Strab. 16. p. 766.), *Cerris* RVd edd. vett. | 33. *Ptholomeus* V. | 37. *cum lunae motibus* apud Isidor. origg. XVI, 2, 3. (cf. ib. 15, 17. *lunares motus*). | 275. 8. *Cyprium* Vd. | 10. *traluc.* SV, *transluc.* Rd edd. | 13. *est* om. R^{1}V. | *pluribusque* R^{1}V. | 15. *multoque, aliter non* RV (Td om. *que*, S *multo, atque*), *multo, non aliter* edd. | 15. 16. *inarescens* SR^2. | 18. 19. *sunt in eriguis* R^{1}Vd. | 20. *insucosum* R^{1}V. | 24. *ex* om. R^{1}Vd, *et* R^2. | 28. *Hispani a* I (R^{1}V ..*nia*), cf. 21, 77., *Hispaniae* Sv. | *murium* R^{1}TV. | 31. *corulus* RV. | 276. 1. *Tacteus* VΘ. | 3. 4. *Citium* Vd (R *Cic.*), *Citicum* Sv. | 6. *et de cetero* SR^2. | 9. *nec* om. R^{1}V. | 10. *Acanthus* d (R^2 *Ach.*), *cantus* R^1, *cantis* VΘ. | 11. *nec ullus* T (R^{1}V *ne*), *nec ullius* SR^{2}d. | *e spuma* d (T *ex*). | *ramento* TVd (R *atram.*), *ramentum* Sv. | *aut tenuis* certissime corrupta censet Sill. | 13. *Centumripis* RVdΘ, *Centur.* Sv. | 15. *traluc.* SV, *transluc.* Rd edd. | 19. *Peticum* R^{2}Vd (R^1 *Pit.*). | 23. *aviditatem invitans excitansque* I (R^{1}V om. *excitans*), *excitans aviditatem invitansque* SR^{2}d. | 25. *interim* (i. e. interdum ut 8,

46. 112.; 9, 21. 54.) I, *iterum* (quod pro *interim* legitur apud Senec. ep. 48, 1.) SRTVdΘ, *ita est* edd. | 25. *garum* Θ, *in garum* Sill. | 27. *largiore* R edd., cf. 8, 151., ..*res* SVd. | *lacteque* (om. *multo*) R(V ..*toque*). | 29. *adeo ergo* Vd. | 30. *nimirum a* I (cf. 3, 42; 8, 10; 22, 119; 36, 8. 111.), *nimia* RVd, *nam ita* edd., *scommata* SPint. | *sale* R¹Vd, ..*les* SR² vet. Dal. | 33. *et interp.* R. | 34. *et auct.* Vd. | 36. $\overline{VI}$ S, *ut* TVΘ, *sex* R, *sex mille* d Hard. (edd. vett. *millia*). | 277. 8. *Nilo* SR² edd., *nudo* R¹Vd. | 12. 13. *deluente* R¹V. | 13. *coherent* R¹Vd. | 17. 18. *zmecticis* I, *zmeticis* R²Vd (R¹ *zmed.*), *smegtizis* T, *zmegmatis* S (vet. Dal. Hard. *sm.*) cf. Dioscor. 5, 128. | 31. *et Carteia* TVd. | 33. *Pompei* V, ..*eii* SRd. | 35. et 278. 5. *allex* V (32, 128. cum B *hallex*), *alex* SRd. | 36. *et privatim* SR² edd., om. Vd, *et* (om. *ex inutili*) R¹. | 38. *nascitur* SR² edd. | 278. 3. *castimoniarum* SRΘ, *ad cast.* Td (V *cat.*, vet. Dal. *ad superstitionum castimoniam*). | 6. *urticas maris* R²Td, *maris* (om. *urticas*) R¹V, *urticas, cammaros* Sv. | *multorum* RVd. | 6. 7. *sapores* Sd, ..*ris* R, ..*rem* V edd. | *gile* V, *cyle* d (11, 176. 177. M *gyla*, sed 11, 201. idem *gula*). | 8. *nonnulli* Vd edd. vett. | 13. *morsum* RV edd. | 22. *putrescendi tabe* I (S Murbac. *tabo*), ..*dita* (ortum e *tavevindicans*) V, ..*dito* R, ..*do* d edd. | 27. *aut melle* Sd edd. (Diosc. 5, 125. ἤ), *ac melle* RV. | 29. *quarta* Rd edd., *qua* V, *aequa* ST. | *seminis* SR²T, ..*ne* R¹Vd. | *et oleo* RVd. | 35. *elleus* RTVdΘ, sed cf. §. 84. | 37. *ac* SRd, *aut* V. | 279. 13. *mixto* RV, ..*tus* Sv. | *innoxie* STd, ..*xio* V, ..*xia* R. | *tenearum* RV, *tine.* Td edd. vett. | 15. *dolorem* R edd. | 16. *aqua* RVd edd., *patina* SΘ vet. Dal. | 20. *dixit. itaque* SGron. R²Td, *dixitque* R¹, *dixistique* V (an *dixit. utique*?). | 22. *pedum, item* SR²d, *itepedum* R¹V. | 27. *sudent* R edd. | 33. *vinculis* I (Dioscor. 5, 125. τοῖς ἐνδέσμοις), *inc* R¹, *hic* Vd Hard., *ictuum* R², *vincta* S. | 38. *zmegmatis* SV (R *szm.*, d vet. Dal. Hard. *sm.*). | 280. 1. *extenuandam* Td Hard. (R¹V ..*endam*), *extendendam* SR² Murb. | 9. *halmyrhaga* Rd, *halmyr.* S, *halmir.* V, *almyr.* vel *almir.* codd. Salm. | 10. *a qua* I, *aqua* Vd, *qua* R¹, *quod* SR² edd. | 13. *Clitis* (i. e. devexis) RVd, *Litis* S Hard. | 14. *Chalestricum* Vd (R *calest.*) Herodot. 7, 123.; Plutarch. Alex. 49. habet Χάλαιστρα, cf. § 115., *Chalastr.* Sv Plin. 4, 36. cum Strab. | 26. *modo nitrariis* I, *monstrariis* RVd,

mitrariis Sv. | *haec* SRTV, coll. 29, 124. | 27. *in* om. R¹V. | 36. *in vitro* Sill. | 281. 3. *carnibus* I, cf. §. 87. Herodot. II, 87; *carbonibus* Sv. | *quas* RVd, *quos* S, (*Ad ea quoque*) *quae* edd. | 6. *praegnatibus* I, vid. ad p. 22, 1., ..*nant.* Sv. | 10. *mollibus* SRTVdΘ (an *in collibus?*), *mol.* edd. | *colligas* RTVd, *colyc.* Sv, *scolecas* Sill. | 12. *paene* d edd., *pane* R¹V, *plene* SR² Salm. | 17. *statim* STVd, *facile* R edd. | 27. *Chalestraeo* I, cf. §. 107., *Calistreo* Vd (R² ..*traeo*), *calistraeae* R¹, *Chalastraeo* Sv. | 36. *argemas* RVdΘ. | 36. 37. *oculorum; — ..calyce: —* S, dist. I. | 37. *inungues* S Gron., *ungues* RVd. | *adiuvat* R edd., *adiuvat ad* (e dittographia) TVd, *adiuvat et* S. | 282. 1 *coluantur* I, vid. ad p. 291, 35., *conl.* Sv. | 20. *exsputa* I, *expasta* R¹TVd, *pasta* R² edd., *hausta* S vet. Dal. coll. 28, 155. | 21. *vomitione* S coll. 23, 80. | 24. *urceis* RTVΘ (cf. 28, 202. al. *potioni aquae*), *ventris* Sd edd. | 25. *nervorumve* d (RV *vel*), ..*que* Sv. | 26. *ptisana* d edd. | 30. *eius* SR² edd., *et una* R¹T V (d *una*). | *cypreo* RV, ..*rino* Sd. | 38. *podagricis* Sd, ..*gris* RV. | *solio* SBarb. codd. Gel., ..*ia* RVd. | 283. 1. *prosunt* V. | *et* S codd. Barb., om. RVd. | 7. *maribus* RVS, *in mar.* S, *e mar.* edd. | 8. *e* SR²d, *et* R¹V. | 11. *etiam* SR, om. Vd. | 14. *abscidi* V, .. *scindi* Sv. | *remittere* R¹Vd, cf. 36, 140. 157., *emitt.* SR². | 20. *penicilli;* SR²d (dist. I), ..*llis* T, ..*nis* R¹V. | *sedant* Td (R¹V ..*ante*) cf. 30, 114; 20, 169; 26, 96; *levant* SR² (Murb. ..*at*). | 21. *utilissimi* S codd. Gel., ..*me* RV (d?). | 24. 25. *mitigant*, *molliunt* Rd. | 26. *aperienda* Vd. | 29. 30. *inflammationes*, *si nec inunguitur* Rd (V *sine ciniungi.*) quae unde pependerunt ea desiderantur, *inflammationibus inponuntur* Sv. | 32. *siccaeve* I, *siccat* RV, ..*ant* Td, *secta* S codd. Barb. | 36. *eaedem* SR Murb., *eadem* Vd. | 38. *ex* RVd, *nunc ex vino et oleo*, *nunc ex* Sv. | 284. 1. *emolliunt* SV, *et molle* R, *moll.* d. | 3. *blandiri* S Murb., ..*diori* RV, ..*dioribus* d edd. | *operire* V, ..*ri* Sv. | 3. 4. *siccare* RTV², ..*ri* SV¹d. | 23. *strigilium* Sd, *strigl.* RV. | 29. *prevertemur* d, *revert.* RV. | 30. *animalia et aquatilia* SR² d² edd.

Lib. XXXII. pag. 285. 15. *sui* RVd edd., cf. 4, 23; 9, 103; 37, 136. 159., *sua* SB, cf. 6, 24. | 19. *echenais* B, vid. ad p. 311, 21., *echineis* V (R *ethin.*), *echeneis* Sv. | 23. *renitendo* SB²Td, *retin.* B¹RV edd. Isidor. origg. Schol. Lucan. | 29. et 37. *navim*

Vd[2]. | 32. *ab Astura* d edd., *abs tura* BRV, *Astura* S. | 37. *qui* B, *qui id* d edd., *quid* RV. | 286. 9. *remoram* d edd. | 11. *adalligato eo* RVd edd. | 14. *habeant* SB[2]d. | 26. *visu* SB, *vis* RV, *visas* d edd. | 32. *inertior* B[1], cf. 20, 252; 31, 82; Horat. Serm. II, 4, 41; Sen. ep. 95, 25; 122, 4., *in gratior* SB[2]PRVd. | 34. *in* SB, om. RVd edd., vid. Sill. | 287. 8. *scaurum* B[2], *scarus* B[1]. | 11. *erepere* S Heins. ad Ovid. (R *aerep.*), *repere* BTd, *erumpere* edd., *redire* Isid. Hisp. origg. XII, 6, 30. | 13. *rete* cf. Schneid. Gramm. II, p. 219. | 22. *si* SB, *ut* RVd edd. | 23. *discussu* B duo codd. Ovid., ..*rsu* Sv. | 24. 25. *leinias* B, sed 26. et 35, 82. *lin.* | 25. *anthiam* S edd. ex Ovid., *pithias* (*tradit eas*) B, *pithiasim* Td, *phitiasin* RV, *phitias id* P. | 26. *cultellata* ST cf. 8, 91; 9, 182., ..*to* BRd edd., ..*tu* V. | *spina* SB, *ei spina* RTVd edd. | 28. 29. *ut ... serpentibus* om. RVd. | 29. *a serpentibus* SB, *a* om. edd. | *et ping.* SB, *et* om. RVd edd. | 30. *interemi* B[1]V, vid. ad p. 175, 7., ..*imi* Sv. | 32. *ad ..ictum* SB, *at ..ictu* RVd edd. | 32. 33. *quae attacta* Man. Dal., margo Vict., *quae et tacta* RV, *quae tacta* d edd., *quia tacti* B, *qui attacti* S. | 34. *est* om. RVd. | 36. *Lolligo* SB, cf. 18, 361., *milvago* PRVd edd. Isidor. Hisp. XII, 6, 36. | 288. 1. *Cotte* S coll. 5, 2. (B ..*tae*), *cocte* Rd (V ..*tae*), *acte* Θ, *Cotta* edd. | 7. *Labrayndi* BRV, vid. Wessel. ad Herod. 5, 119. (P marg. Vict. ..*aindi*, d ..*amdi*), *Labrandi* ST (edd. ..*dei*). | *fonte anguillae* SB, dist. I, *fonte anguillas hae* RTVd edd. | 10. *Myris* SR, *muris* B, *miris* V, *myrris* Td. | *Surium* S Meinek. ad Steph. Byz. p. 582. 18. | 11. *vocati* SBP, *evoc.* RVd edd. | 13. *Hieropoli* BV (sic R 5, 89; R a 5, 105; nihil enot. 2, 208; 4, 59; 5, 81.), *Hierap.* Sv. | 14. *adorantes* RV margo Vict. | 15. — p. 293, 4. *inserendis ... quantum* in 31, 131. translata sunt in RVd. | 21. *Cephallaniam* SB, ..*ania* RVd. | *et Ampelon* deleri vult Sill. | 24. *Lacedaemonii orthag.* I, .. *nii orumthag.* Rd, ..*nii orthrag.* edd., ..*ni orthag.* S, ..*niorum thag.* BVΘ. | 26. — *etiam* S, dist. I. An *etiam* ponendum est post *quibusdam*? | 27. *occurret* SB, ..*erit* RVd edd. | 31. *piscis* I, ..*ces* Sv. | 34. *comparentur* RV Θ. | *neque* B. | 38. *curatio* SRTVd (B *curh.*), *in curatio* edd. | 289. 15. *harispices* B, *harispisces* V (R *aris.*), *haruspices* Sv. | 21. *ac* SB, *et* RVd edd. | 24. *repugnat* SBRV, ..*nant* d edd. | 26. *medetur* SBRV, ..*entur* d edd. | *Cinis eorum miscetur* Sv, dist.

I. | 33. *mustelae* S (B². . *le*). | 36. *terris et in aqua* edd. | 37. *et fibris* S(RV *feb.*) | 290. 3. *sunt* SBd, *sint* RV. | 13. *movent* iB, ..*te* S. | 32. *dolori* SBd, ..*re* RV, ..*ribus* edd. | 37. *in aquis* om. B. | 37. 38. *et testudinum* SB, *in test.* V, *test.* (om. *et*) Rd edd. | 38. *pari* SB Barb., *par* RTVd. | 291. 2. *lutariae* SB¹ (B²..*tor.*), *velutariae* RV. | 7. *et e* I (*ex* V), *he* B (S *hae*). | 9. *tollit* om. RVd. | *et ranarum* SB edd. vett. cf. Dioscor. 2, 97., om. RTVd Hard. | 20. *singularem* I, ..*re* RVd edd., ..*ris* S, ..*riore* B. | *efficaciorem* SV (et fort. B¹), ..*ciore* B¹R edd., ..*cive est* SB²d. | 24. *neque est* RVd edd. | 30. *datur* ... *hemina* SB, om. Sv. | *tum* I, *cum* SB. | *vini additur* SB (edd. vett. ..*ta*), *vino addito* RTVd Hard. | 32. *et haec* SB, *haec* (om. *et*) RVd edd. | *matutino* vet. Dal., cf. 7, 181; 9, 36; 11, 30; 18, 235. 255. 310. al., ..*tina* Sv. | *vespera* SB¹Vd, ..*ere* B², ..*ertina* d edd. | 35. 36. *coluantur* B, *conl.* Sv, vid. ad p. 198. 35; 237, 11. 299. 5. 13. 20. | 36. *fiant* SBRV, *fiunt* d edd. | 292. 11. *et in* SB, *et* RTVd, *in* edd. | 14. *coiectae* B, vid. ad p. 136, 21., *coni.* Sv. | 21. *si* RV (d edd. post *access.*), om. SB. | 23. *liberare* SRV, ..*rari* Bd edd. | 24. *oportet* SB² vet. Dal. | 28. *iubeant* SB, ..*ent* RTVd edd. | 29. 30. *verrucas* SB, *et verr.* RVd edd. | 31. *incredibile dictu* IS, *incred. dictu sit* RVd (P edd. *licet incr.*), *quod incred. dictu est* B. | 293. 1. *fit* SBV, *sit* Rd edd. | 11. *aeneo* B². | 18. *per superna* I (coll. 25, 136. al. *per inferna*), *per speram* B¹, *per se etiam* SB², *ad vesperam* RVd edd. | 35. *viventis* RTVΘ. | 294. 1. *Magi* om. B. | *sunt* Vd edd. | 3. *a* SB, om. RVd edd. | *marito* SB, *a mar.* RVd edd. | 4. *nassis vel* S vet. Dal. coll. 9, 132. | 6. *abici* SB, cf. §§. 17. 51., *obiici* RVd edd. | 9. *phrynus* I (d ..*nuus*), *phrynu. cis* B, *phrynos* Sv. | 10. *iis* SP, *his* RVd edd. | 14. *oleum* BPRTVdΘ, *solium* S Barb. edd. | 17. *adalligato* STd, ..*tum* BRV edd. | 17. 18. *stimulari* SBRTVd, ..*lare* edd. | 18. *e* SBRd, *a* V edd. | 20. *isdem* B (S *iisd.*), *idem* RV, *item* Pd, *item ex* edd. | *lienem* RVd. | 21. *iecur* SBP, *cor* edd. vett., om. RTVd (Hard. sectionis initium fecit a verbo *Auxiliatur*). | 22. *Est* SBPV (R?, in edd. vett. adnectitur antecedentibus), *et* Td, om. Hard. | *colubra* SRTd (B e corr., V *colob.*) Hard., *coluber* P, *coluber est* edd. vett. | 24. *si* SB, *vel si* RVd edd. | 32. *morsu* SBR, ..*sibus* PVd edd. | 33. *et si* SB, *aut si* Td marg. Vict., *nam si* RV edd. | 295. 2. *serp. torqueri* SB,

torq. serp. RVd edd. | 6. *sed* SB, *sed et* RTVdΘ edd. | 10. *morsibus* B, ..*sum* RV, ..*su* Sv. | 12. *e lentisco* edd. (sed *oleo*), *lentisco* B¹RVd, *lentiscinum* SB². | 16. *haec* scribendum erat, ne *debet* accusativum cum infinitivo secum haberet ut *oportet*; sed vide ne quid exciderit. | 20. *e iure* SB, *iure* PRVd edd. | *sumpti* SBRVΘ, ..*to* PTd edd. | *decocti ius* Rd edd. (V ..*tius*), *decocti* (om. *ius*) SB. | 22. *adversantur. Isdem* B (edd. vett. *idem* ad hoc caput detractis verbis inde a *Peculiariter*). | 23. *diu iam* SB, edd. vett. *diviam* R (V *dev.*), cf. 25, 2., *divitum* PTd Hard. | 25. *ideo* SB edd. vett., om. RTVd Hard. | 29. *praegnatia* B¹, vid. ad p. 22, 1., ..*nantia* Sv. | 32. *variantur* SB², ..*atur* B¹, ..*ant* v. | 33. *Circeis* B, cf. 3, 62; 15, 119., .*eiis* Sv. | 35. *lutosis* SB, *luto* RVd edd. | 37. *laciniosa* SBd (V ..*nosa*), ..*nioso* edd. (R ..*noso*). | 37. 38. *ambiente* Sd, ..*tem* BRV, ..*tes* Sill. | 38. *purpureos* B² Sill. | *crines* B Sill., *crinea* RV. | 296. 1. *calliblepharata* Brot. Sill. (B *callibre.*, RV *callibiae.*), *calliblephara* Sd edd. | 2. *Brundisina* SB, ..*siana* Rd edd. | 8. 9. *Meduliis* I, *medullis* B, *Medulis* Sv, *edulis* Vd. | 9. *Ephesiis* S (B ..*sis*), *aethesis* V, *ethisis* d (B *aeth.*). | *Iliciensibus* B, cf. 3, 19., *licensibus* RVd, *Lucensibus* Sv. | 11.—16. *sed his* .. *essent* vulgo non tribuuntur Muciano. | 20. *que* SB, *quoque* RVd. | 22. *destillationibus* B, *distill.* Sv. | 31. *et rubente, latiore alia vel* I (B *latiora*), *et alia rubente, latiore vel* S (VR *latiora*, R *ve*), *et latiore rubente, alia ve* edd. | 34. *iubent* Sabell. Sill. | 37. *replet* SB edd. vett., om. PRTVd Hard. | 297. 3. 4. *conputuere* S (B *pot.*, M. 13, 86 *computuisse*), ..*truere* B²PRTd edd. | 7. *tinguent* SB, cf. 27, 140., ..*gunt* RVd edd. | 9. *utiliter* B edd. (d ante *cum*), om. SRV. | 24. *diopetes* S edd., *diophetas* B, *diphitas* TdΘ (RV *phith.*). | 26. *mulieris* SB edd. vett., ..*erum* RTVdΘ. | 27. 28. *id agentes genas* I, *ita genas* SBd, *id agentes* RV, *itaque genas id agentes* edd. | 298. 5. *et* SBΘ, *in* RVd edd. | 6. *tetanis* SR²TdΘ (R¹ ..*lis*), *tertianis* B, *tecanicis* P, *tetanothris* edd. | 8. *lunae* SB, cf. 2, 56. 78; 18, 324; *ranae* PRVd edd. | 13. *bovum* B (idem 33, 7 bis *boum*). | 16. *coiectae* B¹, vid. ad p. 136, 21., *coni.* Sv. | 19. 20. *pilotrum* RVd, *silothrum* B (idem 34, 178. *silotr.*, 32, 136. *silotr.* et *psilotr.*). | 23. *thynni* SB Reines. Gron., *then* Vd, *teni* R, *cheni* P, *taeniae* edd. | 24. *iocur* SB¹, *iocon* RV, *iecur* B² d edd. | 27. my-

xona S Barb. edd., *myzyon* d, *mizyenem* B (in ind. *mies*), *miziae* R, *mytyae* V, ut videatur Plinius scripsisse *mizyen.* | 29. *peduculos* BRV (§. 89 RV; 13, 55 M.), *pediculos* STd (§. 89. B.) | 30. *et conch.* SB, *conch.* v, an scribendum est: *et cum conchylio infecta lana?* | 33. *gyari* B, *grari* RV. | 34. *leni* SB, *lento* RV, *lenta* d edd. | 299. 4. *scariphatis* SB[1] (Rd ..*fatis*, V *carifacis*), *scarificatis* R edd. (B[2] ..*phic.*). | 5. *coluantur* B[1]V, vid. ad p. 291, 35., *conl.* Sv. | 6. *scariphari* SB, ..*fare* RVd, ..*ficari* P, ..*ficare* edd. | 6. 7. *contritus is* SB[2] (B[1] ..*trituris*), *conteritur is* RVd edd. | 13. *coluantur* B[1], *conl.* Sv. | 14. *Salust.* V. | 20. *colui* I, conl. Sv. | 24. *iocur* SB[1] (R *alvo curare*), *iecur* v. | 26. *marina* SB, *marina rana* RTV edd. | 27. *cetum* SB, *acetum* RV, *centum* d edd. | 29. *Graecis* SB, *a Graecis* RVd edd. | 30. *scariphant* SB (RVd ..*fant*) ..*ficant* edd. | 38. *delphini* SB[1]RV, ..*num* B[2]Td, ..*ni iecur* P edd. | 300. 4. *coluthia* SBd Hard. (T *coll.*, R ..*ithia*), *colydia* T (V ..*dna*), *colycia* Barb. edd. vett., *colythra* ego olim coniiciebam ex Athen. III, 1. | 10. *sulpuris* B, *sulph.* Sv. | 15. 16. *lentitudo* SBPΘ Pint. Brot., *lenit.* RTVd, *crassit.* edd. vett. Hard. | 25. *sulpuris* B[1], *sulph.* Sv. | 29. *rina* B, unde coll. §. 150. coniiciebam *rhina.* | 30. 31. *faciendum id* SB, *id fac.* d edd., *id fac. id* R, *ad fac. id* V. | 31. *est* SB, *et* RVd edd. | 301. 1. *peduculi* RV, vid. ad p. 298. 29., *pedic.* BTd. | 14. *caldo* SBVΘ, *calido* Rd edd. | 21. *calda* SB, *calida* RVd edd. | 22. 23. *necatus* BRTVd. | 24. *aquae* SB, *aqua* RVd edd. | 27. *dilutis* SB, ..*ti* RVd, ..*tae* edd. | 30. *holus* SB, sed cf. 35, 189. | 34. *nec pinguibus* SB, om. v. | 36. *pituitas* SB edd. vett., ..*tam* RVdΘ Hard. | *bilemque* R edd. | 302. 7. *obesis* SB, *obesse* TVdΘ, *obsesse* R, *prodesse* edd. | *pituitaeque* SB, *que* om. RTVdΘ. | 8. *lienis* SB, *splenis* RTd edd. (V *plenis*). | 12. *scabritias, albugines* SB, om. v. | 17. *muricis* SB[2], ..*ces* B[1]RVd edd. | *cineres* SB, ..*re* RVd edd. | 21. *carnes vero* RVd edd. | 22. *in* SB, *ex* RVd edd. | 23. *voluntati* B (edd. vett. *volunt uti*). | 24. 25. *Tethea* SBTVd, ..*ae* R edd. | 25. *haec* BRTVd, *hae* edd. | 26. *sugentia* ST vet. Dal., ..*tias* RVd, ..*tes* B edd. | 27. *eaedem* B edd. | *renium* SB, *renum* B[2]RVdedd. | 28. *apsinthium* SB, *abs.* Vd edd. (R *absent.*). | *seriphum* BRVdΘ, ..*phium* edd., vid. 27, 53. | 31. *dantur* d edd. | *coctum* SBRV, *decoctae* d edd. | 34. *et ex* SB, *ex* RVd

edd. | 36. *murra* I (edd. *myrrha*), *murrae* SB, (RVd *myrr.*). | *et iride* I (B[1] ..*des*), *et iridis* SB[2], *tritae* Vd (R ..*te*), *triti* P edd. | *eorum* Pd edd. | 303. 12. *sex praeclare* SB. | 14. *renum* edd. | 16. *et e* SBPT, *et* RV, *in* d edd. | 19. *donacas* S codd. Barb. edd., *donascas* RVd, *donicas* B. | 22. *marinus* BPRT, om. Vd edd. | 25. *clysterio* SBRV, *a clysteris* d, *clystere* edd. | 31. *item* R edd. | 32. *pollent* SB, *polline* PRVd edd. | 33. *coracinorum* I coll. § 127., ..*nosa* B, ..*na* RTVd, ..*ni* SBarb. edd. | 304. 7. *a* B Sill., cf. 33, 69., *e* Sv. | 16. *et cremati* d edd. | 18. *Signino* om. B. | 24. *isdem* RVd (ST *iisd.*), *idem* B, om. edd. | 27. *et ipsa* S, *et ipsa ut* B, *ipsa* RTVdΘ Hard., *supra* edd. vett. | 28. *cancri* SBTd, *cancrique* RV edd. | 29. *fluviatilis* TVd, ..*les* SBR edd. | *triti ustique* SB, *tritusque* RV, *tritus eque* Td, *triti sicque* edd. | *cineres* I, ..*re et* Sv. | 305. 1. *ad* om. B, sed vid. Sill. | 5. *roseo* Vd Hard. | 6. *alligantur* TVΘ edd. | 8. *phagri* B in ind., *pagri* BVd edd., *pagi* B. | 15. *aquaticae* I coll §. 118., *atque* SBRTV, om. d edd. | *rubeta* vet. Dal. | *si* SB, om RVd edd. | *iocur* B, *iec.* Sv. | 20. *devorare* SB, ..*ri* RV, ..*ri iubent* d edd. | 23. *inligatos* SRT (B ..*tae*), *adalligatos* Vd edd. | 24. *in* ST, om. BRVd. Vide ne Plinius scripserit: *lethargicis in lethargum vergentibus.* | *lethargo vergentes* B[2]. | 306. 5. *ex oleo ... cinere* SB, om. v. | 11. *salsamenti* SBTd, ..*ta* RV, ..*torum* (post *cinere*) edd. | 23. *ferro enim* RVd edd. (P *eminente*). | *desinente* RVd edd. | 29. 30. *inferciendum* I Sill. coll. 25, 83., *inperficiendum* (i. e. *infic.* supra scripto *fer*) BRVdΘ (T *imp.*), *iniciendum* S (marg. Vict. edd. *iniic.*). | 32. *cucurbitarum* SBR, ..*tularum* TVd edd. (Θ *circubit.*) | 307. 1. *genu* SB[2] Ambros. I. II., *genum* B[1]RTd marg. Vict., om. V, *genua* edd. | 2. *in veneni* Pint., *invenit* B, *inveniunt* PRTV, *invehunt* d Barb. edd. | 3. *sugere* BPRVd (T *sugg.*), *sugentes* S e mea coniectura, sed videtur Plinius tale quid scripsisse: *sugere quamdiu volunt non sinunt quidam, sed antequam decidant pondere.* | *rufas* SB[2], *urfas* B[1], *oras* RTVd, *ora* P edd. | 5. *suffitu* SB, *et suff.* V. | 9. *cinis ... testae* SB, om. V. | 11. *recentis* SBT, ..*tes* PRVd edd. | *salsi* BPTd, ..*sae* RV edd. | 19. *misceri* SB, ..*re* RVd. | 24. *serpant* SB, ..*unt* RVd edd. | 25. *allex* I, vid. ad p. 277, 35., *hallec* (*c* in corr.) B, *alex* Sv, *alpex* RV, *halpex* Td. | XI.

28. *cinis. Quidam .. melle vel* Sv, dist. I. | 28. *tantum* om. RV. | 29. *carnes* BRVd, *..ne* Sv. | 31. 308, 38. et 309, 1. *iocur* SB, *iecur* RVd edd. | 33. *allex* I, vid. ad l. 25., *hallex* B[1]V (B[2] *..ec*), *alex* Rd edd. | 36. *tisana* BR (aliis locis etiam S, V *..ne*), *ptis.* Sv. | 38. *sanant* BRV. | *item* SB, om. PRVd edd. | *inliti fluv.* SB, *fluv. illiti* Pd edd., *fluviatiles* (om. *inliti*) RTV. | 308. 1. *muricum* SBP, *vel mur.* RTVdΘ. | *appositae* R edd. | 7. 8. *coagulum* B[2], *..lo* SB[1]RTVd edd. | 8. *impositum* BRV, *..sito* ST, *..nitur* d edd. | 17. *dato* B. | 28. *diu* RV (Sic ex RΘ scribendum erat etiam 8, 183.; vid. ad p. 179, 15.), *divo* SB, *dio* edd. | *inferatur* SBP, *..etur* RTVdΘHard. | 31. *ostraceum* SB, *..cium* RVd edd. | 32. *vocent* SB, *..ant* RVd edd. | 37. *inlito* SR, *..tum* BVd. | 38. *Silotrum* B. | 309. 1. *cedrio* SBarb., *cedro* BTVd, *caedrum* R. | 3. *marino* om. B. | *marini leporis* B, *leporis marini* STVd(R *..no*). | 4. *lepus hic* SBV. | 5. *scillitico* SB[2]P, *scillito* B[1]RVdΘ, *scillite* Barb. edd. | 6. *inlitum* SBP, *..to* RTVd ΘHard. | *XVI.* SBP, *VI.* RVdΘHard. | 11. *silotrum* B. | 13. *unice* IS, *invice* B, *invecta* PRVd (edd. *..tas*). | 27. *adferat* RV(d *aff.*) | 28. *echeneis* Sd codd. Barb., *aechineis* RV, *echini* B. | 32. *diopetis* Sd, *..phetis* (Rd *diuph.*) V, *..phitis* B. | 37. *inliniri* V edd. | *possint* SB[2] vet. Dal., *..sunt* B[1], *..sit* R Vd edd. | 310. 1. *calamocnus* B[2], *..canus* B[1]. | 13. *cuiusque* TVd. | 23. *volucris* S, sed vid. ad vol. II, pag. 68, 33. | 27. *que quae* SB, *quaeque* RVΘ (P *queq.*), *quaecunque* d edd. | 35. *drinones* SB(RVdΘ *dryn.*, P *drim.*), *dromones* edd. | 35. 36. *terrae, mari* SV(B *terra*), *mari, terrae* Rd edd. | 38. 311. 1. *alopex* SB coll. 9, 145., *alopecias* Barb. edd., *alopia* RTVd (P *..phia*, Θ *..piae*). | 1. *boca* SB[1]RVd, *bocha* P, *foca* B[2], *box* Barb. edd. | *batia* SRV (Rd *..cia*), *batis* Barb edd. | 3. *genera* RTVd edd. vett.; *..re* Hard. | *collyris* BΘ (Td marg. Vict. *..iris*), *cullyris* V, *callyris* R, *callarias* S edd., cf. 9, 61., *galarias* Gesn. | 4. *colias* SBarb. vet. Dal., *colia* B, *colla* RVd. | 9. *callionimus* V, *callaonymus* B, cf. §. 69. | 11. *chemae* SBR, *chamae* Vd edd. | *syriatae* B. | 12. *peloridum* SB(Rd *petur.*, V *poter.*), *pelorides* Barb. edd. | 13. *glycymarides* SB (edd. *..mer.*), *glycyamerides* codd. Barb., *glycyamridis* Rd (V *clyc.*) | 14. *coryphia* S coll. §. 84. (B *..phea*), *corophia* RVd. | 15. *cochloe* SR, *cochroe* B, *cochleae* V edd., *colche* d. |

pented. Θ. | *item* om. edd. | *helices*, *ab aliis* Schneid. (S om. *ab*, B *ab his*), *helicembalis* R (V ..*basilis*), *helicymbalis* d, *elicembales* P (edd. *melic.*). | 16. *actinophoroe* SB, ..*phorae* RdΘ Hard. (V ..*re*), ..*phon* P, *echinophorae* edd. vett. | *quibus radii cantant* S(B *canth.*), ut dubitari possit, an legendum sit: *ab his actinophoroe dicuntur quibus radii.* | *ex his* B² (B¹ *haec*). | 16. 17. *rotundae* SB, ..*di* RVd. | 17. *cynops*, *cammarus* Barb. (SB *cynopos*, edd. vett. *cynopus*), *cinops*, *caminarus* P, om. RTVdHard. | 18. *cynosdextia* P, ..*dextria* RVd, .c. *denti* B, an *cynodontis*? | 19. *gerriculae* SBdHard., *geric.* RTVΘ, *gracula* Barb. edd. vett. | *amplae* B, om. Sv, *Ampelusiae* Sill. | *aculeos* PRVd edd., cf. Oken Nat.-Gesch. vol. VI, p. 81., ..*eum* SB. | 20. *spectantes* PRVd edd., ..*tem* SB. | 21. *echenais* BVd (R ..*ahis*) ut B §. 2., ap. Ovid. Halieut. 99. ed. Haupt. cod. A., ..*neis* Sv ut §. 139. | 23. *forficibus* RTVdΘHard. (9, 97. RTdΘ; 11, 97. MRd), *forcip.* SB. | *fabri* BPRVd, *faber* Sv. | *zaes* PRVd (B *zais*, i. e. ζαεῖς), *zaeus* S (Hesych. ζαιός), *zeus* Barb. edd., ut 9, 68. | 24. *gonger* SVd Barb., *cong.* B, *gang.* R. | *girres* BPRTdΘ, *gerr.* Sv. | *hippos* SB, *hippus* Rd edd. (V *hypp.*). | 25. *hepar* SRVd(P ..*er*), *geraar* B. | *ictinus* S, *cotinus* V(d *chot.*, R *cat.*, P ..*nos*), *helacatenes* Barb. edd. | *iulis* IS(B *iuliis*), om. PRVd edd. | 26. 27. *lucerna*, *lelepris* I coll. Hesych., *lucerna*, *lepris* PRTdHard. (VΘ *laepris*), *lucerna* . *elepas* B, *lucernae*, *lepas* S, *lucernae*, *liparis* edd. vett. | 27. *larinus* SHesych. Oppian. Hal. 3, 399., ubi praeter unum codd. habent λάριμον, *larimus* RV(B *i* ex corr.), *lamyrus* d edd. | 29. *maeotis* SB, *metis* RVd, *etis* P, *meryx* Barb. edd. | 30. *murix* BRV, ..*ex* Sv. | 31. *ipse* SB, om. edd., *piae* RV(Td *pye*), an *pie*? cf. 8, 224. | 32. *tritomi* SB (V edd. ..*ni*), *triton* R, ..*to* d. | 33. *saxatilium* SdBarb., ..*liumque* BRTVΘ. | 34. *tritono* SBV(Rd ..*nio*), *tritone* Barb. edd. | 35. *phthir* SB, *phtiarum* RV(d *pti.*), *piciarius* P, *phthitarus* edd. | 36. *in Chia* I, *Chia* S, *cia* BRVd. | 38. *pinoteres* S(B *pincet.*, V *pint.*, R *pinat.*), *pinnoteres* d (edd. *rae*). | 312. 2. *squilla* SBGron., *scilla* RdHard., *scylla* edd. vett. | 3. *sorus* SBP, *horus* RVd. | 4. *scias*, *sciaena*, *sciadeus* I (SB *solas*, B *sciaenas*. *ciadedeus*), *sciaycies*. *ciaenas*. *ciadeus* V, *scyaicie scyena scyadeus* d (T *scyacie*), *cyacyes cyenas cyadeus* R, *sciadeus*,

sciaena edd. | *zmyrus* SB, *smyr.* edd., *myr.* Rd, *mir.* V. | 5. *solensi* B, *solem* RVd. | 6. *spondylus* edd., *sondyly* B (S ..*loe*), *spondalus* RVd. | *zmarides* SB, *smar.* codd. Bamb. edd., *maridis* RVd. | *stellae* SB, ..*lla* RVd edd. | *spongeae* S RV, ..*gae* B, ..*gia* d edd. | 7. *thynnis* SBRV, ..*nus* Td Hard., *thomus* edd. vett. | 8. *thrissa* IS (B *thry.*), *thassa* R†VdΘ Hard. | *tritomum* SRV(d *titt.*, P ..*onium*), *trimonium* R, *triton* edd. | 9. *terna* SB, *serena* PRVd, *uraea* TBarb. edd. | *Veneria* SBT, *veneriae* RVd Hard. (Θ *venar.*), *urenae* Barb. edd. vett. | 10. *adiciemus* SB, *adicimus* RV(d *addic.*). | 11. *nascentium* Haupt., ..*centia* SB, ..*cuntur* edd. | 13. *orphum* SOvid. (P *orf.*), *orphim* Bd, *orphyn* Θ, *morphym* RV. | 13. 14. *erythinum* SB Ulit. Brot., *acynum* RVdΘ(P *aci.*). | 14. *iulum* SB, *pulum* PVdΘ, *sparulum* Hard. ex Ovid. Vide ne *iulum* et *pulum* omissa una linea nata sint ex huius nominis parte *rulum.* | *chrysophryn* SGesn. ex Ovid. (B ..*ryri*), *chryso* R Vd (P ..*son*). | 15. *praeterea* BPRVd edd., om. S. | *melanurum* ISGesn., *labrum* BRVd edd. (P *lap.*). | 18. *pompilum* SBarb. ex Ovid. edd., *pompium* BRVd. | *navium* SBTd, *navigium* RV, *navigiorum* edd. | 19. *chromin* SB, ..*mium* RVd, ..*nium* Θ, *chromin*, *phycin* Gesn. hist. an. 4 p. 226., sed Sill. errorem tribuit Plinio, cf. Ovid. Hal. v. 121 sq., Aristot. h. an. 8, 30., p. 607. | *helopem quoque* RVd edd. | 21. *aestimaverint* B, *existimaverunt* RVd. | 23. *appellatur* SB, ..*tus* RTVdTHard., ..*ta* Barb. edd. vett. | *Graece* SB (d[1]..*ci*), ..*cis* RTVΘHard. (edd. vett. *a Gr.*). | *sphyraena* edd. (Barb. ..*ena*), ..*eni* B, ..*ene* S, *spurem* d, *purem* RV. | *nomini* I, ..*ne* Sv. | 24. *is, sed* S, *is ed* B, *sed* RVd edd. | 27. *latitudo* SB, *limpit.* V edd., *lippit.* PRd. | 29. *hyenam* S.

C. PLINI SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBRI XXIII—XXXII.

exs

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIII.

(Sect. 1.) Peracta cerealium in medendo quoque natura 1
est omniumque quae ciborum aut florum odorumve gratia
proveniunt supina tellure. non cessit his Pomona partisque
medicas et pendentibus dedit, non contenta protegere ar-
borumque umbra alere quae diximus, immo veluti indignata
plus auxili inesse his quae longius a caelo abessent quaeque
postea coepissent, primum enim homini cibum fuisse inde et
sic inducto caelum spectare pascique et nunc ex se posse sine
frugibus. (2.) ergo, Hercule, artis in primis dedit vitibus, non 2
contenta delicias etiam et odores atque unguenta omphacio
et oenanthe ac massari, quae suis locis diximus, nobili- 12, 130 sqq.
ter instruxisse. Plurumum, inquit, homini voluptatis ex
me est, ego sucum vini, liquorem olei gigno,
ego palmas et poma totque varietates, neque ut
tellus omnia per labores, aranda tauris, terenda
areis, deinde saxis, ut — quando quantove opere?
— cibi fiant, at ex me parata omnia, nec cura la-
boranda, sed sese porrigentia ultro et, si pigeat
attingere, etiam cadentia. certavit ipsa secum plus-
que utilitatis causa genuit etiam quam voluptatis.
(3.) Folia vitium et pampini capitis dolores inflammatio- 3
nesque corporum mitigant cum polenta, folia per se ardores
stomachi ex aqua frigida, cum farina vero hordei articularios
morbos. pampini triti et inpositi tumorem omnem siccant,
sucus eorum dysintericis infusus medetur. lacrima vitium,
quae veluti cummis est, lepras et lichenas et psoras nitro
ante praeparatas sanat. eadem cum oleo saepius pilis inlitis
psilotri effectum habet, maxumeque quam virides accensae
vites exsudant, qua et verrucae tolluntur. pampini sanguinem 4

exscreantibus et mulierum a conceptu defectioni diluti potu
prosunt. cortex vitium et folia arida volnerum sanguinem
sistunt ipsumque volnus conglutinant. vitis albae viridis
tunsae suco impetigines tolluntur. cinis sarmentorum vitium-
que et vinaceorum condylomatis et sedis vitiis medetur ex
aceto, item luxatis et ambustis et lienis tumori cum rosaceo
et ruta et aceto. item igni sacro ex vino citra oleum ad-
5 spergitur et intertrigini, et pilos absumit. dant et bibendum
cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto consparsum,
ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur utque qui biberit in
lienem iaceat. claviculae ipsae quibus repunt vites tritae ex
6 aqua potae sistunt vomitionum consuetudinem. cinis vitium
cum axungia vetere contra tumores proficit, fistulas purgat,
mox et persanat, nervorum dolores frigore ortos contractio-
nesque, contunsas vero partis cum oleo, carnis excrescentis
in ossibus cum aceto et nitro, scorpionum et canum plagas
cum oleo. corticis per se cinis combustis pilos reddit.

7 (4.) Omphacium qua fieret ratione incipientis uvae puber-
12, 130 tate in unguentorum loco docuimus. nunc ad medicinam
de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quae in umore sint
ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. oculorum claritati
plurumum confert, scabritiae genarum ulceribusque angu-
lorum, nubeculis, ulceribus quacumque in parte manantibus,
cicatricibus marcidis, ossibus purulente limosis. mitigatur
vehementia eius melle aut passo. prodest et dysintericis,
sanguinem exscreantibus, anginis.

8 (5.) Omphacio cohaeret oenanthe quam vites silvestres fe-
12, 132 runt, dicta nobis in unguenti ratione. laudatissima in Syria,
maxume circa Antiochiae et Laodiceae montis et ex alba
vite. refrigerat, adstringit, volneribus inspergitur, stomacho
inlinitur, utilis urinae, iocineris, capitis doloribus, dysinteri-
cis, coeliacis, cholericis, contra fastidia obolo ex aceto pota.
siccat manantis capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quae
sint in umidis — ideo et oris ulceribus — et verendis ac sede
9 cum melle et croco. alvom sistit, genarum scabritiem emendat
oculorumque lacrimationes, ex vino stomachi dissolutionem,
ex aqua frigida pota sanguinis exscreationes. cinis eius ad
collyria et ad ulcera purganda et paronychia et pterygia pro-

batur. uritur in furno donec panis percoquatur. Massaris
odoribus tantum gignitur, omniaque ea aviditas humani in-
geni nobilitavit rapere festinando.

Cap. 1. (6.) Maturescentium autem uvae vehementiores ni- 10
grae, ideo vinum ex his minus iucundum, suaviores albae, quo-
niam e tralucido facilius accipitur aer. recentes stomachum et
spiritus inflatione alvom turbant, itaque in febri damnantur
utique largiores. gravedinem enim capiti morbumque lethar-
gum faciunt. innocentiores quae decerptae diu pependere,
qua ventilatione etiam utiles fiunt stomacho aegrisque, nam
et refrigerant leviter et fastidium auferunt.

(7.) Quae in vino aut in dulci conditae fuere caput tem- 11
ptant. proxumae a pensilibus in palea servatae, nam et vina-
ceis servatae et caput et vesicam et stomachum infestant,
sistunt tamen alvom, sanguinem exscreantibus utilissimae,
quae vero in musto fuere peiorem vim etiamnum habent quam
quae in vinaceis. sapa quoque inutilis stomacho facit. salu- 12
berrimas putant medici in caelesti aqua servatas, etiamsi
minume iucundas, sed voluptatem earum in stomachi ardore
sentiri et in amaritudine oris fellisque vomitionibus et in
choleris, hydropicis cum ardore febrium aegrotantibus. at
in ollis servatae et os et stomachum et aviditatem excitant,
paulo tamen graviores existimantur fieri vinaceorum halitu.
Uvae florem in cibis si edere gallinacei, uvas non attin-
gunt.

(8.) Sarmenta earum in quibus acini fuere adstringendi 13
vim habent, efficaciora ex ollis.

(9.) Nuclei acinorum eandem vim optinent. hi sunt qui
in vino capiti dolorem faciant. tosti tritique stomacho utiles
sunt. inspergitur farina eorum polentae modo potioni et dysin-
tericis et coeliacis et dissoluto stomacho. decocto etiam eo-
rum fovere psoras et pruritum utile est.

(10.) Vinacei per se minus capiti aut vesicae nocent 14
quam nuclei, mammarum inflammationi utiles cum sale triti.
decoctum eorum veteres dysintericos et coeliacos iuvat et
potione et fotu.

(11.) Uva theriace, de qua suo loco diximus, contra 14, 117
serpentium ictus estur. pampinos quoque eius edendos cen-

sent inponendosque, vinumque et acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

15 (12.) Uva passa quam astaphida vocant stomachum, ventrem et interanea temptaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent, iis exemptis vesicae utilis habetur et tussi alba utilior, utilis et arteriae et renibus, sicut ex his passum
16 privatim e serpentibus contra haemorrhoida potens. testium inflammationi cum farina cumini aut coriandri inponuntur, item carbunculis, articulariis morbis, sine nucleis tritae cum ruta. fovere ante vino ulcera oportet. sanant epinyctidas et ceria et dysinteriam cum suis nucleis. et in oleo coctae gangraenis inlinuntur cum cortice raphani et melle. podagris et unguium mobilibus cum panace et per se ad purgandum os caputque cum pipere conmanducantur.

17 (13.) Astaphis agria sive staphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falso, suum enim genus habet, cauliculis nigris, rectis, foliis labruscae, fert folliculos verius quam acinos, viridis, similis ciceri, in his nucleum triangulum. maturescit cum vindemia nigrescitque, cum taminiae rubentis norimus acinos sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. his nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem, neque ad pituitam oris siccandam,
18 quia faucis laedunt. phthiriasi caput et relicum corpus triti liberant, facilius admixta sandaraca, item pruritu et psoris. ad dentium dolores decocuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismos cicatricum, ulcerum manantia. flos tritus in vino contra serpentis bibitur, semen enim abdicaverim propter nimiam vim ardoris. quidam eam pituitariam vocant. plagis serpentium utique inlinunt.

19 (14.) Labrusca quoque oenanthen fert satis dictam, quae a Graecis ampelos agria appellata, spissis et candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice, fert uvas rubentis cocci modo, quae cutem in facie mulierum purgant et varos, coxendicum et lumborum vitiis tunsae cum foliis et suco prosunt. radix decocta in aqua pota in vini Coi cyathis duobus umorem alvi ciet, ideo hydropicis datur. hanc potius crediderim esse
20 quam volgus uvam taminiam vocat. utuntur ea pro amuleto et ad exspiationem, ** sanguinis quoque adhibent, non ultra

gargarizationes et, ne quid devoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. ideo et purgationibus ancipitem putant.

(15.) Est huic similis, sed in salictis nascens. ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, et salicastrum vocatur. scabiem et pruriginem hominum quadripedumque aceto mulso trita haec efficacius tollit.

(16.) Vitis alba est quam Graeci ampelon leucen, alii 21
staphylen, alii melothron, alii psilotrum, alii archezostim,
alii cedrostim, alii madon appellant. huius sarmenta longis et
exilibus internodiis geniculata scandunt. folia pampinosa ad
magnitudinem hederae dividuntur ut vitium. radix alba, gran-
dis, raphano similis initio. ex ea caules asparagi similitudine
exeunt. hi decocti in cibo alvom et urinam cient. folia et 22
caules exulcerant corpus, utique ulcerum phagedaenis et gan-
graenis tibiarumque taedio cum sale inlinuntur. semen in uva
raris acinis dependet, suco rubente, postea crocino. novere
id qui coria perficiunt, illo enim utuntur. psoris et lepris
inlinitur, lactis abundantiam facit coctum cum tritico potum-
que. radix numerosis utilitatibus nobilis contra serpentium 23
ictus trita drachmis duabus bibitur. vitia cutis in facie varos-
que et lentigines et suggillata emendat et cicatrices, eadem-
que praestat in oleo decocta. datur et comitialibus potus,
item mente conmotis aut vertigine laborantibus, drachmae
pondere cotidie anno toto. et ipsa autem largior aliquando 24
sensus turbat. illa vis praeclara quod ossa infracta extrahit
in aqua inposita ut bryonia, quare quidam hanc albam bryo-
niam vocant. alia vero nigra efficacior in eodem usu cum
melle et ture. suppurationes incipientis discutit, veteres
maturat et purgat. ciet menses et urinam. ecligma ex ea fit 25
suspiriosis et contra lateris dolores, volsis, ruptis. splenem
ternis obolis pota triginta diebus consumit. inlinitur eadem
cum fico et pterygiis digitorum. ex vino secundas feminarum
adposita trahit, et pituitam drachma pota in aqua mulsa sucus
radicis — colligi debet ante seminis maturitatem — qui inlini- 26
tos per se et cum ervo laetiore quodam colore et cutis
teneritate mangonicat, serpentis fugat. tunditur ipsa ra-
dix cum fico pingui erugatque corpus, si statim bina stadia
ambulentur, alias vitiet, nisi frigida statim abluatur. iucun-

dius hoc idem praestat nigra vitis, quoniam alba pruritum adfert.

27 (17.) Est ergo et nigra, quam proprie bryoniam vo-
cant, alii Chironiam, alii gynaecanthen aut aproniam, simi-
lem priori, praeterquam colore, huius enim nigrum esse
24 diximus. asparagos eius Diocles praetulit veris asparagis in
cibo urinae ciendae lienique minuendo. in frutectis et harun-
28 dinetis maxume nascitur. radix foris nigra, intus buxeo colore,
ossa infracta vel efficacius extrahit quam supra dicta. cete-
rum eidem peculiare est quod iumentorum cervicibus unice
medetur. aiunt, si quis villam ea cinxerit, fugere accipitres
tutasque fieri villaticas alites. eadem in iumento homineque
flemina aut sanguinem qui se ad talos deiecerit circumligata
sanat. Et hactenus de vitium generibus.

29 (18.) Musta differentias habent naturalis has, quod sunt
candida aut nigra aut inter utrumque, aliaque ex quibus vinum
fiat, alia ex quibus passum. cura differentias innumerabilis
facit, in plenum ergo haec dixisse conveniat: Mustum omne
stomacho inutile, venis iucundum. a balneis raptim et sine
interspiratione potum necat. cantharidum naturae adversatur,
30 item serpentibus, maxume haemorrhoidi et salamandrae. ca-
pitis dolores facit, et gutturi inutile, prodest renibus, ioci-
neri et interaneis vesicae, conlevat enim ea. privatim contra
buprestim valet, contra meconium, lactis coagulationem,
cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum redditumque vo-
mitionibus. ad omnia infirmius album, iucundius passi mu-
stum, et quod minorem capitis dolorem adferat.

31 (19.) Vini genera differentiasque perquam multas expo-
14, 59 sqq. suimus et fere cujusque proprietates. neque est ulla pars
difficilior tractatu aut numerosior, quippe cum sit tardum
dictu pluribus prosit an noceat. praeterea quam ancipiti
eventu potum statim auxilium fit aut venenum! etenim de
32 natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Unum
de dando eo volumen Asclepiades condidit ab eo cognomina-
tus, qui postea vero de volumine illo disseruere innumera.
nos ista Romana gravitate artiumque liberalium adpetentia
non ut medici sed ut indices salutis humanae diligenter distin-

guemus. de generibus singulis disserere inmensum et inex-
plicabile est discordibus medicorum sententiis.
(20.) Surrentinum veteres maxume probavere, sequens 33
aetas Albanum aut Falernum et deinde alia alii iniquissimo
genere decreti quod cuique gratissimum ceteris omnibus pro-
nuntiando. quod ut constarent sententiae, quota portio tamen
mortalium his generibus posset uti? iam vero nec proceres
usquam sinceris. eo venere mores ut nomina modo cellarum
veneant, statimque in lacibus vindemiae adulterentur. ergo, 34
Hercules, mirum dictu, innocentius iam est quodcumque et
ignobilius. haec tamen facere constantissime videntur quo-
rum mentionem fecimus. si quis hoc quoque discrimen exigit,
Falernum nec in novitate nec in nimia vetustate corpori sa-
lubre est. media eius aetas a XV annis incipit. in frigido
potu stomacho utile, non item in calida. diutinae tussi 35
sorbetur merum utiliter a ieiunis, item in quartanis. nullo
aeque venae excitantur. alvom sistit, corpus alit. credi-
tum est obscuritatem visus facere, nec prodesse nervis aut
vesicae. Albana nervis utiliora, stomacho minus quae sunt
dulcia, austera vel Falerno utiliora. concoctionem minus ad-
iuvant, stomachum modice inplent, at Surrentina nullo modo,
nec caput temptant, stomachi et intestinorum rheumatismos
cohibent. Caecuba iam non gignuntur.
(21.) Et quae supersunt Setina cibos concoqui cogunt. 36
virium plus Surrentino, austeritatis Albano, vehementiae
minus Falerno habent. ab his Statana non longo intervallo afue-
rint. alvo citae Signinum maxume conducere indubitatum est.
(22.) Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, 37
sanguis colosque hominum. hoc distat orbis medius et mitior
plaga a circumiectis. quantum illis feritas facit roboris, tan-
tum nobis hic sucus. lactis potus ossa alit, frugum nervos,
aquae carnis. ideo minus ruboris est in corporibus illis et
minus roboris contraque labores patientiae. vino modico 38
nervi iuvantur, copiosiore laeduntur, sic et oculi. stomachus
recreatur et adpetentia ciborum invitatur, tristitia et cura
hebetatur, urina et algor expellitur, somnus conciliatur.
praeterea vomitiones sistit, collectiones extra lanis umidis
inpositis mitigat. Asclepiades utilitatem vini aequari vix

deorum potentia posse pronuntiavit. vetus copiosiore aqua
miscetur magisque urinam expellit, minus siti resistit. dulce
minus inebriat, sed stomacho innatat, austerum facilius con-
39 coquitur. levissimum est quod celerrime inveteratur. minus
infestat nervos quod vetustate dulcescit. stomacho minus
utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. tenue et
austerum minus alit, magis stomachum nutrit. celerius per
urinam transit, tanto magis capita temptat. hoc et in omni
40 alio suco semel dictum sit. vinum fumo inveteratum insa-
luberrimum. mangones ista in apothecis excogitavere, iam
et patresfamilias aetatem addunt his quae per se cariem
traxere. quo certe vocabulo satis consili dedere prisci, quo-
niam et in materiis cariem fumus erodit, at nos e diverso
fumi amaritudine vetustatem indui persuasum habemus. Quae
sunt admodum exalbida, haec vetustate salubria fiunt. quo
generosius vinum est, hoc magis vetustate crassescit et in
amaritudinem corpori minume utilem coit. condire eo aliud
minus annosum insalubre est. sua cuique vino saliva inno-
centissima, sua cuique aetas gratissima, hoc est media.
41 (23.) Corpus augere volentibus aut mollire alvom con-
ducit inter cibos bibere, contra minuentibus alvomque cohi-
bentibus sitire in edendo, postea parum bibere. vinum
ieiunos bibere novicio invento inutilissimum est curis vigo-
remque animi ad procinctum tendentibus, somno vero ac
securitatibus iamdudum hoc fuit quod Homerica illa Helena
ante cibum ministravit. sic quoque in proverbium cessit sa-
42 pientiam vino obumbrari. Vino debemus homines quod soli
animalium non sitientes bibimus. aquae potum interponere
utilissimum, itemque iugi superbibere. ebrietatem quidem
43 frigidae potus extemplo discutit. meracis potionibus per
viginti dies ante canis ortum totidemque postea suadet He-
siodus uti. merum quidem remedio est contra cicutas, cori-
andrum, aconita, viscum, meconium, argentum vivom, apis,
vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumque
ictus contraque omnia quae refrigerando nocent, privatim
contra haemorrhoidas, presteras, fungos, item contra in-
flationes rosionesque praecordiorum et quorum stomachus in
vomitiones effunditur, et si venter aut interanea rheumatis-

mum sentiant, dysintericis, sudatoribus e longa tussi, in
epiphoris meracum. cardiacis in mamma laeva merum in 44
spongea inponi prodest, ad omnia autem maxume album
inveterascens. utiliter et fovetur vino calido virilitas iumen-
tis, infuso cornu lassitudinem auferri, simias quadripedes-
que quibus digiti sunt negant crescere adsuetas meri potu.
(24.) Nunc circa aegritudines sermo de vinis erit. Sa- 45
luberrimum liberaliter genitis Campaniae quodcumque tenuis-
simum, volgo vero quod quemque maxume iuverit validum.
utilissimum omnibus sacco viribus fractis. meminerimus su-
cum esse qui fervendo viris e musto sibi fecerit. misceri
plura genera omnibus inutile. saluberrimum cui nihil in musta
additum est, meliusque, si nec vasis pix adfuit. marmore
enim et gypso aut calce condita quis non et validus expa-
verit? in primis igitur vinum marina aqua factum inutile est 46
stomacho, nervis, vesicae. resina condita frigidis stomachis
utilia existimantur, non expedire vomitionibus, sicut neque
mustum neque sapa neque passum. novicium resinatum nulli
conducit, capitis dolorem et vertigines facit, ab hoc dicta
crapula est. tussientibus et in rheumatismo nominata pro-
sunt, item coeliacis et dysintericis, mulierum mensibus. in
hoc genere rubrum nigrumve magis constringit magisque
calefacit. innocentius pice sola conditum. sed et picem me-
minisse debemus non aliud esse quam combustae resinae
fluxum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat, pe- 47
ctori, ventri utile, item volvarum dolori, si sine febre sint,
veteri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, convolsis, vomi-
cis, nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus,
luxatis in sucida lana inpositum. ad omnia haec utilius id
quod sponte naturae suae picem resipit picatumque appella-
tur Helvetico in agro, quo tamen nimio caput temptari con-
venit. quod ad febrium valitudines attinet certum est non 48
dandum in febri nisi veteribus aegris nec nisi declinante
morbo, in acutis vero periculis nullis nisi qui manifestas re-
missiones habeant, et has noctu potius, dimidia enim pars
periculi est noctu, hoc est spe somni, bibentibus, nec a
partu abortuve nec a libidine aegrotantibus, nec in capitis
doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum

fient, nec in febri tussientibus, nec in tremore nervorum
vel doloribus faucium, aut si vis morbi circa ilia intellegatur,
nec in duritia praecordiorum, venarum vehementia, neque
in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cum febri
49 dyspnoea sit, minume vero oculis rigentibus et genis stan-
tibus aut defectis gravibus, nec quorum conivenlium perluce-
bunt oculi palpebrisve non coeuntibus, vel si dormientibus
hoc idem evenit aut si cruore subfunduntur oculi, vel si
lemae in oculis erunt, minume lingua fungosa, nec gravi et
subinde inperfecta loquentibus, nec si urina difficile redde-
tur, neque expavescentibus repente, nec spasticis aut rursus
torpentibus, nec si per somnos genitura effundetur.

50 (25.) Cardiacorum morbo unicam spem hanc esse cer-
tum est. sed dandum quidam non nisi in accessione censent,
alii in remissione, illi, ut sudorem coerceant, hi, quia tutius
putant minuente se morbo, quam plurium sententiam esse
video. dari utique non nisi in cibo debet, nec a somno, nec
praecedente alio potu, hoc est utique sitienti, nec nisi in
51 desperatione suprema, et viro facilius quam feminae, seni
quam iuveni, iuveni quam puero, hieme quam aestate, ad-
suetis potius quam expertibus. modus dandi pro vehementia
vini, item mixtura aquae. volgo satis putant unum cyathum
duobus aquae misceri. si dissolutio sit stomachi, dandum, si
cibus non descendat.

52 (26.) Mitto vini genera quae fingi docuimus. nec fieri
14, 98 sqq. iam arbitror et supervacuum eorum usum, cum ipsis rebus
ex quibus finguntur doceamus uti. et alias modum excesserat
medicorum in his ostentatio, veluti e napis vinum utile esse
ab armorum equitandive lassitudine praecipientium atque, ut
reliqua omittamus, etiam e iunipiro. et quis satius censeat
absinthite vino utendum potius quam absinthio ipso? in reli-
quis et palmeum capiti noxium, ventrique tantum molliendo
53 et sanguinem exscreantibus non inutile. ficticium non potest
14, 77 videri quod bion appellavimus, cum sit in eo sola pro arte
festinatio. prodest stomacho dissoluto aut cibos non per-
ficienti, praegnatibus, defectis, paralyticis, tremulis, verti-
gini, torminibus, ischiadicis. in pestilentia quoque ac per-
egrinationibus vim magnam auxiliandi habere dicitur.

(27.) Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto summa 54
vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo, ita
fit ut infuso terrae spumet. dictum est saepius diceturque
quotiens cum aliis prosit. per se haustum fastidia discutit,
singultus cohibet, sternutamenta olfactatum. in balineis
aestus arcet, si contineatur ore. quin et cum aqua bibitur
multorum stomacho utiliter, gargarizatur cum eadem conva-
lescentium et a solis ardoribus. oculis quoque illo modo
saluberrimum fotu. medetur post *potas* hirudines, item 55
lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus,
scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei contraque
omnium aculeatorum venena et pruritus, item contra multi-
pedae morsum. calidum in spongea, adiecto sulpuris sex-
tante sextariis tribus aut hysopi fasciculo medetur et sedis
vitiis, in sanguinis fluctione post excisos calculos, et omni
alia foris in spongea inpositum, intus potum cyathis binis
quam acerrimum. conglobatum utique sanguinem discutit. 56
contra lichenas et bibitur et inponitur. sistit alvom et rheu-
matismos interaneorum infusum, item procidentia sedis vol-
vaeque. tussim veterem inhibet et gutturis rheumatismos,
orthopnoeam, dentium labefactationem. vesicae nocet ner-
vorumque infirmitatibus. nesciere medici quantum contra
aspidas polleret. nuper ab aspide calcata percussus utrem
aceti ferens quotiens deposuisset sentiebat ictum, alias in-
laeso similis. intellectum ibi remedium est potuque succur-
sum. neque aliter os conluunt venena exsugentes. in totum 57
domitrix vis haec non ciborum modo est, verum et rerum
plurumarum. saxa rumpit infusum quae non ruperit ignis
antecedens. cibos quidem et sapores non alius magis sucus
commendat aut excitat, in quo usu mitigatur usto pane aut
cum vino, vel accenditur pipere ac lasere, utique sale con-
pescitur. non est praetereundum in eo exemplum ingens, 58
siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus gravi
morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius
medicorum portentosa scientia ignorante divo Augusto tanti
putavit usu pedum sensuque omni carere, dummodo et do-
lore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in
acerrimo impetu morbi.

59 2. (28.) Acetum scillinum inveteratum magis probatur.
20, 98 sqq. prodest super ea quae diximus acescentibus cibis, — gustatu enim discutit poenam eam, — et his qui ieiuni vomant, — callum enim faucium facit ac stomachi, — odorem oris tollit, gingivas adstringit, dentis firmat, colorem meliorem praestat. tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat et transitum auditus aperit. oculorum aciem obiter exacuit, comitialibus, melancholicis, vertiginosis, volvarum strangulationibus, percussis aut praecipitatis et ob id sanguine conglobato, nervis infirmis, renium vitiis perquam utile, cavendum exulceratis.

60 (29.) Oxymeli antiqui, ut Dieuches tradit, hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, salis marini pondo libram quadrantem, aquae [marinae] sextarios quinque pariter coquebant deciens deferve-
61 scente cortina, atque ita diffundebant inveterabantque. sustulit totum id Asclepiades coarguitque, — nam etiam in febribus databant, — profuisse tamen fatetur contra serpentis quas sepas vocant et contra meconium ac viscum et anginis calidum gargarizatum et auribus, oris gutturisque desideriis, quae nunc omnia oxyalme contingunt, id est sale et aceto recente, efficacius.

62 (30.) Vino cognata res sapa est musto decocto donec tertia pars supersit. ex albo hoc melius. usus contra cantharidas, buprestim, pinorum urucas quas pityocampas vocant, salamandras, contra mordentia venenata. secundas partusque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus auctor est venenum esse, si quis ieiunus a balineis id bibat.

63 (31.) Consequens horum est faex sui cuiusque generis. Ergo vini faecibus tanta vis est ut descendentis in cupas enecet. experimentum demissa praebet lucerna quamdiu exstinguatur periculum denuntians. inlota miscetur medicamentis, cum iridis vero pari pondere eruptionibus pituitae inlinitur, et sicca vel madida contra phalangia et testium mammarumque inflammationi vel in quacumque parte corporis, item cum hordeacia farina et turis polline in vino cocta.
64 crematur et siccata. experimentum est legitime coctae ut refrigerata linguam tactu videatur urere. celerrime exanima-

tur non inclusa condita. crematio ei multum virium adicit.
utilissima est ad conpescendos lichenas, furfures cum fico
decocta. sic et lepris et ulceribus manantibus inponitur. fun- 65
gorum naturae contraria est pota, sed magis cruda. oculo-
rum medicamentis cocta et lota miscetur. medetur inlita et
testibus et genitalibus. in vino autem adversus strangurias
bibitur, cum exspiravit quoque, lavandis corporibus et vesti-
bus utilis. tunc usum acaciae habet.

(32.) Faex aceti pro materia acrior sit necesse est multo- 66
que magis exulceret. resistit suppurationum incrementis,
stomachum, interanea, ventrem inlita adiuvat. sistit rheu-
matismos earum partium et mulierum menses. panos discutit
nondum exulceratos et anginas, ignis sacros cum cera. mam- 67
mas lactis sui inpatientis eadem exstinguit, unguis scabros
aufert, e serpentibus contra cerastas validissima cum polenta,
cum melanthio autem contra crocodili morsus et canis. et
haec cremata ampliat viris. tunc addito lentiscino oleo inlita
una nocte rufat capillum. eadem ex aqua in linteolo adposita
volvas purgat.

(33.) Sapae faece ambusta sanantur, melius addita lanu- 68
gine harundinis, eadem faece decocta potaque tusses veteres.
decoquitur in patinis cum sale et adipe ad tumorem quoque
maxillarum et cervicum.

3. (34.) Olearum proxuma auctoritas intellegitur. folia 69
earum vehementissime adstringunt, purgant, sistunt. itaque
conmanducata inposita ulceribus medentur et capitis doloribus
inlita cum oleo, decoctum eorum cum melle iis quae medici
usserint, gingivarum inflammationibus et paronychiis sordidis-
que ulceribus et putrescentibus. cum melle sanguinis pro-
fluvium e nervosis partibus cohibet. sucus eorum carbuncu- 70
lantibus circa oculos ulceribus et pusulis procidentique pu-
pulae efficax, quapropter in collyria additur. nam et vete-
res lacrimationes sanat et genarum erosiones. exprimitur
autem sucus tunsis adfuso vino et aqua caelesti, siccatusque
in pastillos digeritur. sistit menses in lana admotus volvae,
utilis et sanie manantibus, item condylomatis, ignibus sacris
quaeque serpunt ulcera, epinyctidi.

(35.) Eosdem effectus et flos earum habet. uruntur 71

cauliculi efflorescentes, ut cinis spodi vicem praestet, vinoque infuso iterum uritur. suppurationes et panos inlinunt cinere eo vel foliis tunsis cum melle. oculos vero cum polenta. sucus fruticis recentis accensi destillans sanat liche-
72 nas, furfures, manantia ulcera. nam lacrima quae ex arbore ipsa destillat, Aethiopicae maxume oleae, mirari satis non est repertos qui dentium dolores inlinendos censerent venenum esse praedicantes, atque etiam in oleastro quaerendum. e radice oleae quam tenerrimae cortex derasus in mel crebro gustatu medetur sanguinem reicientibus et suppurata extussientibus. ipsius oleae cinis cum axungia tumores sanat extrahitque fistulis vitia et ipsas sanat.

73 (36.) Olivae albae stomacho utiliores, ventri minus. praeclarum habent usum antequam condiantur recentes per se cibi modo devoratae. medentur enim harenosae urinae, item dentibus carnem mandendo attritis aut convolsis. nigra oliva stomacho inutilior, ventri facilior, capiti, oculis non convenit. utraque ambustis prodest trita et inlita. sed nigra conmanducatur, et protinus ex ore inposita pusulas gigni prohibet. colymbades sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinae.

74 (37.) De amurca poteramus videri satis dixisse Cato-
15, 33 sq. nem secuti, sed reddenda medicinae quoque est. gingivis et oris ulceribus, dentium stabilitati efficacissime subvenit, item ignibus sacris infusa et his quae serpunt. pernionibus nigrae olivae amurca utilior, item infantibus fovendis, albae vero mulierum volvae in lana admovetur. multo autem omnis amurca decocta efficacior. coquitur in Cyprio vase ad crassitudinem mellis. usus eius cum aceto aut vino vetere aut mulso, ut quaeque causa exigit, in curationem oris, dentium,
75 aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. volneribus in linteolis inponitur, luxatis in lana, ingens hic usus utique inveterato medicamento, tale enim fistulas sanat. infunditur sedis, genitalium, volvae exulcerationi, inlinitur vero podagris incipientibus, item articulariis morbis. si vero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, causarios dentis extrahit, item iumentorum scabiem cum decocto lupi-

norum et chamaeleonte herba mire sanat. cruda amurca podagras foveri utilissimum.

4. (38.) Oleastri foliorum eadem natura. spodium e cauli- 76 culis vehementius inhibet rheumatismos. sedat et inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excrescentia leniter erodit siccatque et ad cicatricem perducit, cetera ut in oleis. peculiare autem quod folia decocuntur ex melle et dantur coclearibus contra sanguinis exscreationes. oleum 77 tantum acrius efficaciusque est de eo. os quoque conluitur illo ad firmitatem dentium. inponuntur folia et paronychiis et carbunculis et contra omnem collectionem cum vino, iis vero quae purganda sint cum melle. miscentur oculorum medicamentis et decoctum foliorum et sucus oleastri. utiliter et auribus instillatur cum melle vel si pus effluat. flore oleastri 78 condylomata inlinuntur et epinyctides, item cum farina hordeacea venter in rheumatismo, cum oleo capitis dolores. cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti et cum melle inpositi conprimunt. ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt alvom, tosti autem et cum melle triti nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

(39.) Olei naturam causasque abunde diximus. ad medi- 79 cinam ex olei generibus haec pertinent, utilissimum esse 15, 4 sqq. omphacium, proxume viride, praeterea quam maxume recens nisi cum vetustissimum quaeritur, tenue, odoratum quodque non mordeat, e diverso quam cibus eligitur. omphacium prodest gingivis. si contineatur in ore, colorem dentium custodit, magis quam alibi sudores cohibet.

(40.) Oenanthino idem effectus qui rosaceo. omni autem 80 oleo mollitur corpus, vigorem et robur accipit. stomacho contrarium auget et ulcerum incrementa, faucis exasperat et venena omnia hebetat, praecipue psimithi et gypsi in aqua mulsa aut ficorum siccarum decocto potum, contra meconium ex aqua, contra cantharidas, buprestim, salamandram, pityocampas, per se potum redditumque vomitionibus contra omnia supra dicta. lassitudinum et perfrictionum refectio est. tor- 81 mina calidum potum cyathis sex, magisque ruta simul decocta pellit, item ventris animalia. solvit alvom heminae mensura cum vino et calida aqua potum aut tisanae suco, volnerariis

emplastris utile faciem purgat. bubus infusum per naris, do-
82 nec ructent, inflationem sedat. vetus autem magis excalfacit corpora magisque discutit sudores, duritias magis diffundit, lethargicis auxiliare et inclinato morbo. oculorum claritati confert aliquid cum portione mellis acapni. capitis doloribus remedium est, item ardoribus in febri cum aqua. si vetusti non sit occasio, decoquitur ut vetustatem repraesentet.

83 (41.) Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldae mensura. privatim dicitur purgare praecordia. prodest et articulorum morbis, duritiis omnibus, volvis, auribus, ambustis, cum cinere vero muricum, sedis inflammationibus, item psorae. colorem cutis commendat capillumque fertili natura evocat. semen ex quo fit nulla animans
84 attingit. ellychnia ex uva fiunt claritatis praecipuae, ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitudinem. folia igni sacro inlinuntur ex aceto, per se autem recentia mammis et epiphoris, eadem decocta in vino inflammationibus cum polenta, croco, per se autem triduo inposita faciem purgant.

85 (42.) Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie. prodest et auribus cum rosaceo et melle et mali punici tegmine decoctum, vermiculosque in his necat et gravitatem auditus discutit, sonos incertos et tinnitus, obiter capitis dolores et oculorum. medetur furunculis et a sole ustis cum cera. ulcera manantia et furfures cum vino expurgat, condylomata cum meliloto. per se vero capiti inlitum somnum adlicit.

86 (43.) Oleum laurinum utilius quo recentius quoque viridius colore. vis eius excalfactoria, et ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, suggillatis, capitis doloribus, inveteratis destillationibus, auribus in calyce punici calfactum inlinitur.

87 (44.) Similis et myrtei olei ratio. adstringit, indurat, medetur gingivis, dentium dolori, dysinteriae, volvae exulceratae, vesicis, ulceribus vetustis vel manantibus cum squama aeris et cera, item eruptionibus, ambustionibus. attrita sanat et furfures, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem gravem corporis. adversatur cantharidi, bupresti aliisque malis medicamentis quae exulcerando nocent.

(45.) Chamaemyrsinae sive oxymyrsinae eadem natura. 88
Cupressinum oleum eosdem effectus habet quos myrteum,
item citreum. e nuce vero iuglande quod caryinum ap- 15, 28
pellavimus alopeciis utile est et tarditati aurium infusum,
item capitis dolori inlitum, cetero iners et gravi sapore.
enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modius de-
perit. Ex Cnidio grano factum eandem vim habet quam cici- 89
num. E lentisco factum utilissimum acopo est, idemque pro-
ficeret quod rosaceum, ni durius paulo intellegeretur. utun-
tur eo et contra nimios sudores papulasque sudorum. sca-
biem iumentorum efficacissime sanat. Balaninum oleum repur-
gat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

(46.) Cypros qualis esset et quemadmodum ex ea, fieret 90
oleum docuimus. natura eius excalfacit, emollit nervos. 12, 109
folia stomacho inlinuntur et volvae concitatae sucus quoque
eorum adponitur. folia recentia conmanducata ulceribus in
capite manantibus, item oris medentur et collectionibus,
condylomatis. decoctum foliorum ambustis et luxatis prodest. 91
ipsa rufant capillum tunsa adiecto struthei mali suco. flos
capitis dolores sedat cum aceto inlitus, item combustus in
cruda olla nomas sanat et putrescentia ulcera per se vel cum
melle. odor floris qui olet somnum facit. Adstringit gleuci-
num et refrigerat eadem ratione qua oenanthinum.

(47.) Balsaminum longe pretiosissimum omnium, ut in 92
unguentis diximus, contra omnis serpentis efficax, oculo- 12, 111
rum claritati plurumum confert, caliginem discutit, item
dyspnoeas, collectiones omnis duritiasque lenit. sanguinem
densari prohibet, ulcera purgat, auribus, capitis doloribus,
tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. adversatur aconito
ex lacte potum, febris cum horrore venientis perunctis levi-
ores facit. utendum tamen modico, quoniam adurit augetque
vitia non servato temperamento.

(48.) Malobathri quoque naturam et genera exposuimus. 93
urinam ciet, oculorum epiphoris vino expressum utilissime 12, 129
inponitur, item frontibus dormire volentibus, efficacius, si
et nares inlinantur aut si ex aqua bibatur. oris et halitus sua-
vitatem commendat linguae subditum folium, sicut et vestium
odorem interpositum.

94 (49.) Hyoscyaminum emolliendo utile est, nervis inutile.
potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emol-
21, 129 lit, proxumum rosaceo effectu. Narcissinum dictum est cum
suo flore. Raphaninum phthiriasis longa valitudine contra-
95 ctas tollit scabritiasque cutis in facie emendat. Sesaminum
aurium dolores sanat et ulcera quae serpunt et quae cacoethe
21, 24 vocant. Lilinum, quod et Phaselinum et Syrium vocavimus,
renibus utilissimum est sudoribusque evocandis, volvae mol-
liendae concoquendisque intus. Selgiticum nervis utile esse
15, 31 diximus, sicut herbaceum quoque, quod Iguvini circa Flami-
niam viam vendunt.
96 (50.) Elaeomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare
15, 32 diximus, sapore melleo, non sine nausia alvom solvit, bilem
praecipue detrahit duobus cyathis in hemina aquae datis, qui
bibere torpescunt excitanturque crebro. potores certaturi
praesumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus ad tus-
sim et quadripedum scabiem est.
97 (51.) A vitibus oleisque proxuma nobilitas palmis. in-
ebriant recentes, capitis dolorem adferunt minus siccae, nec,
quantum videtur, utiles stomacho. tussim exasperant, cor-
pus alunt. sucum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant
aegris ad viris recreandas, sitim sedandam, in quo usu prae-
ferebant Thebaicas. sanguinem quoque exscreantibus utiles,
in cibo maxume. inlinuntur caryotae stomacho, vesicae,
ventri, intestinis cum cotoneis et cera et croco. suggillata
emendant. nuclei palmarum cremati in fictili novo cinere
loto spodi vicem efficiunt miscenturque collyriis et callible-
phara faciunt addito nardo.
98 5. (52.) Palma quae fert myrobalanum probatissima in
Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis, alvom
et menses ciet in vino austero et volnera conglutinat.
99 (53.) Palma elate sive spathe medicinae confert ger-
mina, folia, corticem. folia inponuntur praecordiis, stoma-
cho, iocineri, ulceribus quae serpunt, cicatrici repugnantia.
psoras cortex eius tener cum resina et cera sanat diebus XX.
decoquitur et ad testium vitia. capillum denigrat suffitu,
partus extrahit. datur bibendus renium vitiis et vesicae et
praecordiorum, et capiti et nervis inimicus. volvae ac ven-

tris fluctiones sistit decoctum eius. item cinis ad tormina potus in vino albo, in volvarum vitiis efficacissimus.

6. (54.) Proxumae varietates generum medicinarum 100 quae mala habent. Ex his verna acerba et stomacho inutilia sunt, alvom, vesicam circumagunt, nervos laedunt, cocta meliora. Cotonea cocta suaviora, cruda tamen, dumtaxat matura, prosunt sanguinem exscreantibus ac dysintericis, cholericis, coeliacis. non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim suci,— inponuntur et pe- 101 ctori in febris ardoribus, — et tamen decocuntur in aqua caelesti ad eadem quae supra scripta sunt, ad stomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo inponuntur. lanugo eorum carbunculos sanat. cocta in vino et inlita cum cera alopeciis capillum reddunt. quae ex his cruda in melle 102 conduntur alvom movent, mellis autem suavitati multum adiciunt, stomachoque utilius id faciunt. quae vero in melle cocta conduntur quidam ad stomachi vitia trita cum rosae foliis decoctis dant pro cibo. sucus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest, item mammis, condylomatis, varicibus, flos et viridis et siccus inflammationibus oculorum, exscreationibus sanguinis, mensibus mulierum. fit sucus 103 ex illis mitis cum vino dulci tunsis, utilis coeliacis et iocineri. decocto quoque eorum foventur, si procidant, volvae et interanea. fit et oleum ex his quod melinum vocavimus, 13, 11 quotiens non fuerint in umidis nata. ideo utilissima quae ex Sicilia veniunt, minus utilia struthia, quamvis cognata. radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur, ita ut qui id faciet dicat quare capiat et cuius causa. sic adalligata strumis medetur.

(55.) Melimela et reliqua dulcia stomachum et ventrem 104 solvont, siticulosa, aestuosa, sed nervos non laedunt. orbiculata sistunt alvom et vomitiones, urinas cient. Silvestria mala similia sunt vernis acerbis alvomque sistunt, sane in hunc usum inmatura opus sunt.

(56.) Citrea contra venenum in vino bibuntur vel ipsa 105 vel semen. faciunt oris suavitatem, decocto eorum conluti aut suco expresso. horum semen edendum praecipiunt in malacia

praegnatibus, ipsa vero contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facile manduntur.

106 (57.) Punici mali novem genera nunc iterari super-
13, 112 vacuum. Ex his dulcia, quae apyrena alio nomine appellavimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentis gingivasque laedunt, quae vero ab his sapore proxuma
13, 113 vinosa diximus, parvom nucleum habentia, utiliora paulo intelleguntur. alvom sistunt et stomachum, dumtaxat pauca citraque satietatem. et haec minume danda, quamquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec suco.
107 caventur aeque vomitionibus ac bilem reicientibus. uvam in his — ac ne mustum quidem, sed protinus vinum — aperuit natura, utrumque asperiore cortice. hic acerbis in magno usu. volgus coria maxume perficit illo. ob id malicorium appellant medici. urinam cieri eodem monstrant, mixtaque galla in aceto decoctum mobilis dentis stabilire. expetitur gravidarum malaciae, quoniam gustatu moveat infantem. dividitur malum caelestique aqua madescit ternis fere diebus. haec bibitur frigida coeliacis et sanguinem exscreantibus.

108 (58.) Ex acerbo fit medicamentum quod stomatice vocatur, utilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, pterygiis, genitalibus et his quas nomas vocant et quae in ulceribus excrescunt. contra leporem marinum hoc modo: acinis detracto cortice tunsis sucoque decocto ad tertias, dein cum croci et aluminis scissi, murrae, mellis Attici
109 selibris. alii et hoc modo faciunt: punica acida multa tunduntur, sucus in cacabo novo coquitur mellis crassitudine ad virilitatis et sedis vitia et omnia quae lycio curantur, auris purulentas, epiphoras incipientis, rubras maculas in manibus. rami punicorum serpentis fugant. cortice punici ex vino cocti et inpositi perniones sanantur. contunsum malum ex tribus heminis vini decoctum ad heminam tormina et taenias pellit. punicum in olla nova, coperculo inlito, in furno exustum et contritum potumque in vino sistit alvom, discutit tormina.

110 (59.) Primus pomi huius partus florere incipientis cytinus vocatur a Graecis, mirae observationis multorum experimento. si quis unum ex his solutus vinculo omni cinctus et

calciatus atque etiam anuli decerpserit duobus digitis, pollice et quarto sinistrae manus, atque ita lustratis levi tactu oculis in os additum devoraverit, ne dente contingat, adfirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurus eodem anno. iidem 111 cytini siccati tritique carnis excrescentis cohibent, gingivis et dentibus medentur, vel si mobiles sint, decocto suco. ipsa corpuscula trita ulceribus quae serpunt putrescuntve inlinuntur, item oculorum inflammationi intestinorumque et fere ad omnia quae cortices malorum. adversantur scorpionibus.

(60.) Non est satis mirari curam diligentiamque prisco- 112 rum qui omnia scrutati nihil intemptatum reliquerunt. in hoc ipso cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat erumpentes, quos balaustium vocari diximus. hos 13, 113 quoque ergo experti invenere scorpionibus adversari. sistunt potu menses feminarum, sanant ulcera oris, tonsillas, uvam, sanguinis exscreationes, ventris et stomachi solutiones, genitalia, ulcera quacumque in parte manantia. siccavere 113 etiam, ut sic quoque experirentur, inveneruntque tunsorum farina dysintericos a morte revocari, alvom sisti. quin et nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. tosti tunsique stomachum iuvant cibo aut potionibus inspersi. bibuntur ex aqua caelesti ad sistendum alvom. radix decocta sucum emittit qui taenias necat victoriati pondere. eadem discocta in aqua quas lycium praestat utilitates.

(61.) Est et silvestre punicum a similitudine appellatum. 114 eius radices rubro cortice denari pondere ex vino potae somnos faciunt. semine poto aqua quae subierit cutem siccatur. mali punici corticis fumo culices fugantur.

7. (62.) Pirorum omnium cibus etiam valentibus one- 115 rosus, aegris vini quoque modo negatur. decocta eadem mire salubria et grata, praecipue Crustumina. quaecumque vero cum melle decocta stomachum adiuvant. fiunt cataplasmata e piris ad discutienda corporum vitia, et decocto eorum ad duritias utuntur. ipsa adversantur boletis atque fungis, pelluntque pondere ** repugnante suco. Pirum silvestre tardis- 116 sime maturescit. conciditur suspensumque siccatur ad sistendam alvom, quod et decoctum eius potu praestat. decocun-

tur et folia cum pomo ad eosdem usus. pirorum ligni cinis
contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piraque iu-
mentis portatu mire gravia sunt vel pauca. remedio aiunt esse,
si prius edenda dentur aliqua aut utique ostendantur.
117 (63) Fici sucus lacteus aceti naturam habet, itaque
coaguli modo lac contrahit. excipitur ante maturitatem pomi
et in umbra siccatur ad aperienda ulcera, cienda menstrua
adpositu cum luteo ovi aut potu cum amylo. podagris inlini-
tur cum farina Graeci feni et aceto. pilos quoque detrahit
palpebrarumque scabiem emendat, item lichenas et psoras,
118 alvom solvit. lactis ficulni natura adversatur crabronum
vesparumque et similium venenis, privatim scorpionum. idem
cum axungia verrucas tollit. folia et quae non maturuere
fici strumis inlinuntur omnibusque quae emollienda sint dis-
cutiendave. praestant hoc et per se folia. et alius usus
eorum in fricando lichene et alopeciis et quaecumque ex-
119 ulcerari opus sit. et adversus canis morsus ramorum teneri
cauliculi cuti inponuntur. iidem cum melle ulceribus quae
ceria vocantur inlinuntur. extrahunt infracta ossa cum papa-
veris silvestris foliis, canum rabiosorum morsus folio trito
ex aceto restingunt. e nigra ficu candidi cauliculi inlinuntur
furunculis, muris aranei morsibus cum cera. cinis earum
120 e foliis gangraenis consumendisque quae excrescunt. fici
maturae urinam cient, alvom solvont, sudorem movent pa-
pulasque. ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius
cibi opera corpora perfrigescunt. nec stomacho utiles, sed
ad breve tempus, et voci contrariae intelleguntur. novissi-
mae salubriores quam primae, medicatae vero numquam. iu-
venum viris augent, senibus meliorem valitudinem faciunt
minusque rugarum. sitim sedant, calorem refrigerant, ob
id non negandae in febribus constrictis quas stegnas vocant.
121 siccae fici stomachum laedunt, gutturi et faucibus magnifice
utiles. natura his excalfaciendi. sitim adferunt, alvom mol-
liunt, rheumatismis eius et stomacho contrariae. vesicae
semper utiles et anhelatoribus ac suspiriosis, item iocinerum,
renium, lienum vitiis. corpus et viris adiuvant, ob id ante
athletae hoc cibo pascebantur, Pythagoras exercitator pri-
122 mus ad carnis eos transtulit. recolligenti se a longa valitu-

dine utilissimae, item comitialibus et hydropicis omnibusque quae maturanda aut discutienda sint inponuntur efficacius calce aut nitro aut iri admixta. coctae cum hysopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem, cum vino autem sedem et tumores maxillarum. ad furunculos, panos, parotidas decoctae inlinuntur. utile et decocto fovere earum, feminas quoque decocto eodem cum feno Graeco. utiles sunt et pleuriticis et peripleumonicis cum ruta coctae et omnibus pro- 123
sunt, tibiarum ulceribus cum aeris flore, et parotidi, pterygiis cum punico malo, ambustis, pernionibus cum cera, hydropicis coctae in vino cum absinthio et farina hordeacea. nitro addito manducatae alvom solvont, scorpionum ictibus cum sale tritae inlinuntur, carbunculos extrahunt in vino coctae et inpositae. carcinomati, si sine ulcere est, quam pinguissimam ficum inponi paene singulare remedium est, item phagedae-
nae. cinis non ex alia arbore acrior, purgat, conglutinat, 124
replet, adstringit. bibitur et ad discutiendum sanguinem concretum, item percussis, praecipitatis, ruptis, convolsis cineris * * cyathis singulis aquae et olei. datur tetanicis et spasticis, item potus vel infusus coeliacis et dysintericis. et si quis eo cum oleo perunguatur, excalfacit. idem cum cera et rosaceo subactus ambustis cicatricem tenuissimam obducit. lusciosos ex oleo inlinitus emendat, dentiumque vitia crebro fricatu. produnt etiam, si quis inclinata arbore su- 125
pino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente atque cum aluta inligatum licio e collo suspenderit, strumas et parotidas discuti. cortex tritus cum oleo ventris ulcera sanat. crudae grossi verrucas, thymos nitro, farina additis tollunt. spodi vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. bis lotus adiecto psimithio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum et scabritiam.

(64.) Caprificus etiamnum multo efficacior fico. lactis 126
minus habet, surculo quoque eius lacte coagulatur in caseum. exceptum id coactumque in duritiam suavitatem carnibus adfert. fricatur diluto ex aceto, miscetur exulceratoriis medicamentis, alvom solvit, volvam cum amylo aperit, menses ciet cum luteo ovi. podagricis cum farina Graeci feni inlinitur. epras, psoras, lichenas, lentigines expurgat, item venena-

127 torum ictus et canis morsus. dentium quoque dolori hic
sucus adpositus in lana prodest aut in cava eorum additus.
cauliculi et folia admixto ervo contra marinorum venena pro-
sunt. adicitur et vinum. bubulas carnis additi caules magno
ligni conpendio percocunt. grossi inlitae strumas et omnem
collectionem emolliunt et discutiunt, aliquatenus et folia.
quae mollissima sunt ex his cum aceto ulcera manantia, epi-
128 nyctidas, furfures sanant. cum melle foliis ceria sanantur et
canis morsus recentes, cum vino phagedaenae. cum papaveris
foliis ossa extrahunt. grossi caprifici inflationes discutiunt
suffitu, — resistunt et sanguini taurino poto et psimithio et
lacti coagulato potae —, item in aqua decoctae atque inlitae
parotidas. cauliculi aut grossi eius quam minutissimae ad
129 scorpionum ictus e vino bibuntur. lac quoque instilla-
tur plagae et folia inponuntur, item adversus murem ara-
neum. cauliculorum cinis uvam faucium sedat, arboris
ipsius cinis ex melle rhagadia, radix defervefacta in vino
dentium dolores. hiberna caprificus in aceto cocta et trita
inpetigines tollit. inlinuntur ramenta e ramo sine cortice quam
130 minutissima ad scobis modum. caprifico quoque medicinae
unius miraculum additur, corticem eius intumescentem puer
inpubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam
adalligatam ante solis ortum prohibere strumas. caprificus
tauros quamlibet ferocis collo eorum circumdata in tantum
mirabili natura conpescit ut inmobilis praestet.

131 (65.) Herbam quoque Graeci erineon vocant reddendam
in hoc loco propter gentilitatem. palmum alta est, cauliculis
quinis fere, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum,
parvom, tritum cum Attico melle oculorum epiphoris mede-
tur II *drachmis* cum cyathis IIII. decerpto ramo manat lacte
multo dulci. herba perquam utilis aurium dolori nitri exiguo
addito. folia resistunt venenis.

132 (66.) Pruni folia decocta tonsillis, gingivis, uvae pro-
sunt in vino, decocto eo subinde conluto ore. ipsa pruna
alvom molliunt, stomacho non utilissima, sed brevi momento.

(67.) Utiliora persica, sucusque eorum, etiam in vino
aut in aceto, expressus. qui alius eis pomis innocentior ci-
bus? nusquam minus odoris, suci plus, qui tamen sitim sti-

mulet. folia [eius] trita inlita haemorrhagiam sistunt. nuclei persicorum cum oleo et aceto capitis doloribus inlinuntur.

(68.) Silvestrium quidem prunorum bacae, vel e radice 133
cortex, in vino austero si decoquantur ita ut triens ex hemina supersit, alvom sistunt et tormina. satis est singulos cyathos decocti sumi.

(69.) Et in his et sativis prunis est limus arborum quem Graeci lichena appellant, rhagadiis et condylomatis mire utilis.

(70.) Mora in Aegypto et Cypro sui generis, ut dixi- 134
mus, largo suco abundant summo cortice desquamato, al- 13, 56 sqq.
tior plaga sicca est mirabili natura. sucus adversatur venenis serpentium, prodest dysintericis, discutit panos omnisque collectiones, volnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium. splenicis bibitur atque inlinitur et contra perfri-
ctiones. celerrime teredinem sentit. neque apud nos suco 135
minor usus. adversatur aconito et araneis in vino potus. alvom solvit, pituitas taeniasque et similia ventris animalia extrahit. hoc idem praestat et cortex tritus. folia tingunt capillum cum fici nigrae et vitis corticibus simul coctis aqua caelesti. pomi ipsius sucus alvom solvit protinus. ipsa poma ad praesens stomacho utilia refrigerant, sitim faciunt. si non superveniat alius cibus, intumescunt. ex inmaturis sucus sistit alvom, veluti animalis alicuius in hac arbore observan-
dis miraculis quae in natura eius diximus. 16, 182.

(71.) Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem arte- 136
riace appellata, hoc modo: sextarii tres suci e pomo leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. post additur omphaci aridi pondus X II aut murrae X I, croci X I. haec simul trita miscentur decocto, neque est aliud oris, arteriae, uvae, stomachi iucundius remedium. fit et alio modo: suci sextarii duo, mellis Attici sextarius decocuntur ut supra di-
ximus. mira sunt praeterea quae produntur: mira germina- 137
tione, priusquam folia exeant, sinistra decerpi futura poma. ricinos Graeci vocant. hi terram si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, sive ex volnere fluat sive ore sive nari-
bus sive haemorrhoidis, ad hoc servantur repositi. idem 138

praestare et ramus dicitur luna plena defractus incipiens fructum habere, si terram non attigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensum. hoc et quocumque tempore ab ipsis decerptum ita ut terram non attingat adalligatumque existimant praestare. folia mori trita aut arida decocta serpentium ictibus inponuntur, ad idemque potu proficitur. scorpionibus adversatur e radice corticis
139 sucus ex vino aut posca potus. reddenda est et antiquorum conpositio. sucum expressum pomi maturi inmaturique mixtum coquebant vase aereo ad mellis crassitudinem. aliqui murra adiecta et cupresso praeduratum ad solem torrebant permiscentes spatha ter die. haec erat stomatice qua et volnera ad cicatricem perducebant. alia ratio suci: siccato exprimebant pomo multum sapori opsoniorum conferentem, in medicina vero contra nomas et pectoris pituitas et ubicumque opus esset adstringi viscera. dentis quoque conluebant
140 eo. tertium genus suci foliis et radice decoctis ad ambusta ex oleo inlinenda. inponuntur et folia per se. radix per messis incisa sucum dat aptissimum dentium dolori collectionibusque et suppurationibus, alvom purgat. folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt.

141 (72.) Cerasa alvom molliunt, stomacho inutilia, eadem siccata alvom sistunt, urinam cient. invenio apud auctores, si quis matutino roscida cum suis nucleis devoret, in tantum levari alvom ut pedes morbo liberentur.

(73.) Mespila exceptis setaniis, quae malo propiorem vim habent, reliqua adstringunt stomachum sistuntque alvom. item sorba sicca, nam recentia stomacho et alvo citae prosunt.

142 8. (74.) Nuces pineae quae resinam habent contunsae leviter, additis in singulas singulis sextariis aquae ad dimidium decoctae, sanguinis exscreationi medentur ita ut cyathi bini bibantur ex eo. corticis e pinu in vino decoctum contra tormina datur. nuclei nucis pineae sitim sedant et acrimoniam stomachi rosionesque et contrarios umores consistentis ibi, et infirmitatem virium roborant, renibus, vesicae utiles.
143 faucis videntur exasperare et tussim. bilem pellunt poti ex aqua aut vino aut passo aut balanorum decocto. miscetur

his contra vehementiores stomachi rosiones cucumeris semen
et sucus porcillacae. item ad vesicae ulcera et renis, quo-
niam et urinam cient.

(75.) Amygdalae amarae radicum decoctum cutem in 144
facie corrigit coloremque hilariorem facit. nuces ipsae som-
num faciunt et aviditatem, urinam et menses cient. capitis
dolori inlinuntur maxumeque in febri, si ab ebrietate, in aceto
et rosaceo et aquae sextario. et sanguinem sistunt cum amylo
et menta, lethargicis et comitialibus prosunt. capite per-
uncto epinyctidas sanant, e vino vetere ulcera putrescentia,
canum morsus cum melle et furfures ex facie ante fotu prae-
parata, item iocineris et renium dolores ex aqua potae, et
saepe ex ecligmate cum resina terebinthina. calculosis et 145
difficili urinae in passo et ad purgandam cutem in aqua mulsa
tritae sunt efficaces. prosunt ecligmate iocineri, tussi et
colo cum elelisphaco modice addito. in melle sumitur nucis
abellanae magnitudo. aiunt quinis fere praesumptis ebrieta-
tem non sentire potores, vulpisque, si ederint eas nec con-
tingat e vicino aquam lambere, mori. minus valent in reme-
diis dulces, et hae tamen purgant, urinam cient. recentes
stomachum inplent.

(76.) Nucibus Graecis cum absinthi semine ex aceto 146
sumptis morbus regius sanari dicitur, iisdem inlitis per se
vitia sedis et privatim condylomata, item tussis et sanguinis
reiectio.

(77.) Nuces iuglandis Graeci a capitis gravedine appel- 147
lavere. etenim arborum ipsarum foliorumque virus in ce-
rebrum penetrat, hoc minore tormento sed in cibis nuclei
faciunt. sunt autem recentes iucundiores, siccae unguino-
siores et stomacho inutiles, difficiles concoctu, capitis dolo-
rem inferentes, tussientibus inimicae, vomituris ieiunis aptae,
tenesmo, colo, trahunt enim pituitam. eaedem praesumptae
venena hebetant, item anginam cum ruta et oleo. item ad-
versantur cepis leniuntque earum saporem. aurium inflamma- 148
tioni inponuntur, cum mellis exiguo et ruta mammis et luxa-
tis, cum cepa autem et sale et melle canis hominisque mor-
sui. putamine nucis iuglandis dens cavos inuritur. putamen
combustum tritumque in oleo aut vino infantium capite per-

uncto nutrit capillum, et eo ad alopecias sic utuntur. quo
pluris nuces quis ederit hoc facilius taenias pellit. quae
perveteres sunt nuces gangraenis et carbunculis medentur,
item suggillatis, cortex iuglandium lichenum vitio et dysinte-
149 ricis, folia trita cum aceto aurium dolori. in sanctuariis
Mithridatis maxumi regis devicti Cn. Pompeius invenit peculiari commentario ipsius manu conpositionem antidoti e duabus nucibus siccis, item ficis totidem et rutae foliis viginti simul tritis, addito salis grano, et qui hoc ieiunus sumat nullum venenum nociturum illo die. contra rabiosi quoque canis morsum hi nuclei a ieiuno homine conmanducati inlitique praesenti remedio esse dicuntur.

150 (78.) Nuces abellanae capitis dolorem faciunt et inflationem stomachi, corpori et pinguitudini conferunt plus quam sit verisimile. hae tostae et destillationi medentur, tussi quoque veteri tritae in aqua mulsa potae. quidam adiciunt grana piperis, alii e passo bibunt. Pistacia eosdem usus et effectus habent quos nuclei pinei praeterque ad serpentium ictus, sive edantur sive bibantur. Castaneae vehementer sistunt stomachi et ventris fluctiones, alvom cient, sanguinem exscreantibus prosunt, carnis alunt.

151 (79.) Siliquae recentes stomacho inutiles alvom solvont. eaedem siccatae sistunt stomachoque utiliores fiunt, urinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquae sextariis decocunt quidam ad dimidium eumque sucum bibunt. Sudor virgae corni arboris lamna candente ferrea exceptus non contingente ligno inlitaque inde ferrugo incipientis lichenas sanat. Arbutus sive unedo fructum fert difficilem concoctioni et stomacho inutilem.

152 (80.) Laurus excalfactoriam naturam habet et foliis et cortice et bacis itemque decoctum ex his, maxume foliis, prodesse volvis et vesicis convenit. inlita vero vesparum crabronumque et apium, item serpentium venenis resistunt, maxume sepos, dipsadis et viperae. prosunt et mensibus feminarum cum oleo cocta, cum polenta autem quae tenera sunt trita ad inflammationes oculorum, cum ruta testium, cum rosaceo capitis dolores, aut cum irino. quin et conmanducata atque devorata per triduum terna liberant tussi, eadem

suspiriis trita cum melle. cortex radicis cavendus gra- 153
vidis. ipsa radix calculos rumpit, iocineri prodest tribus
obolis in vino odorato pota. folia pota vomitiones movent.
bacae menses trahunt adpositae tritae vel potae. tussim ve-
terem et orthopnoeam sanant binae detracto cortice in vino
potae, si et febris sit, ex aqua aut ecligmate ex passo aut
aqua mulsa decoctae. prosunt et phthisicis eodem modo et 154
omnibus thoracis rheumatismis. nam et concocunt pituitam et
extrahunt. adversus scorpiones quaternae ex vino bibun-
tur. epinyctidas ex oleo inlitae et lentigines et ulcera ma-
nantia et ulcera oris et furfures, cutis porriginem sucus ba-
carum emendat et phthiriasim. aurium dolori et gravitati in-
stillatur cum vino vetere et rosaceo. perunctos eo fugiunt
venenata omnia. prodest contra ictus et potus, maxume au- 155
tem eius laurus quae tenuissima habet folia. bacae cum vino
serpentibus et scorpionibus et araneis resistunt. ex oleo et
aceto inlinuntur et lieni, iocineri, gangraenis cum melle. et
in fatigatione etiam aut perfrictione suco eo perungui nitro
adiecto prodest. sunt qui celeritati partus conferre multum 156
putent radicem acetabuli mensura in aqua potam, efficacius
recentem quam aridam. quidam adversus scorpionum ictus
decem bacas dari iubent potui, item et in remedio uvae ia-
centis quadrantem pondo bacarum foliorumve decoqui in
aquae sextariis tribus ad tertias, eam calidam gargarizare et
in capitis dolore inpari numero bacas cum oleo conterere et
calfacere. Laurus Delphicae folia trita olfactaque subinde 157
pestilentiae contagia prohibent, tanto magis si et urantur.
oleum ex Delphica ad cerata acopumque, ad perfrictiones
discutiendas, nervos laxandos, lateris dolores, febris frigi-
das utile est, item ad aurium dolorem in mali punici cortice
tepefactum. folia decocta ad tertias partis aquae uvam cohi-
bent gargarizatione, potu alvi dolores intestinorumque, te-
nerrima ex his trita in vino papulas pruritusque inlita nocti-
bus. Proxume valent cetera laurus genera. laurus Alexan- 158
drina sive Idaea partus celeres facit radice pota trium de-
nariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus, secundas
etiam pellit mensesque. eodem modo pota daphnoides sive
his nominibus quae diximus silvestris laurus prodest, al- 15,132

vom solvit vel recenti folio vel arido, drachmis tribus cum
sale in hydromelite. manducata pituitas extrahit, folium et
vomitus, stomacho inutile. sic et bacae quinae denae pur-
gationis causa sumuntur.
159 9. (81.) Myrtus sativa candida minus utilis medicinae
quam nigra. semen eius medetur sanguinem exscreantibus,
item contra fungos in vino potum. odorem oris commendat
vel pridie conmanducatum. item apud Menandrum Synaristo-
sae hoc edunt. datur et dysintericis idem denari pondere in
vino. ulcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum
160 vino subfervefactum. inponitur lippitudini cum polenta et
cardiacis in mamma sinistra, et contra scorpionis ictum in
mero, et ad vesicae vitia, capitis dolores, aegilopas, ante-
quam suppurent, item tumoribus, exemptisque nucleis in
vino vetere tritum eruptionibus pituitae. sucus feminis al-
vom sistit, urinam ciet. ad eruptiones pusularum pituitae-
que cum cerato inlinitur, et contra phalangia, capillum de-
161 nigrat. lenius suco oleum est ex eadem myrto, lenius et
vinum, quo numquam inebriantur. inveteratum sistit alvom
et stomachum, tormina sanat, fastidium abigit. foliorum
arentium farina sudores cohibet inspersa vel in febri, utilis
et coeliacis, procidentiae volvarum, sedis vitiis, ulceribus
manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus,
162 item aliis eruptionibus, ambustis. additur in medicamenta
quae liparas vocant eadem de causa qua oleum ex his effica-
cissimum ad ea quae in umore sunt, tamquam in ore et volva.
folia ipsa fungis adversantur trita ex vino, cum cera vero
articulariis morbis et collectionibus. eadem in vino decocta
dysintericis et hydropicis potui dantur. siccantur in farinam
163 quae inspergitur ulceribus aut haemorrhagiae. purgant et
lentigines, pterygia et paronychias et epinyctidas, condylo-
mata, testis, taetra ulcera, item ambusta cum cerato. ad au-
ris purulentas et foliis crematis utuntur et suco et decocto.
comburuntur et in antidota, item cauliculi flore decerpti, in
fictili novo operto cremati in furno, dein triti ex vino. et
ambustis foliorum cinis medetur. inguen ne intumescat ex
ulcere, satis est surculum tantum myrti habere secum nec
ferro nec terra contactum.

(82.) Myrtidanum diximus quomodo fieret. volvae prod- 164
est adpositu, fotu et inlitu, multo efficacius et cortice et 14, 104
folio et semine. Exprimitur et foliis sucus mollissimis in pila
tunsis, adfuso paulatim vino austero, alias aqua caelesti, at-
que etiam expresso utuntur ad oris, sedis ulcera, volvae et
ventris, capillorum nigritiam, alarum perfusiones, purgatio-
nes lentiginum et ubi constringendum aliquid est.

(83.) Myrtus silvestris, sive oxymyrsine sive chamae- 165
myrsine, bacis rubentibus et brevitate a sativa distat. radix
eius in honore est, decocta vino ad renium dolores pota et
difficili urinae praecipueque crassae et graveolenti, morbo
regio, et volvarum purgationi trita cum vino, cauliculi quo-
que incipientes asparagorum modo in cibo sumpti et in ci-
nere cocti. semen cum vino potum aut oleo et aceto calcu- 166
los frangit, item in aceto et rosaceo tritum capitis dolores
sedat, et potum morbum regium. Castor oxymyrsinen myrti
foliis acutis, ex qua fiunt ruri scopae, ruscum vocavit, ad
eosdem usus. Et hactenus habent se medicinae urbanarum
arborum, transeamus ad silvestris.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIIII.

Cap. 1. (Sect. 1.) Ne silvae quidem horridiorque naturae 1
facies medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium nus-
quam non remedia disponente homini, ut medicina fieret
etiam solitudo ipsa, sed ad singula illius discordiae atque
concordiae miraculis occursantibus. quercus et olea tam
pertinaci odio dissident ut altera in alterius scrobe depactae
moriantur, quercus vero et iuxta nucem iuglandem. perni-

cialia et brassicae cum vite odia, ipsum olus quo vitis fuga-
2 tur adversum cyclamino et origano arescit. quin et annosas
iam et quae sternantur arbores difficilius caedi, celerius ina-
rescere tradunt, si prius manu quam ferro attingantur. po-
morum onera a iumentis statim sentiri ac, nisi prius osten-
dantur his, quamvis pauca portent, sudare ilico. ferulae asi-
nis gratissimo sunt in pabulo, ceteris vero iumentis prae-
sentaneo veneno, qua de causa id animal Libero patri adsigna-
3 tur cui et ferula. Surdis etiam rerum sua cuique sunt venena
ac minumis quoque. philyra coci et polline nimium salem
cibis eximunt, praedulcium fastidium sal temperat. nitrosae
aut amarae aquae polenta addita mitigantur, ut intra duas
horas bibi possint, qua de causa et in saccos vinarios ad-
ditur polenta. similis vis Rhodiae cretae et argillae nostrati.
Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando utrum-
que pinguis naturae est. oleum solum calci miscetur, quando
utrumque aquas odit. cummis aceto facilius eluitur, atra-
mentum aqua, innumera praeterea alia quae suis locis di-
4 centur adsidue. Hinc nata medicina. haec sola naturae pla-
cuerat esse remedia parata volgo, inventu facilia ac sine
inpendio et quibus vivimus. postea fraudes hominum et
ingeniorum capturae officinas invenere istas in quibus sua
cuique homini venalis promittitur vita. statim conpositiones
5 et mixturae inexplicabiles decantantur, Arabia atque India
in medio aestimantur, ulcerique parvo medicina a Rubro
mari inputatur, cum remedia vera cotidie pauperrimus quis-
que cenet. nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex
quaeratur, nulla artium vilior fiat. ita est profecto, magni-
tudo populi perdidit ritus, vincendoque victi sumus. pare-
mus externis, et una artium imperatoribus quoque impera-
verunt. verum de his alias plura.
6 2. (2.) Loton herbam itemque Aegyptiam eodem nomine
13,104 sqq. alias et Syrticam arborem diximus suis locis. haec lotos,
quae faba Graeca appellatur a nostris, alvom bacis sistit. ra-
menta ligni decocta in vino prosunt dysintericis, menstruis,
vertigini, comitialibus, cohibent et capillum. mirum his ra-
mentis nihil esse amarius fructuque dulcius. fit et e scobe
eius medicamentum ex aqua myrti decocta, subacta et divisa

in pastillos, dysintericis utilissimum pondere victoriati cum
aqua cyathis tribus.

3. (3.) Glans intrita duritias quas cacoethe vocant cum 7
salsa axungia sanat. vehementiores iligna et in omnibus
cortex ipse corticique tunica subiecta. haec decocta iu-
vat coeliacos. dysintericis et inlinitur vel ipsa glans. ea-
dem resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppuratio-
nibus. folia et bacae vel cortex vel sucus decocti prosunt
contra toxica. cortex inlinitur decoctus lacte vaccino ser-
pentis plagae, datur et ex vino dysintericis. eadem et
ilici vis.

4. (4.) Coccum ilicis volneribus recentibus ex aceto in- 8
ponitur, epiphoris ex aqua, oculis subfusis sanguine instil-
latum. est autem genus ex eo in Africa fere et Asia nascens,
celerrime in vermis subtilis se mutans, quod ideo scolecion
vocant inprobantque. principalia eius genera diximus. 16, 32

(5.) Nec pauciora gallae genera fecimus, solidam per- 9
foratam, item albam nigram, maiorem minorem. vis omni- 16, 26
um similis, optuma Commagena. excrescentia in corpore
tollunt, prosunt gingivis, uvae, oris exulcerationi. crematae
et vino exstinctae coeliacis, dysintericis inlinuntur, parony-
chiis ex melle, et unguibus scabris, pterygiis, ulceribus
manantibus, condylomatis, volneribus quae phagedaenica
vocantur. in vino autem decoctae auribus instillantur, oculis
inlinuntur, adversus eruptiones, panos cum aceto. nucleus 10
conmanducatus dentium dolorem sedat, item intertrigines
et ambusta. inmaturae ex his ex aceto potae lienem consu-
munt. eaedem crematae et aceto salso exstinctae menses
sistunt volvasque procidentis fotu. omnis capillos denigrat.

(6.) Viscum e robore praecipuum diximus haberi, et 11
quo conficeretur modo. quidam contunsum in aqua deco- 16, 30 / 245
cunt, donec nihil innatet. quidam conmanducantes acinos
exspuunt cortices. optumum quod sine cortice quodque le-
vissimum, extra fulvom, intus porraceum. nihil est gluti-
nosius. emollit, discutit tumores, siccat strumas. cum re-
sina et cera panos mitigat omnis generis. quidam et galba- 12
num adiciunt pari pondere singulorum, eoque modo et ad
volnera utuntur. unguium scabritias expolit, si septenis die-

bus solvantur nitroque conluantur. quidam id religione efficacius fieri putant prima luna collectum e robore sine ferro, si terram non attingat, comitialibus mederi, conceptum feminarum adiuvare, si omnino secum habeant. ulcera conmanducato inpositoque efficacissime sanari.

13 (7.) Roboris pilulae **, ex adipe vero ursino alopecias capillo replent. Cerri folia et cortex et glans siccat collectiones suppurationesque, fluctiones sistit. torpentis membrorum partis conroborat decoctum eius fotu, cui et insidere expedit siccandis adstringendisve partibus. radix cerri adversatur scorpionibus.

(8.) Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. eiusdem cinis ex vino calido sanguinem exscreantibus magnopere laudatur.

14 5. (9.) Fagi folia manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. calculis glandis fagineae cinis inlinitur, item cum melle alopeciis.

15 (10.) Cupressi folia trita serpentium ictibus inponuntur, et capiti cum polenta, si a sole doleat, item ramiti, qua de causa et bibuntur. testium quoque tumori cum cera inlinuntur, capillum denigrant ex aceto. eadem trita cum duabus partibus panis mollis, e vino Amineo subacta pedum ac nervorum dolores sedant. pilulae adversus serpentium ictus bibuntur, aut si eiciatur sanguis, collectionibus inlinuntur. ramiti quoque tenerae tunsae cum axungia et lomento prosunt. bibuntur ex eadem causa. parotidi et strumae cum fa-
16 rina inponuntur. exprimitur sucus tunsis cum semine qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. item victoriati pondere in vino potus inlitusque cum fico sicca pingui, exemptis granis, vitia testium sanat, tumores discutit et cum fermento strumas. radix cum foliis trita potaque vesicae et stranguriae medetur, et contra phalangia. ramenta pota menses cient, scorpionum ictibus adversantur.

17 (11.) Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem quae cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam. frangit enim eos et extrahit, dolores sedat. cedri sucus ex
16, 52 ea quomodo fieret diximus, magni ad volumina usus, ni capiti dolorem inferret. defuncta corpora incorrupta aevis

servat, viventia corrumpit, mira differentia, cum vitam au-
ferat spirantibus defunctisque pro vita sit. vestis quoque
corrumpit et animalia necat. ob haec non censeam in angi- 18
nis hoc remedio utendum neque in cruditatibus, quod suasere
aliqui, gustu. dentis quoque conluere ex aceto in dolore
timuerim vel gravitati aut vermibus aurium instillare. por-
tentum est quod tradunt abortivum fieri in venere ante per-
fusa virilitate. phthiriasis perunguere eo non dubitaverim,
item porrigines. suadent et contra venenum leporis marini
bibere in passo, facilius in elephantiasi inlinatur. et ulcera 19
sordida et excrescentia in iis auctores quidam et oculorum
albugines caliginesque inunxere eo et contra pulmonis ul-
cera cyathum eius sorberi iusserunt, item adversus taenias.
fit ex eo et oleum quod pisselaeon vocant, vehementioris
ad omnia eadem usus. cedri scobe serpentis fugari certum
est, item bacis tritis cum oleo si qui perunguantur.

(12.) Cedrides, hoc est fructus cedri, tussim sanant, 20
urinam cient, alvom sistunt, utiles ruptis, convolsis, spasti-
cis, stranguriae, volvis, ad antidota contra lepores marinos
eademque quae supra, collectionibus inflammationibusqne. 18

(13.) De galbano diximus. neque umidum neque aridum 21
probatur, et quale docuimus per se bibitur ad tussim ve- 12, 126
terem, suspiria, rupta, convolsa. inponitur ischiadicis, la-
teris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus rece-
denti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque dolori-
bus. inlinitur et cum melle capitis ulceribus. purulentis in-
funditur auribus cum rosaceo aut nardo. odore comitiali-
bus subvenit, et volva strangulante vel in stomachi defectu.
abortus non exeuntis trahit adpositu vel suffitu, item ramo 22
hellebori circumlitum atque subiectum. serpentis nidore
urentium fugari diximus. fugiunt et perunctos galbano. 12, 126
medetur et a scorpione percussis. bibitur et in difficili partu
fabae magnitudine in cyatho vini, volvasque conversas cor-
rigit, cum murra autem et vino mortuos partus extrahit.
adversatur et venenis, maxume toxicis, cum murra et vino.
serpentis oleo et spondylio mixto tactu necat. nocere uri-
nae existimatur.

6. (14.) Similis hammoniaci natura atque lacrimae pro- 23

12,107 bandae, ut diximus, mollit, calefacit, discutit, dissolvit, claritati visus in collyriis convenit, pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit, dentium dolores sedat, efficacius accensum. prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, urinae cruentae, lieni, ischiadicis potum, — sic et alvom solvit, — articulis et podagrae cum pari pondere picis aut cerae et rosaceo coctum. maturat panos, extrahit clavos cum melle, — sic et duritias emollit, — lieni cum aceto et cera Cypria vel rosaceo efficacissime inponitur. lassitudines perungui cum aceto et oleo exiguoque nitro utile.

24 (15.) Et styracis naturam in peregrinis arboribus expo- 12,124 suimus. placet praeter illa quae diximus maxume pinguis, purus, albicantibus fragmentis. medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, volvae praeclusae duritieve laboranti, ciet menses potu adposituque, alvom mollit. invenio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. sonitus aurium emendat infusum, strumas inlitum nervorumque nodos. adversatur venenis quae frigore nocent, ideo et cicutae.

25 (16.) Spondylium una demonstratum infunditur capiti- 12,126 bus phreneticorum et lethargicorum, item capitis doloribus longis. cum oleo vetere bibitur et in iocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, volvarum strangulatione, quibus et suffitu prodest. alvom mollit. inlinitur 26 ulceribus quae serpunt cum ruta. flos auribus purulentis efficaciter infunditur, sed sucus, cum exprimitur, integendus est, quoniam mire adpetitur a muscis et similibus. radix derasa et in fistulas coniecta callum earum erodit. auribus quoque instillatur cum suco. datur et ipsa contra morbum regium et in iocineris vitio et volvarum. capillos crispos facit peruncto capite.

27 (17.) Sphagnos sive sphacos sive bryon et in Gallia, ut 12,108 indicavimus, nascitur, volvis decocto insidentium utilis, item genibus et feminum tumoribus mixtus nasturtio et aquae salsae tritus. cum vino autem et resina sicca potus urinam pellit celerrime. hydropicos inanit cum vino et iunipiris tritus ac potus.

(18.) Terebinthi folia et radix collectionibus inponuntur. decoctum eorum stomachum firmat. semen in capitis

dolore bibitur in vino et contra difficultatem urinae, ventrem leniter emollit, venerem excitat.

(19.) Piceae et laricis folia ** trita et in aceto decocta 28
dentium dolori. prodest cinis corticum intertrigini et ambustis. potus alvom sistit, urinam movet, suffitu volvas corrigit. piceae folia privatim iocineri utilia sunt drachmae pondere in aqua mulsa pota. silvas eas dumtaxat quae picis resinaeque gratia radantur utilissimas esse phthisicis aut qui longa aegritudine non recolligant viris satis constat, et illum caeli aera plus ita quam navigationem Aegyptiam proficere, plus quam lactis herbidos per montium aestiva potus.

(20.) Chamaepitys Latine abiga vocatur propter abor- 29
tus, ab aliis tus terrae, cubitalibus ramis, flore pinus et odore. altera brevior et incurvae similis. tertia eodem odore et ideo nomine quoque, parvola, cauliculo digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens, omnes herbae, sed propter cognationem nominis non differendae. prosunt adversus scorpionum ictus, item iocineri inlitae cum palmis aut cotoneis, renibus et vesicae decoctum earum cum farina hordeacea. morbo quoque regio et urinae difficultatibus ex 30
aqua decoctae bibuntur. Novissima contra serpentis valet cum melle. sic et adpositu volvas purgat. sanguinem densatum extrahit pota. sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. fiunt ex ea et hydropicis pilulae cum fico alvom trahentes. lumborum dolorem victoriati pondere in vino finit et tussim recentem. mortuos partus ex aceto cocta et pota eicere protinus dicitur.

(21.) Cum honore et pityusa simili de causa dicetur, 31
quam quidam in tithymali genere numerant. frutex est similis piceae, flore parvo purpureo. bilem et pituitam per alvom detrahit radix decocti hemina aut seminis lingula in balanis. folia in aceto decocta furfures cutis emendant, mammas quoque mixto rutae decocto et tormina et serpentium ictus et in totum collectiones incipientis.

(22.) Resinam supra dictis arboribus gigni docuimus et 32
genera eius et nationes in ratione vini, ac postea in arbo- 14, 122 16, 38
ribus. summae species duae, sicca et liquida. sicca e pinu et picea fit, liquida terebintho, larice, lentisco, cupresso.

33 nam et hae ferunt in Asia ac Syria. falluntur qui eandem
putant esse e picea atque larice. picea enim pinguem et turis
modo sucosam fundit, larix gracilem ac mellei liquoris, virus
redolentem. medici liquida raro utuntur et in ovo fere e la-
rice propter tussim ulceraque viscerum, nec pinea magno-
34 pere in usu, ceteris non nisi coctis. et coquendi genera
16, 54 satis demonstravimus. In arborum differentia placet tere-
binthina, odoratissima atque levissima, nationum Cypria et
Syriaca, utraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior
sicciorque. in sicco genere quaerunt ut sit candida, pura,
perlucida, in omni autem ut montana potius quam cam-
pestris, item aquilonia potius quam ab alio vento. re-
solvitur resina ad volnerum usus et malagmata oleo, in
35 potiones amygdalis amaris. natura in medendo contrahere
volnera, purgare, discutere collectiones, item pectoris vi-
tia, [terebinthina] inlinitur eadem calida membrorum do-
loribus spatiatisque in sole avellitur, et totis corporibus
mangonum maxume cura ad gracilitatem emendandam spatiis
ita laxantium cutem per singula membra capacioraque cibo-
36 rum facienda corpora. Proxumum locum optinet e lentisco.
inest ei vis adstringendi, movet et ante ceteras urinam. re-
liquae ventrem molliunt, cruda concocunt, tussim veterem
sedant, volvae onera extrahunt etiam suffitae. privatim ad-
versantur visco, panos et similia cum sebo taurino et melle
sanant. palpebras lentiscina commodissime replicat, fractis
quoque utilissima et auribus purulentis, item in pruritu ge-
nitalium. pinea capitis volneribus optume medetur.
37 7. (23.) Pix quoque unde et quibus conficeretur modis
14, 122 sqq. indicavimus, et eius duo genera, spissum liquidumque.
spissarum utilissima medicinae Bruttia, quoniam pinguissima
et resinosissima utrasque praebet utilitates, ob id magis ru-
tila quam ceterae. id enim quod in hoc adiciunt, e mascula
38 arbore meliorem esse, non arbitror posse intellegi. Picis
natura excalfacit, explet, adversatur privatim cerastae mor-
sibus cum polenta, item anginae cum melle, destillationibus
et sternumentis a pituita. auribus infunditur cum rosaceo,
inlinitur cum cera. sanat lichenas, alvom solvit, exscreatio-
nes pectoris adiuvat ecligmate aut inlitis tonsillis cum melle.

sic et ulcera purgat, explet. cum uva passa et axungia car-
bunculos purgat et putrescentia ulcera, quae vero serpunt
cum pineo cortice aut sulpure. phthisicis etiam cyathi men- 39
sura quidam dederunt et contra veterem tussim. rhagadas
sedis et pedum panosque et unguis scabros emendat, volvae
duritias et conversiones odore, item lethargicos, strumas
cum farina hordeacea et pueri inpubis urina dococta ad sup-
purationem perducit. et ad alopecias sicca pice utuntur, ad
mulierum mammas Bruttia ex vino subfervefacta cum pol-
line farraceo quam calidissimis inpositis.

(24.) Liquida pix oleumque quod pisselaeon vocant 40
quemadmodum fieret diximus. quidam iterum decocunt et 16, 52
vocant palimpissam. liquida anginae perunguntur intus et
uva. aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumli-
tiones, suspiriosas volvas, tussim veterem et crebras ex-
screationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, pa-
ralysis, nervorum dolores, ** praestantissimum ad canum et
iumentorum scabiem.

(25.) Est et pissasphaltos mixta bitumini pice naturali- 41
ter ex Apolloniatarum agro. quidam ipsi miscent praecipuum
ad scabiem pecorum remedium aut si fetus mammas laeserit
matrum. optumum ex eo quod cum fervet innatat.

(26.) Zopissam eradi navibus diximus cera marino sale 16, 56
macerata. optuma haec a tirocinio navium. additur autem in
malagmata ad discutiendas collectiones.

(27.) Taeda decocta in aceto dentium dolores efficaci-
ter conluunt.

(28.) Lentisci ex arbore et semen et cortex et lacrima 42
urinam cient, alvom sistunt. decoctum eorum ulcera quae
serpunt fotu. inlinitur in umidis et igni sacro, gingivas
conluit. folia dentibus dolore atteruntur, mobiles decocto
conluuntur, capillum tinguit. lacrima sedis vitiis prodest,
cum quid siccari excalfierive opus sit. decoctum et e lacrima
stomacho utile, ructum et urinam movens, quod et capitis
doloribus cum polenta inlinitur. folia tenera oculis inflam-
matis inlinuntur. mastiche lentisci replicandis palpebris et 43
ad extendendam cutem in facie et zmegmata adhibetur, et
sanguinem reicientibus, tussi veteri, et ad omnia quae acu-

ciae vis. medetur et attritis partibus sive oleo e semine eius facto ceraeque mixto, sive foliis ex oleo decoctis, sive cum aqua virilia foveantur. scio Democratem medicum in valitudine Considiae M. Servili consularis filiae omnem curationem austeram recusantis diu efficaciter usum lacte caprarum quas lentisco pascebat.

44 8. (29.) Platani adversantur vespertilionibus, pilulae earum in vino potae denariorum IIII pondere omnibus serpentium et scorpionum venenis, item ambustis. tunsae autem cum aceto acri magisque scillite sanguinem omnem sistunt et lentiginem et carcinomata malandriasque veteres addito melle
45 emendant. folia autem et cortex inlinuntur collectionibus et suppurationibus, et decoctum eorum, corticis autem in aceto dentium remedium est, foliorum tenerrima in vino albo decocta oculorum. lanugo foliorum et auribus et oculis inutilis. cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. cortex e vino scorpionum ictus restinguit.

46 (30.) Fraxinus quam vim adversus serpentis haberet
16, 64 indicavimus. semen foliis eius inest, quae medentur iocineris, laterum doloribus in vino, aquam quae subit cutem extrahunt. corpus obesum levant onere sensim ad maciem reducentia, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem, ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinis vini. non omittendum ramenta eius et scobem a quibusdam cavenda praedici.

(31.) Aceris radix contunsa e vino iocineris doloribus efficacissime inponitur.

47 (32.) Populi albae uvarum in unguentis usum exposui-
12, 132 mus. cortex potus ischiadicis, stranguriae prodest, foliorum sucus calidus aurium dolori. virgam populi in manu tenentibns intertrigo non metuatur. populus nigra efficacissima habetur quae in Creta nascitur, comitialibus semen ex aceto. fundit illa et resinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. folia podagris in aceto decocta inponuntur. umor e cavis populi nigrae effluens verrucas papulasque ex attritu obortas tollit. populi ferunt et in foliis guttam ex qua apes propolim faciunt. gutta quoque ad quae propolis ex aqua efficax.

(33.) Ulmi et folia et cortex et rami vim habent spissandi 48 et volnera contrahendi. corticis utique interior tilia lepras sedat et folia ex aceto inlita. corticis denari pondus potum in hemina aquae frigidae alvom purgat pituitasque et aquas privatim trahit. inponitur et collectionibus lacrima et volneribus et ambustis quae decocto fovere prodest. umor 49 in folliculis arboris huius nascens cuti nitorem inducit faciemque gratiorem praestat. cauliculi foliorum primi vino decocti tumores sanant extrahuntque per fistulas. idem praestant et tiliae cortice. multi corticem conmanducatum volneribus utilissimum putant, folia trita aqua adaspersa pedum tumori. umor quoque e medulla, uti diximus, castratae arbo- 16.192 ris effluens capillum reddit capiti inlitus defluentisque continet.

(34.) Arbor tilia lenius ad eadem fere utilis est atque 50 oleaster. folia autem tantum in usu et ad infantium ulcera et in ore, et conmanducata et decocta, urinam cient, menses sistunt inlita, sanguinem pota detrahunt.

(35.) Sabucus habet alterum genus magis silvestre quod 51 Graeci chamaeacten, alii helion vocant, multo brevius. utrique decoctum in vino veteri, foliorum vel seminis vel radicis, ad cyathos binos potum stomacho inutile est, alvo detrahens aquam. refrigerat etiam inflammationem, maxume recentis ambusti et canis morsum cum polenta mollissimis foliorum inlitis. sucus cerebri collectiones privatimque membranae quae circa cerebrum est lenit infusus. acini eius infirmiores 52 quam reliqua tingunt capillum, poti acetabuli mensura urinam movent. foliorum mollissima ex oleo et sale eduntur ad pituitam bilemque detrahendam. ad omnia efficacior quae minor. radicis eius decoctae in vino duo cyathi poti hydropicos exinaniunt, volvas emolliunt, has et foliorum decocta insidentium. caules teneri mitioris sabuci in patinis cocti alvom solvont, resistunt folia et serpentium ictibus in vino pota. podagris cum sebo hircino vehementer 53 prosunt cauliculi inliti, iidem in aqua macerantur ut sparsa ea pulices necentur. foliorum decocto si locus spargatur, muscae necantur. boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora, sabuci ramo verberatur. cortex interior tritus ex vino albo potus alvom solvit.

54 (36.) Iunipirus vel ante cetera omnia excalfacit, exte-
nuat, cedro alias similis. et huius duo genera, altera maior,
altera minuta. utraque accensa serpentis fugat. semen sto-
machi, pectoris, lateris doloribus utile. inflationes algores
55 que discutit, tussis concoquit et duritias. inlitum tumores
sistit, item alvom bacis ex nigro vino potis, item ventris tu-
mores inlitis. miscetur et antidotis oxyporis, urinas ciet.
inlinitur et oculis in epiphoris. datur convolsis, ruptis, tor-
minibus, volvis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis qua-
ternis aut decoctis viginti in vino. sunt qui et perunguant
corpus e semine eius in serpentium ictus.

56 9. (37.) Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit,
sed, si prius colligatur, sanguinem reicientibus prodest.
corticis e ramis primis cinis clavom et callum aqua mixta
sanat. vitia cutis in facie emendat, magis admixto suco suo.
57 est autem hic trium generum: unum arbor ipsa exsudat cum-
mium modo, altero manat in plaga, cum floret, exciso cor-
tice trium digitorum magnitudine. hic ad expurganda quae
obstent oculis, item ad spissanda quae opus sunt ciendamque
urinam et ad omnis collectiones intus extrahendas. tertius
sucus est detruncatione ramorum a falce destillans. ex his
ergo aliquis cum rosaceo in calyce punici calfactus auribus
infunditur, folia cocta et cum cera trita inponuntur, item po-
58 dagricis. cortice et foliis in vino decoctis foveri nervos uti-
lissimum. flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. fo-
lia contrita et pota intemperantiam libidinis coercent atque
in totum auferunt usum saepius sumpta. Amerinae nigrae
semen cum spuma argenti pari pondere a balneo inlitum psi-
lotrum est.

59 (38.) Non multum a salice vitilium usu distat vitex, fo-
liorum quoque adspectu, nisi odore gratior esset. Graeci
lygon vocant, alias agnon, quoniam matronae Thesmopho-
riis Atheniensium castitatem custodientes his foliis cubitus
sibi sternunt. duo genera eius: maior in arborem salicis
modo adsurgit, minor ramosa, foliis candidioribus lanugino-
sis. prima album florem mittit cum purpureo, quae et can-
dida vocatur, nigra quae tantum purpureum. nascuntur in
60 palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem ha-

bet et dicitur febris solvere et, cum unguantur oleo admixto,
sudorem facere, sicut lassitudinem dissolvere. urinam cient
et menses. caput temptant vini modo, — nam et odor similis,
— et inflationes pellunt in inferiora, alvom sistunt, hydro-
picis et lienibus perquam utiles. lactis ubertatem faciunt, ad- 61
versantur venenis serpentium, maxume quae frigus inferunt.
minor efficacior ad serpentis, bibitur seminis drachma in
vino vel posca aut duabus foliorum tenerrimorum. et inli-
nuntur utraque adversus araneorum morsus, vel perunctis
tantum, suffitu quoque aut substratu fugant venenata. ad 62
venerem impetus inhibent, eoque maxume phalangiis adver-
santur quorum morsus genitale excitat. capitis dolorem ex
ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. semi-
nis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu,
et volvam etiam suffitu vel adpositu purgat, alvom cum pu-
leio et melle potum. vomicas et panos difficile concoquen-
tis cum farina hordeacea mollit. lichenas et lentigines cum 63
aphronitro et aceto semen sanat, et oris ulcera et eruptio-
num cum melle, testium cum butyro et foliis vitium, rhaga-
das sedis cum aqua inlitum, luxata cum sale et nitro et cera.
et semine et folio additur in malagmata nervorum et poda-
gras. semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargo
et phrenesi. virgam qui in manu habeant aut in cinctu ne-
gantur intertriginem sentire.

(39.) Ericen Graeci vocant fruticem non multum a vi- 64
tice differentem, colore rorismarini et paene folio. hoc ad-
versari serpentibus tradunt.

(40.) Genista quoque vinculi usum praestat, floris api- 65
bus gratissimi. dubito an haec sit quam Graeci auctores spar-
ton appellavere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari
docuerim, et numquid hanc designaverit Homerus, cum 19, 15
dixit navium sparta dissoluta. nondum enim fuisse Hispa-
num Africanumve spartum in usu certum est, et cum fie-
rent sutiles naves, lino tamen, non sparto umquam sutas. se-
men eius, quod Graeci eodem nomine appellant in folliculis
phaseolorum modo nascens purgat hellebori vice drachma et
dimidia pota in aquae mulsae cyathis quattuor ieiunis. rami 66
similiter frondei aceto macerati pluribus diebus et tunsi

sucum dant ischiadicis utilem cyathi unius potu. quidam ma-
rina aqua macerare malunt et infundere clystere. perungun-
tur eodem suco ischiadici addito oleo. quidam et ad strangu-
riam utuntur semine. genista tunsa cum axungia genua do-
lentia sanat.
67 (41.) Myricen iam ericam vocat Lenaeus similem sco-
pis Amerinis, sanari dicit ea carcinomata in vino decocta
tritaque cum melle inlita. — eandem esse arbitrantur quidam
tamaricen —, sed ad lienem praecipua est, si sucus eius ex-
pressus in vino bibatur. adeoque mirabilem eius antipathian
contra solum hoc viscerum faciunt, ut adfirment, si ex ea
68 alveis factis bibant, sues sine liene inveniri. et ideo homini
quoque splenico cibum potumque dant in vasis ex ea factis.
gravis autem auctor in medicina virgam ex ea defractam, ut
neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolo-
res adseveravit inpositam ita ut tunica cinctuque corpori ad-
16, 108 primeretur. volgus infelicem arborem eam appellat, ut di-
ximus, quoniam nihil ferat nec seratur umquam.
69 (42.) Corinthus et quae circa est Graecia bryan vocat
eiusque duo genera facit, silvestrem plane sterilem, alteram
mitiorem. haec fert in Aegypto Syriaque etiam abundanter
lignosum fructum maiorem galla, asperum gustu, quo me-
dici utuntur vice gallae in conpositionibus quas antheras
vocant. et lignum autem et flos et folia et cortex in eos-
70 dem usus adhibentur, quamquam remissiora. datur sangui-
nem reicientibus cortex tritus et contra profluvia feminarum,
coeliacis quoque. idem tunsus inpositusque collectiones
omnis inhibet. foliis exprimitur sucus ad haec eadem. et in
vino decocuntur, ipsa vero adiecto melle gangraenis inlinun-
tur. decoctum eorum in vino potum,** inposita cum rosaceo
71 et cera sedant. sic et epinyctidas sanant, dentium dolori au-
riumque decoctum eorum salutare est, radix ad eadem similiter.
folia hoc amplius ad ea quae serpunt inponuntur cum polenta.
semen drachmae pondere adversus phalangia et araneos bibi-
tur, cum altilium vero pingui furunculis inponitur. efficax et
72 contra serpentium ictus praeterquam aspidum. nec non morbo
regio, phthiriasi, lendibus decoctum infusum prodest abundan-
tiamque mulierum sistit. cinis arboris ad omnia eadem prodest.

aiunt, si bovis castrati urinae misceatur in potu vel in
cibo, venerem finiri. carbo ex eo genere urina ea restinctus
in umbra conditur, idem cum libeat accendere, resolvitur. magi id et ex spadonis urina fieri tradiderunt.

10. (43.) Nec virga sanguinea felicior habetur. cortex 73
eius interior cicatrices quae praesanuere aperit.

(44.) Sileris folia inlita fronti capitis dolores sedant. eiusdem semen contritum in oleo phthiriasis coercet serpentes et hunc fruticem refugiunt baculumque rustici ob id ex eo gerunt.

(45). Ligustrum si eadem arbor est quae in oriente cy- 74
pros, suos in Europa usus habet, sucus eius *in* nervos, articulos, algores, folia ubique veteri ulceri cum salis mica et oris exulcerationi prosunt, acini contra phthiriasim, item contra intertrigines vel folia. sanant et gallinaceorum pituitas acini.

(46.) Folia alni ex ferventi aqua certissimo remedio sunt tumoris.

(47.) Hederae genera viginti demonstravimus. natura 75
omnium in medicina anceps. mentem turbat et caput pur- 16, 144 sqq.
gat largius pota, nervis intus nocet, iisdem [nervis] adhibita foris prodest. eadem natura quae aceto est. omnia genera eius refrigerant. urinam cient potu, capitis dolorem sedant, praecipue cerebro continentique cerebrum membranae utiliter mollibus inpositis foliis cum aceto et rosaceo tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo. inlinuntur autem 76
fronti et decocto eorum fovetur os caputque perunguitur. lieni et pota et inlita prosunt. decocuntur et contra horrores febrium eruptionesque pituitae aut in vino teruntur. corymbi quoque poti vel inliti lienem sanant, iocinera autem inliti. trahunt et menses adpositi. sucus hederae taedia narium graveolentiamque emendat, praecipue albae sativae. idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. in- 77
funditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. cicatricibus quoque decorem facit. ad lienes efficacior albae ferro calefactus, satis est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. acini ex eadem alba terni in aceto mulso poti taenias pellunt, in qua curatione ventri quoque inposuisse eos utile

16, 147 est. hederae quam chrysocarpon appellavimus bacis aurei
coloris viginti in vini sextario tritis, ita ut terni cyathi
potentur, aquam quae cutem subierit urina educit Erasistra-
tus. eiusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo calefa-
ctosque in cortice punici instillavit dentium dolori a contra-
78 ria auri. acini qui croci sucum habent praesumpti potu a
crapula tutos praestant, item sanguinem exscreantis aut tor-
minibus laborantis. hederae nigrae candidiores corymbi
poti sterilis etiam viros faciunt. inlinitur decocta quaecum-
que in vino omnium ulcerum generi, etiamsi cacoethe sint.
79 lacrima hederae psilotrum est, phthiriasimque tollit. flos
cuiuscumque generis trium digitorum captu dysintericos et
alvom citam emendat in vino austero bis die potus. et am-
bustis inlinitur utiliter cum cera. denigrant capillum corymbi.
radicis sucus in aceto potus contra phalangia prodest. huius
80 quoque ligni vaso splenicos bibentis sanari invenio. et aci-
nos terunt, mox comburunt et ita inlinunt ambusta prius
perfusa aqua calida. sunt qui et incidant suci gratia eoque
utantur ad dentis erosos, frangique tradunt, proxumis cera
munitis ne laedantur. cummim etiam in hedera quaerunt,
quam ex aceto utilissimam dentibus promittunt.

81 (48.) Graeci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem
maiorem thymo, foliis ocimi. duo eius genera: flos masculo
rosaceus, feminae albus. ambo prosunt dysintericis et solu-
tionibus ventris in vino austero ternis digitis flore capto et
similiter bis die poto, ulceribus veteribus et ambustis cum
cera et per se oris ulceribus. sub his maxume nascitur hy-
26, 49 pocisthis, quam inter herbas dicemus.

82 (49.) Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis he-
derae, coxendicibus utilis e vino potus, item lumbis, tanta vi
acini ut sanguinem urina detrahat. item chamaecisson ap-
pellant hederam non attollentem se a terra. et haec con-
tunsa in vino acetabuli mensura lieni medetur, folia ambu-
stis cum axungia. milax quoque, qui anthophoros cognomi-
natur, similitudinem hederae habet, tenuioribus foliis. co-
ronam ex eo factam inpari foliorum numero aiunt capitis do-
83 loribus mederi. Quidam duo genera milacis dixere: alterum
inmortalitati proxumum in convallibus opacis scandentem

arborum, comantibus acinorum corymbis. contra venenata omnia efficacissimi in totum acinorum suco infantibus saepe instillato nulla postea venena nocitura. alterum genus culta amare et in his gigni, nullius effectus. illam esse milacem priorem cuius lignum ad auris sonare diximus. [16, 155]
Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per 84
arbores, geniculatam et ipsam. folia eius lepras purgant, semen alvom solvit acetabuli mensura in aquae hemina aut aqua mulsa. datur ex eadem causa et decoctum eius.

11. (50.) Harundinis genera XXVIIII demonstravimus, 85
non aliter evidentiore illa naturae vi quam continuis his [16, 156 sq.]
voluminibus tractamus, siquidem harundinis radix contrita et inposita felicis stirpem corpore extrahit, item harundinem felicis radix. et quoniam plura genera fecimus, illa quae in Iudaea Syriaque nascitur odorum unguentorumque causa urinam movet cum gramine aut api semine decocta, ciet et menstrua admota. medetur convolsis duobus obolis pota, ioci- 86
neri, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu magisque cum resina, furfuribus ulcerumque manantibus cum murra decocta. excipitur et sucus eius fitque elaterio similis. efficacissima in omni harundine quae proxuma radici, efficaciora genicula. harundo Cypria, quae donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat, item putrescentia ulcera. foliis eius ad extrahen- 87
dos aculeos utuntur, efficacibus et contra ignis sacros collectionesque omnis. volgaris harundo extractoriam vim habet et recens tunsa, non in radice tantum, multum enim et ipsam harundinem valere tradunt. medetur et luxatis et spinae doloribus radix in aceto inlita, eadem recens trita et in vino pota venerem concitat. harundinum lanugo inlita auribus optundit auditum.

(51.) Cognata in Aegypto res est harundini papyrum, 88
praecipuae utilitatis, cum inaruit, ad laxandas siccandasque fistulas et intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. charta quae fit ex eo cremata inter caustica est. cinis eius ex vino potus somnum facit, ipsa ex aqua inposita callum sanat.

(52.) Ne in Aegypto quidem nascitur hebenus, ut do- 89
cuimus, nec tractamus in medicina alienos orbis, non omit- [12, 17]

tetur tamen propter miraculum. scobem eius oculis unice mederi dicunt, lignoque ad cotem trito cum passo caliginem discuti, ex aqua vero radice albugines oculorum, item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. hebenum medici et inter erodentia adsumunt.

90 (53.) Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum, rhododaphnen vocant aut nerium. mirum folia eius quadripedum venenum esse, homini vero contra serpentis praesidium ruta addita e vino pota. pecus etiam et caprae, si aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

91 (54.) Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum pluribus modis veniat. nam et herba est silvestris, foliis myrti, cauliculis brevibus, quae taenias pellit, et frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali, cuius
92 aridis foliis ut malicorio coria perficiuntur. medici autem rhoicis utuntur ad contunsa, item coeliacos et sedis ulcera aut quae phagedaenas vocant ** trita cum melle et inlita cum aceto. decoctum eorum instillatur auribus purulentis. fit et stomatice decoctis ramis ad eadem quae ex moris, sed efficacior admixto alumine. inlinitur eadem hydropicorum tumori.

93 (55.) Rhus qui erythros appellatur semen est huius fruticis. vim habet adstringendi refrigerandique. adspergitur pro sale opsoniis alvo soluta, omnisque carnis cum silphio suaviores facit. medetur ulceribus manantibus cum melle, asperitati linguae, percussis, lividis, desquamatis eodem modo, capitis volnera ad cicatricem celerrime perducit, feminarum abundantiam sistit cibo.

94 (56.) Alia res erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanae pellesque perficiuntur. in medicina urinam ciet, morbum regium sanat ex aqua mulsa, et lichenas ex aceto inlita et ischiadicos, paralyticos, ita ut bibentes laventur cotidie. radix semenque trahunt menses, alvom sistunt et collectiones discutiunt. contra serpentis rami cum foliis inponuntur. folia et capillum inficiunt. invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiamsi adligatus spectetur tantum.

95 (57.) Distat ab eo qui alysson vocatur foliis tantum et

ramis minoribus, nomen accepit quod a cane morsos rabiem sentire non patitur ex aceto potus adalligatusque. mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari.

(58.) Tinguentibus et radicula lanas praeparat quam 96 struthion a Graecis vocari diximus. medetur morbo regio 19, 48 et ipsa decocto eius poto, item pectoris vitiis. urinam ciet, alvom solvit et volvas purgat, quamobrem aureum poterion medici vocant. ea et ex melle prodest magnifice ad tussim, orthopnoeae coclearis mensura, cum polenta vero et aceto lepras tollit. eadem cum panace et capparis radice calculos 97 frangit pellitque, panos discutit cum farina hordeacea et vino decocta. miscetur et malagmatis et collyriis claritatis causa, sternutamento utilis inter pauca, lieni quoque ac iocineri. eadem pota denari unius pondere ex aqua mulsa suspiriosos sanat. sic et pleuriticos et omnis lateris dolores. Apocyni semen ex aqua,—frutex est folio hederae, molliore tamen, et 98 minus longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore, — canes et omnis quadripedes necat in cibo datum.

(59.) * * rosmarinum est. duo genera eius: alterum 99 sterile, alterum cui et caulis et semen resinaceum, quod cachrys vocatur. foliis odor turis. radix volnera sanat viridis inposita et sedis procidentia, condylomata, haemorrhoidas, sucus et fruticis et radicis morbum regium et ea quae repurganda sunt. oculorum aciem exacuit. semen ad vetera pe- 100 ctoris vitia datur potui et ad volvas cum vino et pipere, menses adiuvat, podagris inlinitur cum aerina farina, purgat etiam lentigines et quae excalfacienda sint, aut cum sudor quaerendus, inlitum, item convolsis. auget et lacte in vino potum, item radix. ipsa herba strumis cum aceto inlinitur, ad tussim cum melle prodest.

(60.) Cachrys multa genera habet, ut diximus. sed haec 101 quae ex rore supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. 16, 30 sq. adversatur venenis et venenatis praeterquam anguibus. sudores movet, tormina discutit, lactis ubertatem facit.

(61.) Herba Sabina brathy appellata a Graecis duorum 102 generum est, altera tamarici folio similis, altera cupresso.

quare quidam Creticam cupressum dixerunt. a multis in suffitus pro ture adsumitur, in medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur. collectiones minuit et nomas conpescit, inlita ulcera purgat, partus emortuos adposita extrahit et suffita. inlinitur igni sacro et carbunculis, cum melle et vino pota regio morbo medetur. gallinacei generis pituitas fumo eius herbae sanari tradunt.

103 (62.) Similis herbae huic Sabinae est selago appellata. legitur sine ferro dextra manu per tunicam qua sinistra exuitur velut a furante, candida veste vestito pureque lautis nudis pedibus, sacro facto prius quam legatur pane vinoque. fertur in mappa nova. hanc contra perniciem omnem habendam prodidere Druidae Gallorum et contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse.

104 (63.) Iidem samolum herbam nominavere nascentem in umidis, et hanc sinistra manu legi a ieiunis contra morbos suum boumque, nec respicere legentem, neque alibi quam in canali deponere, ibi continere poturis.

105 (64.) Cummium genera diximus. in his maiores effe-
11, 64 ctus melioris cuiusque erunt. dentibus inutiles sunt, sanguinem coagulant et ideo reicientibus sanguinem prosunt, item ambustis, arteriae vitiis inutiles, urinam cient, amaritudines hebetant adstrictis ceteris. quae ex amygdala amara est spissandisque visceribus efficacior habet excalfactorias vi-
106 ris. praeponuntur prunorum autem et cerasorum ac vitium. siccant inlitae et adstringunt, ex aceto vero infantium lichenas sanant, prosunt et tussi veteri quattuor obolis in musto potis. creduntur et colorem gratiorem facere ciborumque adpetentiam, et calculosis prodesse cum passo potae. oculorum et volnerum utilitatibus maxume conveniunt.

107 12. (65.) Spinae Aegyptiae sive Arabicae laudes in odo-
12, 65 rum loco diximus, et ipsa spissat stringitque destillationes omnis et sanguinis exscreationes mensumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

108 (66.) Spinae albae semen contra scorpiones auxiliatur. corona ex ea inposita capitis dolores minuit. est huic similis quam Graeci acanthion vocant, minoribus multo foliis,

aculeatis per extremitates et araneosa lanugine obductis. ea
collecta etiam vestes quaedam bombycinis similes fiunt in
oriente. ipsa folia vel radices ad remedia opisthotoni bi-
buntur.

(67.) Et acacia est spina. fit in Aegypto alba nigraque 109
arbore, item viridi, sed longe melior e prioribus. fit et
in Galatia deterrima spinosiore arbore. Semen omnium len-
ticulae simile, minore tantum et grano et folliculo. colligi-
tur autumno, ante collectum nimio validius. spissatur sucus
ex folliculis aqua caelesti perfusis, mox in pila tunsis expri-
mitur organis, tunc densatur in sole mortariis in pastillos.
fit et foliis minus efficax. ad coria perficienda semine pro
galla utuntur. foliorum sucus et Galaticae acaciae nigerri- 110
mus inprobatur, item qui valde rufus. purpurea aut leuco-
phaea et quae facillime diluitur vi summa ad spissandum re-
frigerandumque est, oculorum medicamentis ante alia utilis.
lavantur in eos usus pastilli, ab aliis torrentur, ab aliis per-
uruntur. capillum tingunt, sanant ignem sacrum, ulcera
quae serpunt et umida vitia corporis, collectiones, articulos
contusos, perniones, pterygia. abundantiam mensum in fe-
minis sistunt volvamque et sedem procidentis, item oculos,
oris ulcera et genitalium.

13. (68.) Volgaris quoque haec spina ex qua aenae 111
fulloniae inplentur radicis usus habet. per Hispanias quidem
multi et inter odores et ad unguenta utuntur illa aspalathum
vocantes. est sine dubio hoc nomine spina silvestris in
oriente, ut diximus, candida, magnitudine arboris iustae, 12, 110
(69.) sed et frutex humilior, aeque spinosus, in Nisyro et 112
Rhodiorum insulis, quem alii erysisceptrum, alii adipsa-
theon, Syri diaxylon vocant. optumus qui minume ferula-
ceus, rubens aut in purpuram vergens detracto cortice. na-
scitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. quam vim 113
haberet caelesti arcu in eum innixo diximus. sanat taetra 12, 110
oris ulcera et ozaenas, genitalia exulcerata aut carbunculan-
tia, item rhagadia, inflationes potu discutit et strangurias.
cortex sanguinem reddentibus medetur. decoctum eius alvom
sistit. similia praestare silvestrem quoque putant.

(70.) Spina est appendix appellata, quoniam bacae qu- 114

niceo colore in ea appendices vocantur. hae crudae per se et aridae decoctae in vino alvom citam ac tormina conpescunt. Pyracanthae bacae contra serpentium ictus bibuntur.

115 (71.) Paliurus quoque spinae genus est. semen eius Afri zuram vocant, contra scorpiones efficacissimum, item calculosis et tussi. folia adstrictoriam vim habent. radix discutit panos, collectiones, vomicas, urinas trahit pota. decoctum eius in vino alvom sistit, serpentibus adversatur. radix praecipue datur in vino.

116 (72.) Agrifolia contunsa addito sale articulorum morbis prosunt, bacae purgationi feminarum, coeliacis, dysintericis, cholericis. in vino potae sistunt alvom. radix decocta et inlita extrahit infixa corpori, utilissima et luxatis tumoribusque. Aquifolia arbor in domo aut villa sata veneficia arcet. flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit, item baculum ex ea factum in quodvis animal emissum, etiamsi citra ciderit defectu mittentis, ipsum per se recubitu propius adlabi, tam praecipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris fumus necat muris.

117 (73.) Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque et mora his, hoc est vel hominibus cibos, dedit. vim habent siccandi, adstringendi, gingivis, tonsillis, genitalibus adcommodatissimi. adversantur serpentium sceleratissimis, haemorrhoidi et presteri, flos aut mora scorpionibus, volnera sine collectionum periculo iungunt, urinas eorum cau-
118 les cient. eorum teneri tunduntur exprimiturque sucus, mox sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris oculorumque, sanguinem exscreantis, anginas, volvas, sedes, coeliacos intellegitur potus aut inlitus. oris quidem vitiis etiam folia conmanducata prosunt, et ulceribus manantibus aut quibuscumque in capite inlinuntur. cardiacis vel sic per se inponuntur a mamma sinistra, item stomacho in
119 doloribus oculisque procidentibus. instillatur sucus eorum et auribus. sanat condylomata cum rosaceo cerato. cauliculorum ex vino decoctum uvae praesentaneum remedium est. iidem per se in cibo sumpti cymae modo aut decocti in vino austero labantis dentis firmant. alvom sistunt et profluvia sanguinis, dysintericis prosunt. siccantur in umbra, ut cinis

crematorum uvam reprimat. folia quoque arefacta et con-
tunsa iumentorum ulceribus utilia traduntur. mora quae in 120
his nascuntur vel efficaciorem stomaticen praebuerint quam
sativa morus. eadem conpositione vel cum hypocisthide tan-
tum et melle bibuntur in cholera et a cardiacis et contra ara-
neos. inter medicamenta quae styptica vocant nihil efficacius
rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partis,
ut conluantur eo oris ulcera et sedis foveanturque, tanta vis
est ut spongeae ipsae lapidescant.

(74.) Alterum genus rubi in quo rosa nascitur gignit 121
pilulam castaneae similem, calculosis praecipuo remedio. alia
est cynorrhoda quam proxumo dicemus volumine. 14. Cy- 25, 17 sq.
nosbaton alii cynapanxin, alii neurospaston vocant. folium ha-
bet vestigio hominis simile. fert et uvam nigram, in cuius
acino nervom habet, unde neurospastos dicitur, tota alia quam
cappari quod medici cynosbaton appellaverunt. huius thyr-
sus ad remedia splenis et inflationes conditus ex aceto man-
ditur. nervus eius cum mastiche Chia conmanducatus os
purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat, 122
mora capillum tingunt cum omphacino oleo. flos mori messe
colligitur. candidus pleuriticis praecipuus ex vino potus,
item coeliacis. radix ad tertias decocta alvom sistit et san-
guinem, item dentis conlutos decocto. eodem suco foventur
sedis atque genitalium ulcera. cinis e radice reprimit uvam.

(75.) Idaeus rubus appellatus est, quoniam in Ida non 123
alius nascitur. est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis
innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. huius flos
cum melle epiphoris inlinitur et ignibus sacris, stomachicis-
que ex aqua bibendus datur, cetera eadem praestat quae su-
pra dicta.

(76.) Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Grae- 124
cis candidior, fruticosior et ramos spargens rectis aculeis, non
ut ceteri aduncis, foliis maioribus. alterum genus eius sil-
vestre, nigrius et quadamtenus rubens, fert veluti follicu-
los. huius radice decocta in aqua fit medicamentum quod vo-
catur Lycium. semen secundas trahit. alter ille candidior ad-
stringit magis, refrigerat, collectionibus et volneribus ad-

commodatior. folia utriusque et cruda et decocta inlinuntur
cum oleo.
125 (77.) Lycium praestantius spina fieri tradunt quam et
pyxacanthon Chironiam vocant, qualem in Indicis arbori-
12, 31 bus diximus, quoniam longe praestantissimum existimatur
Indicum. cocuntur in aqua tunsi rami radicesque summae
amaritudinis aereo vase per triduum, iterumque exempto
ligno, donec mellis crassitudo fiat. adulteratur amaris sucis,
126 etiam amurca et felle bubulo. spuma eius ac flos quidam
oculorum medicamentis adduntur. reliquo suco faciem pur-
gat et psoras sanat, erosos angulos oculorum veteresque flu-
ctiones, auris purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sangui-
nis exscreationes fabae magnitudine devoratum aut, si ex
volneribus fluat, inlitum, rhagadas, genitalium ulcera, attri-
tus, ulcera recentia et serpentia ac putrescentia, in naribus
clavos, suppurationes. bibitur et mulieribus in lacte
127 contra profluvia. Indici differentia glaebis extrinsecus ni-
gris, intus rufis, cum fregeris, cito nigrescentibus. adstrin-
git vehementer cum amaritudine, ad eadem omnia utile est,
sed praecipue ad genitalia.
128 (78.) Sunt qui et sarcocollam spinae lacrimam putent,
pollini turis similem, cum quadam acrimonia dulcem, cum-
minosam. cum vino tunsa sistit fluctiones, inlinitur infanti
bus maxume. vetustate et haec nigrescit, melior quo can
didior.
129 (79.) Unum etiamnum arborum medicinis debetur no-
bile medicamentum quod oporicen vocant. fit ad dysinteri-
cos stomachique vitia in congio musti albi lento vapore de-
coctis cotoneis quinque cum suis seminibus, punicis totidem,
sorborum sextario, et pari mensura eius quod rhun Syria-
cam vocant, croci semuncia. coquitur usque ad crassitudi-
nem mellis.

(80.) His subtexemus ea quae Graeci communicatione
nominum in ambiguo fecere anne arborum essent.
130 15. Chamaedrys herba est quae Latine trixago dicitur.
aliqui eam chamaeropem, alii Teucriam appellavere. folia
habet magnitudine mentae, colore et divisura quercus. alii
serratam et ab ea serram inventam esse dixerunt, flore paene

purpureo. capitur praegnas suco in petrosis, adversus serpentium venena potu inlituque efficacissima, item stomacho, tussi vetustae, pituitae in gula cohaerescenti, ruptis, convolsis, lateris doloribus. lienem consumit, urinam et menses 131 ciet, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquae decoctis usque ad tertias. faciunt et pastillos terentes eam ex aqua ad supra dicta. sanat et vomicas et vetera ulcera, vel sordida cum melle. fit et vinum ex ea pectoris vitiis. foliorum sucus cum oleo caliginem oculorum discutit, ad splenem ex aceto sumitur, excalfacit perunctione.

(81.) Chamaedaphne unico ramulo est, cubitali ferme, 132 folia tenuiora lauri folio, semen rubens adnexum foliis. inlinitur capitis doloribus recens, ardores refrigerat, ad tormina cum vino bibitur. menses sucus eius et urinam ciet potu partusque difficilis in lana adpositus.

(82.) Chamelaea similitudinem foliorum oleae habet. 133 sunt autem amara, odorata, in petrosis palmum altitudine non excedente. alvom purgat, detrahit pituitam, bilem foliis in duabus absinthi partibus decoctis, suco eo cum melle poto. foliis inpositis et ulcera purgantur. aiunt, si quis ante solis ortum eam capiat dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium, quoquo modo vero collectam iumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

(83.) Chamaesyce lentis folia habet nihil se attollentia 134 in aridis petrosis, claritati oculorum et contra subfusiones utilissimum * * et cicatrices, caligines, nubeculas inunctus. volvae dolores sedat adposita in linteolo. tollit et verrucas omnium generum inlita. prodest et orthopnoicis.

(84.) Chamaecissos spicata est tritici modo, ramulis 135 quinis fere, foliosa, cum floret, existimari potest alba viola radice tenui. bibunt ischiadici folia tribus obolis in vini cyathis duobus VII diebus, admodum amara potione.

(85.) Chamaeleucen apud nos farfarum sive farfugium vocant. nascitur secundum fluvios, folio populi, sed ampliore. radix eius inponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infundibulum inbibitur inveteratae tussi.

(86.) Chamaepeuce laricis folio similis lumborum et spi- 136

nae doloribus propria est. Chamaecyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumque pollet. Ampeloprasos in vinetis nascitur; foliis porri, ructu gravis, contra serpentium ictus efficax. urinam et menses ciet, eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum inpositumque. datur et a partu mulieribus et contra canis morsus. ea quoque quae stachys vocatur porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque et odoris iucundi colorisque in luteum inclinati. pellit menstrua.

137 (87.) Clinopodium alii cleopiceton, alii zopyrontion, alii ocimoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine, in petrosis, orbiculato foliorum ambitu, speciem lecti pedum praebentem. bibitur ad convolsa, rupta, strangurias, serpentium ictus item decocta et sucus.

138 (88.) Nunc subtexemus herbas mirabilis quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem capitis paenularum, iacentem in arvis, Graeci clematidem, egregii effectus ad sistendam alvom in vino austero. item sanguinem sistit tritus oxymelitis aut aquae calidae cyathis quinque denari unius pondere, sic et ad secundas mulierum efficax.

139 (89.) Sed Graeci clematidas et alias habent, unam quam aliqui aetiten vocant, alii laginen, nonnulli tenuem scammoniam. ramos habet bipedalis, foliosos, non dissimilis scammoniae, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. invenitur in vineis arvisque. estur ut olus cum oleo ac sale, alvom ciet. eadem dysintericis cum lini semine ex vino austero
140 sorbetur. folia epiphoris inponuntur cum polenta supposito udo linteolo. strumas inposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. item haemorrhoida cum oleo viridi, phthisicos iuvant cum melle. lactis quoque ubertatem faciunt in cibis, et infantibus inlita capillum alunt, ex aceto edentium venerem stimulant.

141 (90.) Est alia clematis Aegyptia cognomine, quae ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur; folio lauri, longa tenuisque, adversus serpentis et privatim aspidas ex aceto pota efficax

16. (91.) Aegyptus hanc maxume gignit, quae et aron, 142
de qua inter bulbos diximus, magnae cum dracontio litis. 19, 96
quidam enim eandem esse dixere. Glaucias satu discrevit,
dracontium silvestrem arum pronuntiando. aliqui radicem
arum appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium,
si modo hic est qui apud nos dracunculus vocatur. namque
aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multo-
que maiorem et qua manus inpleatur, dracunculus subrutilam
et draconis convoluti modo, unde et nomen.

(92.) Et qui ipsis [Graeci] inmensam posuere differen- 143
tiam semen dracunculi fervens mordaxque tradendo, tantum-
que ei virus ut olfactum gravidis abortum inferret, aron mi
ris laudibus tulere primum in cibis feminam praeferentes,
quoniam mas durior esset et in coquendo lentior. pectoris
vitia purgare, aridum in potionem inspersum aut ecligmate uri-
nam et menses ciere. sic et in oxymelite potum stomacho 144
interaneisque exulceratis ex lacte ovillo bibendum, ad tus-
sim in cinere coctum dedere ex oleo. alii coxere in lacte
ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum inposuere, item
suggillatis, tonsillis. ex oleo haemorrhoidum vitio infudit 145
Cleophantus, lentigines ex melle inlinens. laudavit et pro
antidoto contra venena, pleuriticis, peripleumonicis quo
tussientibus modo. semen intritum cum oleo aut rosaceo in-
funditur aurium dolori. Dieuches tussientibus, suspiriosis
et orthopnoicis et pura exscreantibus farinae permixtum
pane cocto dedit. Diodotus phthisicis e melle ecligmate et
pulmonis vitiis, ossibus etiam fractis inposuit. partus omnium 146
animalium extrahit naturae circumlitum. sucus radicis cum
melle Attico oculorum caligines, stomachi vitia discutit, tus-
sim decocti ius cum melle. ulcera omnium generum, sive
phagedaenae sint sive carcinomata, sive serpant, sive po-
lypi in naribus, sucus mire sanat. folia ambustis prosunt 147
ex vino et oleo cocta. alvom inaniunt ex sale et aceto sum-
pta, et luxatis cum melle cocta prosunt, item articulis poda-
gricis cum sale recentia vel sicca. Hippocrates utralibet ad
collectiones cum melle inposuit. ad menses trahendos semi-
nis vel radicis drachmae duae in vini cyathis duobus suffi-
ciunt. eadem potio, si a partu non purgentur, et secundas

148 trahit. Hippocrates et radicem ipsam adposuit. dicunt et in pestilentia salutarem esse in cibis. ebrietatem discutit. serpentis nidore, cum crematur, privatim aspidas fugat aut inebriat ita ut torpentes inveniantur. perunctos quoque aro e laureo oleo fugiunt. ideo et contra ictus dari in vino nigro putant utile. in foliis ari caseus optume servari traditur.

149 (93.) Dracunculus quem dixi hordeo maturescente ef-
142 foditur luna crescente. omnino habentem serpentes fugiunt. adeo percussis prodesse potum aiunt, maiore vi in menses, si ferro non attingatur. sucus eius et aurium dolori prod-
150 est. id autem quod Graeci dracontion vocant triplici effigie demonstratum mihi est, foliis betae, non sine thyrso, flore purpureo, hoc est simile aro. alii radice longa veluti signata articulosaque monstravere, tribus omnino cauliculis, folia decoqui ex aceto contra serpentium ictus iubentes. tertia demonstratio fuit folio maiore quam cornus, radicis harundineae, totidem, ut adfirmabant, geniculatae nodis quot haberet annos, totidemque esse folia. hi ex vino vel aqua contra serpentis dabant.

151 (94.) Est et aris quae in eadem Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis et utique radice, quae tamen olivae grandis magnitudinem inpleat, alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. medetur utraque ulceribus manantibus, item combustis ac fistulis collyrio inmisso. nomas sistunt decoctarum in aqua et postea tritarum rosaceo addito, sed unum miraculum ingens contacto genitali cuiusque feminini sexus animal in perniciem agi.

152 (95.) Myriophyllon, quod nostri milifolium vocant, caulis est tener, similis feniculi, plurumis foliis, unde et nomen accepit. nascitur in palustribus, magnifici usus ad volnera cum aceto. bibitur ad difficultates urinae et vesicae aut suspiria praecipitatisque ex alto. eadem efficacissima ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem a lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad volnera, boum nervos abscisos vomere solidari ea rursusque iungi addita axungia adfirmans

(96.) Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi 153
altitudine, laudatissima in Creta. contra tormina, strangu-
riam, laterum praecordiorumque dolores bibuntur rami eius
quini senive.

(97.) Myrrhis, quam alii myrrhizan, alii myrrhan vo- 154
cant, simillima est cicutae caule foliisque et flore, minor
tantum et exilior, cibo non insuavis. ciet menstrua et par-
tus cum vino. aiunt eandem potam in pestilentia salutarem
esse. subvenit et phthisicis in sorbitione data. aviditatem
cibi facit, phalangiorum morsus restinguit. ulcera quoque
in facie aut capite sucus eius in aqua triduo maceratae
sanat.

(98.) Oenobreches folia lentis habet, longiora paulo, 155
florem rubentem, radicem exiguam et gracilem. nascitur
circa fontis. siccata in farinae modum et inspersa vino albo
strangurias finit, alvom sistit. sucus eius peruntis cum oleo
sudores movet.

17. (99.) In promisso herbarum mirabilium occurrit 156
aliqua dicere et de Magicis. quae enim mirabiliores? primi
eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democri-
tus, consectati Magos. Coracesia et calicia Pythagoras aquam
glaciari tradit, quarum mentionem apud alios non reperio,
nec apud eum alia de his.

(100.) Idem Minyada appellat et nomine alio Corinthiam, 157
cuius decocto in aqua suco protinus sanari ictus serpentium,
si foveantur, dicit. eandem effusam in herbam qui vestigio
contigerint aut forte respersos insanabili leto perire, mon-
strifica prorsus natura veneni praeterquam contra venena.

(101.) Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba 158
cuius radix e longinquo concipiat ignis ut naphtha, de
qua in terrae miraculis diximus. idem tradit, qui morbi hu- 2, 235
mano corpori inciderint florente brassica, quamvis sanatos
admonitionem eorum sentire, **, quotiens florente acciderint
aut frumento aut cicuta aut viola similem conditionem habere.
nec me fallit hoc volumen eius a quibusdam Cleemporo me- 159
dico adscribi, vero Pythagorae pertinax fama antiquitasque
vindicant. et id ipsum auctoritatem voluminum adfert, si
quis alius curae suae opus illo viro dignum iudicavit, quod

fecisse Cleemporum, cum alia suo et nomine ederet, quis
credat?
160 (102.) Democriti certe chirocmeta esse constat. at in
his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus quanto
portentosiora tradit! aglaophotim herbam, quae admiratione
hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in mar-
moribus Arabiae nascentem Persico latere, qua de causa et
marmaritim vocari. hac Magos uti, cum velint deos evo-
161 care. Achaemenida colore electri sine folio nasci in Tra-
dastilis Indiae, cuius radice in pastillos digesta in dieque
pota in vino noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia
per varias numinum imaginationes, eandem hippophobada
162 appellat, quoniam equae praecipue caveant eam. Theobro-
tion XXX schoenis a Choaspe nasci, pavonum picturis si-
milem, odore eximio. hanc autem a regibus Persarum com-
edi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilita-
tem mentis, eandem semnion a potentiae maiestate appel-
lari. Aliam deinde adamantida Armeniae Cappadociaeque
alumnam. hac admota leones resupinari cum hiatu lasso. no-
minis causam esse quod conteri nequeat. Arianida in Aria-
nis gigni igneam colore, colligi, cum sol in leone sit. hu-
163 ius tactu peruncta oleo ligna accendi. Theronarca in Cap-
padocia et Mysia nascente omnis feras torpescere nec nisi
hyaenae urina adspersa recreari, Aethiopida in Meroe nasci,
ob id et Meroida appellari, folio lactucae, hydropicis utilis-
simam e mulso potam. ophiusam in Elephantine eiusdem Ae-
thiopiae, lividam difficilemque adspectu, qua pota terrorem
minasque serpentium obversari ita ut mortem sibi eo metu
consciscant, ob id cogi sacrilegos illam bibere, adversari
164 autem ei palmeum vinum. Thalassaeglen circa Indum amnem
inveniri, quae ob id nomine alio potamaugis appellatur, hac
pota lymphari homines obversantibus miraculis. Theange-
lida in Libano Syriae, Dicte Cretae montibus et Babylone
et Susis Persidis nasci, qua pota Magi divinent, gelotophyl-
lida in Bactris et circa Borysthenen. haec si bibatur cum
murra et vino, varias obversari species ridendique finem
non fieri nisi potis nucleis pineae nucis cum pipere et melle
165 in vino palmeo. Hestiaterida a convictu neminari in Per-

side, quoniam hilarentur illa, eandem protomediam, quia primatum apud reges optineat, casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum aliis ullis herbis, eandem Dionysonymphadem, quoniam vino mire conveniat. Helianthes vocat in Themiscyrena regione et Ciliciae montibus maritimis, folio myrti. hac cum adipe leonino decocta, addito croco et palmeo vino, perungui Magos et Persarum reges ut fiat corpus adspectu iucundum, ideo eandem heliocallida nominari. Hermesias ab eodem vocatur ad liberos generandos 166 pulchros bonosque non herba sed conpositio e nucleis pineae nucis tritis cum melle, murra, croco, vino palmeo, postea admixto theombrotio et lacte, bibere generaturos iubet et a conceptu, puerperas partum nutrientis, ita fieri excellentis animi et formae bonis. atque harum omnium Magica quoque vocabula ponit. Adiecit his Apollodorus ad- 167 sectator eius herbam aeschynomenen, quoniam adpropinquante manu folia contraheret, aliam crocida, cuius tactu phalangia morerentur, Cratevas onothurim, cuius adspersu e vino feritas omnium animalium mitigaretur, anacampserotem celeber arte grammatica paulo ante, cuius omnino tactu redirent amores vel cum odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia Magorum in herbis alia de his aptiore dicturis loco.

18. (103.) Eriphiam multi prodidere. scarabaeum haec in 168 avena habet sursum deorsum decurrentem cum sono haedi, unde et nomen accepit. hac ad vocem nihil praestantius esse tradunt.

(104.) Herba lanaria ovibus ieiunis data lactis abundantiam facit. aeque nota lactoris volgo est, plena lactis quod degustatum vomitiones concitat. eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi quam militarem vocant, quoniam volnus ferro factum nullum non intra dies quinque sanat ex oleo inposita.

(105.) Celebratur autem et a Graecis stratiotes, sed 169 ea in Aegypto tantum et inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. refrigerat mire et volnera sanat ex aceto inlita, item ignis sacros et suppurationes. sanguinem quoque qui defluit a renibus pota cum ture masculo mirifice sistit.

170 19. (106.) Herba in capite statuae nata collecta in vestis alicuius pannum et inligata in lino rufo capitis dolores adposita confestim sedare traditur.

(107.) Herba quaecumque e rivis aut fluminibus ante solis ortum collecta ita ut nemo colligentem videat adalligata laevo bracchio ita ut aeger quid sit illud ignoret tertianas arcere traditur.

(108.) Lingua herba nascitur circa fontis. radix eius combusta et trita cum adipe suis — adiciunt ut nigra sit et sterilis — alopecias emendat unguentium in sole.

171 (109.) Cribro in limite abiecto herbae intus exstantes decerptae adalligataeque gravidis partus adcelerant.

(110.) Herba quae gignitur super fimeta ruris contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota.

(111.) Herba iuxta quam canes urinam fundunt evolsa ne ferro attingatur luxatis celerrime medetur.

172 (112.) Rumpotinum arborem demonstravimns inter ar-
14, 12 busta. iuxta hanc viduam vite nascitur herba quam Galli rodarum vocant. caulem habet virgae ficulneae modo geniculatum, folia urticae in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, praecipua contra tumores fervoresque et collectiones cum axungia vetere tunsa ita ut ferro non attingatur. qui perunctus est despuit ad suam dextram terna. efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perunguant dextrorsus.

173 (113.) Herba inpia vocatur incana, rorismarini adspectu, thyrsi in modum vestita atque capitata. inde alii ramuli exsurgunt sua capitula gerentes, ob id inpiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existima-
174 vere. haec inter duos lapides trita fervet praecipuo adversus anginas suco, lacte et vino admixto. mirum traditur numquam eo morbo temptari qui gustaverint. itaque et subus dari, quaeque medicamentum id noluerint haurire eo morbo interemi. sunt qui avium nidis inseri aliquid ex ea putent atque ita non strangulari pullos avidius devorantis.

175 (114.) Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum cuius radix cum malva tunsa omnia corpori infixa extrahit.

(115.) Veterno liberat quae exedum vocatur. Notia
herba coriariorum officinis familiaris est aliis aliisve nomi-
nibus, efficacissimamque adversus scorpiones esse potam e
vino aut posca reperio.

(116.) Philanthropon herbam Graeci appellant nasute, 176
quoniam vestibus adhaerescat. ex hac corona inposita capi-
tis dolores sedat. nam quae canaria appellatur lappa, cum
plantagine et milifolio trita ex vino carcinomata sanat, ter-
nis diebus soluta. medetur et subus effossa sine ferro addita
in conluviem poturis vel ex lacte ac vino. quidam adiciunt
effodientem dicere oportere: haec est herba argemon
quam Minerva reperit subus remedium quae de illa gusta-
verint.

(117.) Tordylon alii semen silis esse dixerunt, alii her- 177
bam per se, quam et syreon vocaverunt. neque aliud de ea
proditum invenio quam in montibus nasci, combustam potu
ciere menses et pectoris exscreationes, efficaciore etiamnum
radice, suco eius ternis obolis hausto renis sanari, addi ra-
dicem eius et in malagmata.

(118.) Gramen ipsum inter herbas volgatissimum geni- 178
culatis serpit internodiis crebroque ab his et ex cacumine
novas radices spargit. folia eius in reliquo orbe in exilita-
tem fastigantur, in Parnaso tantum hederacea specie densius
quam usquam fruticant, flore odorato candidoque. iumentis
herba non alia gratior, sive viridis sive in feno siccata, cum
detur adspersa aqua, sucumque eius in Parnaso excipi tra- 179
dunt propter ubertatem. dulcis hic est. in vicem eius in re-
liqua parte terrarum succedit decoctum ad volnera conglu-
tinanda, quod et ipsa herba tunsa praestat tueturque ab in-
flammationibus plagas. adicitur decocto vinum ac mel, ab
aliquis et turis, piperis, murrae tertiae portiones, rursus-
que coquitur in aereo vase ad dentium dolores, epiphoras.
radix decocta in vino torminibus medetur et urinae difficul- 180
tatibus ulceribusque vesicae, calculos frangit. semen vehe-
mentius urinam inpellit, alvom vomitionesque sistit. priva-
tim autem draconum morsibus auxiliatur. sunt qui genicula
novem vel unius vel e duabus tribusve herbis ad hunc arti-
culorum numerum involvi lana sucida nigra iubeant ad re-

181 media strumae panorumve. ieiunum esse debere qui colli-
gat, ita ire in domum absentis cui medeatur supervenienti-
que ter dicere *se* ieiuno ieiunum medicamentum dare atque
ita adalligare triduoque id facere. quod e graminum genere
septem internodia habet efficacissime capiti contra dolores
adalligatur. quidam propter vesicae cruciatus decoctum ex
vino gramen ad dimidias a balineis bibi iubent.
182 (119.) Sunt qui et aculeatum gramen vocent trium ge-
nerum. cum in cacumine aculei sunt plurumum quini, dacty-
lon appellant. hos convolutos naribus inserunt extrahuntque
sanguinis ciendi gratia. altero, quod est aizoo simile, ad
paronychia et pterygia unguium et, cum caro unguibus in-
crevit, utuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia
183 digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nasci-
tur in parietinis aut tegulis. huic caustica vis est. sistit ul-
cera quae serpunt. gramen capiti circumdatum sanguinis e
naribus fluctiones sistit. camelos necare traditur in Babylo-
nis regione id quod iuxta vias nascitur.
184 (120.) Nec feno Graeco minor auctoritas, quod telin
vocant, alii carphos, aliqui buceras, alii aegoceras, quo-
niam corniculis semen est simile, nos siliciam. quomodo se-
18,140 reretur docuimus suo loco. vis eius siccare, mollire, dis-
solvere. sucus decocti feminarum pluribus malis subvenit,
sive duritia sive tumor sive contractio sit volvae, foventur,
185 insidunt, infusum quoque prodest. furfures in facie exte-
nuat. spleni addito nitro decoctum et inpositum medetur,
item ex aceto. sic et iocineri decoctum. Diocles difficile
parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in
novem cyathis sapae ut tertias partis biberent, dein ca-
lida lavarentur, et in balineo sudantibus dimidium ex relicto
iterum dedit, mox a balineo relicum, pro summo auxilio.
186 farinam feni Graeci cum hordeo aut lini semine decoctam
aqua mulsa contra volvae cruciatus obiecit idem inposuitque
imo ventri. lepras, lentigines sulpuris pari portione mixta
farinae curavit, nitro ante praeparata cute, saepius die in-
linens perunguique prohibens. Theodorus feno miscuit quar-
187 tam partem purgati nasturti acerrimo aceto ad lepras. Da-
mion semen feni acetabuli dimidii mensura cum sapae et

aquae novem cyathis ad menses ciendos dedit potu, nec dubitatur quin decoctum eius utilissimum sit volvis interaneisque exulceratis, sicuti semen articulis atque praecordiis. si vero cum malva decoquatur postea addito mulso, potus ante cetera volvis interaneisque laudatur, quippe cum vapor quoque decocti plurumum prosit, alarumque etiam graveolentiam decoctum feni emendat. farina porrigines capitis furfuresque cum vino et nitro celeriter tollit. in hydromelite autem 188
decocta addita axungia genitalibus medetur, item pano, parotidi, podagrae, chiragrae, articulis carnibusque quae recedunt ab ossibus, aceto vero subacta luxatis. inlinitur et lieni decocta in aceto et melle tantum. carcinomata subacta ex vino purgat, mox addito melle persanat. sumitur et sorbitio e farina ad pectus exulceratum longamque tussim. diu decoquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXV.

Cap. 1. (Sect. 1.) Ipsa quae nunc dicetur herbarum cla- 1
ritas, medicinae tantum gignente eas tellure, in admirationem curae priscorum diligentiaeque animum agit. nihil ergo intemptatum inexpertumque illis fuit, nihil deinde occultatum quodque non prodesse posteris vellent. at nos elaborata iis abscondere atque supprimere cupimus et fraudare vitam etiam alienis bonis. ita certe recondunt qui pauca ali- 2
qua novere invidentes aliis, et neminem docere in auctoritatem scientiae est. tantum ab excogitandis novis ac iu-

vanda vita mores absunt, summumque opus ingeniorum diu
iam hoc fuit ut intra unumquemque recte facta veterum per-
irent. at, Hercules, singula quosdam inventa deorum nu-
mero addidere, omnium utique vitam clariorem fecere cogno-
minibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente.
3 non aeque haec cura eorum mira est in his quae satu blan-
diuntur aut cibo invitant, culmina quoque montium invia et
solitudiues abditas omnisqne terrae fibras scrutati invenere
quid quaeque radix polleret, ad quos usus herbarum fila per-
tinerent, etiam quadripedum pabulo intacta ad salutis usus
vertentes.

4 2. (2.) Minus hoc quam par erat nostri celebravere
omnium utilitatium et virtutum rapacissimi, primusque et diu
solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister,
paucis dumtaxat attigit, boum etiam medicina non omissa.
post eum unus inlustrium temptavit C. Valgius eruditione
spectatus inperfecto volumine ad divom Augustum, inchoata
etiam praefatione religiosa ut omnibus malis humanis illius
potissimum principis semper mederetur maiestas.

5 (3.) Antea condiderat solus apud nos, quod equidem in-
veniam, Pompeius Lenaeus Magni libertus, quo primum tem-
pore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo adverto.
namque Mithridates, maxumus sua aetate regum quem de-
bellavit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissi-
mus vitae fuisse argumentis praeterquam fama intellegitur.
uni ei excogitatum cotidie venenum bibere praesumptis re-
6 mediis ut consuetudine ipsa innoxium fieret. primo inventa
genera antidoti ex quibus unum etiam nomen eius retinet.
illius inventum sanguinem anatum Ponticarum miscere anti-
dotis, quoniam veneno viverent. ad illum Asclepiadis me-
dendi arte clari volumina conposita exstant, cum sollicitatus
ex urbe Roma praecepta pro se mitteret. illum solum mor-
talium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de
subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appella-
7 tum ab eo annis LVI quibus regnavit. is ergo reliqua in
ingeni magnitudine medicinae peculiariter curiosus et ab
omnibus subiectis, qui fuere magna pars terrarum, singula
exquirens scrinium commentationum harum et exemplaria ef-

fectusque in arcanis suis reliquit, Pompeius autem omni
regia praeda potitus transferre ea sermone nostro libertum
suum Lenaeum grammaticae artis iussit, vitaeque ita profuit
non minus quam reipublicae victoria illa.

(4.) Praeter hos Graeci auctores prodidere quos suis 8
locis diximus, ex his Cratevas, Dionysius, Metrodorus ra-
tione blandissima sed qua nihil paene aliud quam difficultas
rei intellegatur. pinxere namque effigies herbarum atque ita
subscripsere effectus. verum et pictura fallax est coloribus,
tam numerosis praesertim in aemulationem naturae, multum-
que degenerat transcribentium fors varia. praeterea parum
est singulas earum aetates pingi, cum quadripertitis varie-
tatibus anni faciem mutent.

(5.) Quare ceteri sermone eas tradidere, aliqui ne effi- 9
gie quidem indicata et nudis plerumque nominibus defuncti,
quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare quae-
rere volentibus. nec est difficilis cognitio, nobis certe, ex-
ceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scien-
tia Antoni Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte
nostro aevo, visendo hortulo eius in quo plurumas alebat
centesimum annum aetatis excedens, nullum corporis malum
expertus, ac ne aetate quidem memoria aut vigore concus-
sis. neque aliud mirata magis antiquitas reperietur. inventa 10
iampridem ratio est praenuntians horas, non modo dies ac
noctis, solis lunaeque defectuum. durat tamen tradita per-
suasio in magna parte volgi veneficiis et herbis id cogi eam-
que unam feminarum scientiam praevalere. certe quid non
repleverunt fabulis Colchis Media aliaeque, in primis Itala
Circe dis etiam adscripta? unde arbitror natum ut Aeschy- 11
lus e vetustissimis in poetica refertam Italiam herbarum po-
tentia proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno
argumento etiamnunc durante in Marsis a filio eius orta
gente, quoniam esse domitores serpentium constat. Home-
rus quidem primus doctrinarum et antiquitatis parens, mul-
tus alias in admiratione Circae, gloriam herbarum Aegypto
tribuit, cum etiam tum quae rigatur Aegyptus illa non esset,
postea fluminis limo invecta. herbas certe Aegyptias ab re- 12
gis uxore traditas Helenae suae plurumas narrat ac nobile

illud nepenthes oblivionem tristitiae veniamque adferens et
ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. primus
autem omnium quos memoria novit Orpheus de herbis cu-
riosius aliqua prodidit, post eum Musaeus et Hesiodus po-
21, 44. 145. lium herbam in quantum mirati sint diximus, Orpheus et
13 Hesiodus suffitiones conmendavere. Homerus et alias no-
minatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. ab eo
Pythagoras clarus sapientia primus volumen de effectu ea-
rum conposuit, Apollini, Aesculapio et in totum dis inmor-
talibus inventione et origine adsignata, conposuit et Demo-
critus, ambo peragratis Persidis, Arabiae, Aethiopiae, Ae-
gypti Magis, adeoque ad haec attonita antiquitas fuit ut ad-
14 firmaverit etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum au-
ctor in prima earum tradidit occisum draconis catulum revo-
catum ad vitam a parente herba quam balim nominat, eadem-
que Thylonem quem draco occiderat restitutum saluti. et
Iuba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit.
dixit Democritus, credidit Theophrastus esse herbam cuius
10, 40 contactu inlatae ab alite quam retulimus exsiliret cuneus
a pastoribus arbori adactus, quae etiamsi fide carent, admi-
rationem tamen inplent coguntque confiteri multum esse quod
15 vero supersit. inde et plerosque ita video existimare nihil
non herbarum vi effici posse, sed plurumarum viris esse in-
cognitas, quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina,
a quo ferunt dictum quasdam fortassis etiam calcatas prod-
esse. observatum certe est inflammari volnera ac morbos
superventu eorum qui pedibus iter confecerunt.
16 (6.) Haec erat antiqua medicina quae tota migrabat in
Graeciae linguas, sed quare non plures noscantur causa est
quod eas agrestes litterarumque ignari experiuntur, ut qui
soli inter illas vivant, praeterea securitas quaerendi obvia
medicorum turba. multis etiam inventis desunt nomina, sicut
18, 160 illi quam retulimus in frugum cura scimusque defossam in
angulis segetis praestare ne qua ales intret. turpissima causa
raritatis quod etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tamquam
ipsis periturum sit quod tradiderint aliis. accedit ratio in-
ventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit ca-
17 sus, alias, ut vere dixerim, deus. insanabile ad hosce annos

fuit rabidi canis morsus pavorem aquae potusque omnis ad-
ferens odium. nuper cuiusdam militantis in praetorio ma-
ter vidit in quiete ut radicem silvestris rosae quam cynor-
rhodon vocant blanditam sibi adspectu pridie in frutecto mit-
teret filio bibendam. in Lacetania res gerebatur, Hispaniae
proxuma parte, casuque accidit ut milite a morsu canis inci-
piente expavescere aquas superveniret epistula orantis ut
pareret religioni, servatusque est ex insperato et postea
quisquis auxilium simile temptavit. alias apud auctores cy- 18
norrhodi una medicina erat spongeolae quae in mediis spi-
nis eius nascitur cinere cum melle alopecias capitis expleri.
in eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi re-
pertum dracunculum appellatum caulem pollicari crassitu-
dine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant con-
tra omnium morsus esse remedio, alium quam quos in priori
volumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, 24. 148
aliud miraculum exserenti se terra ad primas serpentium ver- 19
nationes bipedali fere altitudine, rursusque cum iisdem in
terram condenti, nec omnino occultato eo adparet serpens,
vel hoc per se satis officioso naturae munere, si tantum
praemoneret tempusque formidinis demonstraret.

3. Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed 20
interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhe-
num castris a Germanico Caesare promotis maritimo tractu
fons erat aquae dulcis solus, qua pota intra biennium den-
tes deciderent conpagesque in genibus solverentur. stoma-
cacen medici vocabant et scelotyrben ea mala. reperta au-
xilio est herba quae vocatur Britannica, non nervis modo et
oris malis salutaris, sed contra anginas quoque et contra
serpentis. folia habet oblonga nigra, radicem nigram. su- 21
cus eius exprimitur et e radice. florem vibones vocant, qui
collectus prius quam tonitrua audiantur et devoratus securos
in totum reddit. gens tum fida, in qua castra erant, mon-
stravere illam, mirorque nominis causam, nisi forte confines
oceano Britanniae veluti propinquae dicavere. non enim
inde appellatam, quoniam ibi pluruma nasceretur, certum est
etiamtum Britannia libera.

(7.) Fuit quidem et hic quondam ambitus nominibus suis 22

70 sqq. eas adoptandi, ut docebimus fecisse reges. tanta res vi-
debatur herbam invenire, vitam iuvare, nunc fortassis aliquis
curam hanc nostram frivolam quoque existimaturis, adeo de-
liciis sordent etiam quae ad salutem pertinent. auctores ta-
men quarum inveniuntur in primis celebrari par est effectu
23 earum digesto in genera morborum. qua quidem in reputa-
tione misereri sortis humanae subit, praeter fortuita casus-
que et quae nova omnis hora excogitat, milia morborum
singulis mortalium timenda. qui gravissimi ex his sint discer-
nere stultitiae prope videri possit, cum suus cuique ad prae-
sens quisque atrocissimus videatur, et hoc tamen iudicavere
aevi experimenta, asperrimi cruciatus esse calculorum a sti-
licidio vesicae, proxumum stomachi, tertium eorum quae in
24 capite doleant, non ob alios fere morte conscita. A Graecis
et noxias herbas demonstratas miror equidem, nec veneno-
rum tantum, quoniam ea vitae conditio est ut mori plerum-
que etiam optumis portus sit, traditque M. Varro Servium
Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra
coactum veneno crura perunxisse et postea caruisse sensu
25 omni aeque quam dolore in ea parte corporis. sed quae fuit
venia monstrandi qua mentes solverentur, partus elideren-
tur, multaque similia? ego nec abortiva dico ac ne amato-
ria quidem, memor Lucullum imperatorem clarissimum ama-
torio perisse, nec alia magica portenta, nisi ubi cavenda
sunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnata. satis
operae fuerit abundeque praestatum vitae salutaris dixisse
** ac postea inventas.

26 4. (8.) Clarissima herbarum est Homero teste quam vo-
cari a dis putat moly et inventionem eius Mercurio adsignat
contraque summa veneficia demonstrationem. nasci eam ho-
die circa Pheneum et in Cyllene Arcadiae tradunt specie
illa Homerica, radice rotunda nigraque, magnitudine cepae,
27 folio scillae, effodi haut difficulter. Graeci auctores florem
eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. in-
veni e peritis herbarum medicis qui et in Italia nasci eam
diceret, adferrique e Campania memini aliquot diebus effos-
sam inter difficultates saxeas radicis XXX pedes longae ac
ne sic quidem solidae, sed abruptae

(9.) Ab ea maxuma auctoritas herbae est quam dodeca- 28
theon vocant omnium deorum maiestatem commendantes. in
aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. folia eius septem
lactucis simillima exeunt a lutea radice.

(10.) Vetustissima inventu Paeonia est, nomenque aucto- 29
ris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycysi-
den. nam haec quoque difficultas est quod eadem aliter alibi
nuncupatur. nascitur opacis montibus caule inter folia digi-
torum quattuor ferente in cacumine veluti Graecas nuces
quattuor aut quinque. inest his semen copiosum, rubrum
nigrumque. haec medetur et Faunorum in quiete ludibriis.
praecipiunt eruere noctu, quoniam, si picus Martius videat,
tuendo in oculos impetum faciat.

(11.) Panaces ipso nomine omnium morborum remedia 30
promittit, numerosum et dis inventoribus adscriptum. unum
quippe Asclepion cognominatur, a quo is filiam Panaciam
appellavit. sucus est coactus ferulae qualem diximus radice 12, 127
multi corticis et salsi. hac evolsa scrobem repleri vario
genere frugum religio est ac terrae piamentum. ubi et quo- 31
nam fieret modo et quale maxume probaretur inter pere-
grina docuimus. id quod e Macedonia adfertur bucolicon 12, 127
vocant armentariis sponte erumpentem sucum excipientibus;
hoc celerrime evanescit. et in aliis autem generibus inpro-
batur maxume nigrum ac molle. id enim argumento est cera
adulterati.

(12.) Alterum genus Heracleon vocant et ab Hercule 32
inventum tradunt, alii origanum Heracleoticum, item silve-
stre, quoniam est origano simile, radice inutili, de quo ori-
gano diximus. 20, 170

(13.) Tertium panaces Chironium cognominatur ab in-
ventore. folium eius simile lapatho, maius tamen et hir-
sutius, flos aureus, radix parva. nascitur pinguibus locis.
huius flos efficacissimus, eoque amplius quam supra dicta
prodest.

(14.) Quartum genus, panaces ab eodem Chirone reper- 33
tum, centaurion cognominatur, sed et Pharnacion in centro-
versia inventionis a Pharnace rege deductum. seritur hoc,
longioribus quam cetera foliis et serratis. radix odorata in

umbra siccatur vinoque gratiam adicit. huius genera duo fecere aliqui, levis foli, alterum tenuius.

34 (15.) Heracleon siderion et ipsum ab Hercule inventum est, caule tenui digitorum quattuor altitudine, flore puniceo, foliis coriandri. iuxta lacus et amnis invenitur omniaque volnera ferro inlata efficacissime sanat.

(16.) Est Chironis inventum ampelos quae vocatur Chi-
23, 27. 23, 43 sq ronia, de qua diximus inter vitis, sicuti de herba cuius inventio adsignatur Minervae.

35 (17.) Herculi eam quoque adscribunt quae Apollinaris, apud Arabas altercum sive altercangenum, apud Graecos vero hyoscyamus appellatur. plura eius genera: unum nigro semine, floribus paene purpureis, spinosum. — talis nascitur in Galatia. — volgare autem candidius est et fruticosius, altius papavere. tertii semen irionis semini simile,
36 sed omnia insaniam gignentia capitisque vertigines. quartum genus molle, lanuginosum, pinguius ceteris, candidi seminis, in maritimis nascens. hoc recepere medici, item rufi seminis. nonnumquam autem candidum rufescit, si non ematuruit, inprobaturque, et alioqui nulla nisi cum inaruit legitur. natura vini ideoque mentem caputque infestans. usus seminis et per se et suco expresso. exprimitur separatim et caulibus foliisque, utuntur et radice, temeraria in
37 totum, ut arbitror, medicina. quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam quattuor bibant. ** etiam antiqui in vino febrim depelli arbitrantes. oleum fit ex se-
15, 30. 23, 94 mine, ut diximus, quod ipsum auribus infusum temptat mentem, mireque ut contra venenum remedia prodidere iis qui id bibissent et ipsum pro remediis, adeo nullo omnia experiendi fine ut cogerent etiam venena prodesse.

38 5. (18.) Linozostis sive parthenion Mercuri inventum est. ideo apud Graecos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. duo eius genera: masculus et femina, quae efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cavis multis, semine in geniculis dependente, feminae copioso, mari iuxta genicula stante, rariori ac brevi contor-
39 toque, feminae soluto et candido. folia maribus nigriora,

feminis candidiora, radix supervacua, praetenuis. nascuntur in campestribus cultis. mirum est quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut feminae illam. hoc contingere, si a conceptu protinus bibatur sucus in passo edanturve folia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto. quidam decocunt eam in novo fictili cum heliotropio et duabus aut tribus spicis, donec excoquatur. decoctum dari iubent et herbam ipsam in cibo altero die 40 purgationis mulieribus per triduum, quarto die a balineo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu praedicavit has. ad hunc modum medicorum nemo novit. ille eas volvae cum melle vel rosaceo vel irino vel lilino admovit, item ad ciendos menses secundasque. hoc idem praestare potu fotuque dixit. instillavit auribus olidis sucum, inunxitque cum vino vetere. alvo folia inposuit, epiphoris, stran- 41 guriae et vesicis. decoctum eius dedit cum murra et ture. alvo quidem solvendae vel in febri decoquitur quantum manus capiat in duobus sextariis aquae ad dimidias, bibitur sale et melle admixto, nec non cum ungula suis aut gallinaceo decocta salubrius. purgationis causa putavere aliqui utramque dandam sive cum malva decoctum. thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum laedunt. reliquos usus dicemus suis locis. vid. ind.

(19.) Invenit et Achilles discipulus Chironis qua volne- 42 ribus mederetur, quae ob id Achilleos vocatur. hac sanasse Telephum dicitur. alii primum aeruginem invenisse utilissimam emplastris, ideoque pingitur et a cuspide decutiens gladio in volnus Telephi. alii utroque usum medicamento volunt. aliqui et hanc panacem Heracleam, alii sideritim et apud nos millefolium vocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam feniculi foliis vestitam ab imo. alii fatentur 43 quidem illam volneribus utilem, sed veram Achilleon esse scapo caeruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam, alii quadrato caule, capitulis marrubi, foliis quercus, — hanc etiam praecisos nervos glutinare faciunt, — alii sideritim in maceriis nascentem, cum teratur, foedi odoris. etiamnum aliam similem huic 44 sed candidioribus foliis et pinguioribus, teneriorem caulicu-

lis, in vineis nascentem. aliam vero binum cubitorum, ramu-
lis exilibus, triangulis, folio felicis, pediculo longo, betae
semine, omnis volneribus praecipuas. nostri eam quae est
latissimo folio scopas regias vocant. medetur anginis suum.
45 (20.) Invenit et Teucer eadem aetate Teucrion, quam
quidam hemionion vocant, spargentem iuncos tenuis, folia
parva, asperis locis nascentem, austero sapore, numquam
florentem. neque semen gignit. medetur lienibus, constat-
que sic inventam: cum exta super eam proiecta essent,
adhaesisse lieni eumque exinanisse. ob id a quibusdam sple-
46 nion vocatur. narrant sues qui radicem eius edint sine splene
inveniri. quidam ramis hysopi surculosam, folio fabae, eo-
dem nomine appellant et colligi cum floreat iubent. adeo
florere non dubitant, maxumeque ex Ciliciis et Pisidiae
montibus laudant.
47 (21.) Melampodis fama divinationis artibus nota est. ab
hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. aliqui
pastorem eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari
pasto illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse
Proetidas furentis. quamobrem de omnibus eius generibus
48 dici simul convenit. Prima duo sunt, candidum ac nigrum.
hoc radicibus tantum intellegi tradunt plerique, alii folia
nigri platano similia sed minora nigrioraque et pluribus
divisuris scissa, albi betae incipientis, haec quoque nigriora
et canalium dorso rubescentia. utraque caule palmi ferula-
ceo, bulborum tunicis convoluto, radice fimbriata ceparum
modo. nigro equi, boves, sues necantur, itaque cavent id,
cum candido vescantur. tempestivom esse tradunt messibus.
49 plurumum autem nascitur in Oete monte, et optumum uno
eius loco circa Pyram. nigrum ubique provenit, sed melius
in Helicone, qui mons et aliis laudatur herbis. candidum
probatur secundum Oetaeum Ponticum, tertio loco Eleati-
cum quod in vitibus nasci ferunt, quarto Parnasium quod
adulteratur Aetolico ex vicino. nigrum ex his Melampodium
vocant, quo et domos suffiunt purgantque, spargentes et
50 pecora, cum precatione sollemni. hoc et religiosius colli-
gitur, primum enim gladio circumscribitur, dein qui succi-
surus est ortum spectat et precatur ut id liceat sibi conce-

dentibus dis facere observatque aquilae volatus, fere enim
secantibus interest et, si prope advolavit, moriturum illo
anno qui succidat augurium est. nec album facile colligitur,
caput adgravans, maxume nisi praesumatur alium et subinde
vinum sorbeatur celeriterque fodiatur. nigrum alii encymon 51
vocant, alii polyrrhizon, purgat per inferna, candidum autem
vomitione, causasque morborum extrahit, quondam terribile,
postea tam promiscuum ut plerique studiorum gratia ad per-
videnda acrius quae commentabantur saepius sumptitave-
rint. Carneaden responsurum Zenonis libris **, Drusum quo- 52
que apud nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante
omnis plebs adstans plausit, optimates vero bellum Marsi-
cum inputavere, constat hoc medicamento liberatum comitiali
morbo in Anticyra insula. ibi enim tutissime sumitur, quo-
niam, ut diximus, sesamoides admiscent. Italia veratrum 22, 133
vocat. farina eorum per se et mixta radiculae qua lanas 19, 46
diximus lavari sternumentum facit, amboque somnum. legun- 53
tur autem tenuissimae radices brevesque ac velut decurtatae
et imae. nam summa, quae est crassissima, cepis similis, ca-
nibus tantum datur purgationis causa. antiqui radicem cor-
tice quam carnosissimo seligebant, quod tenuior eximere-
tur medulla, — hanc umidis spongeis opertam turgescen-
temque acu in longitudinem findebant, dein fila in umbra
siccabant his utentes —, nunc ramulos ipsos ab radice quam
gravissimi corticis radiantis. optumum quod acre gustu fer-
vensque in frangendo pulverem emittit. durare vim XXX
annis ferunt.

(22.) Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydro- 54
picis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis mor-
bis, trahit ex alvo bilem, pituitas, aquas. datur ad leniter
molliendam alvom plurumum drachma una, modice quattuor
obolis. miscuere aliqui et scammonium, sed tutius salem.
in dulcibus datum copiosius periculum infert, oculorum cali-
ginem fotu discutit. ob id quidam et inunxere trito. stru- 55
mas, suppurata, duritias concoquit et purgat, item fistulas
tertio die exemptum. verrucas tollit cum squama aeris et
sandaraca. hydropicorum ventri inponitur cum farina hor-
deacea et vino. pecorum et iumentorum pituitas sanat sur-

culo per aurem traiecto et postero die eadem hora exempto, scabiem quadripedum cum ture, cera ac pice vel cum pisselaeo.

56 (23.) Album optumum, quod celerrime movet sternumenta, sed multum terribilius nigro, praecipue si quis adparatum poturorum apud antiquos legat contra horrores, strangulatus, intempestivas somni viris, singultus infinitos aut sternumenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios, quippe alia dare soliti quae concitarent vomitiones ipsumque helleborum extrahere medicamentis aut clysteribus, saepius etiam sanguine venis
57 emisso. iam vero et cum prospere cedat, terribili visu, variis coloribus vomitionum et post vomitiones observatione alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia haec magno terrore famae, namque tradunt absumi carnis, si coquatur una. sed antiquorum vitium erat quod propter hos metus parcius dabant, cum celerius
58 erumpat quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas datavit, sequentes et quaternas dedere claro Herophili praeconio, qui helleborum fortissimi ducis similitudini aequabat. concitatis enim intus omnibus ipsum in primis exire. praeterea mirum inventum est quod incisum
53 forficulis, ut diximus, cribrant. cortex remanet, hunc inaniunt, medulla cadit, haec in nimia purgatione data vomitiones sistit.

59 (24.) Cavendum est felici quoque cura ne nubilo die detur, inpetibiles quippe cruciatus exsistunt. nam aestate potius quam hieme dandum non est in dubio. corpus septem diebus ante praeparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto et tertio die vomitionibus, pridie cenae abstinentia. album et in dulci datur, aptissime vero in lente aut pulte. nuper invenere dissectis raphanis inserere helleborum rursusque conprimere raphanos, ut transeat vis, atque lenimento dare. reddi post quattuor fere horas incipit. totum
60 opus septenis peragitur horis. medetur ita morbis comitia-
52 libus, ut diximus, vertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephantiasi albae, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis incipientibusque tympanicis, stomachi-

cis, spasticis cynicis, ischiadicis, quartanis, quae aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.

61 (25.) Vetant dari senibus, pueris, item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris, et feminis minus quam viris, item timidis, aut si exulcerata sint praecordia vel tumeant, minume sanguinem exscreantibus causariisve latere, faucibus. medetur extra ** corporis, eruptionibus pituitae cum axungia salsa inlinitum, item suppurationi veteri. muris polentae admixtum necat. Galli sagittas in venatu helleboro tingunt circumcisoque volnere teneriorem sentiri carnem adfirmant. muscae quoque albo necantur trito et cum lacte sparso. eodem et phthiriasis emendatur.

62 6. (26.) Ipsi Mithridati Cratevas adscripsit unam, Mithridatiam vocant. huic folia duo a radice acantho similia, caulis inter utraque sustinens roseum florem. 63 (27.) alteram Lenaeus, scordotim sive scordion, ipsius manu adscriptam, magnitudine cubitali, quadriangulo caule, ramosam querna similitudine, foliis lanuginosis. reperitur in Ponto, campis pinguibus umidisque, gustus amari. est et alterius generis, latioribus foliis, mentastro similis, plurumosque utraque ad usus per se et inter alia in antidotis.

64 (28.) Polemoniam alii Philetaeriam a certamine regum inventionis appellant, Cappadoces autem chiliodynamum, radice crassa, exilibus ramis quibus in summis corymbi dependent, nigro semine, cetero rutae similis, nascitur in montuosis.

65 (29.) Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis et aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefoli aut cannabis, per extremitatis incisis quinquepertito, nigris et ipsis plumosisque, radice supervacua. semen dysintericis in vino potum auxiliatur unice.

66 (30.) Centaurio curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset ei in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata et oblonga, serrato ambitu, densa ab radice caules ternum cubitorum geniculati. in his capita ceu papaverum. radix vasta, rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida suco,

67 amara cum quadam dulcedine. nascitur in collibus pingui solo, laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoe, Lycaeo, et in Alpibus vero plurumisque aliis locis. in Lycia quidem et ex ea Lycium faciunt. vis in volneribus tanta est ut cohaerescere etiam carnis tradatur, si coquatur simul. in usu radix tantum duabus drachmis bibenda quibus dicetur, si febris sit, in aqua trita medetur, ceteris in vino, volvarum morbis decoctae sucus.

68 (31.) Est alterum centaurium cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam secundum fontis nascitur, origano simile, angustioribus et longioribus foliis, anguloso caule palmum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui et supervacua, suco efficax. ipsa herba autumno legitur, sucus e fronde. quidam caulis concisos madefaciunt diebus XVIII atque ita exprimunt. hoc centaurium nostri fel terrae vocant propter amaritudinem summam, Galli exacum, quoniam omnia mala medicamenta potum corpore exigat per alvom.

69 (32.) Tertia est centauris cognomine triorchis. qui eam secat rarum est ut non volneret sese. haec sucum sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam inpugnarique colligentis tradit a triorche accipitrum genere, unde et nomen accepit. inperiti confundunt haec omnia et primo generi adsignant.

70 7. (33.) Clymenus a rege herba appellata est, hederae foliis, ramosa, caule inani, articulis praecincta, odore gravi et semine hederae, silvestribus et montuosis nascens. quibus morbis pota medeatur dicemus, sed hic indicandum est, dum medeatur, sterilitatem pota etiam viris fieri. Graeci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se inplexis velut in polyporum cirris. et sucus autem in usu, vi summa in refrigerando.

71 (34.) Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique nascentem, in Illyrico tamen praestantissimam, folio fraxini, sed magnitudine lactucae, caule tenero pollicis crassitudine, cavo et inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis pluruma. usus in radice et suco. radicis natura est excalfactoria, sed praegnatibus non bibenda.

(35.) Invenit et Lysimachus quae ab eo nomen retinet, 72 celebrata Erasistrato. folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore acri. gignitur in aquosis. vis eius tanta est ut iumentis discordantibus iugo inposita asperitatem cohibeat.

(36.) Mulieres quoque hanc gloriam adfectavere, in quibus 73 Artemisia uxor Mausoli adoptata herba quae antea parthenis vocabatur. sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis. est autem absinthi modo fruticosa, maioribus foliis pinguibusque. ipsius duo genera: altior latioribus foliis, altera 74 [tenera] tenuioribus et non nisi in maritimis nascens. sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minumis foliis, floris copiosi erumpentis cum uva maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alii ambrosiam vocant. talis in Cappadocia nascitur.

(37.) Nymphaea nata traditur nympha zelotypia erga 75 Herculem mortua, — quare Heracleon vocant aliqui, alii rhopalon a radice clavae simili —, ideoque eos qui biberint eam duodecim diebus coitu genituraque privari. laudatissima in Orchomenia et Marathone. Boeoti mallon vocant et semen edunt. nascitur in aquosis, foliis magnis in summa aqua et 76 aliis ex radice, flore lilio simili et, cum defloruit, capite papaveris in** caule. secatur autumno radix nigra, in sole siccatur, adversatur ea alvi *malis*. Est et alia nymphaea in Thessalia, amne Penio, radice alba, capite luteo, rosae magnitudine.

(38.) Invenit et patrum nostrorum aetate rex Iuba quam 77 appellavit Euphorbeam medici sui nomine. frater is fuit Musae a quo divom Augustum conservatum indicavimus. 19, 128 iidem fratres instituere a balineis frigida multa corpora adstringere. antea non erat mos nisi calida tantum lavari, sicuti apud Homerum etiam invenimus. sed Iubae volumen 78 quoque exstat de ea herba et clarum praeconium. invenit eam in monte Atlante, specie thyrsi, foliis acanthinis. vis tanta est ut e longinquo sucus excipiatur. incisa conto subitur excipulis ventriculo haedino. umor lactis videtur defluere. siccatus cum coiit, turis effigiem habet. qui colligunt clarius vident. contra serpentis medetur, quacumque

parte percussa vertice inciso et medicamento addito ibi. 79 Gaetuli qui legunt taedio lacte adulterant, sed discernitur igni, id enim quod sincerum non est fastidiendum odorem habet. Multum infra hunc sucum est qui in Gallia fit ex herba chamelaea granum cocci ferente. fractus hammoniaco similis est, etiam levi gustu os accensum diu detinens et magis ex intervallo, donec faucis quoque siccet.

80 8. (39.) Celebravit et Themiso medicus volgarem herbam plantaginem tamquam inventor volumine de ea edito. duo eius genera: minor angustioribus foliis et nigrioribus, linguae pecorum simillimis, caule anguloso in terram inclinato, in pratis nascens. altera maior, foliis laterum modo inclusa, quae quia septena sunt, quidam eam heptapleuron vocavere. huius et cubitalis caulis est et napi. in umidis nascitur multo efficacior. mira vis in siccando densandoque corpore, cauteri vicem optinens. nulla res aeque sistit fluctiones quas Graeci rheumatismos vocant.

81 (40.) Iungitur huic buglossos boum linguae similis, cui praecipuum quod in vinum deiecta animi voluptates auget, et vocatur euphrosynum. (41.) iungitur et cynoglossos caninam linguam imitata, topiariis operibus gratissima, aiuntque quae tris thyrsos seminis mittat eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse, quae quattuor ad quartanas. Est et alia similis ei quae fert lappas minutas. eius radix pota ex aqua ranis et serpentibus adversatur.

82 (42.) Est et buphthalmos similis boum oculis, folio feniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus qui et manduntur decocti. quidam cachlam vocant. haec cum cera steatomata discutit.

(43.) Invenere herbas et universae gentes. Scythia primam eam quae Scythice vocatur, circa Maeotim nascens, praedulcem alias utilissimamque ad ea quae asthmata vocant. magna et ea commendatio, quod in ore eam habentes sitim famemque non sentiunt.

83 (44.) Idem praestat apud eosdem hippace, distincta, quod in equis quoque eundem effectum habeat, traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique.

(45.) Ischaemonem Thracia invenit, qua ferunt sanguinem sisti non aperta modo vena sed etiam praecisa. serpit e terra milio similis, foliis asperis et lanuginosis. farcitur in naris quae in Italia nascitur et sanguinem eadem adalligata sistit.

(46.) Vettones in Hispania eam quae Vettonica dicitur 84 in Gallia, in Italia autem serratula, a Graecis cestros aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima. exit anguloso caule cubitorum duum e radice spargens folia fere lapathi, serrata, semine purpureo. folia siccantur in farinam plurumos ad usus. fit vinum ex ea et acetum stomacho et claritati oculorum, tantumque gloriae habet ut domus in qua sit tuta existimetur a piaculis omnibus.

(47.) In eadem Hispania inventa est Cantabrica per divi 85 Augusti tempora a Cantabris reperta. nascitur ubique caule iunceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi veluti calathi, in his semen perquam minutum. Nec alias defuere Hispaniae herbis exquirendis, ut in quibus etiamnunc hodie in more sit laetiore convictu potionem e centum herbis mulso additis credere saluberrimam suavissimamque. nec quisquam genera earum iam novit aut multitudinem, numerus tamen constat in nomine.

(48.) Nostra aetas meminit herbam in Marsis repertam. 86 nascitur in Aequicolis circa vicum Nervesiae, vocatur consiligo. prodest, ut demonstrabimus suo loco, deploratis 26, 88 in phthisi.

(49.) Invenit nuper et Servilius Democrates e primis 87 medentium quam appellavit iberida, quamquam ficto nomini inventione eius adsignata carmine. nascitur maxume circa vetera monimenta parietinasque et inculta itinerum. floret semper, folio nasturti, caule cubitali, semine vix ut adspici possit. radici odor nasturti. usus aestate efficacior et recenti tantum. tunditur difficulter. coxendicibus et articulis 88 omnibus cum axungia modica utilissima, viris plurumum quaternis horis, feminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis descendatur in calidam et postea oleo ac vino perunguatur corpus, diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. hoc modo rheumatismos

omnis sanat occultos. inponitur non in ipsa inflammatione, sed inminuta.

89 (50.) Animalia quoque invenere herbas, in primisque
chelidoniam. hac enim hirundines oculis pullorum in nido
restituunt visum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. ge-
nera eius duo: maior fruticosa, folio pastinacae erraticae
ampliore, ipsa altitudine duum cubitorum, colos albicans,
flos luteus. minori folia hederae rotundiora, minus candida.
90 sucus croci mordax, semen papaveris. florent adventu hirun-
dinum, discessu marcescunt. sucus florentibus exprimitur,
et in aereo vase cum melle Attico leniter cinere ferventi
decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum.
utuntur et per se suco in collyriis quae chelidonia appel-
lantur ab ea.

91 (51.) Inveniunt et canes qua fastidium vincunt eamque
in nostro conspectu mandunt, sed ita ut numquam intelle-
gatur quae sit. etenim depasta cernitur. Notata est haec
animalis eius malignitas in alia herba maior. percussus enim
a serpente mederi quadam sibi dicitur, sed illam homine
spectante non decerpit.

92 (52.) Simplicius cervae monstravere elaphoboscon, de
22, 79 qua diximus, item helxinen a partu dictam. (53.) ostendere,
8, 97 ut indicavimus dictamnum, volneratae pastu statim telis de-
cidentibus. non est alibi quam in Creta, ramis praetenue, pu-
leio simile, fervens et acre gustu. foliis tantum utuntur, flos
nullus aut semen aut caulis, radix tenuis ac supervacua. et
in Creta autem non spatiosa nascitur, mireque capris ex-
93 petitur. Pro eo est et pseudodictamnum multis in terris
nascens, folio simile, ramulis minoribus, a quibusdam chon-
dris vocatum. minoris effectus statim intellegitur. dictamnum
enim minuma potione accendit os. qui legere eas in ferula ibi
aut harundine condunt praeligantque ne potentia evanescat.
sunt qui dicant utramque nasci multifariam, sed deteriores in
agris pinguibus, veram quidem dictamnum non nisi in aspe-
94 ris. Est et tertium genus dictamnum vocatum, sed neque
facie neque effectu simile, folio sisymbri, ramis maioribus,
praecedente persuasione illa quidquid in Creta nascatur infi-
nito praestare ceteris eiusdem generis alibi genitis, pro-

xume quod in Parnaso. alioqui herbiferum esse et Pelium
montem in Thessalia et Telethrium in Euboea et totam Ar-
cadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medica-
minibus uti sed lacte circa ver, quoniam tunc maxume sucis
herbae turgeant medicenturque ubera pascuis. bibunt autem
vaccinum, quoniam boves omnivori fere sunt in herbis. po-
tentia earum per quadripedes etiamnum duobus claris exem-
plis manifesta fit. circa Abderam et limitem qui Diomedis
vocatur equi pasti inflammantur rabie, circa Potnias vero
et asini.

(54.) Inter nobilissimas aristolochiae nomen dedisse gra- 95
vidae videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχούσαις. nostri
malum terrae vocant et quattuor genera eius servant: unum
tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam et hederam,
nigrioribus mollioribusque. alterum masculae, radice longa,
quattuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. tertium
longissimae, tenuitate vitis novellae, cuius sit praecipua vis,
quae et clematitis vocatur, ab aliis Cretica. omnes colore 96
buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. ferunt baculas par-
vas ut cappari. valent radice tantum. est et quae plistolo-
chia vocatur, quarti generis, tenuior quam proxume dicta,
densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. hanc
quidam polyrrhizon cognominant. odor omnium medicatus, 97
sed oblongae radici tenuiorique gratior, carnosi enim est
corticis, unguentis quoque nardinis conveniens. nascuntur
pinguibus locis et campestribus. effodere eas messibus tem-
pestivom, ita desquamato terreno servantur. maxume tamen
laudatur Pontica et in quocumque genere ponderosissima
quaeque, medicinis aptior rotunda, contra serpentis oblonga,
in summa tamen gloria est, si modo a conceptu admota vol-
vis in carne bubula maris figurat, ut traditur. Piscatores 98
Campaniae radicem eam quae rotunda est venenum terrae
vocant, coramque nobis contunsam mixta calce in mare spar-
sere. advolant pisces cupiditate mira statimque exanimati
fluitant. Quae polyrrhizos cognominatur convolsis, contun-
sis, ex alto praecipitatis radice pota ex aqua utilissima
esse traditur, semine pleuriticis et nervis, confirmare, excal-
facere, eadem satyrion esse.

99 (55.) Verum et effectus ususque dicendi sunt ordien-
dumque a malorum omnium pessimo est, serpentium ictu.
medentur ergo Britannica herba, panacis omnium generum
radix e vino, Chironii et flos et semen potum inlitumve
ex vino et oleo, privatim quae cunila bubula appellatur,
Polemonia vel Philetaeris radicis drachmis quattuor in mero,
100 Teucria, sideritis, scordotis ex vino, privatim ad anguis,
pota et inlita sive suco sive folio sive decocto, centauri
maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus, Gentiana
praecipue adversus anguis duabus drachmis cum pipere et
ruta, vini cyathis sex, sive viridis sive sicca. et Lysima-
101 chiae odorem fugiunt. datur ex vino percussis chelidonia,
morsibus inponitur Vettonica praecipue, cui vis tanta per-
hibetur ut inclusae circulo eius serpentes ipsae sese interi-
mant flagellando. datur ad ictus semen eius denari pondere
cum tribus cyathis vini vel farina drachmis tribus sextario
aquae, — farina reponitur —, Cantabrica, dictamnum, aristo-
lochia radicis drachma in vini hemina, sed saepius bibenda.
prodest et inlita ex aceto, similiter plistolochia. quin et
omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentis.
102 9. (56.) argemonia quoque radice eius denari pondere in
vini cyathis tribus pota. — plura de ea convenit dici cete-
risque, quoniam primum nominabuntur, in eo autem genere
medendi primum nominari quamque in quo maxume vale-
bit. — folia habet qualia anemone, divisa api modo, caput
in cauliculo papaveris silvestris, item radicem. sucum croci
colore acrem et acutum. nascitur in arvis. apud nos tria
genera eius faciunt et id demum probant cuius radix tus
redoleat.

103 (57.) Agaricum ut fungus nascitur in arboribus circa
Bosporum colore candido. dantur oboli quattuor contriti cum
binis cyathis aceti mulsi. id quod in Galatia nascitur infirmius
habetur, praeterea mas spissior amariorque, — hic et capitis
dolores facit, — femina solutior, initio gustus dulcis mox
in amaritudinem transit.

104 (58.) Echios utriusque generis **, puleio similis, fo-
liis carinata, drachmis duabus ex vini cyathis quattuor.
item altera, quae lanugine distinguitur spinosa, cui et capi-

tula viperae similia sunt, haec ex vino et aceto. quidam echion personatam vocant cuius folio nullum est latius, grandis lappas ferentem. huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contunsum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

(59.) Nulla tamen Romanae nobilitatis plus habet quam 105
hierabotane. aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. haec est quam legatos ferre ad hostis indicavimus. hac Iovis 22, 5
mensa verritur, domus purgantur lustranturque. genera eius duo: foliosa quam feminam putant, mas rarioribus foliis. ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi, folia 106
minora quam quercus angustioraque, divisuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. nascitur ubique in planis aquosis. quidam non distingunt et unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eosdem effectus habeat. utraque sortiuntur Galli et praecinunt responsa, sed Magi utique circa hanc insaniunt. hac perunctos impetrare quae velint, febris abigere, amicitias conciliare nullique non morbo mederi. col- 107
ligi debere circa canis ortum ita ne luna aut sol conspiciat, favis ante et melle terrae ad piamentum datis, circumscriptam ferro effodi sinistra manu et in sublime tolli, siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. aiunt, si aqua spargatur triclinium qua maduerit, laetiores convictus fieri. adversus serpentis conteritur ex vino.

(60.) Est similis verbasco herba quae saepe fallit pro 108
ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. haec abiecta blattas in se contrahit ideoque Romae blattaria vocatur.

(61.) Molemonium sucum lacteum mittit concrescentem cummis modo umidis locis. datur denari pondus in vino.

(62.) Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga 109
gignendo commendetur, Graeci pentapetes sive pentaphyllon aut chamaezelon vocant. cum effoditur, rubram habet radicem. haec inarescens nigrescit et angulosa fit. nomen a numero foliorum. et ipsa herba incipit et desinit cum vite. adhibetur et purgandis domibus.

(63.) Adversus serpentis bibitur et eius radix quae sparganion vocatur ex vino albo.

110 (64.) Dauci genera quattuor fecit Petronius Diodotus,
quae persequi nihil attinet, cum sint differentiae duae, pro-
batissimi in Creta, mox in Achaia et ubicumque in siccis nati,
feniculi similitudine, candidioribus foliis et minoribus hirsu-
tisque, caule pedali recto, radice suavissimi gustus et odo-
111 ris. hoc in saxosis nascitur meridianis. reliqua genera ubi-
que nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pin-
gui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis,
saepe pluribus quam ternis, radice lignosa et, cum inaruit,
supervacua. semen huius cumino simile, prioris milio, album,
acre, odoratum omnibus et fervens. secundum priore vehe-
112 mentius est, ideoque parce sumi debet. si iam maxume ter-
tium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pasti-
nacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci.
omnia haec et hieme et aestate sunt intacta quadripedi nisi
post abortus. ex aliis usus seminis, ex Cretico radicis, et
magis ad serpentis. bibitur e vino drachma una, datur et
quadripedibus percussis.
113 (65.) Therionarca alia quam magica et in nostro orbe
nascitur fruticosa foliis subviridibus, flore roseo, serpentis
necat. cuicumque admota ferae et haec torporem adfert.
(66.) Persollata, quam nemo ignorat, Graeci arcion vo-
cant, folia habet maiora etiam cucurbitis et hirsutiora nigrio-
raque et crassiora, radicem albam et grandem. haec ex vino
114 bibitur denariorum duum pondere. (67.) item cyclamini
radix contra serpentis omnis. folia habet minora quam he-
dera, nigrioraque et tenuiora, sine angulis, in quibus albi-
cant maculae, caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice
115 lata ut rapum videri possit, cortice nigro. nascitur in um-
brosis, a nostris tuber terrae vocatur, in omnibus serenda
domibus, si verum est ubi sata sit nihil nocere mala medi-
camenta. amuletum vocant, narrantque et ebrietatem reprae-
sentari addita in vinum. radix et siccata, scillae modo con-
cisa reponitur. decoquitur eadem ad crassitudinem mellis.
suum tamen venenum ei est, traduntque, si praegnas radi-
cem transgrediatur, abortum fieri.
116 (68.) Est et altera cyclaminos cognomine cissanthe-
mos, geniculatis caulibus supervacuis a priore distans, circa

arbores se volvens, acinis hederae, sed mollibus, flore candido,
specioso, radice supervacua. acini tantum in usu, gustu acri
sed lenti. siccantur in umbra tunsique dividuntur in pastillos.

(69.) Mihi et tertia cyclaminos demonstrata est cogno-
mine chamaecissos, uno omnino folio, radice ramosa, qua
pisces necabantur.

(70.) Sed inter prima celebratur peucedanum, laudatis- 117
simum in Arcadia, mox Samothrace. caulis ei tenuis, lon-
gus, feniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra,
crassa, gravi odore, sucosa, gignitur in montibus opacis, fo-
ditur exitu autumni. placent tenerrimae et altissimae radi-
ces. hae conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis
funduntque sucum in umbra, capite prius et naribus rosaceo
perunctis, ne vertigo sentiatur. et alius sucus invenitur cau- 118
libus adhaerens incisisque manat. probatur crassitudine mel-
lea, colore rufo, odore suaviter gravi, fervens gustu. hic
in usu et radix et decoctum eius plurumis medicamentis, suco
tamen efficacissimo, qui resolvitur amaris amygdalis aut ruta,
bibiturque contra serpentis et ex oleo perunctos tuetur.

10. (71.) Ebuli quoque, quam nemo ignorat, fumo 119
fugantur serpentes.

(72.) Privatim adversatur scorpionibus polemoniae ra-
dix, vel adalligata tantum, item phalangio ac ceteris minori-
bus venenatis. scorpionibus aristolochia, agaricum obolis
quattuor in vini mixti cyathis totidem, verbenaca et phalan-
gio cum vino aut posca, item quinquefolium, daucum.

(73.) Verbascum Graeci phlomon vocant. genera habet 120
prima duo: album in quo mas intellegitur, alterum nigrum in
quo femina. tertium genus non nisi in silvis invenitur. sunt
folia brassicae latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior.
semen nigrum inutile, radix una, crassitudine digiti. nascun-
tur et in campestribus. silvestri folia elelisphaci, alta, ramis
lignosis. (74.) sunt et phlomides duae hirsutae, rotundis foliis, 121
humiles. tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis
ternis aut cum plurumum quaternis crassis pinguibusque, ad
lucernarum lumina aptis. aiunt in foliis eius quam feminam
diximus ficus omnino non putrescere. distingui genera haec
paene supervacuum est, cum sint omnia eiusdem effectus.

contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine sed effectu pari.

122 (75.) Thelyphonon herba ab aliis scorpion vocatur propter similitudinem radicis cuius tactu moriuntur scorpiones. itaque contra eorum ictus bibitur. — scorpionem mortuum si quis helleboro candido linat, revivescere aiunt. — thelyphonon omnem quadripedem necat inposita verendis radice, folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus adversatur et Vettonicae sucus ac plantaginis.

123 (76.) Sunt et ranis venena, rubetinis maxume, vidimusque Psyllos in certamine patinas candefactas admittentis,
ociore etiam quam aspidum pernicie. auxiliatur phrynion in
vino pota. aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus
124 parvis, radicibus multis, nervosis, bene olentibus. (77.)
item alisma, quam alii damasonion, alii lyron appellant. folia erant plantaginis, nisi angustiora essent et magis laciniosa convexaque in terram, alias etiam venosa similiter, caule simplici et tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus
densis, tenuibus ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus.
125 nascitur in aquosis. alterum genus eiusdem in silvis, nigrius, maioribus foliis. usus in radice utriusque adversus ranas et lepores marinos drachmae pondere in vini potu. lepori marino adversatur et cyclaminos. veneni vim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodon, de quo
17 sq. diximus. plantago et ad omnis bestiarum morsus pota atque inlita prodest, Vettonica ex mero vetere.

126 (78.) Peristereos vocatur caule alto foliato, cacumine in alios caulis se spargens, columbis admodum familiaris, unde et nomen. hanc habentis negant latrari a canibus.

127 (79.) Proxuma his malis venena sunt quae sibimetipsi homines excogitant. contra haec omnia magicasque artis erit primum illud Homericum moly, dein Mithridatia et scordotis et centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvom Vettonicae semen in mulso aut passo, vel farinae drachma
in vini veteris cyathis IIII.; vomere cogendi atque iterum bi-
128 bere. iis qui cotidie gustent eam nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno aristolochia subvenit eadem

mensura qua contra serpentis, quinquefoli sucus, agaricum, postquam vomuerint, denari pondere ex aquae mulsae cyathis tribus.

(80.) Antirrhinum vocatur sive paranarrhinon sive lych- 129
nis agria simile lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine vituli narium. ex hoc perunctos venustiores fieri nec ullo malo medicamento laedi posse aut veneno, si quis in bracchiali habeat, arbitrantur Magi. (81.) similiter ea quam eupliam 130
vocant traduntque ea perunctos commendatioris esse famae. Artemisiam quoque secum habentibus negant nocere mala medicamenta vel bestiam ullam, ne solem quidem. bibitur et haec ex vino adversus opium. adligata privatim potens traditur potave adversus ranas.

(82.) Pericarpum bulbi genus est. duae eius species: 131
cortice rubro alterum, alterum nigro papaveri simile, sed vis maior quam priori, utrique autem excalfaciendo. ideo contra cicutam datur, contra quam et tus et panaces, Chironium praecipue. hoc et contra fungos.

11. (83.) Verum et generatim membratimque singulis 132
corporum morbis remedia subtexemus orsi a capite. Alopecias emendat nymphaeae Heracliae radix, si ea trita inlinantur. Polythrix distat a callitriche quod iuncos albos habet et folia plura maioraque. frutice quoque maior est, defluentem capillum confirmat et densat. (84.) item lingulaca circa fontis 133
nascens, cuius radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigrae. id quoque excipitur, ut eius sit suis quae numquam peperit. sol deinde plurumum confert inlitae. similis usus est cyclamini radicis. porriginem veratri radix tollit in oleo decocta vel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium 134
generum radix in oleo contrita, aristolochia, iberis adalligata hora vel diutius, si pati possit, comitante balinei usu. medetur et daucum. purgat autem cyclaminos cum melle in naris addita, et ulcera capitis sanat inlita. medetur et peristereos.

(85.) Cacalia sive leontice vocatur semen margaritis 135
minutis simile dependens inter folia grandia, in montibus fere. huius grana quindecim in oleo macerantur atque ita adverso capillo caput unguitur.

(86.) Fit et ex callitriche sternumentum. folia sunt len-
ticulae, caules iunci tenuis similis, radice minuma. nascitur
opacis et umidis, gustatu fervens.
136 (87.) Hysopum in oleo contritum phthiriasi resistit, pru-
rigini in capite. est autem optumum Cilicium e Tauro monte,
dein Pamphylium ac Zmyrnaeum, stomacho contrarium. pur-
gat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus.
putant et serpentium ictibus adversari, tritum cum melle et
sale et cumino.
137 (88.) Lonchitis non, ut plerique existimaverunt, eadem
est quae xiphion aut phasganion, quamquam cuspidi similis
semine, habet enim folia porri rubentia ad radicem et plura
quam in caule, capitula personis comicis similia, parvam ex-
serentibus linguam, radicibus praelongis. nascitur in sitien-
138 tibus. (89.) e diverso xiphion et phasganion in umidis.
cum primum exit, gladi praebet speciem, caule duum cubito-
rum, radice ad nucis abellanae figuram fimbriata, quam effodi
ante messis oportet, siccari in umbra. superior pars eius cum
ture trita, aequo pondere admixto vino, ossa fracta capite
extrahit aut quicquid in corpore suppurat, vel si calcata sint
139 ossa serpentis, eadem contra venena efficax. Caput in do-
lore veratro in oleo vel rosaceo decocto tritoque ungui
convenit, peucedano ex oleo vel rosaceo et aceto. tepidum
hoc prodest et doloribus qui plerumque ex dimidia parte ca-
pitis sentiuntur et vertigini. perungunt et radice eius sudo-
ris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est.
140 (90.) Psyllion alii cynoides, alii chrysallion, alii Siceli-
con, alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua, sar-
mentosum, fabae granis in cacuminibus, foliis canino capiti
non dissimilibus, semine autem pulici, unde et nomen. hoc in
bacis ipsa herba in vineis invenitur. vis ad refrigerandum
et discutiendum ingens. semen in usu. fronti inponitur in do-
141 lore et temporibus ex aceto et rosaceo aut posca. ad ce-
tera inlinitur. acetabuli mensura sextarium aquae densat ac
contrahit. tunc terere oportet et crassitudinem inlinere cui-
cumque dolori et collectioni inflammationique. Volneribus
capitis medetur aristolochia, fracta extrahens ossa et in alia
quidem parte corporis sed maxume capite, similiter plistolo-

chia. Thryselinum est non dissimile apio. huius radix conmanducata purgat capitis pituitas.

12. (91.) Oculorum aciem centaurio maiore putant 142
adiuvari, si addita aqua foveantur, suco vero minoris cum
melle culices, nubeculas, obscuritates discuti, cicatrices extenuari, albugines quidem etiam iumentorum sideritide. nam
chelidonia supra dictis omnibus mire medetur. Panacis radicem cum polenta epiphoris inponunt. hyoscyami semen bibunt obolo, tantundem meconi adicientes vinumque ad epiphoras inhibendas. inungunt et Gentianae sucum quem
collyriis quoque acrioribus pro meconio miscent. facit cla- 143
ritatem et Euphorbeum inunctis. instillatur plantaginis sucus
lippitudini. caligines aristolochia discutit, iberis adalligata
capiti. quinquefolium epiphoras et si qua in oculis vitia sunt
emendat. verbascum epiphoris inponitur, peristereos ex rosaceo vel aceto. ad hypochysis et caliginem cyclaminon in
pastillos diluunt, peucedani sucum, ut diximus, ad claritatem 117
et caligines cum meconio et rosaceo. psyllion inlitum fronti
epiphoras suspendit.

13. (92.) Anagallida aliqui corchoron vocant. duo ge- 144
nera eius: mas flore phoeniceo, femina caeruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis rotundis, in terra
iacentibus. nascuntur in hortis et aquosis. prior floret caerulea. utriusque sucus oculorum caliginem discutit cum
melle et ex ictu cruorem et argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. pupillas dilatat, et ideo hac inunguntur
ante quibus paracentesis fit. iumentorum quoque oculis medentur. sucus caput purgat per naris infusus, ita ut deinde
vino conluatur. bibitur et contra anguis suci drachma in
vino. mirum quod feminam pecora vitant aut, si decepta 145
similitudine — flore enim tantum distant — degustavere, statim
eam quae asyla appellatur in remedia quaerunt. a nostris
ferus oculus vocatur. praecipiunt aliqui effossuris ante solis
ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, salutare eam,
sublatam exprimere, ita praecipuas esse viris. De Euphorbeae suco satis dictum est. lippitudini, si tumor erit, absin- 78
thium cum melle tritum, item Vettonicae farina conveniet.

(93.) Aegilopas sanat herba eodem nomine quae in 146

hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina
permixta inpositaque vel suco. exprimitur e caule foliisque
praegnatibus dempta spica et in trimestri farina digeritur in
pastillos.
147 (94.) Aliqui et mandrogora utebantur. postea abdicatus
est in hac curatione. epiphoris, quod certum est, medetur et
oculorum dolori radix tunsa cum rosaceo et vino. nam sucus
multis oculorum medicamentis miscetur. mandragoran alii Cir-
caeon vocant. duo eius genera: candidus qui et mas, niger
qui femina existimatur, angustioribus quam lactucae foliis,
hirsutis et caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus al-
148 bis, carnosis tenerisque, paene cubitalibus. ferunt mala
abellanarum nucum magnitudine et in his semen ceu pirorum.
hoc albo alii arsena, alii morion, alii hippophlomon vocant.
huius folia alba, alterius latiora ut lapathi sativae. effossuri
cavent contrarium ventum et tribus circulis ante gladio cir-
cumscribunt, postea fodiunt ad occasum spectantes. sucus fit
et e malis et caule deciso cacumine et e radice punctis aperta
aut decocta. utilis haec vel surculo. concisa quoque in or-
149 biculos servatur in vino. sucus non ubique invenitur sed,
ubi potest, circa vindemias quaeritur. odor gravis ei, sed
radicis et mali gravior, et albi mala matura in umbra siccan-
tur. sucus ex iis sole densatur, item radicis tunsae vel in
vino nigro ad tertias decoctae. folia servantur in muria
efficacius, alias recentium sucus pestis est. sic quoque no-
150 xiae vires. gravedinem adferunt etiam olfactu, quamquam
mala in aliquis terris manduntur, nimio tamen odore obmu-
tescunt ignari, potu quidem largiore etiam moriuntur. vis
somnifica pro viribus bibentium. media potio cyathi unius.
bibitur et contra serpentis et ante sectiones punctionesque,
ne sentiantur. ob haec satis est aliquis somnum odore
quaesisse. bibitur et pro helleboro duobus obolis in mulso.
efficacius helleborum ad vomitiones ed at bilem nigram extra-
hendam.
151 (95.) Cicuta quoque venenum est, publica Atheniensium
poena invisa, ad multa tamen usus non omittendi. semen ha-
bet noxium, caulis autem et viridis estur a plerisque et in
patinis, levis hic et geniculatus ut calami, nigricans, altior

saepe binis cubitis, in cacuminibus ramosus, folia coriandri
teneriora, gravi odoratu, semen aneso crassius, radix con-
cava, nullius usus. semini et foliis refrigeratoria vis, sic et
necat. incipiunt algere ab extremitatibus corporis. remedio 152
est, priusquam perveniat ad vitalia, vini natura excalfactoria.
sed in vino pota inremediabilis exsistit. sucus exprimitur fo-
liis floribusque, tum enim maxume tempestivos est. semine
trito expressus et sole densatus in pastillos necat sanguinem
spissando. haec altera vis, et ideo sic necatorum maculae in
corporibns adparent. ad dissolvenda medicamenta utuntur 153
illo pro aqua. fit ex eo et ad refrigerandum stomachum ma-
lagma. praecipuus tamen est ad cohibendas epiphoras aesti-
vas oculorumque dolores sedandos circumlitu. miscetur col-
lyriis et alias omnis rheumatismos cohibet. folia quoque tu-
morem omnem doloremque et epiphoras sedant. Anaxilaus 154
auctor est mammas a virginitate inlitas semper staturas.
quod certum est, lac puerperarum mammis inposita exstin-
guit veneremque testibus circa pubertatem inlita. remedia
quibus bibenda censetur non equidem praeceperim. vis
maxuma natae Susis Parthorum, mox Laconicae, Creticae,
Asiaticae, in Graecia vero Megaricae, deinde Atticae.

(96.) Crethmos agrios gremias tollit oculorum inpositus, 155
tumorem quoque polenta addita.

(97.) Nascitur volgo molybdaena, id est plumbago, etiam
in arvo, folio lapathi, crassa, hispida. hac conmanducata si
oculus subinde lingatur, plumbum, quod genus viti, ex oculo
tollitur.

(98.) Capnos trunca, quam pedes gallinaceos vocant,
nascens in parietinis et saepibus, ramis tenuissimis sparsis-
que, flore purpureo, viridis, suco caliginem discutit, itaque
in medicamenta oculorum additur.

(99.) Similis et nomine et effectu sed alia est capnos 156
fruticosa, praetenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore
purpureo. nascitur in hortis et segetibus hordeaceis. clari-
tatem facit inunctis oculis delacrimationemque ceu fumus,
unde nomen. eadem evolsas palpebras renasci prohibet.

(100.) Acoron iridis folia habet, angustiora tantum et 157
longiore pediculo, radices nigras minusque venosas, cetero

et has similis iridis, gustu acris, odore non ingratas, ructu
facilis. optumae Daspetiacae e Galatia, mox Creticae, sed plu-
rumae in Colchide iuxta Phasim amnem et ubicumque in aquo-
sis. recentibus virus maius quam vetustis, Creticae candi-
158 diores Ponticis. siccantur utribus in umbra digitalibus frustis.
Nec non inveniuntur qui oxymyrsinae radicem acoron vo-
cant, ideoque quidam hanc acorion vocare malunt. vis ei
ad calefaciendum extenuandumque efficax, contra subfusio-
nes et caligines oculorum, suco eiusdem poto contra ser-
pentis.
159 (101.) Cotyledon parvola herba est in cauliculo tenero,
pusillo *folio* pingui, concavo ut coxendices. nascitur in
maritimis petrosisque viridis, radice olivae modo rotunda.
oculis medetur suco. Est aliud genus eiusdem sordidis foliis,
latioribus densioribusque circa radicem velut oculum cingenti-
bus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. usus ad
160 eadem quae iridi, aizoo. (102.) duo genera eius: maius in ficti-
libus vasculis seritur, quod aliqui buphthalmon appellant, alii
zoophthalmon, alii stergethron, quod amatoriis conveniat, alii
hypogeson, quoniam in subgrundis fere nascitur, sunt qui am-
brosiam potius vocant et qui amerimnon, Italia sedum magnum
aut oculum aut digitillum. alterum minusculum, quod eritha-
les vocant, alii trithales, quia ter floreat, alii eysithales, ali-
qui isoetes, Italia sedum, sed qui aizoum utrumque, quoniam
161 vireat semper. maius et cubiti altitudinem excedit, crassitu-
dine plus quam pollicari. folia in cacumine linguae similia,
carnosa, pinguia, larga suco, latitudine pollicari, alia in ter-
ram convexa, alia stantia, ita ambitu effigiem imitantur
oculi. quod minus est in muris parietinisque nascitur et te-
gulis, fruticosum a radice et foliosum usque ad cacumen, fo-
liis angustis, mucronatis, sucosis, palmo alto caule, radix
inutilis.
162 (103.) Huic similis est quam Graeci andrachlen agrian
vocant, Italia inlecebram, pusillis latioribus foliis, breviori
cacumine. nascitur in petris et colligitur cibi causa. Omni-
163 um harum vis eadem refrigerare et adstringere. medentur
epiphoris folia inposita vel sucus inunctis. purgat enim ul-
cera oculorum expletque et ad cicatricem perducit, palpe-

bras deglutinat. eaedem capitis doloribus medentur suco
vel folio temporibus inlitis. adversantur phalangiorum icti-
bus, aconito vero maius aizoum praecipue. a scorpionibus
quoque habentem id feriri negant. medentur et aurium do- 164
lori, item sucus hyoscyami modicus, item Achilleae et cen-
tauri minoris et plantaginis, peucedani cum rosaceo et meco-
nio, acori sucus cum rosa. omnis autem strigili calefactus
infunditur, cotyledon etiam purulentis cum medulla cervina
calefacta. Ebuli radicis tritae sucus linteo colatus, mox in
sole densatus et cum opus sit rosaceo dilutus et calefactus
parotidas, verbenaca, item plantago sanat, item sideritis cum
axungia vetere.

(104.) Narium ozaenam emendat aristolochia cum cy- 165
pero.

(105.) Dentibus remedio sunt panacis radix conmandu-
cata, praecipue Chironiae, item sucus conlutibus, radix hyo-
scyami ex aceto manducata, item Polemoniae. conmandu-
cantur et plantaginis radix, aut conluuntur in aceto decoctae
suco. et folia esse utile, vel si sanguine gingivae putre-
scant. vel semen eiusdem apostemata et collectiones gingi-
varum sanat. Et aristolochia gingivas dentisque confirmat, 166
verbenaca cum radice conmanducata et decoctae ex vino aut
aceto sucus conlutus, item quinquefoli radices decoctae ad
tertias vino aut aceto. prius quam decoquatur aqua marina
aut salsa lavatur. decoctum diu tenendum in ore. quidam
cinere quinquefoli fricare malunt. Et verbasci radix deco-
quitur in vino ad conluendos dentis, et hysopo conluuntur et
peucedani suco cum meconio vel radicum anagallidis magis
feminae suco ab altera nare quam doleat infuso.

(106.) Erigeron a nostris vocatur senecio. hanc si ferro 167
circumscriptam effodiat aliquis tangatque ea dentem et alter-
nis ter despuat ac reponat in eundem locum ita ut vivat herba,
aiunt dentem eum postea non doliturum. herba est trixaginis
specie et mollitia, cauliculis subrubicundis. nascitur in tegu-
lis et in muris. hoc nomen Graeci dederunt, quia vere cane-
scit. caput eius numerosa dividitur lanugine, qualis est spi-
nae, inter divisuras exeunte, quare Callimachus eam acan- 168
thida appellavit, alii pappum. nec deinde Graecis de ea constat.

alii erucae foliis esse dixerunt, alii roboris minora multo,
radice alii supervacua, alii nervis utili, alii potu strangulante.
e diverso quidam regio morbo cum vino dederunt et contra
omnia vesicae vitia, item cordis et iocineris. extrahere re-
169 nibus harenam dixere. ischiadicis drachmam cum oxyme-
lite ab ambulatione propinavere, torminibus quoque et in
passo utilissimam, praecordiis etiam cibo ex aceto eam prae-
dicantes serentesque in hortis. nec defuere qui et alterum
genus facerent nec quale esset demonstrarent, contra serpen-
tis in aqua bibendam edendamque comitialibus dantes. nos
eam Romanis experimentis per usus digeremus. lanugo eius
cum croco et exiguo aquae frigidae trita inlinitur epiphoris,
tosta cum mica salis strumis.

170 (107.) Ephemeron folia habet lili, sed minora, caulem
parem, florem caeruleum, semen supervacuum, radicem unam
digitali crassitudine, dentibus praecipuam concisam in aceto
decoctamque ut tepido conluantur. et ipsa etiam radix sistit,
cavis exesi inprimitur, chelidoniae radix ex aceto trita
continetur ore, erosis veratrum nigrum inponitur, mobiles
utrolibet decocto in aceto firmantur.

171 (108.) Labrum Venereum vocant in flumine nascentem.
est ei vermiculus qui circa dentis necatur aut cavis dentium
cera includitur. cavendum ne avolsa herba terram tangat.

172 (109.) Ranunculum vocamus quam Graeci batrachion.
genera eius quattuor: unum pinguioribus quam coriandri fo-
liis et ad latitudinem malvae accedentibus, colore livido,
caule albo gracili et radice alba. nascitur in limitibus umi-
dis et opacis. alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris,
altis caulibus. tertium minumum est, gravi odore, flore au-
173 reo. quartum simile huic flore luteo. omnibus vis cau-
stica, si cruda folia inponantur, pusulasque ut ignis faciunt.
ideo ad lepras et psoras iis utuntur et ad tollenda stigmata,
causticisque omnibus miscent. alopeciis inponunt celeriter
removentes. radix in dolore conmanducata diutius rumpit
174 dentis, eadem sicca concisa sternumentum est. nostri her-
barii strumum eam vocant, quoniam medetur strumis et panis
parte in fumo suspensa, creduntque ea rursus sata rebellare
quae curaverint vitia, quo scelere et plantagine utuntur.

Oris ulcera intus sucus plantaginis emendat et folia radicesque conmanducatae, vel si rheumatismo laboret os, ulcera faetoremque quinquefolium, ulcera psyllium.

(110.) Conposita quoque contra faetores, vel maxume 175
pudendum vitium, trademus. ergo folia myrti et lentisci pari pondere, gallae Syriacae dimidium pondus simul terere et vino vetusto sparsa mandere matutino ex usu est, vel hederae bacas cum casia et murra pari pondere ex vino. Naribus utilissimum est draconti semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. suggillata hysopo emendantur, stigmata in facie mandragoras inlinitus delet.

C. PLINI SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXVI.

Cap. 1. (Sect. 1.) Sensit facies hominum novos omnique 1
aevo priore incognitos non Italiae modo verum etiam universae prope Europae morbos, tunc quoque non tota Italia nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magno opere vagatos, aut alibi quam Romae circaque, sine dolore quidem illos ac sine pernicie vitae, sed tanta foeditate ut quaecumque mors praeferenda esset.

(2.) Gravissimum ex his lichenas appellavere Graeco 2
nomine, Latine, quoniam a mento fere oriebatur, — ioculari primum lascivia, ut est procax multorum natura in alienis miseriis, mox ex usurpato vocabulo, — mentagram, occupantem multis et intus totos utique voltus, oculis tantum inmunibus, descendentem vero et in colla pectusque ac manus, foedo cutis, furfure.

3 (3.) Non fuerat haec lues apud maiores patresque no-
stros, et primum Tiberi Claudi Caesaris principatu medio
inrepsit in Italiam quodam Perusino equite Romano quae-
storio scriba, cum in Asia adparuisset, inde contagionem
eius inportante. nec sensere id malum feminae aut servitia
plebesque humilis aut media, sed proceres veloci transitu
osculi maxume, foediore multorum qui perpeti medicinam
toleraverant cicatrice quam morbo. causticis namque cura-
batur, ni usque in ossa corpus exustum esset, rebellante tae-
4 dio. adveneruntque ex Aegypto genetrice talium vitiorum me-
dici hanc solam operam adferentes magna sua praeda, siqui-
dem certum est Manilium Cornutum e praetoriis legatum
Aquitanicae provinciae HS. CC elocasse in eo morbo curan-
dum sese, acciditque saepius ut nova contra genera morbo-
rum gregatim sentirentur. quo mirabilius quid potest repe-
riri, aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa mem-
brisque hominum certis vel aetatibus aut etiam fortunis, tam-
quam malo eligente, haec in pueris grassari, illa in adultis,
haec proceres sentire, illa pauperes?
5 (4.) L. Paulo Q. Marcio censoribus primum in Italiam car-
bunculum venisse annalibus notatum est, peculiare Narbonensis
provinciae malum, quo duo consulares obiere condentibus
haec nobis eodem anno, Iulius Rufus et Q. Lecanius Bassus,
ille medicorum inscientia sectus, hic vero pollici laevae ma-
nus evolso acu ab semetipso tam parvo ut vix cerni posset.
6 nascitur in occultissimis corporum partibus et plerumque
sub lingua duritia rubens vari modo, sed capite nigricans,
alias livida, in corpus intendens neque intumescens, sine do-
lore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos
in triduo aufert, aliquando et horrorem adferens circaque pu-
sulas parvas, rarius febrem, stomachum faucisque cum inva-
sit, ocissime exanimans.
7 (5.) Diximus elephantiasim ante Pompei Magni aetatem
20, 144 non accidisse in Italia, et ipsam a facie saepius incipien-
tem, in nare prima veluti lenticula, mox increscente per to-
tum corpus maculosa variis coloribus et inaequali cute, alibi
crassa, alibi tenui, dura alibi ceu scabie aspera, ad postre-
mum vero nigrescente et ad ossa carnis adprimente, intume-

scentibus digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare 8
hoc malum et, cum in reges incidisset, populis funebre,
quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad
medicinam eam. et hic quidem morbus celeriter in Italia re-
stinctus est, sicut et ille quem gemursam appellavere prisci
inter digitos pedum nascentem, etiam nomine oblitterato.

(6.) Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios du- 9
rare, sicuti colum. Tiberi Caesaris principatu inrepsit id ma-
lum, nec quisquam id prior imperatore ipso sensit, magna
civitatis ambage, cum in edicto eius excusantis valetudinem
legeret nomen incognitum. quid hoc esse dicamus aut quas
deorum iras? parum erant enim homini certa morborum ge-
nera, cum supra CCC essent, nisi etiam nova timerentur?
neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia
inportant. Haec apud priscos erant quae memoramus reme- 10
dia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, et
diu fuere. 2. Hippocratis certe, qui primus medendi prae-
cepta clarissime condidit, referta herbarum mentione inveni-
mus volumina, nec minus Diocli Carystii, qui secundus
aetate famaque exstitit, item Praxagorae et Chrysippi ac
deinde Erasistrati Cei, Herophilo quidem, quamquam subti- 11
lioris sectae conditori, ante omnis celebratam rationem eam,
paulatim usu efficacissimo rerum omnium magistro, peculia-
riter utique medicinae, ad verba garrulitatemque descendente.
sedere namque in scholis auditioni operatos gratius erat
quam ire per solitudines et quaerere herbas alias aliis die-
bus anni.

3. (7.) Durabat tamen antiquitas firma magnasque con- 12
fessae rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades aetate
Magni Pompei orandi magister nec satis in arte ea quaestuo-
sus, ut ad alia quam forum sagacis ingeni, huc se repente
convertit atque, ut necesse erat homini qui nec id egisset
nec remedia nosset oculis usuque percipienda, torrenti ac
meditata cotidie oratione blandiens omnia abdicavit totam-
que medicinam ad causas revocando coniecturae fecit, quin- 13
que res maxume communium auxiliorum professus, abstinen-
tiam cibi, alias vini, fricationem corporis, ambulationem,
gestationes, quae cum unusquisque semetipsum sibi prae-

stare posse intellegeret, faventibus cunctis ut essent vera
quae facillima erant, universum prope humanum genus cir-
cumegit in se non alio modo quam si caelo demissus ad-
venisset.

14 (8.) Trahebat praeterea mentis artificio animos iam vi-
num promittendo aegris dandoque tempestive, iam frigidam
aquam, et quoniam causas morborum scrutari prius Herophi-
lus instituerat, vini rationem inlustraverat Cleophantus apud
priscos, ipse cognominari se frigida danda praeferens, ut
auctor est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat,
iam suspendendo lectulos quorum iactatu aut morbos exte-
nuaret aut somnos adliceret, iam balneas avidissima hominum
cupidine instituendo et alia multa dictu grata atque iucunda,
15 magna auctoriate nec minore fama, cum occurrisset ignoto
funeri, relato homine ab rogo atque servato, ne quis levibus
momentis tantam conversionem factam existimet. id solum
possumus indignari, unum hominem e levissima gente sine
opibus ullis orsum vectigalis sui causa repente leges salutis
humano generi dedisse, quas tamen postea abrogavere multi.
16 Asclepiaden adiuvere multa in antiquorum cura nimis anxia
et rudia, ut obruendi aegros veste sudoresque omni modo
ciendi, nunc corpora ad ignis torrendi solesve adsiduo quae-
rendi in urbe nimbosa, immo vero tota Italia imbrium crea-
trice, tum primum pensili balinearum usu ad infinitum blan-
17 dientem. praeterea in quibusdam morbis medendi cruciatus
detraxit, ut in anginis, quas curabant in faucis organo de-
misso. damnavit merito et vomitiones tunc supra modum
frequentis. arguit et medicamentorum potus stomacho inimi-
cos, quod est magna ex parte verum. itaque nos in primis
quae sunt stomacho utilia signamus.

18 4. (9.) Super omnia adiuvere eum magicae vanitates in
tantum evectae ut abrogare herbis fidem cunctis possent:
Aethiopide herba amnis ac stagna siccari condendis, tactu
clausa omnia aperiri, Achaemenide coniecta in aciem hostium
trepidare agmina ac terga verti, latacen dari solitam a Per-
sarum rege legatis, ut quocumque venissent omnium rerum
19 copia abundarent, ac multa similia. ubinam istae fuere, cum
Cimbri Teutonique terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus

tot reges Magorum paucis legionibus sterneret? curve Romani duces primam semper in bellis commerciorum habuere curam, cur Caesaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbae felicitate poterat? non satius fuit Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere quam machinis claustra per tot annos quatere? siccentur hodie Meroide Pomptinae paludes tantumque agri suburbanae reddatur Italiae. nam quae apud eundem Democritum invenitur conpositio medicamenti quo pulchri bonique et fortunati gignantur liberi cui umquam Persarum regi talis dedit? mirum esset profecto hucusque 20 profectam credulitatem antiquorum saluberrimis ortam initiis, si in ulla re modum humana ingenia novissent atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam probaturi suo loco essemus evectam ultra Magos etiam. Haec est omni in re animorum condicio, ut a necessariis orsa primo cuncta pervenerint ad nimium. igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus adicientes ut quasque ratio dictabit.

(10.) Sed in lichenis remediis atque tam foedo malo 21 plura undique acervabimus quamquam non paucis iam demonstratis. medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulni caules aceto decocti, hibisci radix cum glutino et aceto acri decocta ad quartas. defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto inlinatur et flos visci cum calce subactus. Laudatur et tithymali cum 22 resina decoctum, lichen vero herba omnibus his praefertur, inde nomine invento. nascitur in saxis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. haec delet et stigmata, teritur cum melle. Est aliud genus lichenis, petris totum adhaerens ut muscus, qui et ipse inlinitur. hic et sanguinem sistit volneribus instillatus et collectiones inlitus. morbum quoque regium cum melle sanat ore inlito et lingua. qui ita curentur aqua salsa lavari iubentur, ungui oleo amygdalino, hortensiis abstinere. Ad lichenas et thapsiae radice utuntur trita cum melle.

(11.) Anginae argemonia medetur sumpta ex vino, hy- 23 sopum cum fico decoctum et gargarizatum, peucedanum cum

coagulo vituli marini aequis partibus, proserpinaca cum ma-
ria ex menis et oleo trita vel sub lingua habita. item sucus
de quinquefolio potus cyathis tribus. hic et omnibus faucium
vitiis medetur gargarizatus, verbascum privatim tonsillis in
24 aqua potum. 5. (12.) strumis plantago, chelidonia cum
melle et axungia, quinquefolium, radix persollatae item cum
axungia, operitur folio suo inposita, item artemisia, radix
mandragorae ex aqua. sideritis latifolia clavo sinistra manu
circumfusa adalligatur, custodienda sanatis, ne rursus sata diro
herbariorum scelere, ut in quibusdam diximus, rebellet, quod
21, 144; 25, 174 et in his quos artemisia sanaverit praedici reperio, item in
25 his quos plantago. damasione, quae et alcea vocatur, sub
solstitio collecta inponitur ex aqua caelesti, folium tritum
vel radix tunsa cum axungia ita ut inposita folio suo operia-
tur. sic et ad omnis cervicis dolores tumoresque quacumque
in parte.

26 (13.) Bellis in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus
rubente. hanc cum artemisia inlitam efficaciorem esse
produnt.

(14.) Condurdum quoque herba solstitialis, flore rubro,
suspensa in collo conprimere dicitur strumas, item verbenaca
cum plantagine. digitorum vitiis omnibus et privatim ptery-
giis quinquefolium medetur.

27 (15.) In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis. huic
medetur panacis radix in vino dulci, sucus hyoscyami etiam
sanguinem exscreantibus, nidor quoque accensi tussientibus,
item scordotis mixto nasturtio et resina cum melle tunsa arida.
facit et per se facilis exscreationes, item centaurium maius
vel sanguinem reicientibus, cui vitio et plantaginis sucus me-
28 detur. et Vettonica obolis tribus in aqua contra purulentas
contraque cruentas exscreationes, persollatae radix drachmae
ponderis cum pineis nucleis undecim, peucedani sucus.
pectoris doloribus acorum subvenit, et ideo antidotis misce-
tur, tussi daucum, item Scythica herba. ea demum omnibus
pectoris vitiis, tussi et purulenta exscreantibus obolis tribus
29 in passi totidem, verbascum cuius est flos aureus. 6. huic
tanta vis ut iumentis etiam non tussientibus modo sed ilia
quoque trahentibus auxilietur potu, quod et de gentiana

reperio. Radix cacaliae conmanducata et in vino madefacta non tussi tantum sed et faucibus prodest. hysopi quinque rami cum duobus rutae et ficis tribus decocti thoracem purgant, tussim sedant.

(16.) Bechion tussilago dicitur. duo eius genera: sil- 30
vestris ubi nascitur subesse aquas credunt, et hoc habent signum aquileges. folia sunt maiuscula quam hederae quinque aut septem, subalbida a terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. quidam eandem esse arcion et alio nomine chamaeleucen putant. huius aridae cum radice fumus per harundinem haustus et devoratus veterem sanare dicitur tussim, sed in singulos haustus passum gustandum est.

(17.) Altera a quibusdam salvia appellatur, similis ver- 31
basco. conteritur et colata calefit atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur, contra scorpiones eadem et dracones marinos efficax. contra serpentis quoque ex oleo perungui ea prodest. Hysopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim, lateris, pectoris dolores, verbascum cum ruta ex aqua, Vettonicae farina bibitur ex aqua calida.

7. (18.) Stomachum conroborat scordotis sucus, centau- 32
rium, gentiana ex aqua potae, plantago aut per se in cibo sumpta aut cum lente alicaeve sorbitione. Vettonica alias gravis stomacho vitia tamen sanat pota vel foliis conmanducata, item aristolochia pota, agaricum manducatum siccum, ut ex intervallo merum sorbeatur, nymphaea Heraclia inlita, peucedani sucus. Psyllion ardoribus inponitur, vel cotyledon trita cum polenta vel aizoum.

(19.) Molon scapo est striato, foliis mollibus, parvis, 33
radice IIII digitorum in qua extrema ali caput est. vocatur a quibusdam syron. ex vino stomacho et dyspnoeae medetur, centaurium maius ecligmate, plantago suco vel cibo, Vettonicae tunsae pondo libra, mellis Attici semuncia ex aqua calida cotidie bibentibus, aristolochia vel agaricum obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini potum. Cissan- 34
themos ad orthopnoeas bibitur, item hysopum et asthmaticis, peucedani sucus in iocineris doloribus et pectoris laterisque, si febres non sint. sanguinem quoque exspuentibus

subvenit agaricum victoriati pondere tritum et in mulsi
35 quinque cyathis datum. idem et amomon facit. Iocineri privatim Teucria bibitur recens drachmis IIII in poscae hemina, Vettonicae drachma una in aquae calidae cyathis tribus, ad cordis vitia in frigidae cyathis duobus. Quinquefoli sucus iocineris et pulmonis vitiis sanguinemque reicientibus et cuicumque sanguinis vitio intus occurrit. iocineri anagallides mire prosunt. capnon herbam qui edere bilem per urinam reddunt, acoron iocineri medetur, thoraci et praecordiis daucum.
36 (20.) Ephedra ab aliis anabasis vocata nascitur ventoso fere tractu scandens arborem et ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa qui sint iunci geniculati, radice pallida. datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina et sorbitione facta in quam vinum addi convenit. item gentiana madefacta pridie contrita denari pondere in cyathis vini tribus.
37 (21.) Geum radiculas tenuis habet nigras, bene olentis. medetur non modo pectoris doloribus aut lateris sed et cruditates discutit iucundo sapore. verbenaca vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, tho-
38 raci, peculiariter autem pulmonibus et quos ab his phthisis temptet radix herbae consiliginis quam nuper inventam
25, 86 diximus. suum quidem et pecoris omnis remedium praesens est pulmonum vitio vel traiecta tantum in auricula. bibi debet ex aqua haberique in ore adsidue sub lingua. superficies eius herbae an sit in aliquo usu adhuc incertum est. renibus prodest plantaginis cibus, Vettonicae potus, agaricum
34 potum ut in tussi.
39 (22.) Tripolion in maritimis nascitur saxis ubi adludit unda, neque in mari neque in sicco, folio isatis crassiore, *caule* palmum alto, in mucrone diviso, radice alba, odorata, crassa, calidi gustus. datur hepaticis in farre decocta. haec herba eadem videtur quibusdam quae polium de qua suo loco
21, 44 145 sqq. diximus.
(23.) Gromphaena, alternis viridibus roseisque per cau-
40 lem foliis in posca sanguinem reicientibus medetur. (24.) iocineri autem herba malundrum, nascens in segete ac pratis, flore albo odorata. eius cauliculus conteritur ex vino vetere.

(25.) item herba chalcetum e vinaceis contrita inponitur.
facilis praestat vomitiones radix Vettonicae, hellebori modo
IIII drachmis in passo aut mulso, hysopum tritum cum
melle utilius praesumpto nasturtio aut irione, molemonium
denari pondere et sillybus, lacteus sucus qui densatus
in cummim sumitur cum melle supra dicto pondere prae-
cipueque bilem trahit. Rursus sistunt vomitionem cumi- 41
num silvestre, Vettonicae farina, sumuntur ex aqua. abster-
gent fastidia cruditatesque digerunt daucum, Vettonicae fa-
rina ex aqua mulsa, plantago decocta caulium modo. Singul-
tus hemionium sedat, item aristolochia, suspiria clymenos.
Pleuriticis et peripleumonicis centaurium maius, item hyso-
pum bibitur, pleuriticis peucedani sucus.

(26.) Halus autem, quam Galli sil vocant, Veneti coto- 42
neam, medetur lateri, item renibus convolsisque et ruptis.
similis est cunilae bubulae, cacuminibus thymo, dulcis et
sitim sedans, radicis alibi albae, alibi nigrae.

(27.) Eosdem effectus in lateris doloribus habet cha-
maerops myrteis circa caulis geminis foliis, capitibus Grae-
culae rosae, ex vino pota. Ischiadicos dolores et spinae le-
vat agaricum potum ut in tussi, item stoechadis aut Vettoni- 34
cae farina ex aqua mulsa.

8. (28.) Plurumum tamen homini negoti alvos exhibet, 43
cuius causa maior pars mortalium vivit. alias enim cibos
non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias non
conficit, eoque mores venere ut homo maxume cibo pereat.
pessumum corporum vas instat ut creditor et saepius die
appellat. huius gratia praecipue avaritia expetit, huic luxu-
ria condit, huic navigatur ad Phasim, huic profundi vada ex-
quiruntur. et nemo vilitatem eius aestimat consummationis
foeditate. ergo numerosissima est circa hanc medicinae
opera. Sistit eam scordotis recens drachma cum vino trita vel 44
decocta potu, Polemonia quae et dysintericis ex vino da-
tur, verbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitu-
dine, nymphaeae Heracliae semen cum vino potum, radix
superior e xiphio drachmae pondere ex aceto, semen plan-
taginis in vino tritum vel ipsa ex aceto cocta aut alica ex
suco eius sumpta, item cum lenticula cocta vel aridae farina

inspersa potioni cum papavere tosto et trito, vel sucus in-
fusus aut potus, Vettonica in vino ferro calefacto. eadem
25, 88 coeliacis in vino austero datur, his et iberis inponitur uti
45 dictum est. Tenesmo radix nymphaeae Heracliae e vino bi-
bitur, psyllium in aqua, acori radicis decoctum. aizoi sucus
alvom sistit et dysinterias et taenias rotundas pellit. sym-
phyti radix pota in vino alvom et dysinteriam sistit, item
dauci. aizoum foliis contritis ex vino torminibus resistit,
alcimae siccae farina torminibus pota cum vino.
46 (29.) Astragalus folia habet longa incisuris multis, obli-
qua circa radicem, caulis tris aut quattuor foliorum plenos,
florem hyacinthi, radices villosas, inplicatas, rubras, prae-
duras. nascitur in petrosis, apricis et iisdem nivalibus, sicut
Pheneo Arcadiae. vis ei ad spissanda corpora. alvom si-
stit radix in vino pota, quo fit ut moveat urinam repercusso
liquore, sicut pleraque quae alvom sistunt. sanat et dysin-
tericos in vino rubro tunsa, difficile autem tunditur. eadem
gingivarum suppurationi utilissima est fotu. colligitur exitu
autumni, cum folia amisit, siccatur in umbra.
47 (30.) Et ladano sistitur alvos utroque, quod in segeti-
bus nascitur, contunso et cribrato. bibitur ex aqua mulsa,
item nobili e vino. ledon appellatur herba ex qua fit in
Cypro barbis caprarum adhaerescens. nobilius in Arabia.
fit iam et in Syria atque Africa, quod toxicum vocant. ner-
vos enim in arcu circumdatos lanis trahunt adhaerescente
48 12, 78 sqq. roscida lanugine. plura de eo diximus inter unguenta. hoc
gravissimum odore est durissimumque tactu. plurumum enim
terrae colligit, cum probetur maxume purum, odoratum,
molle, viride, resinosum. natura ei molliendi, siccandi, con-
coquendi, somnum adliciendi. capillum fluentem cohibet
nigritiamque custodit, auribus cum hydromelite aut rosaceo
infunditur, furfures cutis et manantia ulcera sale addito sanat,
tussim veterem cum styrace sumptum, efficassimum ad ructus.
49 (31.) Alvom sistit et chondris sive pseudodictamnum.
hypocisthis, orobethron quibusdam dicta, malo granato inma-
24, 81 turo similis, nascitur, ut diximus, sub cistho, unde nomen.
haec arefacta in umbra sistit alvom ex vino nigro austero
utraque. duo enim genera eius, candida et rufa. usus in

suco, spissat, siccat, et rufa magis stomachi rheumatismos
emendat, pota tribus obolis sanguinis exscreationes cum
amylo, dysinterias pota et infusa, item verbenaca ex aqua
data aut carentibus febri ex vino Amineo, cochlearibus
quinque additis in cyathos tris vini.

(32.) Laver quoque nascens in rivis condita et cocta tor- 50
minibus medetur, (33.) potamogiton vero ex vino dysintericis
etiam et coeliacis, similis betae foliis, minor tantum hirsutior-
que, paulum semper eminens extra aquam. usus in foliis: refri-
gerant, spissant, peculiariter cruribus vitiosis utilia et contra
ulcerum nomas cum melle vel aceto. Castor hanc aliter noverat, 51
tenui folio velut equinis saetis, thyrso longo et levi, in aquo-
sis nascentem. radice sanabat strumas et duritias. potamo-
giton adversatur crocodilis, itaque secum habent eam qui
venantur. alvom sistit et Achillea. eosdem effectus praestat
et statice, septem caulibus veluti rosae capita sustinens.

(34.) Ceratia uno folio, radice nodosa et magna, in cibo 52
coeliacis et dysintericis medetur. Leontopodion alii leuceo-
ron, alii doripetron, alii thorybethron vocant, cuius radix al-
vom sistit purgatque bilem, in aquam mulsam addito pon-
dere denariorum duorum. nascitur in campestri et gracili
solo. semen eius potum lymphatica somnia facere dicitur.
Lagopus sistit alvom e vino pota aut in febri ex aqua. eadem 53
inguini adalligatur in tumore. nascitur in segetibus. multi
super omnia laudant ad deploratos dysintericos quinquefolium
decoctis in lacte radicibus potis, et aristolochiam victoriati
pondere in cyathis vini tribus. quae ex supra dictis calida
sumentur, haec candente ferro temperari aptius erit. e di- 54
verso purgat alvom sucus centauri minoris drachma in he-
mina aquae cum exiguo salis et aceti bilemque detrahit,
maiore tormina discutiuntur. Vettonica alvom solvit dra-
chmis quattuor in hydromelitis cyathis novem, item Euphor-
beum vel agaricum drachmis duabus cum sale modico po-
tum ex aqua aut in mulso obolis tribus. Solvit et cyclami-
nos ex aqua pota aut balanis subditis, item chamaecissi bala-
nus. Hysopi manipulus decoctus ad tertias cum sale et pitui-
tas trahit inlitus vel tritus in oxymelite et sale, pellitque
ventris animalia. pituitam et bilem detrahit peucedani radix.

55 (35.) Alvom purgant anagallides ex aqua mulsa, item
epithymum, qui est flos e thymo satureiae simili. differentia,
quod hic herbaceus est, alterius thymi albus — quidam hippo-
pheon vocant — stomacho minus utilis vomitiones movet,
sed tormina et inflationes discutit. sumitur et ecligmata ad
56 pectoris vitia cum melle et aliquando iride. alvom solvit a
quattuor drachmis ad sex cum melle et exiguo salis atque
aceti. quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci,
tenue, similitudine pallioli, rubens, siccari in umbra, bibi ex
aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam bilemque,
57 alvo leniter soluta. (36.) Et nymphaea in vino austero sol-
vit et pycnocomon, erucae foliis crassioribus et acrioribus,
radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrian-
gulo, modico, tenui, flore ocimi. invenitur in saxosis. radix
eius in aqua mulsa X II pondere et alvom et bilem et pitui-
tam exinanit. semen somnia tumultuosa facit una drachma in
vino potum, et capnos trunca detrahit bilem.

58 (37.) Polypodi, quam nostri feliculam vocant, similis
felici, radix in usu pilosa, coloris intus herbacei, crassitu-
dine digiti minumi, acetabulis cavernosa ceu polyporum cirri,
subdulcis, in petris nascens aut sub arboribus vetustis. ex-
primitur sucus aqua madefactae, et ipsa minute concisa in-
spergitur oleri vel betae vel malvae vel salsamento aut cum
pulticula coquitur ad alvom vel in febri leniter solvendam.
detrahit bilem et pituitam, stomachum offendit. aridae fa-
rina indita naribus polypum consumit. florem et semen
non fert.

59 (38.) Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit,
bilem detrahit, alvom solvit, praeterquam si adiciantur aloes
drachmae duae obolis eius duobus. est autem sucus herbae
ab radice ramosae pinguibus foliis, triangulis, albis, radice
60 crassa, madida, nausiosa. nascitur pingui et albo solo. ra-
dix circa canis ortum excavatur, ut in ipsam confluat sucus
qui sole siccatus digeritur in pastillos. siccatur et ipsa vel
cortex. laudatur natione Colophonium, Mysium, Prienense,
specie autem nitidum et quam simillimum taurino glutini,
fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, virus redolens,
cumminosum, linguae tactu lactescens, quam levissimum, cum

diluatur albescens. hoc evenit et adulterino quod fit ervi
farina et tithymali marini suco fere in Iudaea, quod etiam
strangulat sumptum. deprehenditur gustu, tithymalus enim 61
linguam excalfacit. usus bimo, nec ante nec postea utile
dedere et per se ex aqua vel mulsa et sale quaternis obolis,
sed utilissime cum aloe ita ut incipiente purgatione mulsum
bibatur. fit et decoctum radicis in aceto ad crassitudinem
mellis, quo leprae inlinuntur et caput unguitur in dolore
cum oleo.

(39.) Tithymalum nostri herbam lactariam vocant, alii 62
lactucam caprinam, narrantque lacte eius inscripto corpore,
cum inaruerit, si cinis inspargatur, adparere litteras, et ita
quidam adulteras adloqui maluere quam codicillis. genera
eius multa: primus cognominatur characias, qui et masculus
existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, sucosis, quin-
que aut sex, cubitali longitudine, a radice foliis paene oleae,
in cacuminibus coma iunci. nascitur in asperis maritimis, 63
legitur semen autumno cum coma, siccatum sole tunditur et
reponitur. sucus vero incipiente pomorum lanugine defra-
ctis ramis excipitur farina ervi aut ficis ut cum iis arescat.
quinas autem guttas singulis excipi satis est, traduntque to-
tiens purgari hydropicos fico sumpta quot guttas ea lactis
exceperit. Sucus cum colligitur, ne attingat oculos caven- 64
dum est. fit et e foliis tunsis priore minus efficax. fit et de-
coctum e ramis. est et semen in usu cum melle decoctum
ad catapotia solvendae alvi gratia. semen et dentium cavis
cera includitur. conluuntur et radicis decocto e vino aut
oleo. inlinunt et lichenas suco, bibuntque eum ut purget vo-
mitione et alvo soluta, alias stomacho inutilem. trahit pitui- 65
tam sale addito in potu, bilem aphronitro. si per alvom pur-
gari libeat, in posca, si vomitione, in passo aut aqua mulsa.
media potio tribus obolis datur. ficos a cibo sumpsisse me-
lius est. faucis urit leniter, est enim tam ferventis naturae
ut per se extra corpori inpositum pusulas ignium modo fa-
ciat et pro caustico in usu sit.

(40.) Alterum genus tithymali myrtiten vocant, alii 66
caryiten, foliis myrti acutis et pungentibus, sed mollioribus,
et ipsum in asperis nascens. colliguntur comae eius hordeo

turgescente siccataeque in umbra diebus novem in sole ina-
rescunt. fructus non pariter maturescit, sed pars anno se-
67 quente, et nux vocatur. inde cognomen Graeci dedere. de-
metitur cum messium maturitate lavatumque deinde siccatur
et datur cum papaveris nigri duabus partibus ita ut sit totum
acetabuli modus, minus hic vomitionibus quam superior, ce-
teri item. aliqui sic et folium eius dedere, nucem vero
ipsam in mulso aut passo vel cum sesima. trahit pituitam et
bilem per alvom. oris ulcera sanat, ad nomas oris folium
cum melle estur.

68 (41.) Tertium genus tithymali paralium vocatur sive ti-
thymalis folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus,
semine albo, quod colligitur incipiente uva et siccatum teri-
tur sumiturque acetabuli mensura ad purgationes.

69 (42.) Quartum genus helioscopion appellant, foliis por-
cillacae, ramulis stantibus a radice quattuor aut quinque ru-
bentibus, semipedali altitudine, suci plenis. hoc circa op-
pida nascitur semine albo columbis gratissimo. nomen acce-
pit, quoniam capita cum sole circumagit. trahit bilem per
inferna in oxymelite dimidio acetabulo, ceteri usus qui cha-
raciae.

70 (43.) Quintum cyparissian vocant propter foliorum simi-
litudinem, caule gemino aut triplici. nascenti in campestri-
bus eadem vis quae helioscopio aut characiae.

(44.) Sextum platyphyllon vocant, alii corymbiten, alii
amygdaliten a similitudine. nec ullius latiora sunt folia.
piscis necat, alvom solvit radice vel foliis vel suco in mulso
aut aqua mulsa drachmis quattuor. detrahit privatim aquas.

71 (45.) Septumum dendroides cognominant, alii cobion,
alii leptophyllon, in petris nascens, comosissimum ex omni-
bus, maxumis cauliculis rubentibus, et semine copiosissimum,
eiusdem effectus cuius characias.

72 (46.) Apios ischas sive raphanos agria, iuncos duos tris
spargit in terra rubentis, foliis rutae, radix cepae, sed am-
plior, quare quidam raphanum silvestrem vocant. intus habet
mammam candidam, extra cortices nigros. nascitur in mon-
73 tuosis asperis, aliquando et in herbosis. effoditur vere tunsa-
que in fictili mergitur, deiectoque quod supernatat relicus

sucus purgat utraque parte sesquiobolo in aqua mulsa. sic
et hydropicis datur acetabuli mensura. inspargitur et aridae
radicis farina potioni. aiunt superiorem partem eius vomi-
tione bilis extrahere, inferiorem per alvom aquam.
(47.) Tormina discutit quodcumque panaces, Vettonica 74
praeterquam a cruditate, peucedani sucus et inflationes, ru-
ctus gignens, item acori radix daucumve, si lactucae modo su-
matur. ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit,
gentianae farina ex aqua tepida fabae magnitudine, plantago
mane sumpta duabus lingulis et tertia papaveris in vini cya-
this quattuor non veteris. datur et in somnum euntibus ad-
dito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. colo infun-
ditur hemina suci vel in febri.
(48.) Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho 75
uno lieni medetur, et panacis omnium generum radix in mulso,
sed Teucria praecipue pota arida et decocta quantum manus
capiat in aceti heminis tribus. ad volnus inlinitur eadem ex
aceto aut, si tolerari non possit, ex fico vel aqua. Polemonia
bibitur ex vino, Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tri- 25, 101
bus, aristolochia ut contra serpentis. Argemonia septem 76
diebus in cibo sumpta lienem consumere dicitur, agaricum in
aceto mulso obolis duobus. nymphaeae Heracliae radix in
vino pota et ipsa consumit. cissanthemus drachma bis die
sumpta in vini albi cyathis duobus per dies XL lienem dici-
tur paulatim emittere per urinam. prodest et hysopum cum
fico decoctum, lonchitidis radix decocta priusquam semen
demittat, peucedani quoque radix decocta et lieni et renibus.
Lien acori potu consumitur, praecordiis et ilibus utilissimae 77
radices, clymeni semen potum diebus triginta pondere denari
in vino albo, Vettonicae farina ex melle et aceto scillite pota,
radix lonchitidis in aqua, Teucrium inlinitur, item scordium
cum cera, agaricum cum farina e feno Graeco.
(49.) Vesicae malis contraque calculos gravissimis cru- 78
ciatibus, ut diximus, auxilio est Polemonia ex vino pota, 25, 28
item agaricum, plantago foliis vel radice potis ex passo,
Vettonica ut in iocinere diximus, item ramiti pota atque in- 35
lita, eadem ad strangurias efficacissima. ad calculos quidam
Vettonicam et verbenacam et millefolium aequis portionibus

79 ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Stranguriās
discuti et dictamno certum est, item quinquefolio decocto ad
tertias in vino. hoc et enterocelicis dari atque inlini utilissi-
mum est. xiphi quoque radix superior urinam ciet infantibus.
enterocelicis datur ex aqua et inlinitur vesicae vitiis. peu-
cedani sucus infantium ramiti et umbilicis eminentibus psyl-
80 lion inlinitur. urinam cient anagallides, acori radicis deco-
ctum vel ipsa trita potaque, et omnia vesicae vitia, calculos
et herba et radix cotyledonis itemque genitalium inflamma-
tionem omnem pari pondere caulis et seminis et murrae.
81 Ebulum tenerum cum foliis tritum ex vino potum calculos
pellit, inpositum testis sanat. erigeron quoque cum farina
turis et vino dulci testium inflammationes sanat. symphyti
radix inlita enterocelas cohibet, genitalium nomas hypoci-
sthis alba. Artemisia quoque datur contra calculos ex vino
dulci et ad stranguriam, dolores vesicae sedat ex vino radix
nymphaeae Heracliae.

82 (50.) Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum lau-
datae. est autem inter eas quae eduntur silvestrium herba-
rum, — hanc certe apud Callimachum adponit rustica illa
Hecale, — speciesque plantae hortensiae. caulis unum pal-
mum altus, semen fervens, odoratum ceu libanotidis, rotun-
dum, siccatum rumpitur, habet intus nucleum candidum, quem
aliqui cachrym vocant. folia pinguia albicant veluti olivae,
crassiora et salsa gustu, radices digiti crassitudine tres aut
83 quattuor. nascitur in maritimis petrosis. estur crudum co-
ctumve cum olere, odorati saporis et iucundi. servatur etiam
in muria praecipui usus ad stranguriam folio vel caule vel
radice ex vino. colorem quoque corporis gratiorem facit,
verum largior inflationes. alvom solvit decocto, urinam et a
renibus umorem trahit sicut alcimae siccae farina in vino
pota, stranguriam efficacius addito dauco. lieni quoque utilis
adversus serpentis bibitur, iumentis quoque in pituita aut
strangurla, hordeo inspersa succurrit.

84 (51.) Anthyllion est lenti simillima quae in vino pota
vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. altera est anthyllis
chamaepityos similis, flore purpureo, odore gravi, radice
intubi.

(52.) Vel magis medetur cepaea, similis porcillacae, nigriore radice, sed inutili, nascens in litoribus harenosis, gustu amara. in vino cum asparagi radice vesicae plurumum prodest.

85 (53.) Eadem praestat hypericon, quam alii chamaepityn, alii corissum appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutae, odore acri, semine in siliqua nigro maturescente cum hordeo. natura semini spissandi, alvom sistit, urinam ciet, vesicae cum vino bibitur.

86 (54.) Est aliud hypericon, quod aliqui caron appellant, folio tamaricis, et sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis et minus rubentibus, odoratum, palmo altius, suave, leniter acutum. vis semini excalfactoria, et ideo inflationem facit, sed stomacho non inutile, praecipuum ad stranguriam, si exulcerata non sit vesica, medetur et pleuriticis ex vino potum. 87 (55.) vesicae autem callithrix trita simul cum cumino et data ex vino albo. verbenaca quoque foliis decocta ad tertias vel radix eius e mulso calido calculos eicit, item perpressa, quae Arreti et in Illyrico nascitur, in aqua decocta e tribus heminis ad unam et pota, trifolium ex vino sumptum et chrysanthemum. anthemis quoque calculos eicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus, flore roseo, radices tritae per se ceu laver crudum.

88 (56.) Silaus nascitur glariosis et perennibus rivis, cubitalis api similitudine. coquitur ut olus acidum magna utilitate vesicae, quae si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in vini congio decocta ad dimidias — inde heminae sumuntur per triduum, relicum ex vino cum sio, — et urtica marina et daucum et plantaginis semen ex vino.

(57.) Et herba Fulviana trita ex vino — et haec nomen inventoris habet, nota tractantibus — urinas ciet.

89 (58.) Scordion testium tumores sedat. hyoscyamum genitalibus medetur, peucedani sucus ex melle, semen stranguriae, agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho uno, trifoli radix drachmis duabus in vino, dauci una drachma vel seminis. Ischiadici semine et foliis erythrodani tritis sanantur, panace poto et infricata Polemonia, aristolochiae decocto

90 foli. Agarico quidem et nervus qui platys appellatur et
umerorum dolor sanatur obolis tribus in vini veteris cyatho
uno poto. Quinquefolium ischiadicis et bibitur et inponitur,
item scammonia decocta et cum hordei farina. semen hype-
rici utriusque bibitur ex vino. Sedis vitia et attritus celer-
rime sanat plantago, condylomata quinquefolium, sedem con-
versam cyclamini radix ex aceto. anagallidum caerulea pro-
91 cidentiam sedis retro agit, e diverso rubens proritat. Coty-
ledon condylomata et haemorrhoidas mire curat, testium tu-
mores acori radix decocta in vino tritaque et inlita. inter-
trigines negat fieri Cato absinthium Ponticum secum haben-
tibus. 9. alii adiciunt et puleium, quod si ieiunus quis
legerit, si post se adliget, inguinis dolores prohibet aut sedat
coeptos.
92 (59.) Inguinalis, quam quidam argemonion vocant, pas-
sim in vepribus nascens ut prosit in manu tantum habenda est.
(60.) Panos sanat panaces ex melle, plantago cum sale,
24 quinquefolium, persollatae radix ut in strumis, item dama-
sonium, verbascum cum sua radice tunsum, vino adspersum
folioque involutum et ita in cinere calefactum ut inponatur
93 calidum. experti adfirmavere plurumum referre, si virgo inpo-
nat nuda ieiuna ieiuno et manu supina tangens dicat: *Ne-
gat Apollo pestem posse crescere cui nuda virgo
restinguat*, atque ita retrorsa manu ter dicat totiensque
despuant ambo. medetur et radix mandragorae ex aqua, ra-
dicis scammoniae decoctum cum melle, sideritis cum adipe
vetere vel Chrysippea cum ficis pinguibus. et haec ab inven-
tore habet nomen.
94 10. (61.) Venerem in totum adimit, ut diximus, nym-
25, 75 phaea Heraclia, eadem semel pota in XL dies, insomnia quo-
que veneris a ieiuno pota et in cibo sumpta. inlita
quoque radix genitalibus inhibet non solum venerem sed et
adfluentiam geniturae. ob id corpus alere vocemque dicitur.
adpetentiam veneris facit radix e xiphio superior data potu
in vino, item quam crethmon agrion appellant, ormenos agrios
cum polenta contritus.
95 (62.) Sed inter pauca mirabilis est orchis herba sive
serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina

radice testiculis simili, ita ut maior sive, ut aliqui dicunt, te-
nuior ex aqua pota excitet libidinem, minor sive mollior e lacte
caprino inhibeat. quidam folio scillae esse dicunt leviore ac
minore, caule spinoso. radices sanant oris ulcera, thoracis
pituitas, alvom sistunt e vino potae. Concitatricem vim ha- 96
bet satyrion. duo eius genera: una longioribus foliis quam
oleae, caule quattuor digitorum, flore purpureo, radice ge-
mina ad formam hominis testium alternis annis intumescente
ac residente. altera satyrios orchis cognominatur et feminam
esse creditum. distinguitur internodiis et ramosiore frutice,
radice fascini. nascitur fere iuxta mare. haec tumores et
vitia partium earum cum polenta inlita sedat vel per se trita.
superioris radix in lacte ovis colonicae data nervos intendit,
eadem ex aqua remittit.

(63.) Graeci satyrion foliis lili rubris, minoribus et tribus 97
non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule levi, cubitali,
nudo, radice gemina, cuius inferior pars et maior maris
gignat, superior ac minor feminas. et aliud genus satyri ery-
thraicon appellant, semine viticis maiore, levi, duro, radicis
cortice rufo intus album includi, sapore subdulce fere in
montuosis inveniri. venerem, etiamsi omnino manu teneatur 98
radix, stimulari, adeo si bibatur in vino austero, arietibus
quoque et hircis segnioribus in potu dari, et a Sarmatia equis
ob adsiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium pro-
sedamum vocant. restinguit vim eius aqua mulsa aut lactuca
sumpta. in totum quidem Graeci, cum concitationem hanc 99
volunt significare, satyrion appellant, sic et crataegin cogno-
minantes et thelygonon et arrhenogonon, quarum semen
testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam ha-
bentes ad venerem proniores fieri dicuntur. prodigiosa sunt
quae circa hoc tradit Theophrastus, auctor alioqui gravis,
septuageno coitu durasse libidinem contactu herbae cuius-
dam cuius nomen genusque non posuit.

(64.) Sideritis adalligata varices minuit et sine dolore 100
praestat. Podagrae morbus rarior solebat esse non modo
patrum avorumque memoria, verum etiam nostra, peregrinus
et ipse. nam si Italiae fuisset antiquitus, Latinum nomen in-
venisset. insanabilis non est credendus, quippe quoniam et

in multis sponte desiit et in pluribus cura. medentur radices
panacis cum uva passa, sucus hyoscyami cum farina vel
25, 88 semen, scordion ex aceto, iberis uti dictum est, verbenaca
cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctum et per-
101 nionibus. podagras refrigerat radix e xiphio, semen e
psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aizoum in primo
impetu podagrae rubentis, hoc est calidae. utrilibet vero
convenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito
sale modico, argemonia tunsa ex melle. medetur et verbe-
naca inlita, aut si pedes in aqua macerentur in qua decocta
102 sit, (65.) et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior
ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris suci, gravis
odoris. quae talis est mollugo vocatur. similis, sed asperio-
ribus foliis, asperugo. superioris et sucus pondere X I in vini
duobus cyathis cotidie sumitur.

103 (66.) Praecipue vero liberat eo malo phycos thalassion,
id est fucus marinus, lactucae similis, qui conchyliis subster-
nitur, non podagrae modo sed omnibus articulorum morbis
inpositus priusquam arefiat. tria autem genera eius: latum
et alterum longius, quadamtenus rubens, tertium crispis fo-
104 liis, quo in Creta vestis tingunt, omnia eiusdem usus. Ni-
cander ea et adversus serpentis in vino dedit. salutare est
25, 140 et semen eius herbae quam psyllion nominavimus made-
factum aqua, admixtis in heminam seminis resinae Colopho-
niae coclearibus duobus, turis uno. laudantur et mandragorae
folia cum polenta tunsa. 11. Talis vero tumentibus limus
aquaticus cum oleo subactus mire prodest, articulis sucus e
centaurio minore, idem nervis utilissimus, item centauris.
105 Vettonica nervis discurrentibus per scapulas, umeris, spinae,
85 lumbis, pota ut in iocinere, articulis quinquefolium inpositum,
mandragorae folia cum polenta vel radix recens tunsa cum
cucumere silvestri vel decocta in aqua, digitorum in pedibus
rimis polypodi radix, articulis sucus hyoscyami cum axungia,
amomon suco decocto, item centunculus decocta vel muscus
recens ex aqua obligatus donec inarescat, item lappae boa-
106 riae radix e vino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniun-
culos curat omniaque alia frigoris vitia, perniunculos et co-
tyledon cum axungia, folia ex batrachio, epithymi sucus.

Clavum pedum extrahit ladanum cum castoreo, verbenaca
ex vino.

(67.) Nunc peractis malis quae membratim sentiuntur 107
dicemus de his quae totis corporibus grassantur. remedia
autem haec communia inveniuntur: ante omnis potandam do-
decatheum, de qua diximus, deinde panacis omnium gene- 25, 28
rum radices, peculiariter longinquis morbis et semen intera-
neorum vitiis, ad omnis vero dolores corporis sucum e scor-
dio, item Vettonicae quae pota colorem plumbeum corporis
privatim emendat, gratiorem reducit.

(68.) Geranion aliqui myrrhin, alii myrtida appellant. 108
similis est cicutae, minutioribus foliis et caule brevior, ro-
tunda, saporis et odoris iucundi. nostri sic eam tradunt,
Graeci foliis paulo candidioribus quam malvae, caulibus
tenuibus, pilosis, ramosam ex intervallis binum palmorum,
et in his foliis inter quae in cacuminibus capitula sint gruum.
alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus, radice 109
mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate
utilissima, et fere talis vera est. bibitur contra phthisis dra-
chma in cyathis vini tribus bis die, item contra inflationes, et
cruda idem praestat. sucus radicis auribus medetur, opistho-
tonis semen drachmis quattuor cum pipere et murra potum.
Phthisis sanat et plantaginis sucus, si bibatur, et ipsa de- 110
cocta, in cibo e sale et oleo a somno matutino refrigerat.
eadem datur iis quos atrophos vocant interpositis diebus,
Vettonica vero phthisicis ecligmate cum melle, fabae magni-
tudine, agaricum potum obolis duobus in passo, vel daucon
cum centaurio maiore in vino. phagedaenis — quod nomen
sine modo esurientium est, alias ulcerum — tithymali me-
dentur cum sesamis sumpti.

(69.) Inter mala universi corporis vigiliae sunt plerisque. 111
harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia
et odore et perunct capite, aizoum sive sedum, si involutum
panno nigro ignorantis pulvino subiciatur, et onothera sive
onear, hilaritatem adferens in vino, amygdalae folio, flore
roseo, fruticosa, longa radice et, cum siccata est, vinum
olente. haec in potu data feras quoque mitigat. cruditates 112
quae nausiam faciunt digerit Vettonica, pota eadem a cena

concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmae
pondere et crapulam discutit, item agaricum post cibum in
aqua calida potum. Paralysim Vettonica sanare dicitur,
25, 88 item iberis ut dictum est. eadem et torpentibus membris
prodest, item argemonia omnia quae secari periclitentur dis-
cutiendo.

113 (70.) Comitialis sanant panaces quam Heraclion diximus
25, 32 radice pota cum coagulo vituli marini ita ut sint panacis
tres partes, plantago pota, Vettonica in oxymelitis drachma
vel agaricon obolis tribus, folia quinquefoli ex aqua. sanat
et archezostis, sed anno pota. sanat et baccaris radix arida
in pulverem contrita cyathis tribus cum coriandri uno in
114 aqua calida, et centunculus trita in aceto aut melle aut in
aqua calida, verbenaca ex vino pota, hysopi bacae ternae
contritae et in aqua potae diebus XVI, peucedanum cum
coagulo vituli marini aequis portionibus potum, quinquefoli
contrita folia ex vino et sumpta diebus XXX, Vettonicae
farina pondere X III cum aceti scillitici cyatho, mellis Attici
uncia, scammonium obolis duobus cum castorei drachmis
quattuor.

115 (71.) Febris frigidas leviores facit agaricum potum in
calida aqua, tertianas sideritis cum oleo, item ladanum quod
in segetibus nascitur contunsum, plantago ex aqua mulsa
duabus horis ante accessiones pota binis drachmis vel sucus
radicis madefactae vel tunsae, vel ipsa radix trita in aqua
ferro calfacta. quidam ternas radices in tribus cyathis aquae
116 dedere. eadem in quartanis quaterna fecerunt. Buglosso
inarescente, si quis medullam e caule eximat dicatque ad
quem liberandum febri id faciat et adliget ei septem folia
ante accessionem, aiunt febri liberari, item Vettonicae dra-
chmam in aquae mulsae cyathis tribus vel agaricum, maxume
in his febribus quae cum horrore veniant. quinquefoli folia
quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura ce-
teris, alii omnibus tris obolos cum pipere ex aqua mulsa.
117 verbenaca quidem et iumentorum febribus in vino medetur,
sed in tertianis a tertio geniculo incisa, quartanis a quarto.
bibitur et semen hyperici utriusque in quartanis et horrori-
bus, Vettonicae farina, quae omnis horrores coercet, item

panaces adeo excalfactoria natura ut per nivem ituris bibere id perunguique eo praecipiant. et aristolochia perfrictionibus resistit.

(72.) Phreneticos somnus sanat, qui continget peuce- 118 dano ex aceto capiti infuso, anagallidum suco. e diverso lethargicos excitare labor est, hoc praestant Euphorbeum ex aceto naribus tactis, peucedani sucus. Contra insanias Vettonica bibitur, carbunculos rumpit panaces, sanat Vettonicae farina ex aqua aut brassica cum ture, frequenti potu calidae, vel e carbone in conspectu restincto favilla digito sublata et inlita, vel plantago tunsa.

(73.) Tithymalus characites hydropicos sanat, panaces, 119 plantago in cibo, cum prius panem siccum comederint sine potu, Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulsi, vel agaricum vel semen lonchitidis duabus lingulis ex aqua potum, psyllion ex vino, anagallidum sucus, cotyledonis radix e mulso, ebuli recentis radix excussa tantum nec conluta, quod duo digiti conprehendant, ex vini veteris caldi hemina, trifoli radix drachmis duabus ex vino, tithymalum platyphyllon cognomine, semen hyperici quod caros appellatur. acte, quam esse ebulum putant quidam, radice contrita in 120 vini cyathis tribus, si febris absit, vel semine ex vino nigro, item verbenaca fasciculo manus plenae in aqua decocta ad dimidias. praecipue tamen chamaeactes sucus aptissimus creditur. Eruptiones pituitae emendant plantago, cyclamini radix e melle, ebuli folia trita e vetere vino inposita etiam boam sanant, id est rubentis papulas, pruriginem sucus strychni inlitus.

(74.) Igni sacro medentur aizoum, folia trita cicutae, 121 mandragorae radix, — secatur in asses ut cucumis, primumque super mustum suspenditur, mox in fumo, dein tunditur e vino aut aceto. prodest et vino myrteo fovere, — mentae sextans, vivi sulpuris uncia, ex aceto simul trita, fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera, inter quae medium hominem ambiens qui zoster vocatur enecat, si cinxit. medetur plantago cum creta Cimolia et peristereos per se, radix persollatae, aliis quae serpunt cotyledonis radix cum mulso, aizoum, sucus e linozosti ex aceto.

12. (75.) Radix polypodi inlita luxatis medetur, dolo- 122

remque et tumores tollunt semen psylli, folia plantaginis trita, sale modice addito, verbasci semen ex vino decoctum tritum, cicuta cum axungia. folia ephemeri tuberibus tumoribusque inlinuntur quae etiamtum discuti possunt.

123 (76.) Morbum regium in oculis praecipue mirari est, tenuitatem etiam illam densitatemque tunicularum felle subeunte. Hippocrates a septumo die in febri mortiferum signum esse dicit. nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. fit vero et citra febris expugnaturque centaurio
25, 67 maiore ut diximus poto, Vettonica, agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho, item verbenacae folio obolis tribus
124 ex vini calidi hemina quatriduo. sed celerrime quinquefoli sucus medetur tribus cyathis potus cum sale et melle. cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido et a perfrictionibus tuto, — sudores enim felleos movet, — folia tussilaginis ex aqua, semen linozostis utriusque inspersum potioni vel cum absinthio aut cinere decoctum, hysopi bacae cum aqua potae, lichen herba, si, cum sumitur, cetero olere abstineatur, polythrix in vino data, struthion in mulso.

125 (77.) Passim et in quacumque parte sed maxume incommoda nascuntur qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. remedio sunt pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. discutiunt et folia ephedri inlita.

126 (78.) Fistulae quoque in omni parte serpunt medicorum vitio male sectis corporibus. auxilio est centaurium minus collyriis cum melle decocto additis, plantaginis sucus infusus, quinquefolium cum sale et melle, ladanum cum castoreo, cotyledon cum medulla cervina calefacta et inposita, verbasci radicis medulla collyri tenuitate in fistulam additur vel aristolochiae radix vel sucus tithymali.

127 (79.) Collectiones inflammationesque sanant argemoniae folia inlita, duritias et collectiones omnis verbenaca vel quinquefolium decoctum in aceto, verbasci folia vel radix, hysopum e vino inpositum, acori radix decocto eius foventibus, aizoum, item quae contunsa sint duritiasque et sinus
128 corporis inlecebra. Omnia infixa corpori extrahunt folia tussilaginis, daucum, semen leontopodi tritum in aqua cum

polenta. suppurationibus inponuntur pycnocomi folia trita cum polenta vel semen, item orchis. Vitia quae sint in ossibus satyri radice inposita efficacissime sanari dicuntur, nomae et collectiones omnes fuco maris, priusquam inarescat. et alcimae radix collectiones discutit.

(80.) Ambusta sanantur plantagine, arctio ita ut cicatrix 129 fallat. folia eius in aqua decocta contrita inlinuntur, radices cyclamini cum aizoo, herba ipsa hyperici quod corissum appellavimus. 85

(81.) Nervis et articulis convenit plantago trita cum 130 sale, argemonia tunsa ex melle. peucedani suco perunguntur spastici, tetanici. nervorum duritiae aegilops suco, doloribus erigeron — ex aceto inlinitur —, epithymum. spasticis et opisthotonicis perungui semine hyperici, quod caros vocatur, itemque bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscissos sanare nervos, si confestim inponatur trita vel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis alcimae radix bibitur ex aqua mulsa. sic et rigores excalfacit.

(82.) Sanguinis profluvia sistit herbae Paeoniae semen 131 rubrum, — eadem et in radice vis, — clymenus vero, sive ore sanguis reiciatur sive naribus, sive alvo fluat sive feminarum utero, item Lysimachia pota vel inlita vel naribus indita, item plantaginis semen, quinquefolium potum et inlitum, cicutae semen in naris, si inde fluat, tritum ex aqua inditum, aizoum, astragali radix. sistit et ischaemon et Achillia.

13. (83.) Equisaetum hippuris a Graecis dicta et in 132 pratis vituperata nobis, — est autem pilus terrae equinae [18, 259] saetae similis, — lienes cursorum exstinguit decocta fictili novo ad tertias quantum vas capiat et per triduum heminis pota. unctis esculentis ex ante diem unum interdicitur. Graecorum varia circa hanc opinio: alii pinus foliis similem 133 nigricantem eodem nomine appellant, vim eius admirabilem tradentes, sanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine sisti, alii hippurin, alii ephedron, alii anabasim vocant, traduntque iuxta arbores nasci et scandentem eas dependere comis iunceis multis nigris ut ex equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua, semen rotundum,

simile coriandro, radice lignosa, nasci in arbustis maxume.
134 Vis eius spissare corpora. sucus sanguinem e naribus fluen-
tem inclusus sistit, item alvom. medetur dysintericis in vino
dulci potus cyathis tribus, urinam ciet, tussim, orthopnoeam
sanat, item rupta et quae serpunt. intestinis et vesicae folia
bibuntur, enterocelen cohibet. Faciunt et aliam hippurim
brevioribus et mollioribus comis candidioribusque, perquam
utilem ischiadicis et volneribus ex aceto inpositam propter
135 sistendum sanguinem. Et nymphaea trita plagis inponitur.
peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os
redditus est fluxitve ab infernis. Sideritis tantam vim habet
ut quamvis recenti gladiatoris volneri inligata sanguinem
claudat, quod facit et ferulae cinis vel carbo, fungus vero
136 etiam efficacius, qui secundum radicem eius nascitur. (84.)
per naris autem fluenti et cicutae semen tritum ex aqua
additumque efficax habetur, item stephanomelis ex aqua.
Vettonicae farina e lacte caprino pota sistit ex ubere fluen-
tem, plantagoque contunsa. eiusdem sucus vomentibus san-
guinem datur. ad erraticum autem radix persollatae cum
137 axungia vetere inlita probatur. (85.) ruptis convolsisque,
ex alto deiectis centaurium maius, gentianae radix trita vel
decocta vel sucus Vettonicae, et hoc amplius a vocis aut
lateris contentionibus, panaces, scordium, aristolochia pota,
agaricum item contunsis et eversis potum duobus obolis in
mulsi cyathis tribus aut, si febris sit, in aqua mulsa, verba-
scum cuius flos similis auro est, acori radix, aizoum omne,
sed maioris sucus efficacissime, item symphyti ius vel radi-
cis decoctum, daucos cruda, erysithales flore luteo, foliis
acanthi e vino, item chamaerops et in sorbitione irio vel
138 plantago omnibus modis. (86.) item phthiriasi — Sulla
dictator consumptus est, nascunturque in sanguine ipso homi-
nis animalia exesura corpus, — resistitur uvae taminiae suco
aut veratri cum oleo perunctis corporibus. taminia quidem
in aceto decocta etiam vestis eo taedio liberat.
139 14. (87.) Ulcera multorum sunt generum ac multis mo-
dis curantur. panacis omnium generum radix ex vino calido
25 32 inlinitur manantibus. siccat privatim quam Chironiam dixi-
mus, cum melle trita tubera aperit ulceribusque quae ser-

punt deploratis auxilio est, cum aeris flore vino temperata
omnibus modis, vel semine vel flore vel radice. eadem cum
polenta vetustis volneribus prodest. Heraclion quoque side- 140
rion, Apollinaris, psyllium, tragacantha, scordotis cum melle
purgat. farina eius carnis excrescentis per se inspersa con-
sumit. Polemonia ulcera quae cacoethe vocant sanat, cen-
taurium maius inspersum vel inlitum, item minoris coma de-
cocta vel trita vetera quoque ulcera purgat et persanat. Fol-
liculi clymeni recentibus plagis inponuntur. inlinitur autem
gentiana ulceribus quae serpunt radice tunsa vel decocta in
aqua ad mellis crassitudinem vel suco, volneribus ex ea
factum Lycium. Lysimachia recentibus plagis medetur, plan- 141
tago omnium generum ulceribus, peculiariter feminarum, se-
num et infantium. igni emollita melior et cum cerato crassa
ulcerum labra purgat, nomas sistit. tritam suis foliis inte-
gere oportet. Suppurationes, collectiones, sinus ulcerum
chelidonia quoque siccantur, volnera adeo ut etiam pro spo-
dio utantur, eadem iam desperatis cum axungia inponitur.
Dictamnum pota sagittas pellit et alia tela extrahit inlita. bi- 142
bitur ex aquae cyatho foliorum obolo, proxume pseudodi-
ctamnum, utraque etiam suppurationes discutit. Aristolochia
quoque putria ulcera exest, sordida purgat cum melle ver-
misque extrahit, item clavos in ulcere natos et infixa corpori
omnia, praecipue sagittas et ossa fracta cum resina. cava 143
vero ulcera explet per se et cum iride recentia volnera ex
aceto, vetera ulcera verbenaca, quinquefolium cum sale et
melle. Radices persollatae volneribus ferro inlatis recen-
tibus inponuntur, folia veteribus, cum axungia utrumque, et
suo folio operitur. damasonium ut in struma, folia verbasci 25
ex aceto aut vino. Peristereos ad omnia genera vel 144
callosorum putrescentiumque ulcerum facit. manantia nym-
phaeae Heracliae radix sanat, item cyclamini radix vel
per se vel ex aceto vel cum melle. eadem et con-
tra steatomata efficax, sicut ad ulcera manantia hysopum,
item peucedanum, et ad recentia volnera vis tanta est ut
squamam ossibus extrahat. praestant hoc et anagallides co-
hibentque quas vocant nomas et rheumatismos, utiles et re-
centibus plagis, sed praecipue senum corpori. cum cerato 145

apostemata et ulcera taetra folia mandragorae recentia, ra-
dix volnera cum melle aut oleo, cicuta cum siligine mixta
mero, aizoum herpetas quoque et nomas ac putrescentia,
sicut erigeron verminosa, recentia autem volnera astragali
radix et vetera ulcera quae purgat hypocisthis utraque.
leontopodi semen tritum in aqua et cum polenta inlitum spi-
146 cula sagittarum extrahit, item pycnocomi semen. Tithymalus
characites suco gangraenas, phagedaenas, putria vel decocto
ramorum cum polenta et oleo, orchis radices hoc amplius et
cacoethe cum melle siccae et recentes per se volnera, ono-
thera efferantia sese ulcera sanat. Scythae volnera Scythica
curant. ad carcinomata argemonia ex melle efficacissima
147 est. ulceribus praesanatis asphodeli radix decocta ut dixi-
22, 70 mus, trita cum polenta et inlita, quibuscumque vero Apol-
linaris, astragali radix in pulverem trita umidis ulceribus
prodest, item callithrix decocta in aqua, privatim vero iis
quae calciamento facta sint verbenaca, nec non et Lysima-
chia contrita ac nymphaea arida infriata. polythrix invete-
ratis iisdem utilior est.

148 (88.) Polycnemon cunilae bubulae similis est, semine
pulei, surculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri et
dulci odore, ferro factis conmanducata inponitur, quinto die
solvitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit, item
149 sideritis. haec inponitur ex melle. Verbasci semine ac fo-
liis ex vino decoctis ac tritis omnia infixa corpori extrahun-
tur, item mandragorae foliis cum polenta, cyclamini radici-
bus cum melle. Trixaginis folia in oleo contrita iis ma-
xume adhibentur ulceribus quae serpunt, et alga in melle
trita, Vettonica ad carcinomata et malandrias veteres ad-
dito sale.

150 (89.) Verrucas tollit argemonia ex aceto vel batrachi
radix, quae et unguis scabros aufert, linozostidis utriusque
folia vel sucus inlitus. tithymali omnes genera verrucarum
omnia, item pterygia, varos tollunt. cicatrices cum elegan-
tia ad colorem reducit ladanum. 15. Artemisiam et eleli-
sphacum adligatas qui habeat viator negatur lassitudinem
sentire.

151 (90.) Muliebribus morbis medetur maxume in universum

Paeoniae herbae semen nigrum ex aqua mulsa. eadem et in radice vis menses ciet, panacis semen cum absinthio menses et sudores, scordotis potu et inlitu. Vettonica drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia volvarum vitia aut quae a partu fiunt. menses nimios sistit Achillia inposita et decoctum eius insidentibus. Mammis inponitur hyoscyami 152 semen ex vino, locis radix in cataplasmate, et mammis etiam chelidonia. secundas morantis vel partus emortuos radices panacis adpositae extrahunt. ipsum panaces in vino potum volvas purgat adpositumque cum melle. Polemonia pota ex vino secundas pellit, nidore corrigit volvas. Centauri minoris 153 sucus potu fotuque menses ciet, item maioris radix in volvae doloribus iisdem modis prodest, derasa vero et adposita extrahit partus emortuos. plantago adponitur in lana in dolore volvae, in strangulatu bibitur, sed praecipua dictamno vis est. menses ciet, partus emortuos vel traversos eicit. bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad haec efficax ut ne in cubiculum quidem praegnatium inferatur. nec potu tantum sed et inlitu et suffitu valet. proxume pseudodictamnum, 154 sed menses ciet cum mero decoctum denari pondere. pluribus tamen modis aristolochia prodest, nam et menses et secundas ciet et emortuos partus extrahit, murra et pipere additis pota vel subdita. volvas quoque procidentis inhibet fotu vel suffitu vel subiectu, maxume tenuis. Strangulatum 155 ab his mensumque difficultatem agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho potum emendat, peristereos adposita in adipe suillo recenti, antirrhinon cum rosaceo et melle, item adposita nymphaeae Thessalae radix dolori medetur, in vino nigro pota profluvia inhibet. e diverso ciet cyclamini radix pota et adposita, et vesicae insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit, volvam sanat. 156 e xiphio radix superior menses ciet drachma ex aceto pota. peucedanum strangulatus volvae nidore ustum recreat, menses albos praecipue psyllium drachma in cyathis tribus aquae, semen mandragorae potum volvam purgat. menses ciet sucus 157 adpositus et emortuos partus. nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulpure, contra ea ciet batrachium potu vel cibo, ardens alias, ut diximus, cruda, sed cocta con-

mendatur sale et oleo et cumino. Daucum et menses et se-
cundas potu facillime pellit, ladanum suffitu corrigit volvas,
dolori earum exulceratisque inponitur. emortua scammonium
158 pellit potum vel adpositum. Menses ciet hypericum utrum-
que adpositum, ante alia vero, ut Hippocrati videtur, cre-
thmos e vino semine vel radice, cortice trahit et secundas,
succurrit et strangulationibus ex aqua pota, item radix e ge-
ranio peculiariter secundis inflationibusque volvarum con-
veniens. purgat hippuris pota et adposita volvas. polygo-
nus pota menses ciet et alcimae radix. folia plantaginis pel-
159 lunt, item agaricum ex aqua mulsa. Artemisia volvae me-
detur trita, ex oleo irino aut cum fico aut cum murra adpo-
sita. eiusdem radix pota in tantum purgat ut partus enectos
extrahat. menses et secundas ciet ramorum decoctum insi-
dentibus, item folia pota drachma. ad eadem omnia prosunt
160 vel inposita ventri imo cum farina hordeacea. Acoron quo-
que utile est interioribus feminarum morbis et conyza utra-
que et crethmos. et anthyllides duae volvis utilissimae tor-
minibusque et secundarum morae in vino potae. Callithrix
fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit
oleo trita. geranion in vino albo potum, hypocisthis in ru-
bro profluvium sistunt. Hysopum suffocationes laxat. radix
verbenacae pota ex aqua ad omnia in partu aut ex partu
161 mala praestantissima. Peucedano quidam miscent in vino
nigro semen cupressi contritum. nam semen psylli deferve-
factum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnis uteri lenit.
Symphyton tritum in vino nigro evocat menses. partus ad-
celerat scordotis pota drachma suci in aquae mulsae cya-
this quattuor. dictamni folia praeclare dantur ex aqua. con-
stat unius oboli pondere, vel si mortui sint in utero infan-
tes, protinus reddi sine vexatione puerperae. similiter prod-
est pseudodictamnum, sed tardius, cyclaminos adalligata,
cissanthemos pota, item Vettonicae farina ex aqua mulsa.
162 (91.) Arsenogonon et thelygonon herbae sunt habentes
uvas floribus oleae similis, pallidiores tamen, semen album
papaveris modo. thelygoni potu feminam concipi narrant, —
arsenogonon ab ea semine oleae, nec alio distat, — huius potu
maris generari, si credimus. alii utramque ocimo simi-

lem tradunt, arsenogoni autem semen geminum esse testi-
bus simile.

(92.) Mammarum vitiis aizoum quod digitillum appella- 163
vimus unice medetur. erigeron ex passo mammas uberio- 25, 160
res facit, sonchum in farre coctum. quae vero mastos voca-
tur inlita pilos mammarum. E partu nascentium aufert testas
in facie aliaque cutis vitia emendat gentiana, nymphaea He-
raclia inlita, cyclamini radix maculas omnis. Cacaliae grana
mixta cerae liquidae extendunt cutem in facie erugantque,
vitia omnia acori radix emendat.

(93.) Capillum Lysimache flavom facit, denigrat hype- 164
ricum, quod et corissum vocatur, item ophrys denticulato
oleri similis, foliis duobus. nigritiam dat et Polemonia in oleo
decocta. Psilotrum nos quidem in muliebribus medicamentis
tractamus, verum iam et viris est in usu. efficacissimum au-
tem habetur archezostis, item tithymali suco vel in sole
cum oleo inlito crebro vel evolsis pilis. Quadripedum sca-
biem sanat hysopum ex oleo, suum anginas peculiariter side-
ritis. verum et reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINI SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXVII.

Cap. 1. (Sect. 1.) Crescit profecto apud me certe tra- 1
ctatu ipso admiratio antiquitatis, quantoque maior copia her-
barum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in in-
veniendo curam, in tradendo benignitatem subit. nec dubie
superata hoc modo posset videri etiam rerum naturae ipsius
munificentia, si humani operis esset inventio. nunc vero deo- 2

rum fuisse eam adparet aut certe divinam, etiam cum homo
inveniret, eandemque omnium parentem et genuisse haec et
ostendisse, nullo vitae miraculo maiore, si verum fateri vo-
lumus. Scythicam herbam a Maeotis paludibus, et Euphor-
beam e monte Atlante ultraque Herculis columnas et ipso
rerum naturae defectu, parte alia Britannicam ex oceani in-
sulis extra terras positis, itemque Aethiopidem ab exusto
3 sideribus axe, alias praeterea aliunde ultro citroque huma-
nae saluti in toto orbe portari, inmensa Romanae pacis
maiestate non homines modo diversis inter se terris genti-
busque verum etiam montis et excedentia in nubis iuga par-
tusque eorum et herbas quoque invicem ostentante. aeternum,
quaeso, deorum sit munus istud! adeo Romanos velut alte-
ram lucem dedisse rebus humanis videntur.
4 2. (2.) Sed antiquorum curam diligentiamque quis pos-
sit satis venerari? constat omnium venenorum ocissimum
esse aconitum et tactis quoque genitalibus feminini sexus
animalium eodem die inferre mortem. hoc fuit venenum quo
interemptas dormientis a Calpurnio Bestia uxores M. Caeci-
lius accusator obiecit. hinc illa atrox peroratio eius in digi-
tum. ortum fabulae narravere e spumis Cerberi canis extra-
hente ab inferis Hercule ideoque apud Heracleam Ponticam,
5 ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. hoc quoque tamen
in usus humanae salutis vertere scorpionum ictibus adver-
sari experiendo datum in vino calido. ea est natura ut ho-
minem occidat nisi invenerit quod in homine perimat. cum
eo solo conluctatur, veluti pari intus invento. sola haec
pugna est, cum venenum in visceribus reperit, mirumque, exi-
tialia per se ambo cum sint, duo venena in homine conmoriun-
6 tur ut homo supersit. Immo vero etiam ferarum remedia anti-
qui prodiderunt demonstrando quomodo venenata quoque ipsa
sanarentur. torpescunt scorpiones aconiti tactu stupentque
pallentes et vinci se confitentur. auxiliatur his helleborum
album tactu resolvente, ceditque aconitum duobus malis, suo
et omnium. quae si quis ullo forte ab homine excogitari
7 potuisse credit, ingrate deorum munera intellegit. tangunt
carnis aconito necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc
fieret, repleturas illos situs. ob id quidam pardalianches ap-

pellavere. at illas statim liberari morte excrementorum ho-
minis gustu demonstratum. quod certe casu repertum quis
dubitet et quotiens fiat etiam nunc ut novom nasci, quoniam
feris ratio et usus inter se tradi non possit? 3. hic ergo ca- 8
sus, hic est ille qui pluruma in vita invenit deus, hoc habet
nomen per quem intellegitur eadem et parens rerum omn-
ium et magistra, utraque coniectura pari, sive ista cotidie
feras invenire sive semper scire iudicemus. pudendumque
rursus omnia animalia quae sint salutaria ipsis nosse praeter
hominem. sed maiores oculorum quoque medicamentis aco- 9
nitum misceri saluberrime promulgavere aperta professione
malum quidem nullum esse sine aliquo bono. fas ergo nobis
erit qui nulla diximus venena monstrare quale sit aconitum,
vel deprehendendi gratia. folia habet cyclamini aut cucu-
meris non plura quattuor, ab radice leniter hirsuta. radicem
modicam cammaro similem marino, quare quidam cammaron
appellavere, alii thelyphonon, ex qua diximus causa. radix 4
incurvatur paulum scorpionum modo, quare et scorpion ali-
qui vocavere. nec defuere qui myoctonon appellare mal-
lent, quoniam procul et e longinquo odore muris necat.
nascitur in nudis cautibus quas aconas nominant, et ideo 10
aconitum aliqui dixere, nullo iuxta ne pulvere quidem nu-
triente. hanc aliqui rationem nominis attulere, alii, quoniam
vis eadem esset in morte quae cotibus in ferri acie deterenda,
statimque admota velocitas sentiretur.

4. (3.) Aethiopis folia habet phlomo similia, magna ac 11
multa et hirsuta a radice, caulem quadriangulum, scabrum,
similem arctio, multis concavom alis, semen ervo simile,
candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, mol-
lis, glutinosas gustu. siccae nigrescunt indurescuntque ut
cornua videri possint. praeter Aethiopiam nascuntur et in 12
Ida monte Troadis et in Messenia. colliguntur autumno, sic-
cantur in sole aliquot diebus ne situm sentiant. medentur
volvis potae in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus
scabris decoctae potu dantur, sed quae ex Aethiopia venit
eximie atque ilico prodest.

(4.) Ageraton ferulacea est, duorum palmorum altitu- 13
dine, origano similis, flore bullis aureis. huius ustae nidor

urinam ciet volvasque purgat, tanto magis insidentibus. causa
nominis non haec, sed quoniam diutissime non marcescit.
14 (5.) Aloe scillae similitudinem habet, maior et pinguioribus foliis, ex obliquo striata. caulis eius tener est, rubens
medius, non dissimilis antherici, radice una ceu palo in terram demissa, gravi odore, gustu amara. laudatissima ex India adfertur, sed nascitur et in Asia, non tamen ea utuntur
nisi ad volnera recentibus foliis, mirifice enim conglutinat vel
suco. ob id in turbinibus cadorum eam serunt ut aizoum
15 maius. quidam et caulem ante maturitatem seminis incidunt
suci gratia, aliqui et folia. invenitur et per se lacrima adhaerens. ergo pavimentandum ubi sata sit censent, ut lacrima non absorbeatur. fuere qui traderent in Iudaea super
Hierosolyma metallicam eius naturam, sed nulla magis in-
16 proba est, neque alia nigrior est aut umidior. erit ergo
optuma pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis et iocineris
modo coacta, facile liquescens, inprobanda nigra et dura,
harenosa quaeque gustu intellegitur cummi adulterata et acacia. natura eius spissare, densare et leniter calfacere, usus
in multis, sed principalis alvom solvere, cum paene sola medicamentorum quae id praestant confirmet etiam stomachum,
17 adeo non infestet ulla vi contraria. bibitur drachma, ad stomachi vero dissolutionem in duobus cyathis aquae tepidae
vel frigidae coclearis mensura bis terve in die ex intervallis,
ut res exigit, purgationis autem causa plurumum tribus
draohmis, efficacior, si pota ea sumatur cibus. capillum
fluentem continet cum vino austero capite contra pilum
peruncto. dolorem capitis sedat temporibus et fronti inpo-
18 sita ex aceto et rosaceo dilutiorque infusa. oculorum vitia
omnia sanari ea convenit, privatim prurigines et scabiem genarum, item insignita ac livida inlita cum melle, maxume
Pontico, tonsillas, gingivas et omnia oris ulcera, sanguinis
exscreationes, si modicae sint, drachma ex aqua, si minus,
ex aceto pota. volnerum quoque sanguinem et undecumque
19 fluentem sistit per se vel ex aceto. alias etiam est volneribus
utilissima ad cicatricem perducens. eadem inspergitur exulceratis genitalibus virorum, condylomatis rimisque sedis, alias
ex vino, alias ex passo, alias sicca per se, ut exigat miti-

ganda curatio aut coercenda. haemorrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. dysinteriae infunditur et, si difficilius 20 concoquantur cibi, bibitur a cena modico intervallo, et in regio morbo tribus obolis ex aqua, devorantur et pilulae cum mellis decocto aut resina terebinthina ad purganda interiora. digitorum pterygia tollit, oculorum medicamentis lavatur ut quod sit harenosissimum subsidat, aut torretur in testa pinnaque subinde versatur ut possit aequaliter torreri.

(6.) Alcea folia habet similia verbenacae quae aristereon 21 cognominatur, caulis tris aut quattuor foliorum plenos, florem rosae, radices albas cum plurumum sex, cubitalis, obliquas. nascitur in pingui solo nec sicco. usus radicis ex vino vel ex aqua dysintericis, alvo citae et ruptis, convolsis.

(7.) Alypon cauliculus molli capite, non dissimile betae, 22 acre gustatu ac lentum mordensque vehementer et accendens. alvom solvit in aqua mulsa addito sale modico. minuma potio duarum drachmarum, media quattuor, maxuma sex, ea purgatione quibus datur e gallinaceo iure.

(8.) Alsine, quam quidam myosoton appellant, nascitur 23 in lucis, unde et alsine dicta est. incipit a media hieme, arescit aestate media. cum prorepit, musculorum auris imitatur foliis. sed aliam docebimus esse quae iustius myosotis 105 vocetur. haec eadem erat quae helxine, nisi minor minusque hirsuta esset. nascitur in hortis et maxume in parietibus. cum teritur, odorem cucumeris reddit. usus eius ad colle- 24 ctiones inflammationesque et in eadem omnia quae helxine, sed infirmius. epiphoris peculiariter inponitur, item verendis ulceribusque cum farina hordeacea. sucus eius auribus infunditur.

(9.) Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, folli- 25 culos in cirris habens et in his semen. nascitur in maritimis Syriae maxume. datur hydropicis drachmis duabus tunsa aut decocta in aqua vel aceto vel vino. vehementer enim urinas ciet. datur et podagricis inliniturque. idem effectus et seminis.

(10.) Androsaemon sive, ut alii appellavere, ascyron 26 non absimile est hyperico, de qua diximus, cauliculis maio- 26, 85 ribus densioribusque et magis rubentibus. folia alba rutae

figura, semen papaveris nigri. comae tritae sanguineo suco manant. odor eis resinosus. gignitur in vineis, fere medio
27 autumno effoditur suspenditurque. usus ad purgandam alvom tunsae cum semine potaeque matutino vel a cena duabus drachmis in aqua mulsa vel vino vel aqua pura, potionis totius sextario. trahit bilem, prodest ischiadi maxume, sed postera die capparis radicem resinae permixtam devorare oportet drachmae pondere iterumque quatridui intervallo eadem facere, a purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. inponitur et podagris et ambustis et volneribus cohibens sanguinem.

28 (11.) Ambrosia vagi nominis et circa alias herbas fluctuati unam habet certam, densam, ramosam, tenuem, trium fere palmorum, tertia parte radice breviore, foliis rutae circa imum caulem. in ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso, qua de causa botrys a quibusdam vocatur, ab aliis Artemisia. coronantur illa Cappadoces. usus eius ad ea quae discuti opus sit.

29 (12.) Anonim quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem feno Graeco, nisi fruticosior hirsutiorque esset, odore iucunda, post ver spinosa. estur etiam muria condita, recens vero margines ulcerum erodit. radix decoquitur in posca dolori dentium. eadem cum melle pota calculos pellit. comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias.

30 (13.) Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, gravis odore, flore oleris, semen in corniculis non brevibus gignit, simile renibus, quod durescit per messis. folia collectionibus inponuntur difficulterque parientibus adalligantur ita ut a partu statim auferantur. quod si emortuus haereat et secundae mensesque morentur, drachma bibuntur in passo folia. sic et suspiriosis dantur, et in vino vetere ad phalangiorum morsus. radix discutiendis concoquendisque adhibetur, semen conmanducatum vomitiones facit.

31 (14.) Anonymos non inveniendo nomen invenit. adfertur e Scythia, celebrata Hicesio non parvae auctoritatis medico, item Aristogitoni, in volneribus praeclara, ex aqua tunsa inposita, pota vero mammis praecordiisque percussis, item sanguinem exscreantibus. putavere et bibendam volne-

ratis. fabulosa arbitror quae adiciuntur, recente ea si uratur, ferrum aut aes feruminari.

5. (15.) Aparinen aliqui omphalocarpon, alii philanthro- 32
pon vocant, ramosam, hirsutam, quinis senisve in orbem circa ramos foliis per intervalla. semen rotundum, durum, concavom, subdulce. nascitur in frumentario agro aut hortis pratisve, asperitate etiam vestium tenaci. efficax contra serpentis semine poto ex vino drachma et contra phalangia. sanguinis abundantiam ex volneribus reprimunt folia inposita, sucus auribus infunditur.

(16.) Arction aliqui potius arcturum vocant. similis est 33
verbasco foliis, nisi quod hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. nascitur in petrosis, radice tenera, alba dulcique. decoquitur in vino ad dentium dolores *ut* ita contineatur. decoctum bibitur propter ischiada et stranguriam, ex vino ambustis inponitur et pernionibus. foventur eadem cum radice semine trito in vino.

(17.) Asplenon sunt qui hemionion vocant, foliis trien- 34
talibus multis, radice limosa, cavernosa sicut felicis, candida, hirsuta, nec caulem nec florem nec semen habet. nascitur in petris parietibusque opacis, umidis, laudatissima in Creta. huius foliorum in aceto decocto per dies XXX poto lienem absumi aiunt, et inlinuntur autem eadem, sedant et singultus. feminis non danda, quoniam sterilitatem facit.

(18.) Asclepias folia hederae habet, ramos longos, ra- 35
dices numerosas, tenuis, odoratas, floris virus grave, semen securidacae. nascitur in montibus. radices torminibus medentur et contra serpentium ictus non solum potu, sed et inlitu.

(19.) Aster ab aliquis bubonion appellatur, quoniam in- 36
guinum praesentaneum remedium est. cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula stellae modo radiata. bibitur et adversus serpentis. sed ad inguinum medicinam sinistra manu decerpi iubent et iuxta cinctus adligari. prodest et coxendicis dolori adalligata.

(20.) Ascyron et ascyroides similia sunt inter se et hy- 37
perico, sed maiores habent ramos, quod ascyroides vocatur

ferulaceos. comam rubentis. capitulis parvis, luteis. semen in calyculis pusillum. nigrum. resinosum. comae tritae velut cruentant. qua de causa quidam hanc androsaemon vocavere. usus seminis ad ischiadicos poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. alvom solvit. bilem detrahit. inlinitur et ambustis.

38 (21.) Aphaca tenuia admodum folia habet. pusillo altior lenticula siliquas maiores fert in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora et madidiora lenticula. nascitur in arvis. natura ad spissandum efficacior quam lenti reliquos usus eosdem habet. stomachi alvique fluctiones sistit semen decoctum.

39 (22.) Alcibium qualis esset herba non repperi apud auctores. sed radicem eius et folia trita ad serpentis morsum inponi et bibi. folia quantum manus capiat trita cum vini meri cyathis tribus aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura.

40 (23.) Alectoros lophos, quae apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristae plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. utilis tussientibus cocta cum faba fresa, melle addito et caligini oculorum. solidum semen coicitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit, mutat colorem et ex nigro albicare incipit et intumescit ac per se exit.

41 6. (24.) Alum nos vocamus, Graeci symphyton petraeum simile cunilae bubulae, foliis parvis, ramis tribus aut quattuor a radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, dulce gustu, salivam ciens, radice longa rutila. nascitur in petris ideo petraeum cognominatum, utilissimum lateribus, renibus, torminibus, pectori, pulmonibus, sanguinem reicientibus, faucibus asperis. bibitur radix trita et in vino decocta,
42 et aliquando superlinitur. quin et conmanducata sitim sedat praecipueque pulmonem refrigerat. luxatis quoque inponitur et contunsis, lenit interanea. alvom sistit cocta in cinere detractisque folliculis trita cum piperis granis novem et ex aqua pota. volneribus sanandis tanta praestantia est ut carnis quoque, dum cocuntur, conglutinet addita, unde Graeci
43 nomen inposuere. ossibus quoque fractis medetur. 7. (25.) Alga rufa scorpionum ictibus.

(26.) Actaea gravi foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro ut hederae, bacis mollibus, nascitur in opacis asperis aquosisque. datur acetabulo pleno interioribus feminarum morbis.

(27.) Ampelos agria vocatur herba foliis duris cineracei 44 coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis 22, 10, rubentibus, qualiter flos quem Iovis flammam appellamus. in uvolis fert semen simile Punici mali acinis. radix eius decocta in aquae cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvom solvit leniter ideoque hydropicis datur. uvolae vitia cutis in facie mulierum emendant. ischiadicos quoque uti hac herba prodest tunsa cum foliis et inlita cum suco suo.

(28.) Absinthi genera plura sunt: Santonicum appellatur 45 e Galliae civitate, Ponticum e Ponto, ubi pecora pinguescunt illo et ob id sine felle reperiuntur, neque aliud praestantius, multoque Italico amarius, sed medulla Pontici dulcis. de usu eius convenit, herbae facillimae atque inter paucas utilissimae, praeterea sacris populi Romani celebratae peculiariter, siquidem Latinarum feriis quadrigae certant in Capitolio victorque absinthium bibit, credo, sanitatem praemio dari honorifice arbitratis maioribus. stomachum con- 46 roborat, et ob hoc sapor eius in vina transfertur, ut dixi- 14, 109 mus. bibitur et decoctum aqua ac postea nocte et die refrigeratum sub diu, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in caelestis aquae sextariis tribus, oportet et salem addi. vetus sine usu est. bibitur et madefacti dilutum, ita enim appelletur hoc genus. diluti ratio ut, quisquis fuerit modus aquae, tegatur per triduum. tritum raro in usu est, 47 sicut et sucus expressi, exprimitur autem, cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens aut siccum septem diebus. dein coctum in aeneo vaso ad tertias X heminis in aquae sextariis XLV iterumque percolatum lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaurio quaeritur sucus. sed hic absinthi inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decocti saluberrimus. namque adstringit sto- 48 machum bilemque detrahit, urinam ciet, alvom emollit et in dolore sanat, ventris animalia pellit, malaciam stomachi et

inflationes discutit cum sile et nardo Gallico, aceti exiguo
addito. fastidia absterget, concoctiones adiuvat, cruditates
detrahit cum ruta et pipere et sale. antiqui purgationis causa
databant cum marinae aquae veteris sextario seminis sex
49 drachmas cum tribus salis et mellis cyatho. efficacius pur-
gat duplicato sale. diligenter autem teri debet propter diffi-
cultatem. quidam et in polenta dedere supra dictum pondus,
addito puleio, alii pueris folia in fico sicca, ut amaritudinem
fallerent. thoracem purgat cum iride sumptum. in regio
morbo crudum bibitur cum apio aut adianto. adversus infla-
tiones caldum paulatim sorbetur ex aqua, iocineris causa
cum Gallico nardo, lienis cum aceto aut pulte aut fico sumi-
50 tur. adversatur fungis ex aceto, item visco, cicutae ex vino
et muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. ocu-
lorum claritati multum confert. epiphoris cum passo inponi-
tur, suggillatis cum melle. auris decoctae eius vapor suffitu
sanat aut, si manent sanie, cum melle tritum. urinam ac
menses cient tres quattuorve ramuli cum Gallici nardi radice
una, cyathis aquae VI, menses privatim cum melle sumptum
51 et in vellere adpositum. anginae subvenit cum melle et nitro.
epinyctidas ex aqua sanat, volnera recentia prius quam aqua
tangantur inpositum, praeterea capitis ulcera. peculiariter
ilibus inponitur cum Cypria cera aut cum fico. sanat et pru-
52 ritus. non est dandum in febri. nausiam maris arcet in na-
vigationibus potum, inguinum tumorem in ventrali habitum.
somnos adlicit olfactum aut inscio sub capite positum. vesti-
bus insertum tineas arcet. culices ex oleo perunctis abigit
et fumo, si uratur. atramentum librarium ex diluto eius tem-
peratum litteras a musculis tuetur. capillum denigrat absin-
thi cinis unguento rosaceoque permixtus.

53 (29.) Est et absinthium marinum, quod quidam seri-
phum vocant, probatissimum in Taposiri Aegypti. huius
ramum Isiaci praeferre sollemne habent. angustius priore
minusque amarum, stomacho inimicum, alvom mollit pellit-
que animalia interaneorum. bibitur cum oleo et sale aut in
farinae trimestris sorbitione dilutum. coquitur quantum ma-
nus capiat in aquae sextario ad dimidias.

54 8. (30.) Balloten alio nomine porrum nigrum Graeci vo-

cant, herbam fruticosam angulosis caulibus nigris, hirsutis foliis vestientibus, maioribus quam porri et nigrioribus, graveolentibus. vis eius efficax adversus canis morsus ex sale foliis tritis inpositae, item ad condylomata coctis cinere in folio oleris. purgat et sordida ulcera cum melle.

(31.) Botrys fruticosa herba est luteis ramulis. semen 55
circa totos nascitur, folia cichorio similia. invenitur in torrentium ripis, medetur orthopnoicis. hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alii Artemisiam.

(32.) Brabyla spissandi vim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tradunt auctores.

(33.) Bryon marinum herba sine dubitatione est lactucae 56
foliis similis, rugosa velut contracta, sine caule ab una radice exeuntibus foliis. nascitur in scopulis maxume testisque terra conprehensis. praecipua siccandi spissandique vis ei et collectiones inflammationesque omnis inhibendi, praecipue podagrae et quidquid refrigerare opus sit.

(34.) Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio 57
foverique plagas decocta ea herba adiectis foliis mori aut origani.

(35.) Catanancen Thessalam herbam qualis sit describi a nobis supervacuum est, cum sit usus eius ad amatoria tantum. illud non ab re est dixisse ad detegendas magicas vanitates, electam ad hunc usum coniectura, quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milvi exanimati. Eadem ex causa et cemos silebitur a nobis.

(36.) Calyx duorum generum est. una similis aro nasci- 58
tur in arationibus, colligitur antequam inarescat, usus eosdem habet quos arisaros. bibitur quoque radix huius ad exinaniendas alvos mensesque mulierum, item caules cum foliis in leguminibus decocti sanant tenesmon. (37.) alte- 59
rum genus eius quidam anchusam vocant, alii rhinocliam. folia lactucae longiora, plumosa, radice rubra, quae ignis sacros cum flore polentae sanat inposita, iocineris autem vitia in vino albo pota.

(38.) Circaea trychno sativo similis est, flore nigro pu- 60
sillo, parvo semine mili nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fere aut quadruplici, alba, odorata,

gustus calidi. nascitur in apricis saxis. diluitur in vino bibiturque ad dolorem volvae et vitia. macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tunsae nocte et die. trahit eadem potio et secundas, semine lac minuitur in vino aut mulsa aqua poto.

61 (39.) Cirsion cauliculus est tener duum cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circumdatus. spinae molles sunt. folia bovis linguae similia, minora, subcandida, in cacumine capitula purpurea quae solvontur in lanugines. hanc herbam radicemve eius adalligatam dolores varicum sanare tradunt.

62 (40.) Crataegonon spicae tritici simile est, multis calamis ex una radice emicantibus multorumque geniculorum, in opacis, semine mili, vehementer aspero gustu, quod si bibant ex vino ante cenam tribus obolis in cyathis aquae totidem mulier ac vir ante conceptum diebus XL, virilis sexus partum futurum aiunt. Et alia est crataegonos quae thelygonos vo-
63 catur. differentia intellegitur lenitate gustus. sunt qui florem crataegoni bibentis mulieres intra XL. diem concipere tradant. eadem sanant ulcera vetera nigra cum melle, explent sinus ulcerum et atropha carnosiora faciunt, purulenta expurgant, panos discutiunt, podagras collectionesque omnis leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intellegi voluit crataegon sive crataegona, quam Itali aquifoliam vocant.

64 (41.) Crocodileon chamaeleonis herbae nigrae figuram habet, radice longa aequaliter crassa, odoris asperi, nascitur in sabuletis. pota sanguinem per naris pellit copiosum crassumque atque ita lienes consumere dicitur.

65 (42.) Cynosorchim aliqui orchim vocant, foliis oleae, mollibus, ternis per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga, duplici ordine, superiore quae durior est, inferiore quae mollior. eduntur ut bulbi coctae, in vineis fere inventae. ex his radicibus si maiorem edant viri, maris generari dicunt, si minorem feminae, alterum sexum. in Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus, duriorem vero ad inhibendos. adversantur altera alteri.

(43.) Chrysolachanum in pineto lactucae simile nascitur. 66
sanat nervos incisos, si confestim inponatur. et alibi genus
chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. coctum estur
ut olus molle. haec herba adalligata morbum regium haben-
tibus ita ut spectari ab his possit sanare id malum traditur.
De chrysolachano nec satis dici scio nec plura reperio, nam- 67
que et hoc vitio laboravere proxumi utique herbarii nostri,
quod ipsis notas velut volgaris strictim et nominibus tantum
indicavere, tamquam coagulo terrae alvom sisti, stranguriam
dissolvi, si bibatur ex vino aut aqua. (44.) cucubali folia 68
trita cum aceto serpentium ictibus et scorpionum mederi.
quidam hanc alio nomine strumum appellant, alii Graece stry-
chnon, acinos habet nigros. ex his cyathus suci cum mulsi
duobus medetur lumbis, item capitis dolori cum rosaceo in-
fusus, ipsa strumae inlita.

(45.) Peculiaris est Alpinis maxume fluminibus conferva 69
appellata a conferuminando, spongea aquarum dulcium verius
quam muscus aut herba, villosae densitatis atque fistulosae.
curatum ea scio omnibus fere ossibus confractis prolapsum
ex arbore alta putatorem, circumdata universo corpori, aquam
suam adspergentibus quotiens inaresceret, raroque nec nisi
deficientem herbam mutationis causa resolventibus, conva-
luisse vix credibili celeritate.

9. (46.) Cocco Cnidio color cocci, magnitudo grano pi- 70
peris maior, vis ardens. itaque in pane devoratur ne adurat
gulam transitu. vis praesentanea contra cicutam, sistit alvom.

(47.) Dipsacos folia habet lactucae bullasque spinosas 71
in dorsi medio, caulem duum cubitorum iisdem spinis horri-
dum, genicula eius binis foliis amplectentibus concavo alarum
sinu in quo subsistit ros salsus. in cacumine capitula sunt
echinata spinis. nascitur in aquosis. sanat rimas sedis, item
fistulas decocta in vino radice usque dum sit crassitudo ce-
rae, ut possit in fistulas collyrium mitti, item verrucas omni-
um generum. quidam et alarum quas supra diximus sucum
inlinunt his.

(48.) Dryopteris felicis similis in arboribus nascitur, 72
tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta. vis ei
caustica est, ideo psilotrum est radix tunsa, inlinitur enim

usque dum sudores evocet iterum et tertium ita ne sudor abluatur.

73 (49.) Dryophonon similis herba est cauliculis tenuibus cubitalibus, circumdatis utrimque foliis pollicari amplitudine qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribusque, flore candido sabuci. edunt cauliculos decoctos, semine vero eius pro pipere utuntur.

74 (50.) Elatine folia habet casiae, pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinis senisve a radice statim foliosis. nascitur in segete, acerba gustu et ideo oculorum fluctionibus efficax foliis cum polenta tritis et inpositis, subdito linteolo. eadem cum lini semine cocta sorbitionis usu dysinteria liberat.

75 (51.) Empetros, quam nostri calcifragam vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. quae propius mari fuit salsa est potaque trahit bilem ac pituitas, quae longius magisque terrena amarior sentitur. trahit aquam, sumitur autem in iure aliquo ut hydromelite, vetustate viris perdit, recens urinas ciet decoctum in aqua vel tritum calculosque frangit. qui fidem promisso huic quaerunt, adfirmant lapillos qui subfervefiant una rumpi.

76 (52.) Epicactis ab aliis elleborine vocatur, parva herba, exiguis foliis, iocineris vitiis utilissima et contra venena pota.

(53.) Epimedion caulis est non magnus hederae foliis denis atque duodenis, numquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore, at in umidis nascitur, et huic spissandi refrigerandique natura, feminis cavenda. folia in vino trita virginum mammas cohibent.

77 (54.) Enneaphyllon longa folia novena habet causticae naturae. inponitur lana circumdatum ne urat latius, continuo enim pusulas excitat, lumborum doloribus et coxendicum utilissimum.

78 (55.) Felicis duo genera nec florem habent nec semen. pterim vocant Graeci, alii blachnon, cuius ex una radice conplures exeunt felices bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore. hanc marem existimant. alterum genus thelypterim Graeci vocant, alii nymphaeam pterim, est autem singularis atque non fruticosa, brevior molliorque et

densior, foliis ad radicem canaliculata. utriusque radice sues 79
pinguescunt, folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen
Graeci inposuere. radices utriusque longae in oblicum, ni-
grae, praecipue cum inaruere. siccari autem eas sole opor-
tet. nascuntur ubique, sed maxume frigido solo. effodi de-
bent vergiliis occidentibus. usus radicis in trimatu tantum,
neque ante nec postea. pellunt interaneorum animalia, ex
his taenias cum melle, cetera ex vino dulci triduo potae. utra-
que stomacho inutilissima. alvom solvit primo bilem trahens,
mox aquam, melius taenias cum scammoni pari pondere. ra- 80
dix eius pondere duum obolorum ex aqua post unius diei
abstinentiam bibitur, melle praegustato contra rheumatismos.
neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris
sterilitatem facit. farina earum ulceribus taetris inspergitur,
iumentorum quoque cervicibus. folia cimicem necant, ser-
pentem non recipiunt, ideo substerni utile est in locis suspe-
ctis, ustae etiam fugant nidore. fecere medici huius quoque
herbae discrimen, optuma Macedonica est, secunda Cas-
siopica.

(56.) Femur bubulum appellatur herba nervis et ipsis 81
utilis recens in aceto ac sale trita.

(57.) Galeopsis aut, ut alii, galeobdolon vel galion cau-
lem et folia habet urticae leviora et quae gravem odorem
trita reddant, flore purpureo. nascitur circa saepes ac semi-
tas ubique. folia caulesque duritias et carcinomata sanant ex
aceto trita et inposita, item strumas. panos, parotidas discu-
tiunt. ex usu est et decoctae suco fovere. putrescentia
quoque et gangraenas sanat cum sale.

(58.) Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso et 82
lenticulae foliis similis, aversa candidiora. rami in terram
serpunt quini seni admodum tenues. a radice flosculi purpu-
rei exeunt. invenitur iuxta mare. coquitur in sorbitione si-
milaginis ad excitandam ubertatem lactis. eam qui hauserint
balineis uti convenit.

10. (59.) Glaucion in Syria et Parthia nascitur, humilis 83
herba densis foliis fere papaveris, minoribus tamen sordi-
dioribusque, odoris taetri, gustus amari cum adstrictione.
granum habet crocei coloris. hoc in olla fictili luto circum-

lita in clibanis calfaciunt, deinde exempto sucum expri-
munt eiusdem nominis. usus et suci et foliorum, si teran
tur, adversus epiphoras quae universae uno impetu cadunt.
hinc temperatur collyrium quod medici diaglaucion vocant.
lactis quoque ubertas intermissa restituitur. sumitur huius rei
causa ex aqua.
84 (60.) Glycyside, quam aliqui Paeoniam aut pentorobon
vocant, caulem habet duum cubitorum, comitantibus duobus
aut tribus, subrutilum, cute lauri, folia qualia isatis, pin-
guiora rotundioraque et minora, semen in siliquis, aliud
85 grano rubente, aliud nigro. duo autem genera sunt: femina
existimatur cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo
aut sex adhaerent. mas pluris non habet, quoniam una ra-
dice nixus est palmi altitudine, candida, quae gustu adstrin-
git. feminae folia murram redolent et densiora sunt. nascun-
tur in silvis. tradunt nocte effodiendas, quoniam interdiu pe-
riculosum sit pico Martio impetum in oculos faciente, radix
vero cum effodiatur, periculum esse ne sedes procidat, magna
86 vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. usus in his di-
versus. rubra grana rubentis menses sistunt XV fere pota
in vino nigro. nigra grana volvis medentur ex passo aut vino
totidem pota. radix omnis ventris dolores sedat in vino al-
vomque purgat, sanat opisthotonum, morbum regium, renis,
vesicam, arteriam autem et stomachum decocta in vino, al-
vomque sistit. estur etiam in alimentis, sed in medendo quat-
87 tuor drachmae satis sunt. grana nigra auxiliantur et suppres-
sionibus nocturnis in vino pota quo dictum est numero,
stomachicis vero et rosionibus et esse ea et inlinere prodest.
suppurationes quoque discutiuntur, recentes nigro semine,
veteres rubro. utrumque auxiliatur a serpente percussis et
pueris contra calculos incipiente stranguria.
88 (61.) Gnaphalium aliqui chamaezelon vocant, cuius foliis
albis mollibusque pro tomento utuntur, sane et similia sunt.
datur in vino austero ad dysinteriam, ventris solutiones men-
sesque mulierum sistit. infunditur autem tenesmo. inlinitur et
putrescentibus ulcerum.
89 (62.) Gallidragam vocat Xenocrates leucacantho similem,
palustrem et spinosam, caule ferulaceo alto, cui summo

capite inhaereat simile ovo. in hoc crescente aestate vermiculos nasci tradit quos pyxide conditos adalligari cum pane bracchio ab ea parte qua dens doleat, mireque ilico dolorem tolli. valere non diutius anno et ita si terram non attigerint.

90 (63.) Holcus in saxis nascitur siccis. aristas habet in cacumine, tenui culmo, quale hordeum restibile. haec circa caput adligata vel circa lacertum educit e corpore aristas. quidam ob id aristida vocant.

(64.) Hyoseris intubo similis, sed minor et tactu asperior, volneribus contunsa praeclare medetur.

91 (65.) Holosteon sine duritia est, herba ex adverso appellata a Graecis, sicut fel dulce, tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine quattuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, adstringens gustu. nascitur in collibus terrenis. usus eius ad volsa, rupta in vino potae. volnera quoque conglutinat. nam et carnes coguntur addita.

92 (66.) Hippophaeston nascitur in spinis ex quibus fiunt aenae fulloniae, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus et foliis parvis multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, mollis. sucus earum exprimitur aestate ad solvendam alvom tribus obolis, maxume in comitialibus morbis et tremulis, hydropicis, contra vertigines, orthopnoeas, paralysis incipientis.

93 11. (67.) Hypoglossa folia habet figura silvestris myrti, concava, spinosa et in his ceu linguas folio parvo exeunte de foliis. capitis dolores corona ex his inposita minuit.

(68.) Hypecoon in segetibus nascitur foliis rutae. natura eius eadem quae papaveris suco.

(69.) Idaeae herbae folia sunt quae oxymyrsines. adhaerent iis velut pampini, in quibus flos. ipsa alvom mensesque et omnem abundantiam sanguinis sistit. spissandi cohibendique naturam habet.

94 (70.) Isopyron aliqui phasiolon vocant, quoniam folium quod est aneso simile in phasioli pampinos torquetur. capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis melanthi. contra tussim et cetera pectoris vitia cum melle aut aqua mulsa, item iocineri utilissima.

95 (71.) Lathyris folia habet multa lactucae similia, tenuiora germina multa, in quibus semen tuniculis continetur ut capparis, quae cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. haec vicena in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant. trahunt et bilem. qui vehementius purgari volunt cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum laedunt, itaque inventum est ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur.

96 (72.) Leontopetalon alii rhaphanidion vocant, folio brassicae, caule semipedali, alae mirae, semen in cacumine in siliquis ciceris modo, radix napo similis, grandis, nigra. nascitur in arvis. radix adversatur omnium serpentium generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit. datur et ischiadicis.

97 (73.) Lycapsos longioribus quam lactucae foliis crassioribusque, caule longo, hirsuto, adgnatis multis cubitalibus, flore parvo, purpureo. nascitur in campestribus. inlinitur cum farina hordeacea igni sacro, sudores in febribus movet suco aquae caldae admixto.

98 (74.) Inter omnis herbas lithospermo nihil est mirabilius. aliqui exonychon vocant, alii diospyron, alii Heracleos. herba quincuncialis fere, foliis duplo maioribus quam rutae, ramulis surculosis, crassitudine iunci, gerit iuxta folia singulas veluti barbulas et in earum cacuminibus lapillos candore et rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. ipsi qua pediculis adhaereant cavernulas habent et
99 intus semen. nascitur et in Italia, sed laudatissimum in Creta, nec quicquam inter herbas maiore equidem miraculo adspexi. tantus est decor velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. iacere atque humi serpere auctores tradunt, ego volsam, non haerentem vidi. his lapillis drachmae pondere potis in vino albo calculos frangi pellique constat et stranguriam discuti. neque in alia herbarum fides est visu statim ad quam medicinam nata sit, est autem eius species ut etiam sine auctore visu statim nosci possit.

100 (75.) Lapis volgaris iuxta flumina fert muscum siccum,

canum. hic fricatur altero lapide addita hominis saliva, illo lapide tangitur impetigo. qui tangit dicit:

φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος αἷμα διώκει.

(76.) Limeum herba appellatur a Gallis qua sagittas in 101
venatu tingunt medicamento, quod venenum cervarium vocant. ex hac in tris modios salivati additur quantum in unam sagittam addi solet, ita offa demittitur boum faucibus in morbis. adligari postea ad praesepia oportet, donec purgentur, — insanire enim solent, — si sudor insequitur, aqua frigida perfundi.

(77.) Leuce Mercurialis similis nomen ex causa accepit, 102
per medium folium candida linia transcurrente, quare mesoleucon quidam vocant. sucus eius fistulas sanat, ipsa contrita carcinomata. fortassis eadem sit quae leucas appellatur, contra marina omnia venena efficax. speciem eius auctores non tradunt, nec aliud quam silvestrem latioribus foliis esse efficaciorem, hanc semine acriore.

(78.) Leucographis qualis esset scriptum non repperi, 103
quod eo magis miror, quoniam utilis proditur sanguinem exscreantibus tribus obolis cum croco, item coeliacis, trita ex aqua et adposita profluvio feminarum, oculorum quoque medicamentis et explendis ulceribus quae fiant in teneris partibus.

12. (79.) Medion folia habet seridis sativae, caulem 104
tripedalem et in eo florem grandem, purpureum, rotundum, semine minuto, radicem semipedalem. in saxis opacis nascitur. radix drachmis duabus cum melle menses feminarum sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. semen quoque in vino contra abundantiam feminarum datur.

(80.) Myosota sive myosotis, levis herba caulibus pluri- 105
bus ab una radice aliquatenus rubentibus, concavis, ab imo foliis angustis, oblongis dorso acuto, nigris, per intervalla adsidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore caeruleo. radix digitali crassitudine multis capillamentis fimbriata. vis ei septica et exulceratrix, ideoque aegilopas sanat. tradunt Aegyptii, mensis quem Thoti vocant die XXVIII. fere in Augustum mensem incurrente si quis huius herbae suco inunguatur mane priusquam loquatur, non lippiturum eo anno.

106 (81.) Myagros herba ferulacea est foliis similis rubiae, tripedanea. semen oleosum, quod et fit ex eo. medetur oris ulceribus perunctis hoc suco.

(82.) Herba quae vocatur nyma, tribus foliis longis intubaceis, inlita cicatrices ad colorem reducit.

107 (83.) Natrix vocatur herba cuius radix evolsa virus hirci redolet. hac in Piceno feminis abigunt quos mira persuasione fatuos vocant, ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim quae tali medicamento iuventur.

108 (84.) Odontitis inter feni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. in geniculis folia parva habet, longiora tamen quam polygonon, semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. nascitur in pratis. decoctum cauliculorum eius in vino austero quantum manus capiat dentium dolori medetur ita ut contineatur ore.

109 (85.) Othonna in Syria nascitur, similis erucae, perforatis crebro foliis, flore croci, quare quidam anemonen vocaverunt. sucus eius oculorum medicamentis convenit. mordet enim leniter et calfacit adstringitque siccando. purgat cicatrices et nubeculas et quidquid obstet. quidam tradunt lavari atque ita siccatam digeri in pastillos.

110 (86.) Onosma longa folia habet fere ad IIII digitos in terra iacentia, ad similitudinem anchusae incisa, sine caule, sine flore, sine semine. praegnas, si edit eam aut supergradiatur, abortum facere dicitur.

(87.) Onopradon si comederunt, asini crepitus reddere dicuntur. trahit urinas et menses, alvom sistit, suppurationes et collectiones discutit.

111 (88.) Osyris ramulos fert nigros, tenuis, lentos, et in his folia nigra ceu lini semenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. smegmata mulieribus faciunt ex his. radicum decoctum potum sanat arquatos. eaedem priusquam maturescat semen concisae et sole siccatae alvom sistunt. post maturitatem vero collectae et in sorbitione decoctae rheumatismis ventris medentur et per se tritae ex aqua caelesti bibuntur.

(89.) Oxys folia terna habet. datur ad stomachum dis- 112
solutum. edunt et qui enterocelen habent.

(90.) Polyanthemum, quam quidam batrachión appellant,
caustica vi exulcerat cicatrices et ad colorem reducit, eadem-
que vitiligines concorporat.

(91.) Polygonum Graeci vocant quam nos sanguina- 113
riam. non attollitur a terra, foliis rutae, similis graminis. su-
cus eius infusus naribus supprimit sanguinem et potus cum
vino cuiuslibet partis profluvium exscreationesque cruentas
inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt hanc marem in-
tellegi volunt appellarique a multitudine seminis aut densi-
tate fruticis, alii polygonaton a frequentia geniculorum, alii
teuthalida, alii carcinothron, alii clema, multi myrtopetalum.
nec non inveniuntur qui hanc feminam esse dicant, marem
autem maiorem minusque nigram et geniculis densiorem, se-
mine sub omnibus foliis turgescentem. quocumque haec 114
modo se habeant, vis earum est spissare ac refrigerare.
semina alvom solvont, largius sumpta urinam cient, rheuma
tismos cohibent, qui si non fuere, non prosunt. stomachi
fervori folia inponuntur, vesicae dolori inlinuntur et ignibus
sacris. sucus et auribus purulentis instillatur et oculorum
dolori per se. datatur et in febribus ante accessiones duo-
bus cyathis in tertianis quartanisque praecipue, item chole-
ricis, dysintericis et in solutione stomachi. Tertium genus 115
orion vocant in montibus nascens, harundini tenerae simile,
uno caule, densis geniculis et in se fractis, foliis autem pi-
ceae, radicis supervacuae, inefficacius quam superiora, pe-
culiare ischiadicis. Quartum genus silvestre appellatur, paene 116
arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo,
ramis sparti binum palmorum, nigris geniculorum ternis qua-
ternisve articulis. huic quoque spissandi natura, sapor mali
cotonei. decoquitur in aqua ad tertias aut aridi farina in-
spergitur et oris ulceribus et attritis partibus. propter gingi-
varum vero vitia ipsa conmanducatur. nomas sistit omniaque 117
quae serpunt aut difficilem cicatricem habent, privatim vero
sanat a nive facta ulcera. herbarii et ad anginas utuntur
illa et in capitis dolore coronam ex ea inponunt et contra
epiphoras collo circumdant. in tertianis quidam sinistra manu

evolsam adalligant, adeo contra profluvia sanguinis, nec ullam magis aridam quam polygonum servant.

118 (92.) Pancratium aliqui scillam pusillam appellare malunt, foliis albi lili longioribus crassioribusque, radice bulbi magni, colore rufo. alvom solvit suco cum farina ervi sumpto, ulcera purgat. hydropicis, spleniciis cum melle datur. alii decocunt eam donec aqua dulcis fiat, eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos et postea utuntur ad capitis ulcera et cetera quae repurganda sint, item ad tussim quantum tribus digitis adprehenderint in vino dantes, et ad lateris dolores aut peripleumonicis ecligmate. dant et propter ischiada in vino bibendam et propter tormina mensesque ciendos.

119 (93.) Peplis, quam aliqui sycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex una radice tenui fruticat foliis rutae paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. inter vitis fere colligitur messibus siccaturque cum fructu suo subiectis in quae excidat. hoc poto alvos solvitur, bilis ac pituita detrahitur. media potio est acetabuli mensura in aquae mulsae heminis tribus. et cibis inspergitur opsoniisque ad molliendam alvom.

120 (94.) Periclymenos fruticat et ipsa ex intervallo duo folia habens subcandida, mollia. in cacumine autem semen inter folia durum et quod difficile vellatur. nascitur in arvis ac saepibus convolvens se adminiculis quibuscumque. semen eius in umbra siccatum tunditur et in pastillos digeritur. hi resoluti dantur in vini albi cyathis ternis tricenis diebus ad lienem, eumque urina cruentata aut per alvom absumit, quod intellegitur a decumo statim die. urinam cient et folia decocta, quae et orthopnoicis prosunt. partum quoque adiuvant secundasque pellunt pota simili modo.

121 (95.) Pelecinum in segetibus diximus nasci, fruticosam
18, 155 cauliculis, foliis ciceris. semen in siliquis fert corniculorum modo aduncis ternis quaternisve, quale git novimus, amarum, stomacho utile. additur in antidota.

(96.) Polygala palmi altitudinem inplet, in caule summo foliis lenticulae, gustu adstricto, quae pota lactis abundantiam facit.

(97.) Poterion aut, ut alii vocant, phrynion vel neuras 122
large fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis parvis,
rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore
longo, herbacei coloris, seminis nullius usus sed gustu acuto
et odorato. invenitur in aquosis collibus. radices habet duas 123
aut tris binum cubitorum in altitudinem, nervosas, candidas,
firmas. circumfoditur autumno et praeciso frutice dat sucum
cummis similem. radix mira volneribus sanandis traditur prae-
cipueque nervis vel praecisis inlita. decoctum quoque eius
cum melle potum dissolutiones nervorum et infirmitates et
incisuras iuvat.

(98.) Phalangitis a quibusdam phalangion vocatur, ab 124
aliis leucanthemum vel, ut in quibusdam exemplaribus inve-
nio, leucacantha. ramuli sunt ei numquam pauciores duobus
in diversa tendentes, flos candidus, lilio rubro similis, semine
nigro, lato ad lenticulae dimidiae figuram, multo tenuiore,
radice tenui herbacei coloris. huius folio vel flore vel se-
mine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumque et ser-
pentium ictus, item contra tormina.

(99.) Phyteuma quale sit describere supervacuum ha- 125
beo, cum sit usus eius tantum ad amatoria.

(100.) Phyllon a Graecis vocatur herba in saxosis mon-
tibus. femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice
parva, semen papaveri rotundo simile. haec sui sexus facit
partus, maris autem a femina semine tantum differens quod
est incipientis olivae. utrumque bibitur in vino.

(101.) Phellandrion nascitur in palustribus folio api. 126
bibitur semen eius propter calculos et vesicae incommoda.

(102.) Phaleris thyrsum longum habet, tenuem ceu ca-
lamum, in summo florem inclinatum, semen simile sesamae.
et hoc calculos frangit potum ex vino vel aceto cum melle
et lacte, idem et vitia vesicae sanat.

(103.) Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas.
hae tunsae dantur e vino contra serpentis, prosunt et quadri-
pedibus.

(104.) Proserpinaca herba volgaris est, eximii adver- 127
sus scorpiones remedi. eadem contrita, addita muria et oleo
e menis, anginam eximie curari tradunt. praeterea et quam-

talibet lassitudine recreari defessos, etiam cum obmutuerint,
si subiciatur linguae, si devoretur, vomitionem sequi salu-
tarem.
128 (105.) Rhecoma adfertur ex his quae supra Pontum sunt
regionibus. radix costo nigro similis, minor et rufior paulo,
sine odore, calfaciens gustu et adstringens. eadem trita vini
colorem reddit ad crocum inclinantem. inlita collectiones in-
flammationesque sedat, volnera sanat, epiphoras oculorum
sedat ex passo, insignita cum melle et alia liventia ex ace-
129 to. farina eius inspergitur contra cacoethe et sanguinem
reicientibus drachmae pondere in aqua, dysintericis autem
et coeliacis, si febri carent, in vino, si aliter, ex aqua. fa-
cilius teritur nocte antecedente madefacta. datur et decoctum
eius bibendum duplici mensura ad rupta, convolsa, contun-
130 sis, ex sublimi devolutis. si pectoris sint dolores, additur
piperis aliquid et murrae, si dissolutio stomachi, ex frigida
aqua sumitur, sic et in tussi vetere ac purulentis exscreatio-
nibus, item hepaticis, splenicis, ischiadicis, ad renium vitia,
suspiria, orthopnoeas. arteriae scabritias sanat ex passo tri-
bus obolis potis trita aut decoctum eius. lichenas quoque ex
aceto inposita purgat. bibitur contra inflationes et perfrictio-
nes, febris frigidas, singultus, tormina, herpetas, capitis
gravitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores et
convolsiones.
131 (106.) Circa Ariminum nota est herba quam resedam vo-
cant. discutit collectiones inflammationesque omnis. qui curant
ea addunt haec verba: Reseda, morbis reseda, scisne,
scisne quis hic pullus egerit radices? nec caput
nec pedes habeat. haec ter dicunt totiensque despuunt.
(107.) Stoechas in insulis tantum eiusdem nominis gigni-
tur, odorata herba coma hysopi, amara gustu, menses ciet
potu, pectoris dolores levat. antidotis quoque miscetur.
132 13. (108.) Solanum Graeci strychnon vocant, ut tradit
Cornelius Celsus. huic vis reprimendi refrigerandique.
133 (109.) Smyrnion caulem habet api, folia latiora et ma-
xume circa stolones multos quorum a sinu exsiliunt pinguia
et ad terram infracta, odore medicato cum quadam acrimonia
iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium

orbiculatis ut api, semine rotundo nigro quod arescit inci-
piente aestate. radix quoque odorata gustu acri mordet, su-
cosa, mollis. cortex eius foris niger, intus pallidus. odor
murrae habet qualitatem, unde et nomen. nascitur et in
saxosis collibus et in terrenis. usus eius calfacere, exte- 134
nuare. urinam et menses cient folia et radix, semen alvom
sistit, radix collectiones et suppurationes non veteres, item
duritias discutit inlita. prodest et contra phalangia ac ser-
pentis admixto cachry aut polio aut melissophyllo in vino
pota, sed particulatim, quoniam universitate vomitionem mo-
vet. qua de causa aliquando cum ruta datur. medetur tussi 135
et orthopnoeae semen vel radix, item thoracis aut lienis aut
renium aut vesicae vitiis, radix autem ruptis, convolsis. par-
tus quoque adiuvat et secundas pellit. datur et ischiadicis
cum crethmo in vino. sudores ciet et ructus, ideo inflatio-
nem stomachi discutit, volnera ad cicatricem perducit. ex- 136
primitur et sucus radici utilis feminis et thoracis praecordio-
rumque desideriis, calfacit enim et concoquit et purgat.
semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus et sucus in-
linitur et malagmate e cortice arido. et ad opsonia utuntur
cum mulso et oleo et garo, maxume in elixis carnibus. Sinon
concoctiones facit sapore simillima piperi. eadem in dolore
stomachi efficax.

(110.) Telephion porcillacae similis est et caule et foliis. 137
rami a radice septeni octonive fruticant foliis crassis, carno-
sis. nascitur in cultis et maxume inter vitis. inlinitur lenti-
gini et, cum inaruit, deteritur. inlinitur et vitiligini ternis fere
mensibus, senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea
inlinatur. medetur et volneribus et fistulis.

(111.) Trichomanes adianto similis est, exilius modo 138
nigriusque, foliis lenticulae densis, amaris, adversis inter se.
decoctum eius strangurias sanat in vino albo potum addito
cumino rustico. esum cohibet capillos fluentis, aut si ef-
fluxerint, reparat, alopeciasque densat tritum et in oleo in-
litum. sternumenta quoque gustatu movet.

(112.) Thalictrum folia coriandri habet pinguiora paulo,
caulem papaveris. nascitur ubique, praecipue in campestri-
bus. medentur ulceribus folia cum melle.

139 (113.) Thlaspi duorum generum est: angustis foliis digitali latitudine et longitudine in terram versis, in cacumine divisis, cauliculo semipedali, non sine ramis, peltarum specie semine incluso lenticulae effigie, nisi quod infringitur, unde nomen. flos albicat. nascitur in semitis et saepibus. semen asperi gustus bilem et pituitam utrimque extrahit, modus sumendi acetabuli mensura. prodest et ischiadicis infusum donec sanguinem trahat. menses quoque ciet, sed par-
140 tus necat. Alterum thlaspi aliqui Persicon napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, et ipsum utile ischiadicorum infusioni. prodest et inguinibus utraque. praecipitur ut qui colliget dicat sumere se contra inguina et contra omnis collectiones et contra volnera, una manu tollat.

141 (114.) Trachinia herba qualis sit non traditur. credo falsum, et promissum Democriti portentosum est adalligatam triduo absumere lienes.

(115.) Tragonis sive tragion nascitur in Cretae tantum insulae maritimis, iunipiro similis et semine et folio et ramis. sucus eius lacteus in cummim spissatus vel semen in potione spicula e corpore eicit, tunditur recens et cum vino inlinitur aut siccae farina cum melle. eadem lactis abundantiam facit mammisque unice medetur.

142 (116.) Est alia herba tragos quam aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus grani tritici, acuto cacumine, et ipsa in maritimis nascens. huius ramorum X aut XII cacumina trita ex vino pota coeliacis, dysintericis, sanguinem exscreantibus mensumque abundantiae auxiliantur.

(117.) Est et tragopogon quem alii comen vocant, caule parvo, foliis croci, radice longa dulci, super caulem calyce lato nigro. nascitur in asperis sine usu.

143 (118.) Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus aut conperimus. in fine earum admonere non ab re iudicamus alias aliis virium aetates esse. Longissimo tem-
20, 5 pore durat elaterium, ut diximus, chamaeleon niger XL annis, centaurium non ultra XII, peucedanum et aristolochia VI ac vitis silvestris anno, in umbra si serventur. Et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas

attingit excepta sphondyle qui omnes persequitur. genus id serpentis est.

(119.) Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim 144
effectusque minui, si fructus prius ematurescant, item seminum ante radice propter sucum incisa. resolvitur autem omnium vis consuetudine, et desinunt prodesse, cum opus est, quae cotidie in usu fuere aeque quam nocere. omnes vero herbae vehementiores effectu viribusque sunt in frigidis et in aquiloniis, item siccis.

(120.) Sunt et gentium differentiae non mediocres, sic- 145
ut accipimus de taeniis lumbricisque esse Aegypti, Arabiae, Syriae, Ciliciae populis, e diverso Threciae, Phrygiae omnino non innasci. minus id mirum quam quod in confinio Atticae Boeotiae Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. quae contemplatio aufert nos ad ipsorum animalium naturas 146
ingenitasque iis vel certiores morborum omnium medicinas. rursus enim ea in re parens nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur aut alia satiaret nasci voluit, artisque salutaris inseruit et visceribus, quippe cum surdis etiam rebus insereret, tum vero illa animae auxilia praestantissima ex alia anima esse voluit contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXVIII.

Cap. 1. (Sect. 1.) Dicta erat natura omnium rerum inter 1
caelum ac terras nascentium restabantque quae ex ima tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent traversos ex ipsis animalibus quae sanantur reperta

maiore medicina. quid ergo? dixerimus herbas et florum
imagines ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebi-
mus quid in ipso homine prosit homini ceteraque genera re-
mediorum inter nos viventia, cum praesertim nisi carenti
2 doloribus morbisque vita ipsa poena fiat? minime vero,
omnemque insumemus operam, licet fastidi periculum urgeat,
quando ita decretum est, minorem gratiae quam utilitatum
vitae respectum habere. quin immo externa quoque et bar-
baros ritus indagabimus. fides tantum auctores appellet,
quamquam et ipsi consensu prope iudicata eligere labora-
3 vimus potiusque curae rerum quam copiae institimus. illud
8, 97 sqq. 25, 89 sqq. admonuisse perquam necessarium est, dictas iam a nobis
naturas animalium et quae cuiusque essent inventa, — ne-
que enim minus profuere medicinas reperiendo quam pro-
sunt praebendo, — nunc quae in ipsis auxilientur indicari, ne-
que illic in totum omissa, haec itaque esse quidem alia, illis
tamen conexa.
4 (2.) Incipiemus autem ab homine ipsum sibi exquirentes,
inmensa statim difficultate obvia. sanguinem quoque gladia-
torum bibunt intuentibus populis comitiales [morbi], quod
spectare facientis in eadem harena feras quoque horror est.
at, Hercule, illi ex homine ipso sorbere efficacissimum pu-
tant calidum spirantemque et una ipsam animam ex osculo
volnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoveri ora mos
sit humana. alii medullas crurum quaerunt et cerebrum in-
5 fantium. nec pauci apud Graecos singulorum viscerum mem-
brorumque etiam sapores dixere omnia persecuti usque ad
resegmina unguium, quasi vero sanitas videri possit feram ex
homine fieri morboque dignum in ipsa medicina, egregia,
Hercules, frustratione, si non prosit. adspici humana exta
6 nefas habetur, quid mandi? quis ista invenit, Osthane? tecum
enim res erit, eversor iuris humani monstrorumque artifex
qui primus ea condidisti, credo, ne vita tui oblivisceretur.
quis invenit singula membra humana mandere? qua conie-
ctura inductus? quam potest medicina ista originem habuisse?
quis veneficia innocentiora fecit quam remedia? esto, bar-
bari externique ritus invenerint, etiamne Graeci suas fecere
7 has artis? exstant commentationes Democriti ad alia noxii

hominis e capite ossa plus prodesse, ad alia amici et hospitis. iam vero vi interempti dente gingivam in dolore scariphari Apollonius efficacissimum scripsit, Meletos oculorum subfusiones felle hominis sanari. Artemon calvaria interfecti neque cremati propinavit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. ex eadem suspendio interempti catapotia fecit contra canis rabiosi morsus Antaeus. atque etiam quadripedes 8 homines sanavere contra inflationes boum perforatis cornibus inserentes ossa humana, ubi homo occisus esset aut crematus siliginem quae pernoctasset suum morbis dando. procul a nobis nostrisque litteris absint ista. nos auxilia dicemus, non piacula, sicubi lactis puerperarum usus mederi potuit, sicubi saliva tactusve corporis ceteraque similia. vitam 9 quidem non adeo expetendam censemus ut quoquo modo trahenda sit. quisquis es talis, aeque moriere, etiam cum obscoenus vixeris aut nefandus. quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat, ex omnibus bonis quae homini tribuit natura nullum melius esse tempestiva morte, idque in ea optumum quod illam sibi quisque praestare poterit.

2. (3.) Ex homine remediorum primum maxumae quae- 10 stionis et semper incertae est, polleantne aliquid verba et incantamenta carminum. quod si verum est, homini acceptum fieri oportere conveniat, sed viritim sapientissimi cuiusque respuit fides. in universum vero omnibus horis credit vita nec sentit. quippe victimam caedi sine precatione non videtur referre aut deos rite consuli. praeterea alia sunt verba 11 inpetritis, alia depulsoriis, alia commendatoriis, videmusque certis precationibus obsecrasse summos magistratus et, ne quid verborum praetereatur aut praeposterum dicatur, de scripto praeire aliquem rursusque alium custodem dari qui attendat, alium vero praeponi qui favere linguis iubeat, tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur, utraque memoria insigni, quotiens ipsae dirae obstrepentes nocuerint quotiensve precatio erraverit, sic repente extis adimi capita vel corda aut geminari victima stante. durat inmenso exemplo Decio- 12 rum patris filique quo se devovere carmen, exstat Tucciae Vestalis incesti deprecatio qua usa aquam in cribro tulit

anno urbis DXVIIII. Boario vero in foro Graecum Graecam-
que defossos aut aliarum gentium cum quibus tum res esset
etiam nostra aetas vidit. cuius sacri precationem qua solet
praeire quindecemvirum conlegi magister si quis legat, pro-
fecto vim carminum fateatur, omnia ea adprobantibus octin-
13 gentorum triginta annorum eventibus. Vestalis nostras hodie
credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiva retinere in
loco precationibus, cum, si semel recipiatur ea ratio et deos
preces aliquas exaudire aut illis moveri verbis, confitendum
sit de tota coniectione. prisci quidem nostri perpetuo talia
credidere, difficillimumque ex his etiam fulmina elici, ut suo
2, 140 loco docuimus.
14 (4.) L. Piso primo annalium auctor est Tullum Hostilium
regem ex Numae libris eodem quo illum sacrificio Iovem
caelo devocare conatum, quoniam parum rite quaedam fecis-
set, fulmine ictum, multi vero magnarum rerum fata et ostenta
15 verbis permutari. cum in Tarpeio fodientes delubro funda-
menta caput humanum invenissent, missis ob id ad se lega-
tis Etruriae celeberrimus vates Olenus Calenus praeclarum
id fortunatumque cernens interrogatione in suam gentem
transferre temptavit scipione determinata prius templi imagine
in solo ante se: Hoc ergo dicitis, Romani, hic tem-
plum Iovis optumi maxumi futurum est, hic caput
invenimus? constantissima annalium adfirmatione transi-
turum fuisse fatum in Etruriam, ni praemoniti a filio vatis
legati respondissent: Non plane hic sed Romae in-
16 ventum caput dicimus. iterum id accidisse tradunt, cum
in fastigium eiusdem delubri praeparatae quadrigae fictiles in
fornace crevissent, iterum simili modo retentum augurium.
17 Haec satis sint exemplis ut adpareat ostentorum viris et in
nostra potestate esse ac prout quaeque accepta sint ita va-
lere. in augurum certe disciplina constat neque diras neque
ulla auspicia pertinere ad eos qui quamque rem ingredientes
observasse ea negaverint, quo munere divinae indulgentiae
maius nullum est. quid? non et legum ipsarum in duode-
cim tabulis verba sunt: qui fruges excantassit, et
18 alibi: qui malum carmen incantassit? Verrius Flac-
cus auctores ponit quibus credat in oppugnationibus ante

omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari deum cuius in tutela id oppidum esset promittique illi eundem aut ampliorem apud Romanos cultum. et durat in pontificum disciplina id sacrum, constatque ideo occultatum in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Defigi 19 quidem diris precationibus nemo non metuit. huc pertinet ovorum quae exsorbuerit quisque calyces coclearumque pro tinus frangi aut eosdem coclearibus perforari. hinc Theocriti apud Graecos, Catulli apud nos proxumeque Vergili incantamentorum amatoria imitatio. multi figlinarum opera rumpi credunt tali modo, non pauci etiam serpentis ipsas recanere et hunc unum illis esse intellectum contrahique Marsorum cantuetiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum 20 deprecationibus conscribuntur. neque est facile dictu externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validius an Latina inopinata et quae inridicula videri cogit animus semper aliquid inmensum exspectans ac dignum deo movendo, immo vero quod numini imperet. Dixit Homerus 21 profluvium sanguinis volnerato femine Ulixem inhibuisse carmine, Theophrastus ischiadicos sanari, Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliare, M. Varro podagris. Caesarem dictatorem post unum ancipitem vehiculi casum ferunt semper ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum.

(5.) Libet hanc partem singulorum quoque conscientia 22 coarguere. cur enim primum anni incipientis diem laetis precationibus invicem faustum ominamur? cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus? cur effascinationibus adoratione peculiari occurrimus alii Graecam Nemesim invocantes, cuius ob id Romae simulacrum in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit? cur ad mentionem 23 defunctorum testamur memoriam eorum a nobis non sollicitari? cur inpares numeros ad omnia vehementiores credimus, idque in febribus dierum observatione intellegitur? cur ad primitias pomorum haec vetera esse dicimus, alia nova optamus? cur sternuentis salutamus, quod etiam Tiberium Caesarem, tristissimum, ut constat, hominem in vehiculo exe-

gisse tradunt, et aliqui nomine quoque consalutare religio-
24 sius putant? Quia et absentis tinnitu aurium praesentire ser-
mones de se receptum est. Attalus adfirmat, scorpione viso
si quis dicat duo, cohiberi nec vibrare ictus. et quoniam
scorpio admonuit, in Africa nemo destinat aliquid nisi prae-
fatus Africam, in ceteris vero gentibus deos ante optestatus
ut velint. nam si mensa adsit, anulum ponere tralatitium vide-
mus, quoniam etiam mutas religiones pollere manifestum est**.
25 alius saliva post aurem digito relata sollicitudinem animi pro-
pitiat. pollices, cum faveamus, premere etiam proverbio
iubemur. in adorando dextram ad osculum referimus totum-
que corpus circumagimus, quod in laevom fecisse Galliae re-
ligiosius credunt. fulgetras poppysmis adorare consensus
26 gentium est. incendia inter epulas nominata aquis sub men-
sam profusis abominamur. recedente aliquo ab epulis simul
verri solum aut bibente conviva mensam vel repositorium
tolli inauspicatissimum iudicatur. Servi Sulpici principis viri
commentatio est quamobrem mensa linquenda non sit, nondum
enim plures quam convivae numerabantur. nam sternumento
revocari ferculum mensamve, si non postea gustetur aliquid,
27 inter diras habetur, aut omnino non esse. Haec instituere
illi qui omnibus negotiis horisque interesse credebant deos,
et ideo placatos etiam vitiis nostris reliquerunt. quin et re-
pente conticiscere convivium adnotatum est non nisi in pari
praesentium numero, isque famae labor est ad quemcumque
eorum pertinens. cibus etiam e manu prolapsus reddebatur
utique per mensas, vetabantque munditiarum causa deflare,
et sunt condita auguria, quid loquenti cogitantive id acciderit,
inter exsecratissima, si pontifici accidat dicis causa epulanti.
in mensa utique id reponi adolerique ad larem piatio est.
28 Medicamenta priusquam adhibeantur in mensa forte deposita
negant prodesse. unguis resecari nundinis Romanis tacenti
atque a digito indice multorum pecuniae religiosum est, ca-
pillum vero contra eius defluvia ac dolores capitis XVII.
luna atque XXVIIII. Pagana lege in plerisque Italiae prae-
diis cavetur ne mulieres per itinera ambulantes torqueant
fusos aut omnino detectos ferant, quoniam adversetur id
29 omnium spei, praecipue frugum. M. Servilius Nonianus

princeps civitatis non pridem in metu lippitudinis, priusquam
ipse eam nominaret aliusve ei praediceret, duabus litteris
Graecis *PA* chartam inscriptam circumligatam lino subnecte-
bat collo, Mucianus ter consul eadem observatione viventem
muscam in linteolo albo, his remediis carere ipsos lippitudine
praedicantes. Carmina quidem exstant contra grandines con-
traque morborum genera contraque ambusta, quaedam etiam
experta, sed prodendo obstat ingens verecundia in tanta ani-
morum varietate. quapropter de iis ut cuique libitum fuerit
opinetur.

3. (6.) Hominum monstrificas naturas et veneficos ad- 30
spectus diximus in portentis gentium et multas animalium 7,13 sq.
proprietates, quae repeti supervacuum est. Quorundam ho-
minum tota corpora prosunt, ut ex his familiis quae sunt ter-
rori serpentibus tactu ipso levant percussos suctuve e tumi-
do, quorum e genere sunt Psylli Marsique et qui Ophioge-
nes vocantur in insula Paro, ex qua familia legatus Evagon
nomine a consulibus Romae in dolium serpentium coiectus
experimenti causa circummulcentibus linguis miraculum prae-
buit. signum eius familiae est, si modo adhuc durat, vernis 31
temporibus odoris virus. atque eorum sudor quoque mede-
batur, non modo saliva. nam in insula Nili Tentyri gentes
tanto sunt crocodilis terrori ut vocem quoque eorum fugiant.
Horum omnium generum in sua repugnantia interventum
quoque mederi constat, sicuti adgravari volnera introitu eo-
rum qui umquam fuerint serpentium canisve dente laesi. Iidem 32
gallinarum incubitus, pecorum fetus abortu vitiant. tantum
remanet virus ex accepto semel malo ut venefici fiant ve-
nena passi. remedio est ablui prius manus eorum aquaque
illa eos quibus medearis inspergi. rursus a scorpione ali-
quando percussi numquam postea a crabronibus, vespis api-
busve feriuntur. Minus miretur hoc qui sciat vestem a tineis 33
non attingi quae fuerit in funere, serpentis aegre praeter-
quam laeva manu extrahi. 4. e Pythagorae inventis non te-
mere fallere inpositivorum nominum inparem vocalium nu-
merum claudidates oculive orbitatem ac similis casus dextris
adsignare partibus, parem laevis. ferunt difficilis partus sta-
tim solvi, cum quis tectum in quo sit gravida transmiserit

lapide vel missili ex his qui tria animalia singulis ictibus in-
34 terfecerint, hominem, aprum, ursum. probabilius id facit
hasta velitaris evolsa corpori hominis, si terram non attige-
rit. eosdem enim inlata effectus habet. sic et sagittas cor-
pori eductas, si terram non attigerint, subiectas cubantibus
amatorium esse Orpheus et Archelaus scribunt, quin et co-
mitialis morbos sanari cibo e carne ferae occisae eodem
ferro quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicinae
7, 20 sunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice, et Elide sole-
bat ostendi Pelopis os, ulnae eius quam eburneam adfirmabant.
Naevos in facie tondere religiosum habent etiam nunc multi.
35 (7.) Omnium vero in primis ieiunam salivam contra ser-
7, 15 pentis praesidio esse docuimus, sed et alios efficacis eius
usus recognoscat vita. despuimus comitialis morbos, hoc est
contagia regerimus. simili modo et fascinationes repercuti-
mus dextraeque clauditatis occursum. veniam quoque a deis
36 spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. eadem
ratione terna despuere praedicatione in omni medicina mos
est, atque ita effectus adiuvare, incipientis furunculos ter
praesignare ieiuna saliva. mirum dicimus, sed experimento
facile: si quem paeniteat ictus eminus comminusve inlati et
statim exspuat in mediam manum qua percussit, levatur ilico
in percusso culpa. hoc saepe delumbata quadripede adpro-
37 batur statim a tali remedio correcto animalis ingressu. qui-
dam vero adgravant ictus ante conatum simili modo saliva in
manum ingesta. credamus ergo et lichenas leprasque ieiunae
inlitu adsiduo arceri, item lippitudines matutina cotidie velut
inunctione, carcinomata malo terrae subacto, cervicis dolo-
res saliva ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata,
laeva ad sinistrum, si quod animal aurem intraverit et inspua-
38 tur, exire. inter amuleta est editae quemque urinae inspuere,
similiter in calciamentum dextri pedis priusquam induatur,
item cum quis transeat locum in quo aliquod periculum adie-
rit. Marcion Zmyrnaeus, qui de simplicibus effectibus scri-
psit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit, item rubetas
aliasqae ranas, Opilius serpentis, si quis in hiatum earum ex-
spuat, Salpe torporem sedari quocumque membro stupente,
si quis in sinum exspuat aut si superior palpebra saliva tan-

gatur. nos haec credamus rite fieri, extranei interventu aut, 39
si dormiens spectetur infans, a nutrice terna adspui? quam-
quam illos religione muta tutatur et fascinus, imperatorum
quoque, non solum infantium custos, qui deus inter sacra Ro-
mana a Vestalibus colitur et currus triumphantium sub his
pendens defendit medicus invidiae, iubetque eosdem respi-
cere similis medicina linguae, ut sit exorata a tergo Fortuna
gloriae carnifex.

(8.) Morsus hominis inter asperrimos quoque numeratur. 40
medentur sordes ex auribus ac, ne quis miretur, etiam scor-
pionum ictibus serpentiumque statim inpositae, melius e per-
cussi auribus. produnt ita et reduvias sanari, serpentium vero
ictum contunsi dentis humani farina.

(9.) Capillus puero qui primum decisus est podagrae 41
impetus dicitur levare circumligatus, et in totum inpubium
inpositu. virorum quoque capillus canis morsibus medetur
ex aceto et capitum volneribus ex oleo aut vino, si credimus,
a revolso cruci quartanis, combustus utique capillus carcino-
mati. pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attin-
gat, inclusus in armillam et adsidue in bracchio habitus mu-
liebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede praeli- 42
gatus proxumo digito tumores inguinum sedat, in manu dex-
tra duo medii lino leviter conligati destillationes atque lippi-
tudines arcent. quin et eiectus lapillus calculoso adligatus-
que supra pubem levare ceteros dicitur ac iocineris etiam
dolores et celeritatem partus facere. adicit Granius effica-
ciorem ad hoc esse ferro exemptum. partus adcelerat hic mas
ex quo quaeque conceperit, si cinctu suo soluto feminam
cinxerit, dein solverit adiecta precatione se vinxisse, eundem
et soluturum, atque abierit.

(10.) Sanguine ipsius hominis ex quacumque parte 43
emisso efficacissime anginam inlini tradunt Orpheus et Ar-
chelaus, item ora comitiali morbo conlapsorum, exsurgere
enim protinus. quidam, si pollices pedum pungantur eaeque
guttae referantur in faciem, aut si virgo dextro pollice attin-
gat, hac coniectura censentes virgines carnis edendas. Ae- 44
schines Atheniensis excrementorum cinere anginis mede-
batur et tonsillis uvisque et carcinomatis. hoc medicamen-

tum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu
solvontur primoque feminarum mense aut, si hoc non contin-
git, longinqua fiunt maxumeque comitiales. quin et a ser-
pente, a scorpione percussos coitu levari produnt, verum
feminas venere ea laedi. Oculorum vitia fieri negant nec
lippire eos qui, cum pedes lavant, aqua inde ter oculos
tangant.

45 (11.) Inmatura morte raptorum manu strumas, parotidas,
guttura tactu sanari adfirmant, quidam vero cuiuscumque de-
functi, dumtaxat sui sexus, laeva manu aversa. et ligno ful-
gure icto reiectis post terga manibus demorderi aliquid et ad
dentem qui doleat admoveri remedio esse produnt. sunt qui
praecipiant dentem suffiri dente hominis sui sexus, et eum
46 qui caninus vocetur insepulto exemptum adalligari. Terram
e calvaria psilotrum esse palpebrarum tradunt, herba vero,
si qua ibi genita sit, conmanducata dentis cadere, ulcera non
serpere osse hominis circumscripta. Alii e tribus puteis pari
mensura aquas miscent et prolibant novo fictili, reliquom dant
in tertianis accessu febrium bibendum. iidem in quartanis
fragmentum clavi a cruce involutum lana collo subnectunt,
aut spartum e cruce, liberatoque condunt caverna quam sol
non attingat.

47 (12.) Magorum haec commenta sunt, ut cotem qua fer-
ramenta saepe exacuta sint subiectam ignari cervicalibus de
veneficio deficientis evocare indicium, ut ipse dicat quid sibi
datum sit et ubi et quo tempore, auctorem tamen non nomi-
nare. fulmine utique percussum circumactum in volnus ho-
48 minem loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui li-
cium telae detractum adligantes novenis septenisve nodis, ad
singulos nominantes viduam aliquam atque ita inguini adalli-
gantes. licio et clavom aliudve quod quis calcaverit adliga-
tum ipsos iubent gerere, ne sit dolori volnus. verrucas avel-
lunt a vicesima luna in limitibus supini ipsam intuentes ultra
caput manibus porrectis et quidquid apprehendere eo frican-
49 tes. clavom corporis, cum cadit stella si quis destringat, vel
cito sanari aiunt, cardinibus ostiorum aceto adfuso lutum
fronti inlitum capitis dolorem sedare, item laqueum suspen-
diosi circumdatum temporibus. si quid e pisce haeserit fau-

cibus, cadere in aquam demissis frigidam pedibus, si vero
ex aliis ossibus, inpositis capiti ex eodem vase ossiculis, si
panis haereat, ex eodem in utramque aurem addito pane.

(13.) Quin et sordis hominis in magnis fecere remediis 50
quaestuosorum gymnasia Graecorum, quippe ea strigmenta
molliunt, calefaciunt, discutiunt, conplent, sudore et oleo
medicinam facientibus. volvis inflammatis contractisque ad-
moventur. sic et menses cient, sedis inflammationes et con-
dylomata leniunt, item nervorum dolores, luxata, articulorum
nodos. efficaciora eadem strigmenta a balineis, et ideo mi- 51
scentur suppuratoriis medicamentis. nam illa quae sunt e
ceromate permixta coeno articulos tantum molliunt, calefa-
ciunt, discutiunt efficacius, sed ad cetera minus valent. Ex- 52
cedit fidem inpudens cura qua sordis virilitatis contra scor-
pionum ictus singularis remedi celeberrimi auctores clamant,
rursus in feminis quas infantium alvo editas in utero ipso
contra sterilitatem subdi censent, meconium vocant. immo
etiam ipsos gymnasiorum rasere parietes, et illae quoque
sordes excalfactoriam vim habere dicuntur, panos discutiunt,
ulceribus senum puerorumque et desquamatis ambustisve in-
linuntur.

(14.) Eo minus omitti convenit ab animo hominis peten- 53
tis medicinas. abstinere se cibo omni aut potu, alias vino
tantum aut carne, alias balineis, cum quid eorum postulet va-
litudo, in praesentissimis remediis habetur. his adnumera-
tur exercitatio, intentio vocis, ungui, fricari cum ratione.
vehemens enim fricatio spissat, lenis mollit, multa adimit
corpus, auget modica. in primis vero prodest ambulatio,
gestatio et ea pluribus modis. equitatio stomacho et coxis 54
utilissima, phthisi navigatio, longis morbis locorum mutatio,
item somno sibi mederi aut lectulo et rara vomitione. su-
pini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus, in latera
adversus destillationes. Aristoteles et Fabianus plurumum
somniari circa ver et autumnum tradunt, magisque supino
cubitu, at prono nihil, Theophrastus celerius concoqui dextri
lateris incubitu, difficilius a supinis. Sol quoque remedio- 55
rum maxumum ab ipso sibi praestari potest, sicut linteorum
strigiliumque vehementia. perfundere caput calida ante ba-

linearum vaporationem et postea frigida, saluberrimum intellegitur, item praesumere et cibis et interponere frigidam eiusdemque potu somnos antecedere et, si libeat, interrumpere. notandum nullum animal aliud calidos potus sequi
56 ideoque non esse naturalis. mero ante somnos coluere ora propter halitus, frigida matutinis inpari numero ad cavendos dentium dolores, item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt. 5. sicut totius corporis valitudinem iuvari varietate victus inobservata. Hippocrates tradit non prandentium senescere celerius exta. verum id remediis cecinit, non epulis, quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se praefecturam servo dederat, ultimoque probro manus in cibis triumphali seni deiciebatur vel in Capitolio epulanti, pudenda re servo suo facilius parere quam sibi.

57 6. (15.) Sternumenta pinna gravedinem emendant, et si quis mulae nares, ut tradunt, osculo attingat, sternutamenta et singultum. ad hoc Varro suadet palmam alterna manu scalpere, plerique anulum e sinistra in longissimum dextrae digitum transferre, in aquam ferventem manus mergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit.

58 (16.) Venerem damnavit Democritus ut in qua homo alius exsiliret ex homine, et, Hercules, raritas eius utilior. athletae tamen torpentes restituuntur venere, vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam. medetur et lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis.

59 (17.) Adsidere gravidis, vel cum remedia alicui adhibeantur, digitis pectinatim inter se inplexis veneficium est, idque conpertum tradunt Alcmena Herculem pariente. peius, si circa unum ambove genua, item poplites alteris genibus inponi. ideo haec in consiliis ducum potestatiumve fieri vetuere maiores velut omnem actum inpedientia, vetuere vero
60 et sacris votisve simili modo interesse, capita autem aperiri adspectu magistratuum non venerationis causa iussere, sed, ut Varro auctor est, valitudinis, quoniam firmiora consuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterum conprimi prodest, cum aqua dextrae auriculae, sinistro pede exsultari capite in dextrum umerum devexo, invicem e diversa

aure. si tussim concitet saliva, in fronte ab alio adflari, si
iaceat uva, verticem morsu alterius suspendi, in cervicium
dolorem poplites fricare aut cervicem in poplitum. pedes in 61
humo deponi, si nervi in his cruribusve tendantur in lectulo,
aut si in laeva parte id accidat, sinistrae plantae pollicem
dextra manu adprehendi, item e diverso. extremitates cor-
poris velleribus perstringi contra horrores corporis sangui-
nemve narium inmodicum, lino vel papyro principia genita-
lium, femur medium ad cohibenda urinae profluvia, in sto-
machi solutione pedes pressare aut manus in ferventem aquam
demitti. iam et sermoni parci multis de causis salutare 62
est. triennio Maecenatem Melissum accepimus silentium sibi
imperavisse a convolsione reddito sanguine. nam eversos
scandentisque ac iacentis si quid ingruat contraque ictus
spiritum cohibere singularis praesidi est, quod inventum 8, [illegible]
esse animalis docuimus. Clavom ferreum defigere in quo 63
loco primum caput fixerit conruens morbo comitiali ab-
solutorium eius mali dicitur. contra renium aut lumborum,
vesicae cruciatus in balinearum soliis pronos urinam reddere
mitigatorium habetur. volnera nodo Herculis praeligare mi-
rum quantum ocior medicina est, atque etiam cotidiani cin- 64
ctus tali nodo vim quandam habere utilem dicuntur, quippe
cum Herculaneum prodiderit numerum quoque quaternarium
Demetrius condito volumine, et quare quaterni cyathi sexta-
riive non essent potandi. contra lippitudinem retro auris fri-
care prodest et lacrimosis oculis frontem. Augurium ex ho-
mine ipso est non timendi mortem in aegritudine quamdiu
oculorum pupillae imaginem reddant.

(18.) Magna et urinae non ratio solum sed etiam religio 65
apud auctores invenitur digestae in genera, spadonum quo-
que ad fecunditatis beneficia. verum ex his quae referre fas
sit inpubium puerorum contra salivas aspidum quas ptyadas
vocant, quoniam venena in oculos hominum exspuant, contra
oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpe-
bras et cum ervi farina contra adustiones, contra aurium pura
vermiculosque, si decoquatur ad dimidias partis cum porro
capitato novo fictili. vaporatio quoque ea menses feminarum
ciet. Salpe fovet illa oculos firmitatis causa, inlinit sole usta 66

cum ovi albo, efficacius struthocameli, binis horis. hac et
atramenti liturae abluuntur. virilis podagris medetur argu-
mento fullonum, quos ideo temptari eo morbo negant. veteri
miscetur cinis ostreorum adversus eruptiones in corpore in-
fantium et omnia ulcera manantia. ea exesis, ambustis, sedis
67 vitiis, rhagadiis et scorpionum ictibus inlinitur. obstetricum
nobilitas non alio suco efficacius curari pronuntiavit corpo-
rum pruritus, nitro addito ulcera capitum, porrigines, nomas,
praecipue genitalium. sua cuique autem, quod fas sit dixisse,
maxume prodest, confestim per se canis morsu echinorumque
spinis inhaerentibus, et in spongea lanisve inposita aut ad-
versus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto, contraque
serpentium ictus. nam contra scolopendras mirum proditur
vertice tacto urinae suae gutta liberari protinus laesos.
68 (19.) Augurium valitudinis ex ea traditur, si mane can-
dida, dein rufa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse
significatur. mala signa rubrae, pessuma nigrae, mala bul-
lantis, crassae, in qua quod subsidit si album est, significat
circa articulos aut viscera dolorem inminere, eadem viridis
morbum viscerum, pallida bilis, rubens sanguinis. mala et
69 in qua veluti furfures atque nubeculae adparent. diluta quo-
que alba vitiosa est, mortifera vero crassa gravi odore et in
pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius causa contra so-
lem lunamque nudari aut umbram cuiusquam ab ipso respergi.
Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet, ne deum aliquem nu-
datio offendat. Osthanes contra mala medicamenta omnia
auxiliari promisit matutinis horis suam cuique instillatam in
pedem.
70 7. (20.) Quae ex mulierum corporibus traduntur ad por-
tentorum miracula accedunt, ut sileamus divisos membratim
in scelera abortus, mensum piacula quaeque alia non obste-
trices modo verum etiam ipsae meretrices prodidere. Capilli
si crementur, odore serpentis fugari. eodem nidore volvae
71 morbo strangulatas respirare. cinere eo quidem, si in testa
sint cremati vel cum spuma argenti, scabritias oculorum ac
prurigines emendari, item verrucas et infantium ulcera
cum melle, capitis quoque volnera et omnium ulcerum sinus,
addito melle ac ture panos, podagras cum adipe suillo, sa-

crum ignem sanguinemque sisti, inlito et in formicationes
corporum.

(21.) De lactis usu convenit dulcissimum esse mollis- 72
simumque et in longa febri coeliacisque utilissimum, ma-
xume eius quae iam infantem removerit. et in malacia sto-
machi, in febribus rosionibusque efficacissimum experiun-
tur. item mammarum collectionibus cum ture, oculo ab ictu
cruore subfuso et in dolore aut epiphora, si inmulgeatur,
plurumum prodest, magisque cum melle et narcissi suco aut
turis polline, superque in omni usu efficacius eius quae ma-
rem enixa sit multoque efficacissimum eius quae geminos
maris et si vino ipsa cibisque acrioribus abstineat. mixto 73
praeterea ovorum candido liquore madidaque lana frontibus
inpositum fluctiones oculorum suspendit. nam si rana saliva
sua oculum adsperserit, praecipuum est remedium, et contra
morsum eiusdem bibitur instillaturque. eum qui simul matris
filiaeque lacte inunctus sit liberari omni oculorum metu in
totam vitam adfirmant. aurium quoque vitiis medetur ad-
mixto modice oleo aut, si ab ictu doleant, anserino adipe te-
pefactum. si sit odor gravior, ut plerumque fit longis vitiis,
diluto melle lana includitur. et contra regium morbum in 74
oculis relictum instillatur cum elaterio. peculiariter valet po-
tum contra venena — quae data sint e marino lepore praeser-
tim, ut alii, ut Aristoteles tradit, dorycnium — et contra insa-
niam quae facta sit hyoscyami potu. podagris quoque iubent
inlini cum cicuta, alii cum oesypo et adipe anserino, qualiter
etiam volvarum doloribus inponitur. alvom etiam sistit potum,
ut Rabirius scribit, et menses ciet. eius vero quae feminam 75
enixa sit ad vitia tantum in facie sananda praevalet. pulmonum
quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui si admiscea-
tur inpubis pueri urina et mel Atticum, omnia coclearium sin-
gulorum mensura, animalia quoque aurium eici invenio. eius
quae marem peperit lacte gustato canes rabiosos negant fieri.

(22.) Mulieris quoque salivam ieiunae potentem diiudi- 76
cant cruentatis oculis et, si contra epiphoras ferventes an-
guli oculorum subinde madefiant, efficacius, si cibo vinoque
se pridie ea abstinuerit. Invenio et fascia mulieris adligato
capite dolores minui.

77 (23.) Post haec nullus est modus. iam primum abigi
grandines turbinesque contra fulgura ipsa mense nudato. sic
averti violentiam caeli, in navigando quidem tempestates
etiam sine menstruis. ex ipsis vero mensibus, monstrificis
7, 63 64 alias, uti suo loco indicavimus, dira et infanda vaticinan-
tur, e quibus dixisse non pudeat, si in defectus lunae solisve
congruat vis illa, inremediabilem fieri, non segnius et in si-
lente luna, coitusque tum maribus exitialis esse atque pesti-
78 feros. purpuram quoque eo tempore ab his pollui, tanto vim
esse maiorem. quocumque autem alio menstruo si nudatae
segetem ambiant, urucas ac vermiculos scarabaeosque ac
noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius in Cappadocia in-
ventum prodit ob multitudinem cantharidum, ire ergo per
media arva reiectis super clunis vestibus. alibi servatur ut
nudis pedibus eant capillo cinctuque dissoluto. cavendum
ne id oriente sole faciant, sementim enim arescere, item no-
vellas vitis eius tactu in perpetuum laedi, tum rutam et hede-
ram res medicatissimas ilico mori. Multa diximus de hac vio-
79 lentia, sed praeter illa certum est apis tactis alvariis fugere,
lina, cum coquantur, nigrescere, aciem in cultris tonsorum
hebetari, aes contactu grave virus odoris accipere et aeru-
ginem, magis si descrescente luna id accidat, equas, si sint
gravidae, tactas abortum pati, quin et adspectu omnino, quam-
vis procul visas, si purgatio illa post virginitatem prima sit
80 aut in virgine aetatis sponte. nam bitumen in Iudaea nascens
7, 65 sola hac vi superari filo vestis contactae docuimus. ne
igni quidem vincitur quo cuncta, cinisque etiam ille, si quis
adspergat lavandis vestibus, purpuras mutat, florem coloribus
adimit. ne ipsis quidem feminis malo suo inter se inmunibus
abortus facit inlitu, aut si omnino praegnas supergradiatur.
81 quae Lais et Elephantis inter se contraria prodidere de ab-
ortivis, carbone e radice brassicae vel myrti vel tamaricis in
eo sanguine exstincto, itemque asinas tot annis non conci-
pere quot grana hordei contacta ederint, quaeque alia nun-
cupavere monstrifica aut inter ipsas pugnantia, cum haec
fecunditatem fieri iisdem modis quibus sterilitatem illa prae-
82 nuntiaret, melius est non credere. Bithus Durrachinus hebe-
tata adspectu specula recipere nitorem tradit iisdem aversa

rursus contuentibus, omnemque vim talem resolvi, si mullum
piscem secum habeant. multi vero inesse etiam remedia tanto
malo, podagris inlini, strumas et parotidas, panos, sacros
ignis, furunculos, epiphoras tractatu mulierum earum leniri,
Lais et Salpe canum rabiosorum morsus et tertianas quarta-
nasque febris menstruo in lana arietis nigri argenteo brac-
chiali incluso, Diotimus Thebanus vel omnino vestis ita in- 83
fectae portiuncula ac vel licio bracchiali inserto. Sotira
obstetrix tertianis quartanisque efficacissimum dixit plantas
aegris subterlini, multoque efficacius ab ipsa muliere et
ignoranti. sic et comitialis excitari. Icatidas medicus quar-
tanas finiri coitu, incipientibus dumtaxat menstruis, spopon-
dit. inter omnis vero convenit, si aqua potusque formidetur 84
a morsu canis, supposita tantum calici lacinia tali, statim me-
tum eum discuti, videlicet praevalente sympathia illa Grae-
corum, cum rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere
dixerimus. cinere eo iumentorum omnium ulcera sanari cer- 7, 64
tum est addita caminorum farina et cera. maculas autem e
veste eas non nisi eiusdem urina ablui. cinerem per se ro- 85
saceo mixtum feminarum praecipue capitis dolores sedare
inlitum fronti, asperrimamque vim profluvi eius esse per se
annis virginitate soluta. id quoque convenit, quo nihil equi-
dem libentius crediderim, tactis omnino menstruo postibus
inritas fieri Magorum artes, generis vanissimi, ut aestimare
licet. ponam enim vel modestissimum e promissis eorum, 86
ex homine siquidem resegmina unguium e pedibus manibus-
que cera permixta, ita ut dicatur tertianae, quartanae vel
cotidianae febri remedium quaeri, ante solis ortum alienae
ianuae adfigi iubent ad remedia in his morbis, quanta vanitate,
si falsum est, quanta vero noxia, si transferunt morbos! in-
nocentiores ex his omnium digitorum resegmina unguium
ad cavernas formicarum abici iubent eamque quae pri-
ma coeperit trahere conreptam subnecti collo, ita discuti
morbum.

8. (24.) Haec sunt quae retulisse fas sit ac pleraque 87
non nisi honore dicto, reliqua intestabilia, infanda, ut festinet
oratio ab homine fugere. in ceteris claritates animalium aut
operum sequemur. Elephanti sanguis, praecipue maris, flu-

88 ctiones omnis quas rheumatismos vocant sistit. ramentis eboris cum melle Attico, ut aiunt, nubeculae in facie, scobe paronychia tolluntur. proboscidis tactu capitis dolor levatur, efficacius si et sternuat. dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata impetus libidinum stimulat. sanguis et syntecticis prodest, iocurque comitialibus morbis.

89 (25.) Leonis adipes cum rosaceo cutem in facie custodiunt a vitiis candoremque. sanant et adusta nivibus articulorumque tumores. Magorum vanitas perunctis adipe faciliorem gratiam apud populos regesve promittit, praecipue tamen eo pingui quod sit inter supercilia, ubi esse nullum
90 potest. similia dentis, maxume a dextera parte, villique e rostro inferiori promissa sunt. fel aqua addita claritatem oculis inunctis facit et cum adipe eiusdem comitialis morbos discutit levi gustu et ut protinus qui sumpsere cursu id digerant. cor in cibo sumptum quartanis medetur, adips cum rosaceo cotidianis febribus. perunctos eo bestiae fugiunt, resistere etiam insidiis videtur.

91 (26.) Cameli cerebrum arefactum potumque ex aceto comitialibus morbis aiunt mederi, item fel cum melle potum, hoc et anginae. cauda arefacta solvi alvom, fimi cinere crispari capillum cum oleo. et dysintericis prodeat inlitus cinis potusque quantum tribus digitis capiatur, et comitialibus morbis. urinam fullonibus utilissimam esse tradunt itemque ulceribus manantibus, barbaros servare eam quinquennio et heminis potae ciere alvom. saetas e cauda contortas et sinistro bracchio adligatas quartanis mederi.

92 (27.) Hyaenam Magi ex omnibus animalibus in maxuma admiratione posuerunt, utpote cui et ipsi magicas artes dederint vimque qua adliciat ad se homines mente alienatos.
8, 105 de permutatione sexus annua vice diximus, ceteraque de monstrifica natura eius, nunc persequemur quaecumque me-
93 dicinis produntur. praecipue pantheris terrori esse traditur, ut ne conentur quidem resistere, et aliquid e corio eius habentem non adpeti, mirumque dictu, si pelles utriusque contrariae suspendantur, decidere pilos pantherae. cum fugiant venantem, declinare ad dexteram ut praegressi hominis vestigia occupent. quod si successerit, alienari mentem ac vel

ex equo hominem decidere. at si in laevam detorserit, defi-
cientis argumentum esse celeremque capturam. facilius au-
tem capi, si cinctus suos venator flagellumque imperitans
equo septenis adligaverit nodis. mox, ut est sollers amba- 94
gibus vanitas Magorum, capi iubent geminorum signum trans-
eunte luna singulosque prope pilos servari. capitis dolori
inligatam cutem prodesse quae fuerit in capite eius. lippitu-
dini fel inlitum frontibus aut, ne omnino lippiatur, decoctum
cum mellis Attici cyathis tribus et croci uncia inunctum, sic
et caligines discuti et subfusiones. claritatem excitari melius 95
inveterato medicamento, adservari autem in Cypria pyxide.
eodem sanari argema, scabritias, excrescentia in oculis, item
cicatrices, glaucomata vero recentis iocineris inassati sanie
cum despumato melle inunctis. dentis eius dentium dolori-
bus tactu prodesse vel adligatos ordine, umeros umerorum
et lacertorum doloribus. eiusdem dentis, si de sinistra parte,
inligatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. pul- 96
mones in cibo sumptos coeliacis, ventriculis cinerem cum
oleo inlitum, nervis medullas e dorso cum oleo vetere ac
felle, febribus quartanis iocur degustatum ter ante accessio-
nes, podagris spinae cinerem cum lingua et dextro pede vi-
tuli marini addito felle taurino, omnia pariter cocta atque in-
lita hyaenae pelle. in eodem morbo prodesse et fel cum
lapide Assio. tremulis, spasticis, exsilientibus et quibus cor 97
palpitet aliquid ex corde coctum mandendum ita ut reliquae
partis cinis cum cerebro hyaenae inlinatur. pilos etiam au-
ferri hac conpositione inlita aut per se felle, evolsis prius
quos renasci non libeat. sic et palpebris inutilis tolli. lum-
borum doloribus carnis e lumbis edendas inlinendasque cum
oleo. sterilitatem mulierum emendari oculo cum glycyrrhiza
et aneto sumpto in cibo, promisso intra triduum conceptu.
contra nocturnos pavores umbrarumque terrorem unus e 98
magnis dentibus lino adligatus succurrere narratur. suffiri fu-
rentis eodem et circumligari ante pectus suum cum adipe re-
nium aut iocinere aut pelle praecipiunt. mulieri candida a
pectore hyaenae caro et pili septem et genitale cervi, si in-
ligentur dorcadis pelle, collo suspensa continere partus pro-
mittuntur. venerem stimulare genitalia ad sexus suos in melle 99

sumpta, etiamsi viri mulierum coitus oderint, quin immo to-
tius domus concordiam eodem genitali et articulo spinae cum
adhaerente corio adservatis constare, hunc spinae articulum
sive nodum Atlantion vocant, est autem primus. in comitia-
100 lium quoque remediis habent eum. adipe accenso serpentis
fugari dicunt, maxilla conminuta in aneso et in cibo sumpta
horrores sedari, eodem suffitu mulierum menses evocari.
tantumque est vanitatis ut, si ad bracchium adligetur e supe-
riori dextra parte rostri dens, iaculantium ictus deerraturos
negent. palato eiusdem arefacto et cum alumine Aegyptio
calefacto ac ter in ore permutato faetores et ulcera oris
emendari, eos vero qui linguam in calciamento sub pede ha-
101 beant non latrari a canibus. sinistra parte cerebri naribus
inlita morbos perniciosos mitigari sive hominum sive quadri-
pedum. frontis corium fascinationibus resistere, cervicis car-
nis, sive mandantur sive arefactae bibantur, lumborum dolo-
ribus. nervis a dorso armisque suffiendos nervorum dolores,
pilos rostri admotos mulierum labris amatorium esse, iocur
102 in potu datum torminibus et calculis mederi. nam cor in
cibo potuve sumptum omnibus doloribus corporum auxiliari,
lienem lienibus, omentum ulcerum inflammationibus cum oleo,
medullas doloribus spinae et nervorum lassitudini. renium
nervos potos in vino cum ture fecunditatem restituere adem-
ptam veneficio, volvam cum mali Punici dulcis cortice in potu
datam prodesse mulierum volvae. adipe a lumbis suffiri pa-
103 rientis difficulter et statim parere. e dorso medullam adalliga-
tam contra vanas species opitulari, spasticis genitale e mari-
bus suffitu, item lippientibus, ruptis et contra inflammationes,
servatos pedes tactu, laevos dextris partibus, dextros laevis.
sinistrum pedem superlatum parturienti letalem esse, dextro
inlato facile eniti. membranam quae fel continuerit cardiacis
potam in vino vel in cibo sumptam succurrere, vesicam in
vino potam contra urinae incontinentiam. quae autem in ve-
sica inventa sit urina, additis oleo ac sesamis et melle hau-
104 stam prodesse aegrimoniae veteri. costarum primam et
octavam suffitu ruptis salutarem esse, ex spina vero partu-
rientibus ossa, sanguinem cum polenta sumptum torminibus.
eodem tactis postibus ubicumque Magorum infestari artes,

non elici deos nec conloqui, sive lucernis sive pelvi, sive
aqua sive pila, sive quo alio genere temptetur. carnes si
edantur, contra rabidi canis morsus efficacis esse, etiamnum
iocur efficacius. carnis vel ossa hominis quae in ventriculo 105
occisae inveniantur suffitu podragricis auxiliari. si ungues in-
veniantur in his, mortem alicuius capientium significari. ex-
crementa sive ossa reddita, cum interematur, contra magicas
insidias pollere. fimum quod in intestinis inventum sit are-
factum ad dysintericos valere potum inlitumque cum adipe
anserino toto corpore opitulari laesis malo medicamento, a
cane vero morsis adipem inlitum et corium substratum. rur- 106
sus tali sinistri cinere decocto cum sanguine mustelae perun-
ctos omnibus odio venire, idem fieri oculo decocto. super
omnia est quod extremam fistulam intestini contra ducum ac
potestatium iniquitates conmonstrant et ad successus petitio-
num iudiciorumque ac litium eventus, si omnino tantum ali-
quis secum habeat, at eiusdem cavernam sinistro lacerto re-
ligatam, si quis mulierem prospiciat, amatorium esse tam prae-
sens ut ilico sequatur. eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo
inlitum viris qui sint probrosae mollitiae severos, non modo
pudicos mores induere.

(28.) Proxume fabulosus est crocodilus ingenio quo- 107
que, ille cui vita in aqua terraque communis. duo enim ge-
nera eorum. illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro
lacerto coitus, si credimus, stimulant, canini dentes febris statas
arcent ture repleti — sunt enim cavi, — ita ne diebus quinque
ab aegro cernatur qui adalligaverit. idem pollere et ventre
exemptos lapillos adversus febrium horrores venientis tra-
dunt. ea etiam de causa Aegyptii perungunt adipe aegros 108
suos. alter illi similis, multum infra magnitudine, in terra
tantum odoratissimisque floribus vivit. ob id intestina eius
diligenter exquiruntur iucundo nidore farta. crocodileam
vocant, oculorum vitiis utilissimam cum porri suco inunctis
et contra subfusiones vel caligines. inlita quoque ex oleo 109
cyprino molestias in facie enascentis tollit, ex aqua vero
morbos omnis quorum natura serpit in facie, nitoremque red-
dit. lentigines tollit ac varos maculasque omnis, et contra
comitialis morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. adpo-

sita menses ciet. optuma quae candidissima et friabilis minumeque ponderosa, cum teratur inter digitos, fermentescens.
110 lavatur ut cerussa. adulterant amylo aut Cimolia, sed maxume *sturnorum fimo quos* captos oryza tantum pascunt. felle inunctis oculis ex melle contra subfusiones nihil utilius praedicant. intestinis et reliquo corpore eius suffiri volva laborantis salutare tradunt, item velleribus circumdari vapore eiusdem infectis. cori utriusque cinis ex aceto inlitus his partibus quas secari opus sit aut nidor cremati sensum omnem
111 scalpelli aufert. sanguis utriusque claritatem visus inunctis donat et cicatrices oculorum emendat. corpus ipsum excepto capite pedibusque elixum manditur ischiadicis tussimque veterem sanat, praecipue in pueris, item lumborum dolores. habent et adipem quo tactus pilus defluit. hic perunctos a crocodilis tuetur, instillaturque morsibus. cor adnexum in lana ovis nigrae cui nullus alius colos incursaverit et primo partu genitae quartanas abigere dicitur.
112 (29.) Iungemus illis simillima et peregrina aeque animalia, priusque chamaeleonem peculiari volumine dignum existimatum Democrito ac per singula membra desecratum, non sine magna voluptate nostra cognitis proditisque mendaciis Graecae vanitatis. similis et magnitudine est supra dicto crocodilo, spinae tantum acutiore curvatura et caudae amplitu-
113 dine distans. nullum animal pavidius existimatur et ideo versicoloris esse mutationis. vis eius maxuma contra accipitrum genus. detrahere enim supervolantem ad se traditur et voluntarium praebere lacerandum ceteris animalibus. caput eius et guttur, si roboreis lignis accendantur, imbrium et tonitruum concursus facere Democritus narrat, item iocur
114 in tegulis ustum. reliqua ad veneficia pertinentia quae dicit, quamquam falsa existimantes, omittemus praeterquam ubi inrisu coarguentur: dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli, lingua adalligata pericula puerperi. eundem salutarem esse parturientibus, si sit domi, si vero inferatur, perniciosissimum. linguam, si viventi adempta sit, ad iudiciorum eventus pollere, cor ad-
115 versus quartanas inligatum lana nigra primae tonsurae. pedem e prioribus dextrum hyaenae pelle adalligatum sinistro

bracchio contra latrocinia terroresque nocturnos pollere, item dextram mamillam contra formidines pavoresque, sinistrum vero pedem torreri in furno cum herba quae aeque chamaeleon vocetur, additoque unguento pastillos eos in ligneum vas conditos praestare, si credimus, ne cernatur ab aliis qui habeat. armum dextrum ad vincendos adversarios vel ho- 116 stis valere, utique si abiectos eiusdem nervos calcaverit, sinistrum umerum quibus monstris consecret, qualiter somnia quae velis et quibus velis mittantur, pudet referre. somnia ea dextro pede resolvi, sicut sinistro latere lethargos quos fecerit dexter. sic capitis dolores insperso vino in quo latus alterutrum maceratum sit sanari. si feminis sinistri vel pedis cinere misceatur lac suillum, podagricos fieri inlitis pedibus. felle glaucomata et subfusiones corrigi prope creditur 117 tridui inunctione, serpentis fugari ignibus instillato, mustelas contrahi in aquam coiecto, corpore vero inlito detrahi pilos. idem praestare narrant iocur cum ranae rubetae pulmone inlitum, praeterea iocinere amatoria dissolvi, melancholicos autem sanari, si ex corio chamaeleonis sucus herbae Heleniae bibatur. intestina et fartum eorum, cum animal nullo cibo vivat, cum simiarum urina inlita inimicorum ianuae odium omnium hominum his conciliare. cauda flumina et 118 aquarum impetus sisti. serpentis soporari. eadem medicata cedro et murra inligataque gemino ramo palmae percussam aquam discuti, ut quae intus sint omnia adpareant, utinamque eo ramo contactus esset Democritus, quoniam ita loquacitates inmodicas promisit inhiberi. palamque est virum alias sagacem et vitae utilissimum nimio iuvandi mortalis studio prolapsum.

(30.) Ex eadem similitudine est scincus, quem quidam 119 terrestrem crocodilum esse dixerunt, candidior autem et tenuiore cute. praecipua tamen differentia dinoscitur a crocodilo, squamarum serie a cauda ad caput versa. maxumus Indicus, deinde Arabicus, adferuntur salsi. rostrum eius et pedes in vino albo poti cupiditates veneris accendunt, utique cum satyrio et erucae semine singulis drachmis omnium ac piperis duabus admixtis ita pastilli singularum drachmarum bibantur, per se laterum carnes obolis binis cum murra et 120

pipere pari modo potae efficaciores ad idem creduntur. prodest et contra sagittarum venena, ut Apelles tradit, ante posteaque sumptus. in antidota quoque nobilia additur. Sextius plus quam drachmae pondere in vini hemina potum perniciem offerre tradit, praeterea eiusdem decocti ius cum melle sumptum venerem inhibere.

121 (31.) Est crocodilo cognatio quaedam amnis eiusdem geminique victus cum hippopotamo, repertore detrahendi
8, 96 sanguinis, ut diximus, plurumo autem super Saiticam praefecturam. huius cori cinis cum aqua inlitus panos sanat, adips frigidas febris, item fimum suffitu, dentes e parte laeva dolorem dentium scariphatis gingivis. pellis eius e sinistra parte frontis in inguina adalligata venerem inhibet, eiusdem cinis alopecias explet. testiculi drachma ex aqua contra serpentis bibitur, sanguine pictores utuntur.

122 (32.) Peregrinae sunt et lynces, quae clarissime quadripedum omnium cernunt. unguis earum omnis cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. hoc cinere poto propudia virorum, eiusdem adspersu feminarum libidines inhiberi, item pruritus corporum urina stillicidia vesicae. itaque eam protinus terra pedibus adgesta obruere traditur. eadem autem et iugulorum dolori monstratur in remedio.

123 9. (33.) Hactenus de externis. nunc praevertemur ad nostrum orbem, primumque communia animalium remedia atque eximia dicemus, sicuti e lactis usu. utilissimum cuique maternum. concipere nutrices exitiosum est, hi sunt enim infantes qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. est autem colostra prima a partu spongea densitas lactis. maxume autem alit quodcumque humanum, mox caprinum, unde fortassis fabulae Iovem ita nutritum dixere. dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. magno-
124 rum animalium et corporum facilius redditur. stomacho adcommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quam herba vescuntur. bubulum medicatius, ovillum dulcius et magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. omne autem vernum aquatius aestivo et de novellis, probatissimum vero quod in ungue haeret nec defluit. innocentius decoctum, praecipue cum calculis marinis. alvos maxume solvi-

tur bubulo, minus autem inflat quodcumque decoctum. usus 125
lactis ad omnia intus exulcerata, maxume renis, vesicam, in-
teranea, faucis, pulmones, foris pruritum cutis, eruptiones
pituitae poti ab abstinentia. nam ut in Arcadia bubulum bi-
berent phthisici, syntectici, cachectae, diximus in ratione 25. 94
herbarum. sunt inter exempla qui asininum bibendo liberati
sint podagra chiragrave. medici speciem unam addidere 126
lactis generibus quod schiston appellavere. id fit hoc modo:
fictili novo fervet caprinum maxume, ramisque ficulneis re-
centibus miscetur additis totidem cyathis mulsi quot sint he-
minae lactis. cum fervet, ni circumfundatur praestat cyathus
argenteus cum frigida aqua demissus ita ne quid infundat.
ablatum deinde igni refrigeratione dividitur et discedit serum
a lacte. quidam et ipsum serum iam multo potentissimum 127
decocunt ad tertias partis et sub diu refrigerant. bibitur au-
tem efficacissime heminis per intervalla, satis diebus quinae,
melius a potu gestari. datur comitialibus, melancholicis, pa-
ralyticis, in lepris, elephantiasi, articulariis morbis. infundi- 128
tur quoque lac contra rosiones a medicamentis factas et, si
urat dysinteria, decoctum cum marinis lapillis aut cum tisana
hordeacea. item ad rosiones intestinorum bubulum aut ovil-
lum utilius. recens quoque dysintericis infunditur, ad colum
autem crudum, item volvae et propter serpentium ictus po-
tisve pityocampis, bupresti, cantharidum aut salamandrae ve-
nenis. privatim bubulum his qui Colchicum biberint aut ci- 129
cutam aut dorycnium aut leporem marinum, sicut asininum
contra gypsum et cerussam et sulpur et argentum vivom,
item durae albo in febri. gargarizatur quoque faucibus ex-
ulceratis utilissime, et bibitur ab inbecillitate viris recolli-
gentibus quos atrophos vocant, in febri etiam quae careat
dolore capitis. pueris ante cibum lactis asinini heminam
dari, aut si exitus cibi rosiones sentirent, antiqui in arcanis
habuerunt, si hoc non esset, caprini. bubuli serum ortho- 130
pnoicis prodest ante cetera addito nasturtio. inunguntur etiam
oculi in lactis heminis additis sesamae drachmis quattuor tri-
tis in lippitudine. caprino lienes sanantur, post bidui ine-
diam tertio die hedera pastis capris, per triduum poto sine
alio cibo. lactis usus alias contrarius capitis doloribus, he-

paticis, splenicis, nervorum vitio, febris habentibus, vertigini, praeterquam purgationis gratia, gravedini, tussientibus, lippis. suillum utilissimum tenesmo, dysinteriae nec non phthisicis. hoc et mulieribus saluberrimum qui dicerent fuerunt.

131 (34.) De generibus caseorum diximus, cum de uberibus
11, 240 sqq. singulisque membris animalium diceremus. Sextius eosdem effectus equino quos bubulo tradit. hunc vocant hippacen. stomacho utiles qui non sunt salsi, id est recentes. veteres alvom sistunt corpusque minuunt, stomacho utiliores, et
132 in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia. caseus recens cum melle suggillata emendat, mollis alvom sistit, sedat tormina pastillis in vino austero decoctis rursusque in patina tostis cum melle. saprum vocant qui cum sale et sorbis siccis e vino tritus potusque medetur coeliacis, genitalium carbunculis caprinus tritus et inpositus, item acidus cum oxymelite. maculis in balineo inlitus oleo interlinitur.

133 (35.) E lacte fit et butyrum, barbararum gentium lautissimus cibus et qui divites a plebe discernat, plurumum e bubulo, et inde nomen, pinguissimum ex ovibus. fit et ex caprino, sed hieme calefacto lacte, aestate expresso tantum crebro iactatu in longis vasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore alias praeligato. additur paulum
134 aquae ut acescat. quod est maxume coactum in summo fluitat, id exemptum addito sale oxygala appellant. reliquom decocunt in ollis. ibi quod supernatat butyrum est oleosum natura. quo magis virus resipit hoc praestantius iudicatur. pluribus conpositionibus miscetur inveteratum. natura eius adstringere, mollire, replere, purgare.

135 (36.) Oxygala fit et alio modo, acido lacte addito in recens quod velis inacescere, utilissimum stomacho. effectus dicemus suis locis.

(37.) Proxuma in communibus adipi laus est, sed maxume suillo, apud antiquos etiam religiosius. certe novae nuptae intrantes etiamnum sollemne habent postis eo attingere. inveteratur duobus modis, cum sale aut sincerus, tanto
136 utilior quanto sit vetustior. Axungiam Graeci etiam appellavere iam in voluminibus suis. neque est occulta virium

causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur —
itaque etiam fimo innumeri usus —, quamobrem non de alia
loquemur sue. multo efficacior e femina, et quae non peperit,
multo vero praestantior in apris est. igitur usus axungiae
est ad emollienda, excalfacienda, discutienda purgandaque.
medicorum aliqui admixto anseris adipe taurorumque sebo 137
et oesypo ad podagras uti iubent, si vero permanet dolor,
cum cera, myrto, resina, pice. sincera axungia medetur am-
bustis vel nive, pernionibus autem cum hordei cinere et galla
pari modo. prodest et confricatis membris, itinerumque las-
situdines et fatigationes levat. ad tussim veterem recens de-
coquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle.
vetus etiam phthisis pilulis sumpta sanat quae sine sale inve- 138
terata est. omnino enim non nisi ad ea quae purganda sint aut
quae non sint exulcerata Gallica recipitur. quidam quadrantis
axungiae et mulsi in vini cyathis tribus decocunt contra phthisis,
quarto quoque die picem liquidam in ovo sumi iubent, circumli-
gatur et lateribus pectoris et scapulis eorum qui phthisim
sentiunt, tantaque est vis ut genibus etiam adalligata redeat in
os sapor eamque exspuere videantur. e sue quae non peperit 139
aptissime utuntur ad cutem mulieres, contra scabiem vero
quivis admixto iumentorum sebo pro parte tertia et pice, pa-
riterque subfervefactis. sincera partus in abortum vergentis
nutrit collyri modo subdita. cicatrices concolores facit ce-
russa admixta vel argenti spuma, at cum sulpure unguium
scabritias emendat. medetur et capillo fluenti et ulceribus in
capite mulierum cum gallae parte quarta et infumata pilis
oculorum. datur et phthisicis unciatim cum vini veteris he-
mina decocta donec tres unciae e toto restent, — aliqui et
mellis exiguum adiciunt, — panis inlita cum calce, item fu- 140
runculis duritiaeque mammarum. rupta et convolsa et spa-
smata et luxata sanat, clavos et rimas callique vitia cum hel-
leboro albo, parotidas admixta farina salsamentariae testae,
quo genere proficit et ad strumas. pruritus et papulas in ba-
lineo perunctis tollit, alioque etiamnum modo podagricis
prodest mixto oleo vetere, contrito una sarcophago lapide
et quinquefolio tunso in vino vel cum calce vel cum cinere.
facit et peculiare emplastrum LXXV X ponderi centum spu-

mae argenteae mixtis, utilissimum contra ulcerum inflamma-
tiones. adipe verrino et inungui putant utile, quaeque ser-
141 pant inlinere cum resina. Antiqui axibus vehiculorum perun-
guendis maxume ad faciliorem circumactum rotarum uteban-
tur, unde nomen, sic quoque utili medicina cum illa ferru-
142 gine rotarum ad sedis vitia virilitatisque. et per se axungiam
medici antiqui maxume probabant, renibus detractam exem-
ptisque venis aqua caelesti fricabant crebro decoquebantque
fictili novo saepius, tum demum adservantes. convenit salsam
magis mollire, excalfacere, discutere, utilioremque esse vino
lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tra-
didit. ideo novas nuptas illo perunguere postis solitas ne
quid mali medicamenti inferretur.

143 (38.) Quae ratio adipis eadem in his quae ruminant sebi
est, aliis modis, non minoris potentiae. perficitur omne
exemptis venis aqua marina vel salsa lotum, mox in pila tun-
sum adspersa marina. crebro postea coquitur donec odor
omnis aboleatur, mox adsiduo sole ad candorem reducitur,
144 a renibus autem omne laudatissimum est. si vero vetus re-
vocetur ad curam, liquefieri prius iubent, mox frigida aqua la-
vari saepius, dein liquefacere adfuso vino quam odoratissimo.
eodemque modo iterum ac saepius cocunt donec virus eva-
nescat. multi privatim sic taurorum leonumque ac panthe-
rarum et camelorum pinguia curari iubent. usus dicetur
suis locis.

145 (39.) Communis et medullarum est. omnes molliunt,
explent, siccant, excalfaciunt. laudatissima e cervis, mox vi-
tulina, dein hircina et caprina. curantur ante autumnum re-
centes lotae siccataeque in umbra, per cribrum dein liqua-
tae per lintea exprimuntur ac reponuntur in fictili locis fri-
gidis.

146 (40.) Inter omnia autem communia animalium vel prae-
stantissimum in effectu fel est. vis eius excalfacere, mor-
dere, scindere, extrahere, discutere. minorum animalium sub-
tilius intellegitur et ideo ad oculorum medicamenta utilius exi-
stimatur. taurino praecipua potentia etiam in aere pelvibus-
que aureo colore obducendis. omne autem curatur recens
praeligato ore lino crasso, demissum in ferventem aquam

semihora, mox siccatum sine sole atque in melle conditum.
damnatur equinum, tantum inter venena. ideo flamini sacro-
rum ecum tangere non licet, cum Romae publicis sacris ecus
etiam inmoletur.

(41.) Quin et sanguis eorum septicam vim habet, item 147
equarum, praeterquam virginum, erodit, emarginat ulcera.
taurinus quidem recens inter venena est excepta Aegira. ibi
enim sacerdos Terrae vaticinatura sanguinem tauri bibit prius
quam in specus descendat. tantum potest sympathia illa de
qua loquimur, ut aliquando religione aut loco fiat. Drusus 148
tribunus plebei traditur caprinum bibisse, cum pallore et in-
vidia veneni sibi dati insimulare Q. Caepionem inimicum vel-
let. hircorum sanguini tanta vis est ut ferramentorum subti-
litas non aliter acrius induretur, scabritia poliatur vehemen-
tius quam lima. non igitur et sanguis animalium inter com-
munia dici potest et ideo suis quisque dicetur effectibus.

(42.) Digeremus enim in mala singula usus plurumum- 149
que contra serpentis. Exitio his esse cervos nemo ignorat
ut, si quae sunt, extractas cavernis mandentis. nec vero ipsi
spirantesque tantum adversantur, sed membratim quoque.
fugari eas nidore cornus eorum, si uratur, dictum est, at 8, 118
e summo gutture ustis ossibus congregari dicuntur. pelles
eiusdem animalis substratae securos praestant ab eo metu
somnos. coagulum ex aceto potum ab ictu, et si omnino 150
tractatum sit, eo die non ferit serpens. testes quoque eius
inveterati vel genitale eius maris salutariter dantur in vino,
item venter quem centipellionem vocant. fugiunt et omnino
dentem cervi habentis aut medulla perunctos sebove cervi
aut vituli. summis autem remediis praefertur hinnulei 8, 118
coagulum matris utero exsecti, ut indicavimus. san- 151
guine cervino, si una urantur dracontion et cunilago et an-
chusa lentisci ligno, contrahi serpentis tradunt, dissipari
deinde, si sanguine detracto adiciatur pyrethrum. invenio
apud auctores Graecos animal cervo minus et pilo demum
simile quod ophion vocaretur, Sardiniam id tantum ferre
solitam. hoc interisse arbitror et ideo medicinas ex eo
omitto.

10. Apri quoque cerebrum contra eas laudatur cum 152

sanguine, iocur etiam inveteratum cum ruta potum ex vino, item adips cum melle resinaque, simili modo verrinum iocur et fellis dumtaxat fibra X IIII pondere vel cerebrum in vino potum. Caprarum cornu vel pilis accensis fugari serpentis dicunt, cineremque e cornu potum et inlitum contra ictus valere, item lactis haustus cum uva taminia vel urinae cum aceto scillite, caseum caprinum cum origano inpositum vel
153 sebum cum cera. milia praeterea remediorum ex eo animali demonstrantur, sicut adparebit, quod equidem miror, cum febri negetur carere. amplior potentia feris eiusdem generis,
8, 214 quod numerosissimum esse diximus, alia vero et hircis. Democritus etiamnum effectus auget eius qui singularis natus sit. fimo quoque caprarum in aceto decocto inlini ictus serpentium placet et recentis cinere in vino, atque in totum difficilius sese recolligentes a serpentium ictu in caprilibus
154 optume convalescunt. qui efficacius volunt mederi occisae caprae alvom dissectam cum fimo intus reperto inligant statim. alii carnem recentem haedorum pilo suffiunt eodemque nidore fugant serpentis. utuntur et pelle eorum recente ad plagas, et carne et fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto, contraque scorpionem et murem araneum. aiunt
155 non feriri leporis coagulo perunctos. a scorpione percussis fimum caprae efficacius cum aceto decoctum auxiliatur, lardum iusque decocti potum et his qui buprestim hauserint. quin etiam si quis asino in aurem percussum a scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt, venenataque omnia accenso pulmone eius fugere. et fimo vituli suffiri percussos a scorpione prodest.

156 (43.) Canis rabiosi morsu facta volnera circumcidunt ad vivas usque partis quidam carnemque vituli admovent et ius ex eodem carnis decoctae dant potui aut axungiam cum calce tunsam. hirci iocur, quo inposito ne temptari quidem aquae metu adfirmant, laudant et caprae fimum ex vino inlitum, melis et cuculi et hirundinis decoctum et potum. ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano inponunt et bibi iubent, ad hominis morsus carnem bubulam coctam, efficacius vituli, si non ante quintum diem solvant.

(44.) Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aiunt 157
ob idque villarum portis praefigunt. hoc idem praestare et
pellis e cervice solida manica existimatur, quippe tanta vis
est animalis praeter ea quae retulimus ut vestigia eius cal- 8, 80
cata equis adferant torporem.

(45.) Iis qui argentum vivom biberint lardum remedio 158
est. Asinino lacte poto venena restinguntur, peculiariter si
hyoscyamum potum sit aut viscum aut cicuta aut lepus mari-
nus aut opocarpatum aut pharicon aut dorycnium et si coa-
gulum alicui nocuerit, nam id quoque venenum est in prima
lactis coagulatione. multos eius et alios usus dicemus, sed
meminisse oportebit recenti utendum aut non multo postea
tepefacto, nullum enim celerius evanescit. ossa quoque asini
confracta et decocta contra leporis marini venenum dantur.
omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non scripse- 159
runt Graeci, quoniam terrae illae non gignebant, verumtamen
fortiora omnia eadem quam in equis intellegi debent. lacte
equino venena leporis marini et toxica expugnantur. nec
uros aut bisontis habuerunt Graeci in experimentis, quam-
quam bove fero refertis Indiae silvis, portione tamen eadem
efficaciora omnia ex his credi par est. sic quoque lacte bu- 160
bulo cuncta venena expugnari tradunt, maxume supra dicta
et si ephemerum inpactum sit aut si cantharides datae, omnia
vomitione egeri, sic et caprino iure cantharidas. contra ea
vero quae exulceratione enecant sebum vitulinum vel bubu-
lum auxiliatur. nam contra sanguisugas potas butyrum re-
medio est cum aceto ferro calefacto, quod et per se prodest
contra venena. nam si oleum non sit, vicem eius reprae-
sentat. multipedae morsus cum melle sanat. omasi quoque 161
iure poto venena supra dicta expugnari putant, privatim vero
aconita et cicutas, itemque vitulino sebo. Caprinus caseus
recens his qui viscum biberint, lac contra cantharidas reme-
dio est et contra ephemeri potum cum taminia uva. sanguis
caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumi-
tur, haedinus contra reliqua. coagulum haedi contra viscum 162
et chamaeleonem album sanguinemque taurinum, contra quem
et leporis coagulum est ex aceto, contra pastinacam vero et
omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis vel

haedi vel agni drachmae pondere ex vino, leporis coagulum
et contra venena additum antidotis. Papilio quoque lucerna-
rum luminibus advolans inter mala medicamenta numeratur.
huic contrarium est iocur caprinum, sicut fel veneficiis ex
mustela rustica factis. Hinc deinde praevertemur ad genera
morborum.

163 11. (46.) Capilli defluvia ursinus adips admixto ladano et
adianto continet alopeciasque emendat raritatem superciliorum
cum fungis lucernarum ac fuligine quae est in rostris earum.
in porriginem cum vino prodest. ad hanc et cornus cervini cinis
e vino, utque non taedia animalium capillis increscant, item
fel caprinum cum creta Cimolia et aceto sic ut paulum capiti
inarescant, item fel scrofinum, urina tauri. si vero vetus sit,
164 furfures etiam adiecto sulpure emendat. cinere genitalis
asini spissari capillum putant et a canitie vindicari, si rasis
inlinatur, plumboque tritus cum oleo, densari et asinini pulli
cum urina, admiscent nardum fastidi gratia. alopecias felle
taurino cum Aegyptio alumine tepefactis inlinunt. capitis ul-
cera manantia urina tauri efficaciter sanat, item hominis ve-
tus, si cyclaminum adiciatur et sulpur, efficacius tamen vi-
tulinum fel, quo cum aceto calefacto et lendes tolluntur.
165 sebum vitulinum capitis ulceribus cum sale tritum utilissi-
mum. laudatur et volpium adips, sed praecipue felium fimum
cum sinapis pari modo inlitum. caprini cornus farina vel ci-
nis, magisque hircini, addito nitro et tamaricis semine et bu-
tyro oleoque, prius capite raso, mire continent ita fluentem
capillum, sicuti carnis cinere ex oleo inlita supercilia nigre-
166 scunt. lacte caprino lendis tolli tradunt, fimo cum melle
alopecias expleri, item ungularum cinere cum pice fluentem
capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis
dolorem sedat, pota aqua quae relicta est e bovis aut asini
potu et, si credimus, volpis masculae genitale circumliga-
tum, cornus cervini cinis inlitus ex aceto aut rosaceo aut ex
irino.

167 (47.) Oculorum epiphoras bubulo sebo cum oleo cocto
inlinunt. cervini cornus cinere scabritias eorundem inungunt,
mucrones autem ipsos efficaciores putant. lupi excrementis
circumlini subfusiones prodest, cinere eorum cum Attico

melle inungui obscuritates, item felle ursino, epinyctidas adipe apruno cum rosaceo. ungulae asininae cinis inunctus e suo lacte oculorum cicatrices et albugines tollit. medulla bu- 168
bula e dextro crure priore trita cum fuligine pilis et palpebrarum vitiis angulorumque occurrit, calliblephari modo fuligo in hoc usu temperatur, optume ellychnio papyraceo oleoque sesamino, fuligine in novom vas pinnis detersa, efficacissime tamen evolsos ibi pilos coercet. felle tauri cum ovi albo collyria fiunt, aquaque dissoluta inungunt per quatriduum. sebum vituli cum anseris adipe et ocimi suco gena- 169
rum vitiis aptissimum est. eiusdem medullae cum pari pondere cerae et olei vel rosacei addito ovo duritiae genarum inlinuntur. caseo molli caprino inposito ex aqua calida epiphorae sedantur, si tumor sit, ex melle. utrumque vero sero calido fovendum. sicca lippitudo lumbulis suum exustis atque contritis et inpositis tollitur. Capras negant lippire, 170
quoniam quasdam herbas edint, item dorcadas. ob id fimum earum cera circumdatum nova luna devorare iubent, et quoniam noctu eae quoque cernant. sanguine hircino lusciosos sanari putant nyctalopas a Graecis dictos, caprae vero iocinere in vino austero decocto. quidam inassati iocineris sanie inungunt aut felle caprae, carnisque vesci eas et, dum coquantur, oculos vaporari his praecipiunt. id quoque referre arbitrantur ut rutili coloris fuerit. Volunt et suffiri 171
oculos iocinere in ollis decocto, quidam inassato. fel quidem caprinum pluribus modis adsumunt, cum melle contra caligines, cum veratri candidi tertia parte contra glaucomata, cum vino contra cicatrices et albugines et caligines et pterygia et argema, ad palpebras vero evolso prius pilo cum suco oleris ita ut unctio inarescat, contra ruptas tuniculas cum lacte mulieris. ad omnia inveteratum fel efficacius pu- 172
tant, nec abdicant fimum ex melle inlitum epiphoris, contraque dolores medullam, item pulmonem leporis, et ad caligines fel cum passo aut melle. lupino quoque adipe vel medulla suum fricari oculos contra lippitudines praecipiunt. nam volpinam linguam habentis in armilla lippituros negant.

(48.) Aurium dolori et vitiis medentur urina apri in vi- 173
treo servata, fel apri vel suis vel bubulum cum oleo citreo

et rosaceo aequis portionibus, praecipue vero taurinum cum
porri suco tepidum vel cum melle, si suppuret, contraque
odorem gravem per se tepefactum in malicorio. rupta in ea
174 parte cum lacte mulierum efficaciter sanat. quidam etiam
ingravatas auris sic perluendas putant, alii cum senecta ser-
pentium et aceto includunt lana colutas ante calida aqua aut,
si maior sit gravitas aurium, fel cum murra et ruta in mali-
corio excalfactum infundunt, lardum quoque pingue, item
fimum asini recens cum rosaceo instillatur, omnia tepefacta.
utilior equi spuma vel equini fimi recentis cinis cum rosaceo,
butyrum recens, sebum bubulum cum adipe anserino, urina
caprae vel tauri aut fullonia vetus calfacta, vapore per la-
175 genae collum subeunte. admiscent aceti tertiam partem et
aliquid urinae vituli qui nondum herbam gustaverit, fimum
etiam mixto felle eiusdem et cutem quam relincunt angues,
excalfactis prius auribus, lana autem medicamina ea inclu-
duntur, prodest et sebum vituli cum anseris adipe et ocimi
suco, eiusdem medulla admixto cumino trito infusa. virus
verrinum e scrofa exceptum priusquam terram attingat con-
176 tra dolores. auribus fractis glutinum e naturis vitulorum
factum et in aqua liquatum, aliis vitiis adips volpium, item
fel caprinum cum rosaceo tepido aut porri suco aut, si rupta
sint aliqua ibi, e lacte mulieris. si gravitas sit audiendi, fel
bubulum cum urina caprae vel hirci, vel si pus sit. in quo-
cumque autem usu putant efficaciora haec in cornu caprino
177 per dies viginti infumata. laudant et coagulum leporis ter-
tia denari parte ex dimidiaque sacopeni in Amineo vino.
parotidas ursinus adips conprimit pari pondere cerae et tau-
rini sebi. addunt quidam hypocisthidem et per se butyrum
inlinitum, si prius foveantur feni Graeci decocti suco, effica-
cius cum strychno. prosunt et volpium testes et taurinus
sanguis aridus tritus, urina caprae calefacta instillata auribus,
fimum eiusdem cum axungia inlitum.
178 (49.) Dentis mobilis confirmat cervini cornus cinis do-
loresque eorum mitigat, sive infricentur sive coluantur. qui-
dam efficaciorem ad omnis eosdem usus crudi cornus farinam
arbitrantur. dentifricia utroque modo fiunt. magnum reme-
dium est in luporum capitis cinere. certum est in excrementis

eorum plerumque inveniri ossa. haec adalligata eundem ef-
fectum habent, item leporina coagula per aurem infusa con-
tra dolores, et capitis eorum cinis dentifricium est adiectoque
nardo mulcet graveolentiam oris. aliqui murinorum capi- 179
tum cinerem miscuisse malunt. reperitur in latere leporis
acu os simile, hoc scariphare dentis in dolore suadent. ta-
lus bubulus accensus eos qui labent cum dolore admotus
confirmat. eiusdem cinis cum murra dentifricium est. ossa
quoque ex ungulis suum combusta eundem usum praebent,
item ossa ex acetabulis pernarum circa quae coxendices ver-
tuntur. iisdem sanari demissis in faucis iumentorum vermi- 180
nationes notum est, sed et combustis dentis confirmari, asi-
nino quoque lacte percussu vexatos aut dentium eiusdem ci-
nere, item lichene equi cum oleo infuso per aurem. est au-
tem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed
in equorum genibus ac super ungulas. praeterea in corde 181
equorum invenitur os dentibus caninis maxumis simile, hoc
scariphari dolorem aut exempto dente emortui equi maxillis
ad numerum eius qui doleat demonstrant. equarum virus a
coitu in ellychniis accensum Anaxilaus prodidit equinorum
capitum usus repraesentare monstrifice, similiter ex asinis.
nam hippomanes tantas in veneficio viris habet ut adfusum
aeris mixturae iu effigiem equae Olympiae admotos maris
equos ad rabiem coitus agat. medetur dentibus et fabrile 182
glutinum in aqua decoctum inlitum et mox paulo detractum
ita ut confestim coluantur vino in quo decocti sunt cortices
mali Punici dulcis. efficax habetur et caprino lacte colui
dentis vel felle taurino. talorum caprae recentium cinis den-
tifricio placet et omnium fere villaticarum quadripedum, ne
saepius eadem dicantur.

12. (50.) Cutem in facie erugari et tenerescere can- 183
dore custodito lacte asinino putant, notumque est quasdam
cotidie septingenties custodito numero fovere. Poppaea hoc
Neronis principis instituit balinearum quoque solia sic tem-
perans, ob hoc asinarum gregibus eam comitantibus. impe-
tus pituitae in facie butyro inlito tolluntur, efficacius cum
cerussa, sincero vero ea vitia quae serpunt, superinposita
farina hordeacea, ulcera in facie membrana e partu bovis

184 madida. Frivolum videatur, non tamen omittendum propter desideria mulierum, talum candidi iuvenci quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem, decoctum et inlitum linteolo candorem cutique erugationem praestare. fimo taurino malas rubescere aiunt, non ut crocodileam inlini me-
185 lius, sed foveri frigida et ante et postea iubent. testas et quae decolorem faciunt cutem fimum vituli cum oleo et cummi manu subactum emendat, ulcera oris ac rimas sebum vituli vel bovis cum adipe anserino et ocimi suco. est et alia mixtura e sebo vituli cum medulla cervi et albae spinae foliis una tritis. idem praestat et medulla cum resina vel, si vac-
186 cina sit, et ius e carne vaccina. lichenas oris praestantissime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum sulpure vivo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens inlinatur, item lepras ex melle et aceto decoctum, quas et iocur hirci calidum inlitum tollit, sicut elephantiasim fel caprinum, etiamnum lepras ac furfures tauri fel addito nitro, urina asini circa canis ortum, maculas in facie fel utriusque per sese aqua infractum evitatisque solibus
187 ac ventis post detractam cutem. similis effectus et in taurino vitulinove felle cum semine cunilae ac cinere e cornu cervino, si canicula exoriente comburatur. asinino sebo cicatricibus ac licheni leprisque maxume color redditur. hirci fel et lentigines tollit admixto caseo cum vivo sulpure spon-
188 geaeque cinere, ut sit mellis crassitudo. aliqui inveterato felle maluere uti, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius quattuorque mellis, prius defricatis maculis. efficax eiusdem et sebum cum melanthio et sulpure et iride, labrorum fissuris cum adipe anserino ac medulla cervina resinaque et calce. Invenio apud auctores his qui lentigines habeant negari magices sacrificiorum usus.

189 (51.) Lacte bubulo aut caprino tonsillae et arteriae exulceratae iuvantur. gargarizatur tepidum ut est usus expressum aut calefactum. caprinum utilius cum malva decoctum et sale exiguo. linguae exulcerationi et arteriarum prodest ius omasi gargarizatum, tonsillis autem privatim renes volpium aridi cum melle triti inlitique, anginae fel taurinum vel
190 caprinum cum melle, iocur melis ex aqua. oris gravitatem

ulceraque butyrum emendat. spinam aliudve quid faucibus
adhaerens felis extrinsecus fimo perfricatis aut reddi aut de-
labi tradunt. strumas discutit vel aprunum vel bubulum te-
pidum inlitum. nam coagulum leporis e vino in linteolo ex-
ulceratis dumtaxat inponitur. discutit et ungulae asini vel 191
equi cinis ex oleo vel aqua inlitus et urina calefacta et bovis
ungulae cinis ex aqua, fimum quoque fervens ex aceto, item
sebum caprinum cum calce aut fimum ex aceto decoctum
testesque volpini. prodest et sapo, Gallorum hoc inventum
rutilandis capillis. fit ex sebo et cinere, optumus fagino et
carpineo, duobus modis, spissus ac liquidus, uterque apud
Germanos maiore in usu viris quam feminis.

(52.) Cervicum dolores butyro aut adipe ursino perfri- 192
centur, rigores bubulo sebo, quod et strumis prodest cum
oleo. dolorem inflexibilem, — opisthotonon vocant, — le-
vat urina caprae auribus infusa aut fimum cum bulbis inli-
tum, unguis contunsos fel cuiuscumque animalis circumli-
gatum, pterygia digitorum fel tauri aridum aqua calida dis-
solutum. quidam adiciunt sulpur et alumen pari pondere
omnium.

(53.) Tussim iocur lupi ex vino tepido sanat, ursinum 193
fel admixto melle aut ex cornus bubuli summis partibus ci-
nis, vel saliva equi triduo pota, — ecum mori tradunt —,
pulmo cervinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tunsus
ex melle cotidiano ecligmate. efficacior est ad id subulo cer-
vorum generis. sanguinem exspuentes cervini cornus cinis, 194
coagulum leporis tertia parte denari cum terra Samia et vino
myrteo potum sanat, eiusdem fimi cinis in vino vesperi potus
nocturnas tussis, pili quoque leporis suffiti extrahunt pulmo-
nibus difficilis exscreationes. purulentas autem exulcerationes
pectoris pulmonisque et a pulmone graveolentiam halitus bu-
tyrum efficacissime iuvat cum pari modo mellis Attici deco-
ctum donec rufescat et matutinis sumptum ad mensuram lin-
gulae. quidam pro melle laricis resinam addere maluere. 195
si sanguis reiciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem,
modice et cum aceto sumptum, nam de taurino credere te-
merarium est. sed glutinum taurinum tribus obolis cum ca-
lida aqua bibitur in vetere sanguinis exscreatione.

196 13. (54.) Stomachum exulceratum lactis asinini potus
reficit, item bubuli, rosiones eius caro bubula admixto aceto
et vino cocta, rheumatismos cornus cervini cinis, sanguinis
exscreationes haedinus recens ad cyathos ternos cum aceto
acri pari modo fervens potus, coagulum tertia parte ex
197 aceto potum. (55.) iocineris dolores lupi iocur aridum
ex mulso, asini iocur aridum cum petroselini partibus dua-
bus et nucibus tribus ex melle tritum et in cibo sumptum,
sanguis hircinus cibo aptatus. suspiriosis ante omnia efficax
est potus equiferorum sanguinis, proxume lactis asinini te-
pidi, bubuli decocti ita ut serum ex eo bibatur, addito in tris
heminas cyatho nasturti perfusi aqua, dein melle diluti. iocur
quoque volpinum aut pulmo in vino nigro aut fel ursinum in
aqua laxat meatus spirandi.

198 (56.) Lumborum dolores et quaecumque alia molliri opus
sit ursino adipe fricari convenit, cinerem apruni aut suilli
fimi inveterati adspergi potioni vini. Adferunt et Magi sua
commenta: primum omnium rabiem hircorum, si mulceatur
barba, mitigari, eadem praecisa non abire eos in alienum
gregem. huic admiscent fimum caprinum et subdito linteolo
uncto cava manu quantum pati possit fervens sustinere iubent
ita ut, si laeva pars doleat, haec medicina in dextra manu
199 fiat aut e contrario. fimum quoque ad eum usum acus aereae
punctu tolli iubent. modus est curationis donec vapor ad lum-
bos pervenisse sentiatur, postea manum porro tunso inlinunt,
item lumbos ipso fimo cum melle, suadentque in eo dolore
et testis leporis devorare. ischiadicis fimum bubulum inpo-
nunt calefactum in foliis cinere ferventi, in renium dolore
leporis renis crudos devorari iubent, aut certe coctos ita ne
dente contingantur. ventris quidem dolore temptari negant
talum leporis habentis.

200 (57.) Lienem sedat fel apri vel suis potum vel cervini
cornus cinis in aceto, efficacissime tamen inveteratus lien
asini ita ut in triduo sentiatur utilitas. asinini pulli fimum
quod primum edidit — poleam vocant Syri — dant in aceto
mulso, datur equi lingua inveterata ex vino praesentaneo
medicamento, ut didicisse se ex barbaris Caecilius Bion tra-
didit, et lien bubulus simili modo, recens autem assus vel

elixus in cibo. in vesica quoque bovis ali capita XX tunsa
cum aceti sextario inponuntur ad lienis dolores. eadem ex 201
causa emi lienem vituli quanti indicatus sit iubent Magi
nulla preti cunctatione, quoniam hoc quoque religiose pertineat, divisumque per longitudinem adnecti tunicae utrimque et induentem pati decidere ad pedes, dein collectum arefacere in umbra. cum hoc fiat, simul residere lienem aegri vitiatum liberarique eum morbo dicitur. prodest pulmo volpium cinere siccatus atque in aqua potus, item haedorum lien inpositus.

14. (58.) Alvom sistit cervi sanguis, item cornus cinis, 202
iocur aprunum ex vino potum citra salem recensque, item assum suillum vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino, coagulum leporis in vino ciceris magnitudine aut, si febris sit, ex aqua — aliqui et gallam adiciunt, alii per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto —, equini fimi cinis in aqua potus, taurini cornus veteris e parte ima cinis inspersus potioni aquae sanguis hircinus in carbone decoctus, corium caprinum cum suo pilo decoctum suco epoto.
Coagulum equi et sanguis caprinus vel medulla vel iocur 203
alvom solvit, fel lupi cum elaterio umbilico inligatum vel lactis equini potus, item caprini cum sale et melle, caprae fel cum cyclamini suco et aluminis momento — aliqui et nitrum et aquam adiecisse malunt —, fel tauri cum absinthio
tritum ac subditum pastillo, butyrum largius sumptum. coe- 204
liacis et dysintericis medetur iocur vaccinum, cornus cervini cinis tribus digitis captus in potione aquae, coagulum leporis subactum in pane, si vero sanguinem detrahant, in polenta, apruni vel suilli vel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi vini. vituli quoque ius volgariter datum inter auxilia coeliacorum et dysintericorum tradunt. lactis asinini potus utilior addito melle, nec minus efficax fimi cinis ex vino utrique vitio, item polea supra dicta. equi coagulum, quod ali- 200
qui hippacen appellant, etiam si sanguinem detrahant, vel 205
fimi cinis dentiumque eiusdem tunsorum farina salutares et bubuli lactis decocti potus. dysintericis addi mellis exiguum praecipiunt et, si tormina sint, cornus cervini cinerem aut fel taurinum cumino mixtum et cucurbitae carnis umbilico

inponere. caseus recens vaccinus inmittitur ad utrumque vi-
tium, item butyrum heminis quattuor cum resinae terebinthi-
206 nae sextante aut cum malva decocta aut cum rosaceo. da-
tur et sebum vitulinum aut bubulum, item medullae excocun-
tur cum farina ceraeque exiguo et oleo, ut sorberi possint.
medulla et in pane subigitur. lac caprinum ad dimidias partis
decoctum. si sint et tormina, additur protropum. tormini-
bus satis esse remedi in leporis coagulo poto e vino tepido
vel semel arbitrantur aliqui. cautiores et sanguine caprino
207 cum farina hordeacea et resina ventrem inlinunt. Ad
omnis epiphoras ventris inlini caseum mollem suadent, vete-
rem autem in farinam tritum coeliacis et dysintericis dari,
cyatho casei in cyathis vini cibarii tribus. sanguis caprinus
decoctus cum medulla dysintericis, iocur assum caprae coe-
liacis subvenit, magisque etiam hirci, in vino austero deco-
ctum potumque vel ex oleo myrteo umbilico inpositum. qui-
dam decocunt a tribus sextariis aquae ad heminam addita
208 ruta. utuntur et liene asso caprae hircive et sebo hirci in
pane qui cinere coctus sit, caprae, a renibus maxume, ut per
se hauriatur protinus, inque modice frigida sorberi iubent,
aliqui et in aqua decoctum sebum admixta polenta et cumino
et aneso acetoque. inlinunt et ventrem coeliacis fimo cum
209 melle decocto. utuntur ad utrumque vitium et coagulo haedi
in vino myrtite fabae magnitudine poto et sanguine eiusdem
in cibum formato quem sanguiculum vocant. infundunt dys-
intericis et glutinum taurinum aqua calida resolutum. Infla-
tiones discutit vitulinum fimum in vino decoctum. Intestino-
rum vitiis magnopere prodest coagulum cervorum decoctum
cum lente betaque atque in cibo sumptum, leporis pilorum
cinis cum melle decoctus, lactis caprini potus decocti
210 cum malva exiguo sale addito. si et coagulum addatur,
maioribus emolumentis fiat. eadem vis est et in sebo ca-
prino in sorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua.
item feminum haedi cinis rupta intestina sarcire mire traditur,
fimum leporis cum melle decoctum et cotidie fabae magnitu
dine sumptum ita ut deploratos sanaverint. laudant et caprini
capitis cum suis pilis discocti sucum.

211 (59.) Tenesmos, id est crebra et inanis voluntas de-

surgendi, tollitur poto lacte asinino, item bubulo. taenia-
rum genera pellit cervini cornus cinis potus. quae in ex-
crementis lupi diximus inveniri ossa, si terram non attige- 178
rint, colo medentur adalligata bracchio. polea quoque supra 200
dicta magnopere prodest in sapa decocta, item suilli fimi
farina addito cumino in aqua rutae decoctae, cornus cervini
teneri cinis cocleis Africanis cum testa sua tunsis mixtus in
vini potione.

15. (60.) Vesicae calculorumque cruciatibus auxiliatur 212
urina apri et ipsa vesica pro cibo sumpta, efficacius, si prius
fumo maceretur utrumque. vesicam elixam mandi oportet,
et a muliere feminae suis. inveniuntur et in iocineribus eo-
rum lapilli aut duritiae lapillis similes, candidae, sicut in vol-
gari sue, quibus contritis atque potis in vino pelli calculos
aiunt. ipsi apro tam gravis urina est ut nisi egesta fugae
non sufficiat ac veluti devinctus opprimatur, exuri illa tradunt
eos. leporis renes inveterati in vino poti calculos pellunt. 213
in perna suum articulos esse diximus quorum decoctum ius 179
facit urinae utile. asini renes inveterati tritique ex vino mero
dati vesicae medentur. calculos expellunt lichenes equini ex
vino aut mulso poti diebus XL. prodest et ungulae equinae
cinis in vino aut aqua, item fimum caprarum in mulso, effi-
cacius silvestrium, pili quoque caprini cinis, verendorum
carbunculis cerebrum apri vel suis sanguisque. vitia vero 214
quae in eadem parte serpunt iocur eorum combustum, ma-
xume iunipiri ligno, cum charta et arrhenico sanat, fimi cinis,
fel bubulum cum alumine Aegyptio ac murra ad crassitudi-
nem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta inposita,
caro quoque, manantia vero ulcera sebum cum medulla vi-
tuli in vino decoctum, fel caprinum cum melle rubique suco,
vel si serpant, fimum etiam prodesse cum melle *aiunt* aut
cum aceto et per se butyrum. Testium tumor sebo vituli 215
addito nitro cohibetur vel fimo eiusdem ex aceto decocto.
Urinae incontinentiam cohibet vesica apruna, si assa man-
datur, ungularum apri vel suis cinis potioni inspersus, vesica
feminae suis combusta ac pota, item haedi, vel pulmo, cere-
brum leporis in vino, eiusdem testiculi tosti vel coagulum cum
anserino adipe in polenta, renes asinini in mero triti potique.

Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demon-
strant urinam facere in canis cubili ac verba adicere, ne
ipse urinam faciat ut canis in suo cubili. rursus ciet urinam
vesica suis, si terram non attigerit, inposita pubi.
216 (61.) Sedis vitiis praeclare prodest fel ursinum cum
adipe. quidam adiciunt spumam argenti ac tus. prodest et
butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. modum ipsae res
statuunt, ut sint inlitu faciles. praeclare medetur et tauri-
num fel in linteolis concerptis, rimasque perducit ad cicatri-
cem: inflationibus in ea parte sebum vituli, maxume ab in-
guinibus, cum ruta, ceteris vitiis medetur sanguis caprinus
cum polenta, item fel caprinum condylomatis per se, item
217 fel lupinum ex vino. Panos et apostemata in quacumque
parte ursinus sanguis discutit, item taurinus aridus tritus.
praecipuum tamen remedium traditur in calculo onagri quem
dicitur, cum interficiatur, reddere urina liquidiorem initio sed
in terra spissantem se. hic adalligatus femini omnis impetus
discutit omnique suppuratione liberat. est autem rarus in-
ventu nec ex omni onagro, sed celebri remedio. prodest et
urina asini cum melanthio et ungulae equinae cinis cum oleo
et aqua inlitus, sanguis equi, praecipue admissarii, sanguis
218 bubulus, item fel. caro quoque eosdem effectus habet ca-
lida inposita et ungulae cinis ex aqua aut melle, urina ca-
prarum, hircorum quoque carnes in aqua decoctae aut fimum
ex his cum melle decoctum, fel verrinum, uriua suum in
lana inposita. Femora atteri adurique equitatu notum est.
utilissimum est ad omnis inde causas spumam equi ex ore
inguinibus inlinere. Inguina et ex ulcerum causa intumescunt.
remedio sunt equi saetae tres totidem nodis adligatae intra
ulcus.
219 16. (62.) Podagris medetur ursinus adips taurinumque
sebum pari pondere et cerae. addunt quidam hypocisthidem
et gallam. alii hircinum praeferunt sebum cum fimo caprae
et croco sinapive vel caulibus hederae tritis ac perdicio vel
flore cucumeris silvestris, item bovis fimum cum aceti faece.
220 magnificant et vituli qui nondum herbam gustaverit fimum
aut per se sanguinem tauri, volpem decoctam vivam donec
ossa tantum restent, lupumve vivom oleo cerati modo inco-

ctum, sebum hircinum cum helxines parte aqua, sinapis tertia, fimi caprini cinerem cum axungia. quin et ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo fervente utilissime tradunt, articulorumque vitiis fel ursinum utilissimum esse et leporis pedes adalligatos. podagras quidem mitigari pede leporis
viventis absciso, si quis secum adsidue habeat. Perniones 221
ursinus adips rimasque pedum omnis sarcit, efficacius alumine addito, sebum caprinum, dentium equi farina, aprunum vel suillum fel, cum adipe pulmo inpositus, etsi subtriti sint contunsive offensatione, si vero adusti frigore, leporini pili cinis, eiusdem pulmo contunsis dissectus aut pulmonis ci-
nis. Sole adusta sebo asinino aptissime curantur, item 222
bubulo cum rosaceo. Clavos et rimas callique vitia fimum apri vel suis recens inlitum ac tertio die solutum sanat, talorum cinis, pulmo aprunus aut suillus aut cervinus, attritus calciamentorum urina asini cum luto suo inlita, clavos sebum bubulum cum turis polline, perniones vero corium combustum, melius si ex vetere calciamento, iniurias e calciatu ex
oleo cori caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi vitulini 223
cinis cum lili bulbis decoctus addito melle modico, itemque omnia inflammata et suppurationes minantia. eadem res et podagris prodest et articulariis morbis, e maribus praecipue vitulis, articulorum attritis vel aprorum vel suum linteo calefacto inpositum, vitulique qui nondum herbam gustaverit fimum, item caprinum cum melle in aceto decoctum. Unguis scabros sebum vituli emendat, item caprinum admixta sandaraca. verrucas vero aufert fimi vitulini cinis ex aceto, asini urinae lutum.

(63.) Comitiali morbo testis ursinos edisse prodest vel 224
aprunos bibisse ex lacte equino aut ex aqua, item aprunam urinam ex aceto mulso, efficacius quae inaruerit in vesica sua. dantur et suum testiculi inveterati tritique in suis lacte, praecedente vini abstinentia et sequente continuis diebus, dantur et leporis sale custoditi pulmones cum turis tertia parte in vino albo per dies XXX, item coagula eiusdem.
asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius in foliis, 225
semuncia per dies vel ungularum eius cinis coclearibus binis toto mense potus, item testes sale adservati et inspersi po-

tioni in asinarum maxume lacte vel ex aqua. membrana partus earum, praecipue si marem pepererint, olefacta accedente morbo comitialium resistit. sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane sub diu prima aut secunda luna praecipiant, alii carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per
226 dies XL bibendum. quidam urinam aquae ferrariae ex officinis miscent eademque potione et lymphatis medentur. comitialibus datur et lactis equini potus lichenque in aceto mulso bibendus, dantur et carnes caprinae in rogo hominis tostae, ut volunt Magi, sebum earum cum felle taurino pari pondere decoctum et in folliculo fellis reconditum ita ne terram attingat, potum vero ex aqua sublime. morbum ipsum deprehendit caprini cornus vel cervini usti nidor. Sideratis urina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur.

227 (64.) Regio morbo cornus cervini cinis, sanguis asini ex vino, item fimum asinini pulli quod primum edidit a partu datum fabae magnitudine e vino medetur intra diem tertium. eadem et ex equino pullo similiterque vis est.

(65.) Fractis ossibus praesentaneus maxillarum apri cinis vel suis, item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. costis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex vino vetere, aperit, extrahit, persanat.

228 (66.) Febris arcet cervorum caro, ut diximus, eas qui-
8, 119 dem quae certo dierum numero redeunt oculus lupi dexter salsus adalligatusque, si credimus Magis. Est genus febrium quod amphemerinon vocant. hoc liberari tradunt, e vena si quis auris asini tris guttas sanguinis in duabus heminis aquae hauserit. quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, et ne recidant non removeri septeno
229 circuitu. quis hoc, quaeso, invenire potuit? quae est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est? modestiores iocur felis decrescente luna occisae inveteratum sale ex vino bibendum ante accessiones quartanae dixere. iidem Magi fimi bubuli cinere consperso puerorum urina inlinunt digitos pedum manibusque leporis cor adalligant. coagulum ante accessiones propinant. datur et caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso.

230 17. (67.) Melancholicis fimum vituli in vino decoctum

remedio est. Lethargicos excitat asini lichen naribus inlitus ex aceto, caprini cornus nidor aut pilorum, iocur aprunum. itaque et veternosis datur. Phthisicis medentur iocur lupi ex vino macro, suis feminae herbis pastae laridum, carnes asininae ex iure sumptae. hoc genere maxume in Achaia curant id malum. fimi quoque aridi sed pabulo viridi pasto bove fumum harundine haustum prodesse tradunt, bubuli cornus mucronem exustum duorum coclearium mensura addito melle pilulis devoratis. caprae sebo in pulte alicacia et phthisim 231 et tussim sanari, vel recenti, cum mulso liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur rutaeque ramo permisceatur, non pauci tradunt. rupicaprae sebi cyatho et lactis pari mensura deploratum phthisicum convaluisse certus auctor adfirmat. sunt qui et suum fimi cinerem profuisse scripserint in passo et cervi pulmonem, maxume subulonis, siccatum in fumo tritumque in vino.

(68.) Hydropicis auxiliatur urina vesicae apri paulatim 232 data in potu, efficacius quae inaruerit cum vesica sua, fimi taurini maxume, sed et bubuli, — de armentivis loquor, quod bolbiton vocant —, cinis coclearium trium in mulsi hemina, bovis feminae in mulieribus, ex altero sexu in viris, quod veluti mysterium occultarunt Magi, fimum vituli masculi inlitum, fimi vitulini cinis cum semine staphylini, aequa portione ex vino, sanguis caprinus cum medulla. efficaciorem putant hirci utique si lentisco pascantur.

(69.) Igni sacro ursinus adips inlinitur, maxume qui 233 est ad renis, vitulinum fimum recens vel bubulum, caseus caprinus siccus cum porro, ramenta pellis cervinae deiecta pumice ex aceto trita, rubori cum prurigine equi spuma aut ungulae cinis, eruptionibus pituitae asinini fimi cinis cum butyro, papulis nigris caprinus caseus siccus ex melle et aceto in balineis, oleo remoto, pusulis suilli fimi cinis aqua inlitus vel cornus cervini cinis. (70.) luxatis recens fimum 234 aprunum vel suillum, item vitulinum, verris spuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle, bubula caro inposita. ad tumores fimum suillum sub testo calefactum tritumque cum oleo. duritias corporum omnis mollit optume adips e lupis inlitus. In his quae rumpere opus est plurumum pro-

ficit fimum bubulum in cinere calefactum aut caprinum in ace-
to vel in vino decoctum, in furunculis sebum bubulum cum
sale aut, si dolores sint, cum oleo liquefactum sine sale, si-
235 mili modo caprinum. (71.) in ambustis ursinus adips cum
lili radicibus, aprunum aut suillum fimum inveteratum, sae-
tarum ex his e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus, tali
bubuli cinis cum cera et medulla cervina vel tauri, fimum
leporis, sed caprarum fimum sine cicatrice sanare dicitur.
236 Glutinum praestantissimum fit ex auribus taurorum et geni-
talibus, nec quicquam efficacius prodest ambustis, sed adul-
teratur nihil aeque, quibusvis pellibus inveteratis calciamen-
tisque etiam decoctis. Rhodiacum fidelissimum, eoque picto-
res et medici utuntur. id quoque quo candidius eo probatius,
nigrum et lignosum damnatur.
237 (72.) Nervorum doloribus fimum caprinum decoctum in
aceto cum melle utilissimum putant vel putrescente nervo.
Spasmata et percussu vitiata fimo apruno curant vere col-
lecto et arefacto. sic et quadrigas agentis tractos rotave
volneratos et quoquo modo sanguine contunso, vel si recens
238 inlinatur. sunt qui incoxisse aceto utilius putent. quin et
in potu farinam eam ruptis convolsisque et eversis ex aceto
salutarem promittunt. reverentiores cinerem eius ex aqua bi-
bunt, feruntque et Neronem principem hac potione recreari
solitum, cum sic quoque se trigario adprobare vellet. pro-
xumam suillo fimo vim putant.
239 18. (73.) Sanguinem sistit coagulum cervinum ex aceto,
item leporis, huius quidem et pilorum cinis, item e fimo
asini cinis inlitus. efficacior vis e maribus aceto admixto et
in lana ad omne profluvium inposito, similiter ex equino ca-
pite et femine aut fimi vitulorum cinis inlitus ex aceto, item
240 caprini cornus vel fimi ex aceto. hircini vero iocineris dis-
secti sanies efficacior, et cinis utriusque ex vino potus vel
naribus ex aceto inlitus, hircini quoque utris, vinarii dumta-
xat, cinis cum pari pondere resinae, quo genere sistitur san-
guis et volnus glutinatur. haedinum quoque coagulum ex
aceto et feminum eius combustorum cinis similiter pollere
traduntur.
241 (74.) Ulcera sanat in tibiis cruribusque adips ursinus ad-

mixta rubrica, quae vero serpunt fel aprunum cum resina et cerussa, maxillarum apri vel suum cinis, fimum suum inlitum siccum, item caprinum ex aceto subfervefactum. cetera purgantur et explentur butyro, cornus cervini cinere vel medulla cervi, felle taurino cum cyprino oleo aut irino. fimum recens suum vel inveterati farina inlinitur volneribus ferro factis. phagedaenis et fistulis inmittitur fel tauri cum suco porri aut lacte mulierum vel sanguis aridus cum cotyledone herba. carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere 242 capparis adspersum vino, gangraenas ursinum vel pinna inlitum, asini ungularum cinis ea quae serpunt ulcera inspersus. sanguis equi adrodit carnis septica vi, item fimi equini inveterati favilla, ea vero quae phagedaenas vocant in ulcerum genere cori bubuli cinis cum melle. caro vituli recentia volnera non patitur intumescere, fimum bubulum cum melle. feminum vituli cinis sordida ulcera et quae cacoethe 243 vocant e lacte mulieris sanat, recentis plagas ferro inlatas glutinum taurinum liquefactum, tertio die solutum. caseus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera, quae vero serpant cohibet sebum cum cera, idem addita pice ac sulpure percurat. similiter proficit ad cacoethe haedi feminum cinis e lacte mulieris et ad carbunculos suis feminae cerebrum tostum inlitum.

(75.) Scabiem hominis asininae medullae maxume abolent 244 et urinae eiusdem cum suo luto inlitae, butyrum etiam quod in iumentis proficit cum resina calida, glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, fel caprinum cum aluminis cinere, bovas fimum bubulum, unde et nomen traxere. canum scabies sanatur bubulo sanguine recenti iterumque, cum inarescat, inlito et postero die abluto cinere lixivio.

(76.) Spinae et similia corpori extrahuntur felis excrementis, 245 item caprae ex vino, coagulo quocumque, sed maxume leporis, cum turis polline et oleo aut cum visci pari pondere aut cum propoli. Cicatrices nigras sebum asininum reducit ad colorem, fel vituli extenuat calefactum. medici adiciunt murram et mel et crocum aereaque pyxide condunt. aliqui et florem aeris admiscent.

246 19. (77.) Mulierum purgationes adiuvat fel tauri in lana
sucida adpositum — Olympias Thebana addit hysopum et
nitrum —, cornus cervini cinis potus, item volvas laboran-
tis inlitus quoque et fel taurinum cum opio adpositum obolis
binis. volvas pilo cervino suffire prodest. Tradunt cer-
vas, cum senserint se gravidas, lapillum devorare, quem in
excrementis repertum aut in volva — nam et ibi invenitur
247 — custodire partus adalligatum. inveniuntur et ossicula in
corde et in volva perquam utilia gravidis parturientibusque.
nam de pumice qui in vaccarum utero simili modo invenitur
11, 203 diximus in natura boum. Lupi adips inlitus volvas mollit,
dolores earum iocur. carnis lupi edisse parituris prodest,
aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adeo ut
etiam contra inlatas noxias valeat. eundem supervenire per-
248 niciosum est. Magnus et leporis usus mulieribus. volvas
adiuvat pulmo aridus potus, profluvia iocur cum Samia terra
ex aqua potum, secundas coagulum, — caventur pridiana
balinea —, inlitum quoque cum croco et porri suco, vellere
adpositum abortus mortuos expellit. si volva leporum in ci-
bis sumatur, maris concipi putant, hoc et testiculis eorum et
coagulo profici. conceptum leporis utero exemptum his quae
249 parere desierint restibilem fecunditatem adferre, sed con-
ceptus leporis saniem et viro Magi propinant, item virgini
novem grana fimi ut stent perpetuo mammae. coagulo
quoque ob id cum melle inlinunt, sanguine ubi evolsos pilos
renasci nolunt. Inflationi volvae fimum aprunum suillumve
cum oleo inlini prodest. efficacius sisti farina aridi, ut ad-
spergatur potioni, vel si gravidae aut puerperae torqueantur.
250 Lacte suis poto cum mulso adiuvantur partus mulierum. per
se vero potum deficientia ubera puerperarum replet. eadem
circumlita sanguine feminae suis minus crescunt. si dolent,
lactis asinini potu mulcentur, quod addito melle sumptum et
purgationes earum adiuvat. sanat et volvarum exulcerationes
eiusdem animalis sebum inveteratum et in vellere adpositum
duritias volvarum emollit. per se vero recens vel invetera-
251 tum ex aqua inlitum psilotri vim optinet. eiusdem animalis
lien inveteratus ex aqua inlitus mammis abundantiam facit,
volvas suffitu corrigit. Ungulae asininae suffitio partum ma-

turat ut vel abortus evocetur, nec aliter adhibetur, quon-
iam viventem partum necat. eiusdem animalis fimum si re-
cens inponatur, profluvia sanguinis mire sedare dicitur, nec
non et cinis eiusdem fimi, qui et volvae prodest inpositus.
Equi spuma inlita per dies XL prius quam primum nascan- 252
tur pili restinguntur, item cornus cervini decocto, melius, si
recentia sint cornua. Lacte equino iuvantur volvae colutae.
quod si mortuus partus sentiatur, lichen equae e dulci potus
eicit, item ungula suffitu aut fimum aridum. Volvas prociden-
tis butyrum infusum sistit. induratam volvam aperit fel bu-
bulum rosaceo admixto, foris vellere cum resina terebinthina
inposito. aiunt et suffitu fimi e mare bove procidentis vol- 253
vas reprimi, partus adiuvari, conceptus vero vaccini lactis
potu. Sterilitatem a partus vexatione fieri certum est. hanc
emendari Olympias Thebana adfirmat felle taurino et adipe
serpentium et aerugine ac melle medicatis locis ante coitus.
Vitulinum quoque fel in purgationibus sub coitu adspersum
volvae etiam duritiam ventris emollit et profluvium minuit
umbilico peruncto atque in totum volvae prodest. modum 254
statuunt fellis pondere denari, opi tertiam admixto amygda-
lino oleo quantum esse satis adpareat, haec in vellere inpo-
nuntur. masculi fel vituli cum mellis dimidio tritum servatur
ad volvas. Carnem vituli si cum aristolochia inassatam edant
circa conceptum, marem parituras promittunt. medulla vituli
in vino et aqua decocta cum sebo exulcerationibus volva-
rum inposita prodest, item adips volpium excrementumque
felium, hoc cum resina et rosaceo inpositum. Caprino cornu 255
suffiri volvam utilissimum putant. silvestrium caprarum san-
guis cum palma marina pilos detrahit, ceterarum vero fel
callum volvarum emollit inspersum et a purgatione conce-
ptus facit. sic quoque psilotri vis efficitur, evolsis pilis tri-
duo servatur inlitum. profluvium quamvis inmensum urinae
caprae potu sisti obstetrices promittunt, et si fimum inlina-
tur. membrana caprarum in qua partus editur inveterata
potuque sumpta in vino secundas pellit. Haedorum pilis 256
suffiri volvas utile putant et in profluvio sanguinis coagulum
bibi aut hyoscyami semen inponi. E bove silvestri nigro si
sanguine ricini lumbi perunguantur mulieri, taedium veneris

fieri dicit Osthanes, idem amoris potu hirci urinae admixto propter fastidium nardo.

257 (78.) Infantibus nihil butyro utilius per se et cum melle, privatim et in dentitione et ad gingivas et ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus infantium pavores prohibet dentiendique morbos, quod et pellis lupina praestat, — dentes quidem eorum maxumi equis quoque adalligati infatigabilem cursum praestare dicuntur. — leporum coagulo ubere inlito sistitur in-
258 fantium alvos. Iocur asini admixta modice panace instillatum in os a comitialibus morbis et aliis infantis tuetur, hoc XL diebus fieri praecipiunt. et pellis asini iniecta inpavidos infantis facit. dentes qui equis primum cadunt facilem dentitionem praestant adalligati infantibus, efficacius, si terram
259 non attigere. Lien bubulus in melle et datur et inlinitur ad lienis dolores, ad ulcera manantia cum melle **. lien vituli in vino decoctus tritusque et inlitus ulcuscula oris. Cerebrum caprae Magi per anulum aureum tractum prius quam lac detur infantibus instillant contra comitialis ceterosque infantium morbos. caprinum fimum inquietos infantis adalligatum panno cohibet, maxume puellas. lacte caprino aut cerebro leporum perunctae gingivae facilis dentitiones faciunt.

260 (79.) Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitrabatur, volgus et gratiam corpori in VIIII dies, frivolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. Magi felle caprae, sacrificatae dumtaxat, inlito oculis vel sub pulvino posito somnum adlici dicunt. sudores inhibet cornus caprini cinis ex myrteo oleo perunctis.

261 (80.) Coitus stimulat fel aprunum inlitum, item medullae suum haustae, sebum asininum anseris masculi adipe admixto inlitum, item a coitu equi a Vergilio quoque descriptum virus et testiculi equini aridi ut potioni interi possint dexterve asini testis in vino potus portione vel adalligatus bracchiali, eiusdem a coitu spuma collecta russeo panno et in-
262 clusa argento, ut Osthanes tradit. Salpe genitale in oleum fervens mergi iubet septiens eoque perungui pertinentis partis, Bialcon cinerem ex eodem bibi vel tauri a coitu urinam, luto ipso inlini pubem. at e diverso muris fimo inlito cohi-

betur virorum venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis
assus, ieiuni cibo sumptus eo die, item haedinus.

20. (81.) Mira praeterea traduntur in iisdem animali- 263
bus: vestigium equi excussum ungula, ut solet plerumque,
si quis collectum reponat, singultus remedium esse recor-
dantibus quonam loco id reposuerint. iocur luporum equi-
nae ungulae simile esse et rumpi equos qui vestigia luporum
sub equite sequantur. talis suum discordiae vim quandam in-
esse. in incendiis, si fimi aliquid egeratur e stabulis, facilius
extrahi nec recurrere ovis bovesque. hircorum carnis virus 264
non resipere, si panem hordeaceum eo die quo interficiantur
ederint laserve dilutum biberint, nullas vero teredinem sen-
tire luna decrescente induratas sale. adeoque nihil omissum
est ut leporem surdum celerius pinguescere reperiamus, ani-
malium vero medicinas: si sanguis profluat iumentis, suillum 265
fimum ex vino infundendum, boum autem morbis sebum,
sulpur vivom, alium silvestre concoctum, trita in vino danda
aut volpis adipem. carnem caballinam discoctam potu suum
morbis mederi, omnium vero quadripedum morbis capram so-
lidam cum corio et ranam rubetam discoctas. gallinaceos
non attingi a volpibus qui iocur animalis eius aridum ederint,
vel si pellicula ex eo collo inducta galli inierint, similiter in
felle mustelae. boves in Cypro contra tormina hominum 266
excrementis sibi mederi, non subteri pedes boum, si prius cor-
nua ima pice liquida perunguantur. lupos in agrum non ac-
cedere, si capti unius pedibus infractis cultroque adacto pau-
latim sanguis circa finis agri spargatur atque ipse defodiatur
in eo loco ex quo coeperit trahi, aut si vomerem quo primus 267
sulcus eo anno in agro ductus sit excussum aratro focus la-
rium quo familia convenit absumat, ac lupum nulli animali
nociturum in eo agro quam diu id fiat. Hinc deinde praever-
temur ad animalia sui generis quae aut placida non sunt
aut fera.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIX.

---

1 Cap. 1. (Sect. 1.) Naturae remediorum atque multitudo instantium ac praeceptorum plura de ipsa medendi arte cogunt dicere quamquam non ignaros nulli ante haec Latino sermone condita ancepsque lubricum esse rerum omnium novarum et talium utique tam sterilis gratiae tantaeque difficultatis in
2 promendo. sed quoniam occurrere verisimile est omnium qui haec noscunt cogitationi, quonam modo exoleverint in medicina ea quae iam parata atque pertinentia erant, mirumque et indignum protinus subit nullam artium inconstantiorem fuisse aut etiamnunc saepius mutari, cum sit fructuosior nulla, dis primum inventores suos adsignavit et caelo
3 dicavit. nec non et hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. auxit deinde famam etiam crimine ictum fulmine Aesculapium fabulata, quoniam Tyndareum revocavisset ad vitam. nec tamen cessavit narrare alios revixisse opera sua clara Troianis temporibus, a quibus fama certior, volnerum tamen dumtaxat remediis.

4 (2.) Sequentia eius, mirum dictu, in nocte densissima latuere usque ad Peloponnesiacum bellum, tunc eam revocavit in lucem Hippocrates genitus in insula Coo in primis clara ac valida et Aesculapio dicata. is, cum fuisset mos liberatos morbis scribere in templo eius dei quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque, ut Varro apud nos credit, templo cremato instituisse medicinam hanc quae clinice vocatur. nec fuit postea quaestus modus, quoniam Prodicus Selymbriae natus, e discipulis eius, instituens quam vocant iatralipticen reunctoribus quoque medicorum ac mediastinis vectigal invenit.

(3.) Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate muta- 5
vit plurumumque et ex Chrysippo discipulus eius Erasistra-
tus Aristotelis filia genitus. hic Antiocho rege sanato C ta-
lentis donatus est a rege Ptolemaeo filio eius, ut incipiamus
et praemia artis ostendere.
(4.) Alia factio — ab experimentis cognominant empi-
ricen — coepit in Sicilia, Acrone Agragantino Empedoclis
physici auctoritate commendato. (5.) dissederuntque hae diu 6
scholae, et omnis eas damnavit Herophilus in musicos pedes
venarum pulsu descripto per aetatum gradus. Deserta deinde
et haec secta est, quoniam necesse erat in ea litteras scire.
mutata et quam postea Asclepiades, ut retulimus, invenerat. 26, 12
auditor eius Themison fuit, seque inter initia adscripsit illi,
mox, procedente vita sua, et placita mutavit, sed et illa An-
tonius Musa eiusdem auctoritate divi Augusti quem contraria
medicina gravi periculo exemerat. Multos praetereo medi- 7
cos celeberrimosque ex his Cassios, Calpetanos, Arruntios,
Rubrios. ducena quinquagena HS. annua iis mercedes fuere
apud principes. Q. Stertinius inputavit principibus quod HS.
quingenis annuis contentus esset, sexcena enim sibi quaestu
urbis fuisse enumeratis domibus ostendebat. par et fratri 8
eius merces a Claudio Caesare infusa est, censusque, quam-
quam exhausti operibus Neapoli exornata, heredi HS. $\overline{CCC}$
reliquere, quantum aetate eadem Arruntius solus. exortus
deinde est Vettius Valens adulterio Messalinae Claudi Cae-
saris nobilitatus pariterque eloquentiae adsectator. is et po-
tentiam nanctus novam instituit sectam. eadem aetas Nero- 9
nis principatu ad Thessalum transilivit delentem cuncta pla-
cita et rabie quadam in omnis aevi medicos perorantem,
quali prudentia ingenioque aestimari vel uno argumento ab-
unde potest, cum monimento suo, quod est Appia via, iatro-
nicen se inscripserit. nullius histrionum equorumque trigari
comitatior egressus in publico erat, cum Crinas Massiliensis
arte geminata, ut cautior religiosiorque, ad siderum motus
ex ephemeride mathematica cibos dando horasque obser-
vando auctoritate eum praecessit, nuperque sestertium C
reliquit muris patriae moenibusque aliis paene non minori
summa exstructis. Hi regebant fata, cum repente civitatem 10

Charmis ex eadem Massilia invasit damnatis non solum prioribus medicis verum et balineis, frigidaque etiam hibernis algoribus lavari persuasit. mersit aegros in lacus. videbamus senes consularis usque in ostentationem rigentis, qua de re
11 exstat etiam Annaëi Senecae adstipulatio. nec dubium est omnis istos famam novitate aliqua aucupantis anima statim nostra negotiari. hinc illae circa aegros miserae sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. hinc illa infelix monumenti inscriptio, turba se medicorum perisse. Mutatur ars cotidie totiens interpolis, et ingeniorum Graeciae flatu inpellimur, palamque est, ut quisque inter istos loquendo polleat, imperatorem ilico vitae nostrae necisque fieri, ceu vero non milia gentium sine medicis degant nec tamen sine medicina, sicuti populus Romanus ultra sexcentesimum annum, neque ipse in accipiendis artibus lentus, medicinae vero etiam avidus, donec expertam damnavit.

12 (6.) Etenim percensere insignia priscorum in his moribus convenit. Cassius Hemina ex antiquissimis auctor est primum e medicis venisse Romam Peloponneso Archagathum Lysaniae filium L. Aemilio M. Livio coss. anno urbis DXXXV., eique ius Quiritium datum et tabernam in compito Acilio em-
13 ptam ob id publice. volnerarium eum fuisse e re dictum, mireque gratum adventum eius initio, mox a saevitia secandi urendique transisse nomen in carnificem et in taedium artem omnisque medicos, quod clarissime intellegi potest e M. Catone, cuius auctoritati triumphus atque censura minumum conferunt, tanto plus in ipso est, quamobrem verba eius ipsa ponemus:

14 (7.) Dicam de istis Graecis suo loco, Marce fili. quid Athenis exquisitum habeam et quod bonum sit illorum litteras inspicere, non perdiscere, vincam. nequissimum et indocile genus illorum, et hoc puta vatem dixisse: quandoque ista gens suas litteras dabit, omnia corrumpet, tum etiam magis, si medicos suos huc mittet. iurarunt inter se barbaros necare omnis medicina, et hoc ipsum mercede faciunt ut fides

iis sit et facile disperdant. nos quoque dictitant barbaros et spurcius nos quam alios opicos appellatione foedant. interdixi tibi de medicis.

(8.) Atque hic Cato DCV. anno urbis nostrae obiit, 15
LXXXV. suo, ne quis illi defuisse publice tempora aut privatim vitae spatia ad experiendum arbitretur. quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? minume, Hercules. subicit enim qua medicina se et coniugem usque ad longam senectam perduxerit, iis ipsis scilicet quae nunc nostra citamus, profiteturque esse commentarium sibi quo medeatur filio, servis, familiaribus, quem nos per genera usus sui digerimus. Non rem antiqui damnabant, sed artem, 16
maxume vero quaestum esse manipretio vitae recusabant. ideo templum Aesculapi, etiam cum reciperetur is deus, extra urbem fecisse iterumque in insula traduntur, et cum Graecos Italia pellerent diu etiam post Catonem, excepisse medicos. augebo providentiam illorum. solam hanc artium Grae- 17
carum nondum exercet Romana gravitas in tanto fructu, Quiritium paucissimi attigere et ipsi statim ad Graecos transfugae, immo vero auctoritas aliter quam Graece eam tractantibus etiam apud inperitos expertisque linguae non est, ac minus credunt quae ad salutem suam pertinent, si intellegunt. itaque, Hercules, in hac artium sola evenit ut cuicumque medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. non tamen illud intuemur, adeo blanda est 18
sperandi pro se cuique dulcedo. nulla praeterea lex quae puniat inscitiam eam, capitale nullum exemplum vindictae. discunt periculis nostris et experimenta per mortis agunt, medicoque tantum hominem occidisse inpunitas summa est. quin immo transit convitium et intemperantia culpatur ultroque qui periere arguuntur. sed decuriae pro more censuris principum examinantur, inquisitio per parietes agitur, et qui de nummo iudicet a Gadibus columnisque Herculis arcessitur, de exsilio vero non nisi XLV electis viris datur tabella. at de iudice ipso quales in consilium eunt statim occisuri! 19
merito, dum nemini nostrum libet scire quid saluti suae opus sit. alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus, aliena et vivimus opera, perie-

runtque rerum naturae pretia et vitae argumenta. nihil aliud
20 pro nostro habemus quam delicias. Non deseram Catonem
tam ambitiosae artis invidiae a me obiectum aut senatum il-
lum qui ita censebat, idque non criminibus artis adreptis, ut
aliquis exspectaverit. quid enim venenorum feracius aut
unde plures testamentorum insidiae? iam vero et adulteria
etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Drusi Cae-
21 saris, item Valentis in qua dictum est regina. non sint artis
8 ista sed hominum. non magis haec urbi timuit Cato, ut equi-
dem credo, quam reginas. ne avaritiam quidem arguam ra-
pacisque nundinas pendentibus fatis et dolorum indicaturam
ac mortis arram aut arcana praecepta, squamam in oculis
emovendam potius quam extrahendam, per quae effectum est
ut nihil magis prodesse videretur quam multitudo grassan-
22 tium. neque enim pudor sed aemuli pretia submittunt. notum
10 est ab eodem Charmide unum aegrum ex provincialibus HS.
ducentis reconductum, Alconti volnerum medico HS. centiens
cent. mil. damnato ademisse Claudium principem, eidemque
in Gallia exsulanti et deinde restituto acquisitum non minus
23 intra paucos annos. et haec personis inputentur. ne faecem
quidem aut inscitiam eius turbae arguamus, ipsorum intem-
perantiam in morbis, aquarum calidarum deverticulis, impe-
riosa inedia et ab iisdem deficientibus cibo saepius die in-
gesto, mille praeterea paenitentiae modis, culinarum etiam
praeceptis et unguentorum mixturis, quando nullas omisere
24 vitae inlecebras. invehi peregrinas mercis conciliarique ex-
terna pretia displicuisse maioribus crediderim equidem, non
tamen hoc Catonem providisse, cum damnaret artem. the-
riace vocatur excogitata conpositio luxuriae. fit ex rebus
sexcentis, cum tot remedia dederit natura quae singula suf-
ficerent. Mithradatium antidotum ex rebus LIV conponitur,
interim nullo pondere aequali et quarundam rerum sexage-
sima denari unius imperata, quo deorum, per fidem, ista mon-
25 strante! hominum enim subtilitas tanta esse non potuit,
ostentatio artis et portentosa scientiae venditatio manifesta
est. ac ne ipsi quidem illa novere, conperique volgo pro
cinnabari Indica in medicamenta minium addi inscitia nomi-
26 33, 124 nis, quod esse venenum docebimus inter pigmenta. verum

haec ad singulorum salutem pertinent, illa autem quae timuit Cato atque providit, innocentiora multo et parva opinatu quae proceres artis eius de semet ipsi fateantur, illa perdidere imperi mores, illa quae sani patimur, luctatus, ceromata ceu valitudinis causa instituta, balineae ardentes quibus persuasere in corporibus cibos coqui ut nemo non minus validus exiret, oboedientissimi vero efferrentur, potus deinde ieiunorum ac vomitiones et rursus perpotationes ac pilorum eviratio instituta resinis eorum, itemque pectines in feminis quidem publicati. ita est profecto, lues morum, nec aliunde maior quam 27 e medicina, vatem prorsus cotidie facit Catonem et oraculum: *satis esse ingenia Graecorum inspicere, non perdiscere.* Haec fuerint dicenda pro senatu illo 28 sexcentisque populi Romani annis adversus artem in qua condicione insidiosissima auctoritatem pessimis boni faciunt, simul contra attonitas quorundam persuasiones qui prodesse nisi pretiosa non putant. neque enim dubitaverim aliquis fastidio futura quae dicentur animalia, at non Vergilio fuit nominare formicas nulla necessitate et curculiones ac *lucifugis congesta cubilia blattis*, non Homero inter proelia deorum inprobitatem muscae describere, non naturae gignere ista, cum gignat hominem. proinde causas quisque et effectus, non res aestimet.

(9.) Ordiemur autem a confessis, hoc est lanis ovisque, 29 obiter ut rebus praecipuis honos in primis perhibeatur. quaedam etiam sic alienis locis, tamen obiter dici necesse erit. nec deerat materia pompae, si quicquam aliud intueri liberet quam fidem operis, quippe inter prima proditis etiam ex cinere phoenicis nidoque medicinis, ceu vero id certum esset atque non fabulosum. inridere est vitae iam remedia post millesimum annum reditura monstrare. 2. Lanis auctorita- 30 tem veteres Romani etiam religiosam habuere postis a nubentibus attingi iubentes, praeterque cultum et tutelam contra frigora sucidae pluruma praestant remedia ex oleo vinoque aut aceto, prout quaeque mulceri morderive opus sit et adstringi laxarive, luxatis membris dolentibusque nervis inpositae et crebro subfusae. quidam etiam salem admiscent luxatis, alii cum lana rutam tritam adipemque inponunt, item

31 contunsis tumentibusque. halitus quoque oris gratiores fa-
cere traditur confricatis dentibus atque gingivis admixto
melle. prodest et phreneticis suffitu. sanguinem in naribus
sistit cum oleo rosaceo, et alio modo indita auribus opturatis
spissius. quin et ulceribus vetustis inponitur cum melle.
volnera ex vino vel aceto vel aqua frigida et oleo expressa
32 sanat. arietis vellera luta frigida ex oleo madefacta in mu-
liebribus malis inflammationes volvae sedant et, si procidant,
suffitu reprimunt. sucida lana inposita subditaque mortuos
partus evocat. sistit etiam profluvia earum, at canis rabiosi
morsibus inculcata post diem septumum solvitur. reduvias
sanat ex aqua frigida, eadem nitro, sulpure, oleo, aceto, pice
liquida fervescentibus tincta quam calidissima inposita bis
die lumborum dolores sedat. sistit et sanguinem ex ariete su-
33 cida articulos extremitatium praeligans. laudatissima omnis
e collo, natione vero Galatica, Tarentina, Attica, Milesia.
sucidam inponunt et desquamatis, percussis, lividis, incussis,
conlisis, contritis, deiectis, capitis et aliis doloribus, stomachi
inflammationi ex aceto et rosaceo. cinis eius inlinitur attri-
tis, volneratis, ambustis. et in oculorum medicamenta addi-
34 tur, item in fistulas aurisque suppuratas. ad hoc detonsam
eam, alii evolsam, decisis summis partibus siccant carpunt-
que et in fictili crudo conponunt ac melle perfundunt urunt-
que. alii assulis taedae subiectis et subinde interstratis oleo
adspersam accendunt cineremque in labellis aqua addita con-
fricant manu et considere patiuntur, idque saepius mutantes
aquam, donec linguam adstringat leniter nec mordeat. tum
cinerem reponunt. Vis eius septica est efficacissimeque genas
purgat.

35 (10.) Quin ipsae sordes pecudum sudorque feminum et
alarum adhaerentes lanis — oesypum vocant — innumeros
prope usus habent. in Atticis ovibus genito palma. fit plu-
ribus modis, sed probatissimum lana ab his partibus recenti
concerpta aut quibuscumque sordibus sucidis primum colle-
ctis lento igni in aeneo subfervefactis et refrigeratis pingui-
que quod supernatet collecto in fictile vas iterumque deco-
cta priori materia, quae pinguitudo utraque frigida aqua la-
vatur et in linteo saccatur ac sole torretur, donec candida fiat

ac tralucida, tum in stagnea pyxide conditur. probatio ut 36
sordium virus oleat et manu fricante ex aqua non liquetur
sed albescat ut cerussa. oculis utilissimum contra inflamma-
tiones genarumque callum. quidam in testa torrent donec
pinguitudinem amittat, utilius tale existimantes erosis et du-
ris genis, angulis scabiosis et lacrimantibus. ulcera non ocu- 37
lorum modo sanat sed oris etiam et genitalium cum anserino
adipe. medetur et volvae inflammationibus et sedis rhaga-
diis et condylomatis cum meliloto ac butyro. reliquos usus
eius suo loco digeremus. sordes quoque caudarum concre-
tae in pilulas siccatae per se tunsaeque in farinam et inli-
tae dentibus mire prosunt, etiam labantibus, gingivisque, si
carcinoma serpat. iam vero pura vellera aut per se inposita 38
caecis doloribus aut accepto sulpure, et cinis eorum genita-
lium vitiis, tantumque pollent ut medicamentis quoque super-
ponantur. medentur ante omnia et pecori ipsi, si fastidio
non pascantur. cauda enim quam artissime praeligata, evolsa
inde lana, statim vescuntur, traduntque quod extra nodum sit
e cauda praemori.

3. (11.) Lanae habent et cum ovis socieatatem simul 39
fronti inpositae contra epiphoras. non opus est eas in hoc
usu radicula esse curatas neque aliud quam candidum ex ovo
infundi ac pollinem turis. ova per se infuso candido oculis
epiphoras cohibent urentisque refrigerant — quidam cum
croco praeferunt — et pro aqua miscentur collyriis. infan-
tibus vero contra lippitudines vix aliud remedio est butyro
admixto recenti. eadem cum oleo trita ignis sacros leniunt 40
betae foliis superinligatis. candido ovorum in oculis et pili
reclinantur Hammoniaco trito admixtoque et vari in facie
cum pineis nucleis ac melle mixto. ipsa facies inlita sole
non uritur. ambusta aquis si statim ovo occupentur, pusu-
las non sentiunt, — quidam admiscent farinam hordeaceam
et salis parum, — ulceribus vero ex ambusto cum candido
ovorum tostum hordeum et suillo adipe mire prodest. eadem 41
curatione ad sedis vitia utuntur, infantibus quidem, etiam si
quid ibi procidat, ad pedum rimas ovorum candido decocto
cum cerussae denariorum duum pondere, pari spumae ar-
genti, murrae exiguo, dein vino, ad ignem sacrum candido

ovorum trium cum amylo. aiunt et volnera candido gluti-
42 nari calculosque pelli. Lutea ovorum cocta ut indurescant,
admixto croco modice, item melle, ex lacte mulieris inlita
dolores oculorum mitigant, vel cum rosaceo et mulso lana
oculis inposita, vel cum trito api semine ac polenta in mulso
inlita. prodest et tussientibus per se luteum devoratum li-
quidum ita ut dentibus non attingatur, thoracis destillationi-
bus, faucium scabritiae. privatim contra haemorrhoidum mor-
43 sum inlinitur sorbeturque crudum. prodest et renibus, vesi-
cae rosionibus exulcerationibusque et cruenta exscreantibus.
quinque ovorum lutea in vini hemina cruda sorbentur dysin-
tericis cum cinere putaminis sui et papaveris suco ac vino.
dantur coeliacis cum uvae passae pinguis pari pondere et
malicori per triduum aequis portionibus, et alio modo lutea
ovorum trium, lardi veteris et mellis quadrantibus, vini vete-
ris cyathis tribus, trita ad crassitudinem mellis et, cum opus
44 sit, abellanae nucis magnitudine ex aqua pota, item ex oleo
fricta terna, totis ovis pridie maceratis in aceto, sic et lien-
tericis, sanguinem autem reicientibus cum tribus cyathis musti.
utuntur iisdem ad liventia, si vetustiora sint, cum bulbis ac
melle. sistunt et menses mulierum cocta et in vino pota, in-
45 flationes quoque volvae cruda cum oleo aut vino inlita. uti-
lia sunt et cervicis doloribus cum anserino adipe et rosaceo,
sedis etiam vitiis indurata igni ut calore quoque prosint, et
condylomatis cum rosaceo, item ambustis durata in aqua,
mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex rosaceo in-
linuntur. Fiunt et tota lutea, quae vocant sitista, cum triduo
incubita tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant pulli
ovorum cum gallae dimidio, ita ne ante duas horas alius ci-
bus sumatur. dant et dysintericis pullos in ipso ovo deco-
ctos admixta vini austeri hemina et pari modo olei polentae-
46 que. Membrana putamini detracta sive crudo sive cocto la-
biorum fissuris medetur, putaminis cinis in vino potus san-
guinis eruptionibus. comburi sine membrana oportet, sic fit
et dentifricium. idem cinis et mulierum menses cum murra in-
litus sistit. firmitas putaminum tanta est ut recta nec vi nec
pondere ullo frangantur, nec nisi paulum inflexa rotunditate.
47 Tota ova adiuvant partum cum ruta et aneto et cumino pota

e vino. scabiem corporum ac pruritum oleo et cedria mix-
tis tollunt, ulcera quoque umida in capite cyclamino admixta.
ad puris et sanguinis exscreationes ovom crudum cum porri
sectivi suco parique mensura mellis Graeci calefactum hau-
ritur. dantur et tussientibus cocta et trita cum melle et cruda
cum passo oleique pari modo. infunduntur et virilitatis vi-
tiis singula cum ternis passi cyathis amylique semuncia a
balineis, adversus ictus serpentium cocta tritaque adiecto na-
sturtio inlinuntur. Cibo quot modis iuvent notum est, cum 48
transmeent faucium tumorem calfactuque obiter foveant. nul-
lus est alius cibus qui in aegritudine alat neque oneret simul-
que vim potus et cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri 49
diximus putamen. talibus cum farina in panem subactis 10, 167
coeliaci recreantur. quidam ita resoluta in patinis torrere
utilius putant, quo genere non alvos tantum sed et menses
feminarum sistunt, aut si maior sit impetus, cruda cum farina
et aqua hauriuntur, et per se lutea ex his decocta in aceto
donec indurescant, iterumque cum trito pipere torreantur ad
cohibendas alvos. Fit et dysintericis remedium singulare 50
ovo effuso in fictile novom eiusdemque ovi mensura, ut paria
sint omnia, melle, mox aceto, item oleo confusis crebroque
permixtis. quo fuerint ea excellentiora hoc praesentius re-
medium erit. alii eadem mensura pro oleo et aceto resinam
adiciunt rubentem vinumque et alio modo temperant, olei
tantum mensura pari pineique corticis duabus sexagesimis
denariorum, una eius quod rhum diximus, mellis obolis 24, 91
quinque simul decoctis, ita ut cibus post quattuor horas su-
matur. torminibus quoque multi medentur ova bina cum ali
spicis quattuor una terendo vinique hemina calefaciendo atque
ita potando. Et, ne quid desit ovorum gratiae, candidum ex 51
his admixtum calci vivae glutinat vitri fragmenta. vis vero
tanta est ut lignum perfusum ovo non ardeat ac ne vestis qui-
dem contacta aduratur. De gallinarum autem ovis tantum lo-
cuti sumus, cum et reliquarum alitum restent magnae utilita-
tes, sicut suis locis dicemus.

(12.) Praeterea est ovorum genus in magna fama Gallia- 52
rum, omissum Graecis. angues innumeri aestate convoluti
salivis faucium corporumque spumis artifici conplexu glome-

rant, anguinum appellatur. Druidae sibilis id dicunt in sub-
lime iactari sagoque oportere intercipi ne tellurem attingat.
profugere raptorem equo, serpentis enim insequi donec ar-
ceantur amnis alicuius interventu. experimentum eius esse,
53 si contra aquas fluitet vel auro vinctum. atque, ut est Mago-
rum sollertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capien-
dum censent, tamquam congruere operationem eam serpen-
tium humani sit arbitri. vidi equidem id ovom mali orbicu-
lati modici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis
54 bracchiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias
litium ac regum aditus mire laudatur, tantae vanitatis ut
habentem id in lite in sinu equitem Romanum e Vocontiis a
divo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. hic ta-
men conplexus anguium et frugifera eorum concordia causa
videtur esse quare exterae gentes caduceum in pacis argu-
mentis circumdata effigie anguium fecerint, neque enim cri-
statos esse in caduceo mos est.

55 (13.) De anserum ovis magnae utilitatis ipsoque ansere
dicturi hoc in volumine debemus honorem Commageno cla-
rissimae rei. fit ex adipe anserum — alioqui celeberrimi usus,
sed in hoc in Commagene Syriae parte — cum cinnamomo,
casia, pipere albo, herba quae Commagene vocatur, ob-
rutis nive vasis, odore iucundo, utilissimum ad perfrictiones,
convolsiones, caecos aut subitos dolores omniaque quae aco-
piis curantur, unguentumque pariter et medicamentum est.
56 fit et in Syria alio modo, adipe avium curato ut dicemus, ad-
ditis erysisceptro, xylobalsamo, phoenice elate, item calamo,
singulorum pondere quod sit adipis, vino bis aut ter subferve-
factum. fit autem hieme, quoniam aestate non glaciat nisi
accepta cera. Multa praeterea remedia sunt ex ansere, quod
miror aeque quam Panchaica, namque anser corvosque ab
aestate in autumnum morbo conflictari dicuntur.

57 4. (14.) De anserum honore quem meruere Gallorum in
10 51 Capitolium adscensu deprehenso diximus. eadem de causa
supplicia annua canes pendunt inter aedem Iuventatis et Sum-
mani vivi in furca sabucea armo fixi. sed plura de hoc
58 animali dici cogunt priscorum mores. Catulos lactentis adeo
puros existimabant ad cibum ut etiam placandis numinibus

hostiarum vice uterentur his. Genitae Manae catulo res divina fit et in cenis deum etiamnum ponitur catulina. aditialibus quidem epulis celebrem fuisse Plauti fabulae indicio sunt. sanguine canino contra toxica nihil praestantius putant, vomitiones quoque hoc animal monstrasse homini videtur, et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis.

(15.) Nunc ad instituti ordinem pergemus. Adversus 59 serpentium ictus efficacia habentur fimum pecudis recens in vino decoctum inlitumque, mures dissecti inpositi, quorum natura non est spernenda, praecipue in adsensu siderum, ut diximus, cum lunae lumine fibrarum numero crescente atque 2, 109 11, 198 decrescente. tradunt Magi iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id animal, in homine quoque similiter valere, sed resolvi cyatho olei poto.

(16.) Mustelarum duo genera: alterum silvestre distans 60 magnitudine, Graeci vocant ictidas. harum fel contra aspidas dicitur efficax, cetero venenum. haec autem quae in domibus nostris oberrat et catulos suos, ut auctor est Cicero, cotidie transfert mutatque sedem, serpentis persequitur. ex ea inveterata sale denari pondus in cyathis tribus datur percussis aut ventriculus coriandro fartus inveteratus et in vino potus, e catulo mustelae etiam efficacius.

(17.) Quaedam pudenda dictu tanta auctorum adsevera- 61 tione commendantur ut praeterire fas non sit, siquidem illa concordia rerum aut repugnantia medicinae gignuntur, veluti cimicum animalis foedissimi et dictu quoque fastidiendi natura contra serpentium morsus et praecipue aspidum valere dicitur, item contra venena omnia, argumento, quod dicant gallinas quo die ederint non interfici ab aspide carnisque earum percussis plurumum prodesse. ex his quae tradunt 62 humanissimum est inlinere morsibus cum sanguine testudinis, item suffitu eorum abigere sanguisugas adhaerentis haustasque ab animalibus restinguere in potu datis, quamquam et oculos quidam his inungunt tritis cum sale et lacte mulierum, aurisque cum melle et rosaceo admixtis. eos qui agrestes sint et in malva nascantur crematos cinere permixto rosaceo infundunt auribus. cetera quae de his tradunt, vomi- 63 tionum et quartanarum remedia aliorumque morborum, quam-

quam ovo aut cera aut faba inclusos censeant devorandos,
falsa nec referenda arbitror. lethargi tantum medicinae cum
argumento adhibent, quoniam vincatur aspidum somnifica
vis, septenos in cyatho aquae dantes, puerilibus annis qua-
64 ternos. et in stranguria fistulae inposuere. adeo nihil pa-
rens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. quin
et adligatos laevo bracchio binos lana subrepta pastoribus
resistere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in russeo
panno. rursus iis adversatur scolopendra suffituque enecat.

65 (18.) Aspides percussos torpore et somno necant omni-
um serpentium minume sanabiles. sed venenum earum, si
sanguinem attingit aut recens volnus, statim interemit, si in-
veteratum ulcus, tardius. de cetero potum quantalibet copia
non nocet, non est enim tabifica vis, itaque occisa morsu
earum animalia cibis innoxia sunt. cunctarer in proferendo
ex his remedio, ni M. Varro LXXXIII. vitae anno prodidis-
set aspidum ictus efficacissime sanari hausta a percussis ipso-
rum urina.

66 (19.) Basilisci, quem etiam serpentes ipsae fugiunt, alias
olfactu necantem, qui hominem, vel si adspiciat tantum, dici-
tur interemere, sanguinem Magi miris laudibus celebrant
coeuntem picis modo et colore, dilutum cinnabari clariorem
fieri. attribuunt ei et successus petitionum a potestatibus et
a dis etiam precum, morborum remedia, veneficiorum amu-
leta. quidam id Saturni sanguinem appellant.

67 (20.) Draco non habet venena. caput eius limini ianua-
rum subditum propitiatis adoratione dis fortunatam domum
facere promittitur. oculis eius inveteratis et cum melle tri-
tis inunctos non expavescere ad nocturnas imagines etiam
pavidos. cordis pingue in pelle dorcadum nervis cervinis
adalligatum in lacerto conferre iudiciorum victoriae. primum
spondylum aditus potestatium mulcere. dentis eius inligatos
pellibus caprearum cervinis nervis mitis praestare dominos
8 potestatisque exorabilis. sed super omnia est conpositio
qua invictos faciunt Magorum mendacia: cauda draconis et
capite, pilis leonis e fronte et medulla eiusdem, equi victoris
spuma, canis ungue adalligatis cervino corio nervisque cervi
alternatis et dorcadis, quae coarguisse non minus refert

quam contra serpentis remedia demonstrasse, quoniam et haec morum veneficia sunt. draconum adipem venenata fugiunt, item, si uratur, ichneumonum, fugiunt et urticis tritis in aceto perunctos.

(21.) Viperae caput inpositum, vel alterius quam quae 69 percusserit, sine fine prodest, item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat, aiunt enim praecanere, item si quis exustae eius cinere inlinat. reverti autem ad percussum serpentem necessitate naturae Nigidius auctor est. caput quidem dissecant Scythae inter auris ad eximendum lapillum quem aiunt ab ea devorari territa. alii ipso toto capite utuntur. fiunt ex vipera pastilli qui theriaci vocantur a Graecis, ternis 70 digitis mensurae utrimque amputatis exemptisque interaneis et livore spinae adhaerente, reliquo corpore in patina ex aqua et aneto discocto spinisque exemptis et addita similagine atque ita in umbra siccatis pastillis quibus ad multa medicamenta utuntur. significandum videtur e vipera tantum hoc fieri. quidam purgatae ut supra dictum est adipem cum olei sextario decocunt ad dimidias. ex eo, cum opus sit, ternis stillis additis in oleum perunguntur ut omnes bestiae fugiant eos.

(22.) Praeterea constat contra omnium serpentium ictus 71 quamvis insanabilis ipsarum exta inposita auxiliari, eosque qui aliquando viperae iecur coctum hauserint numquam postea feriri a serpente. neque anguis venenatus est nisi per mensem luna instigatus, et prodest vivos conprehensus et in aqua contunsus, si foveantur ita morsus. Quin et inesse ei 72 remedia multa creduntur, ut digeremus, et ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem monstra quaedam ex his confingit ut possint avium sermones intellegi. Anguis Aesculapius Epidauro Romam advectus est volgoque pascitur et in domibus, ac nisi incendiis semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est quod et in aqua vivit, hydri vocantur, nullo serpentium inferiores veneno. horum iecur servatum adversus percussos ab his auxilium est. Scorpio tritus stelionum ve- 73 neno adversatur. fit enim et e stelionibus malum medicamentum. nam cum inmortuus est vino, faciem eorum qui bi-

berint lentigine obducit. ob hoc in unguento necant eum in-
sidiantes pellicum formae. remedium est ovi luteum et mel
ac nitrum. fel stelionum tritum in aqua mustelas congregare
dicitur.
74 (23.) Inter omnia venenata salamandrae scelus maxumum
est. cetera enim singulos feriunt, nec pluris pariter intere-
munt, ut omittam quod perire conscientia dicuntur homine
percusso neque amplius admitti ad terras, salamandra popu-
los pariter necare inprovidos potest. nam si arbori inrepsit,
omnia poma inficit veneno, et eos qui ederint necat frigida
75 vi nihil aconito distans. quin immo contacto ab ea ligno vel
lapidi si crusta panis incoquatur, idem veneficium, et si in pu-
teum cadat, quippe cum saliva eius quacumque parte corpo-
ris vel in pede imo respersa omnis in toto corpore defluat
pilus. tamen talis ac tanti veneni a quibusdam animalium,
ut subus, manditur dominante eadem illa rerum dissidentia.
76 venenum eius restingui primum omnium ab his quae vescan-
tur illa verisimile est, ex his vero quae produntur cantharidum
potu aut lacerta in cibo sumpta. cetera adversantia diximus
dicemusque suis locis. ex ipsa quae Magi tradunt contra incen-
dia, quoniam ignis sola animalium exstinguat, si forent vera,
iam esset experta Roma. Sextius venerem accendi cibo ea-
rum, si detractis interaneis et pedibus et capite in melle ser-
ventur, tradit negatque restingui ignem ab iis.
77 (24.) Ex volucribus in auxilium contra serpentis primi
voltures. adnotatum quoque minus virium esse nigris. pin-
narum ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt, item cor
eius alitis habentis tutos esse ab impetu non solum serpen-
tium sed etiam ferarum latronumque et regum ira.
78 (25.) Carnibus gallinaceorum ita ut tepebunt avolsae ad-
positis venena serpentium domantur, item cerebro in vino
poto. Parthi gallinae malunt cerebrum plagis inponere. ius
quoque ex his potum praeclare medetur et in multis aliis
usibus mirabile. Pantherae, leones non attingunt perunctos
79 eo, praecipue si et alium fuerit incoctum. alvom solvit vali-
dius e vetere gallinaceo, prodest et contra longinquas febris
et torpentibus membris tremulisque et articulariis morbis, in
capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, fastidiis, incipiente

tenesmo, iocineri, renibus, vesicae, contra cruditatis, suspi-
ria. itaque etiam faciendi eius exstant praecepta. efficacius 80
enim coqui cum olere marino aut cybio aut cappari aut apio
aut herba Mercuriali, polypodio aut aneto, utilissime au-
tem in congiis tribus aquae ad tris heminas cum supra dictis
herbis et refrigeratum sub diu dari tempestivis antecedente
vomitione. Non praeteribo miraculum quamquam ad medi-
cinam non pertinens: si auro liquescenti gallinarum mem-
bra misceantur, consumunt id in se. ita hoc venenum auri
est. at gallinacei ipsi circulo e ramentis addito in collum non
canunt.

(26.) Auxiliatur contra serpentis et columbarum caro 81
recens concerpta et hirundinum, bubonis pedes usti cum
plumbagine herba. Nec omittam in hac quoque alite exem-
plum magicae vanitatis, quippe praeter reliqua portentosa
mendacia cor eius inpositum mammae mulieris dormientis si-
nistrae tradunt efficere ut omnia secreta pronuntiet, praeter-
ea in pugnam ferentis id fortis fieri. eiusdem ovo ad capil- 82
lum remedia demonstrant. quis autem, quaeso, ovom bubonis
umquam visere potuit, cum ipsam avem vidisse prodigium sit?
quis utique experiri et praecipue in capillo? sanguine quidem
pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. Cuius gene- 83
ris prope videri possint quae tradunt et de vespertilione, si
ter circumlatus domui vivos per fenestram inverso capite in-
figatur, amuletum esse, privatimque ovilibus circumraptum
totiens et pedibus suspensum in superlimine. sanguinem
quoque eius cum carduo contra serpentium ictus inter prae-
cipua laudant.

(27.) Phalangium est Italiae ignotum et plurium gene- 84
rum: unum simile formicae, sed multo maius, rufo capite,
reliqua parte corporis nigra, albis guttis. acerbior huius
quam vespae ictus. vivit maxume circa furnos et molas. in
remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso osten-
dat, et ad hoc servantur mortui. inveniuntur et cortices eo-
rum qui triti et poti medentur, mustelae catuli, ut diximus 60
supra. aeque phalangion Graeci vocant inter genera ara- 85
neorum, sed distingunt lupi nomine. tertium genus est eodem
phalangi nomine araneus lanuginosus grandissimo capite,

quo dissecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo adalligati-
que mulieribus pelle cervina ante solis ortum praestare ne
concipiant, ut Caecilius in commentariis reliquit. vis ea an-
nua est, quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam
86 aliquarum fecunditas plena liberis tali venia indiget. Voca-
tur et rhagion acino nigro similis, ore minumo sub alvo, pe-
dibus brevissimis tamquam inperfectis. dolor a morsu eius
qualis a scorpione, urina similis araneis textis. idem erat
asterion, nisi distingueretur virgulis albis. huius morsus ge-
nua labefactat. peior utroque est caeruleus, lanugine nigra,
caliginem concitans et vomitus araneosos. etiamnum deterior
a crabrone pinna tantum differens, hic et ad maciem perdu-
87 cit. Myrmecion formicae similis capite, alvo nigra, guttis
albis distinguentibus, vesparum dolore torquet. Tetragnathii
duo genera habent: peior medium caput distinguente linia
alba et traversum altera. hic oris tumorem facit, at cinereus
posteriori parte candicans lentior, minume autem noxius eo-
dem colore qui telas muscis in parietibus latissime pandit.
88 Contra omnium morsus remedio est gallinaceorum cerebrum
cum piperis exiguo potum in posca, item formicae quinque
potae, pecudum fimi cinis inlitus ex aceto et ipsi aranei qui-
cumque in oleo putrefacti. Maris aranei morsus sanatur co-
agulo agnino in vino poto, ungulae arietinae cinere cum
60 melle, mustelae catulo ut in serpentibus dictum est. si
iumenta momorderit, mus recens cum sale inponitur aut fel
89 vespertilionis ex aceto. et ipse mus araneus contra se re-
medio est divolsus et inpositus. nam si praegnas momor-
dit, protinus dissilit. optumum, si is inponatur qui momor-
derit, sed et alios ad hunc usum servant in oleo aut luto
circumlitos. est contra morsum eius remedio terra ex or-
bita, ferunt enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam
naturae.

90 (28.) Scorpionibus contrarius maxume invicem stelio
traditur, ut visu quoque pavorem iis adferat et torporem fri-
gidi sudoris. itaque in oleo putrefaciunt eum et ita volnera
perungunt. quidam oleo illo spumam argenteam decocunt ad
emplastri genus atque ita inlinunt. hunc Graeci coloten vo-
cant et ascalaboten et galeoten. in Italia non nascitur. est

enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi, et** vescitur, quae
omnia a nostris stelionibus aliena sunt.

(29.) Prodest et gallinarum fimi cinis inlinitus, draconis 91
iecur, lacerta divolsa, mus divolsus, scorpio ipse suae plagae
inpositus aut assus in cibo sumptus aut potus in meri cyathis
duobus. proprium est scorpionum quod manus palmam non
feriunt nec nisi pilosa attingere. lapillus qualiscumque ab ea
parte qua in terra erat inpositus plagae levat dolorem, item
testa terra operta ex aliqua parte sicut erat inposita liberare
dicitur, — non debent respicere qui inponunt et cavere ne
sol adspiciat, — vermes terreni triti inpositi. Multa et alia 92
ex his remedia sunt propter quae in melle servantur. noctua
apibus contraria et vespis crabronibusque et sanguisugis,
pici quoque Martii rostrum secum habentes non feriuntur ab
iis. adversantur et locustarum minumae sine pinnis, quos
attelebos vocant. Est et formicarum genus venenatum, non
fere in Italia. solipugas Cicero appellat, salpugas Baetica,
his vespertilionis cor contrarium omnibusque formicis, sala-
mandris cantharidas diximus resistere. 76

(30.) Sed in his magna quaestio, quoniam ipsae venena 93
sunt potae vesicae cum cruciatu praecipuo. Cossinum equi-
tem Romanum amicitia Neronis principis notum, cum is lichene
conreptus esset, vocatus Aegypto medicus ob hanc valitudi-
nem eius a Caesare, cum cantharidum potum praeparare vo-
luisset, interemit. verum inlitas prodesse non dubium est
cum suco taminiae uvae et sebo ovis vel caprae. Ipsarum 94
cantharidum venenum in qua parte sit non constat inter au-
ctores. alii in pedibus et capite existimant esse, alii negant.
convenit tantum pinnas earum auxiliari, in quacumque parte
sit venenum. ipsae nascuntur ex vermiculo, in spongea ma-
xume cynorrhodi quae fit in caule, sed fecundissime in fra-
xino, ceterae in alba rosa, minus efficaces. potentissimae
inter omnis variae, luteis liniis quas in pinnis traversas ha-
bent, multum pingues, inertiores minutae, latae, pilosae, in-
utilissimae vero unius coloris macrae. Conduntur in calice 95
fictili non picato et linteo conligato, contectae rosa matura,
et suspenduntur super acetum cum sale fervens donec per
linteolum vaporentur, postea reponuntur. vis earum adurere

corpus, crustas obducere. eadem pityocampis in picea nascentibus, eadem bupresti, similiterque praeparantur. efficacissimae omnes ad feras lichenas, dicuntur et menses ciere
96 et urinam, ideo Hippocrates et hydropicis dabat. Cantharides obiectae sunt Catoni Uticensi, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quoniam eas sestertiis LX addixerat. 5. Et sebum autem struthocamelinum tunc venisse sestertiis XXX obiter dictum sit, efficacioris ad omnia usus quam est anserinus adips.

97 (31.) Diximus et mellis venenati genera, contra quod
21, 74 utuntur melle in quo apes sint mortuae. idem potum in vino remedium est vitiorum quae e cibo piscium gignuntur.

98 (32.) In canis rabiosi morsu tuetur a pavore aquae canini capitis cinis inlitus volneri, oportet autem comburi omnia eodem modo, ut semel dicamus, in vase fictili novo argilla circumlito atque ita in furnum indito. idem et in potione proficit. quidam ob id edendum dederunt. aliqui et vermem e cadavere canino adalligavere menstruave canis in panno subdidere calici aut intus ipsius caudae pilos combustos in-
99 seruere [volneri]. Cor caninum habentem fugiunt canes, non latrant vero lingua canina in calciamento subdita pollici aut caudam mustelae quae abscisa ea dimissa sit habentis. est limus salivae sub lingua rabiosi canis qui datus in potu hydrophobos fieri non patitur, multo tamen utilissime iecur eius qui in rabie momorderit datur, si possit fieri, crudum mandendum, sin minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis car-
100 nibus. Est vermiculus in lingua canum qui vocatur a Graecis lytta, quo exempto infantibus catulis nec rabidi fiunt nec fastidium sentiunt. idem ter igni circumlatus datur morsis a rabioso ne rabidi fiant. et cerebello gallinaceo occurritur, sed id devoratum anno tantum eo prodest. aiunt et cristam galli contritam efficaciter inponi et anseris adipem cum melle. saliuntur et carnes eorum qui rabidi fuerunt ad eadem reme-
101 dia in cibo dandae. quin et necantur catuli statim in aqua ad sexum eius qui momorderit, ut iecur crudum devoretur ex iis. prodest et fimum gallinaceum, dumtaxat rufum, ex aceto inpositum, et muris aranei caudae cinis, ita ut ipse cui abscisa sit vivos dimittatur, glaebula ex hirundinum nido inlita

ex aceto, vel pulli hirundinis combusti, membrana sive senectus anguium vernatione exuta cum cancro masculo ex vino trita, nam etiam per se reposita in arcis armariisque tineas necat. mali tanta vis est ut urina quoque calcata rabiosi 102 canis noceat, maxume ulcus habentibus. remedio est fimum caballinum adspersum aceto et calefactum in fico inpositum. minus hoc miretur qui cogitet lapidem a cane morsum usque in proverbium discordiae venisse. qui in urinam canis suam egesserit torporem lumborum sentire dicunt. Lacerta, quam sepa, alii chalcidicen vocant, in vino pota morsus suos sanat.

(63.) Veneficiis ex mustela silvestri factis contrarium 103 est ius gallinacei veteris large haustum, peculiariter contra aconitata addi parum salis oporteat, gallinarum fimum, dumtaxat candidum, in hysopo decoctum aut mulso, contra venena fungorum boletorumque, item inflationes ac strangulationes, quod miremur, cum, si aliud animal gustaverit id fimum, torminibus et inflationibus adficiatur. Sanguis anserinus contra 104 lepores marinos valet cum olei aequa portione, item contra mala medicamenta omnia — adservatur cum Lemnia rubrica et spinae albae suco — pastillorum drachmis quinis quae e cyathis ternis aquae bibantur, item mustelae catulus ut supra 60 diximus praeparatus. Coagulum quoque agninum adversus omnia mala medicamenta pollet, item sanguis anatum Ponticarum. itaque et spissatus servatur vinoque diluitur. quidam feminae anatis efficaciorem putant. Simili modo contra 105 venena omnia ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris, ius ex carne arietum privatim adversus cantharidas, item lac ovium calidum praeterque iis qui buprestim aut aconitum biberint, columbarum silvestrium fimum privatim contra argenti vivi potum, contra toxica mustela volgaris inveterata drachmis binis pota.

6. (34.) Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo 106 cyprio et melle, item ungularum muli vel mulae ex oleo myrteo, praeterea, ut Varro noster tradit, murinum fimum, quod idem muscerdas appellat, et muscarum capita recentia prius folio ficulneo asperatas. alii sanguine muscarum utuntur, alii decem diebus cinerem earum inlinunt cum cinere chartae

vel nucum ita ut sit tertia pars portio e muscis, alii lacte mu-
lierum cum brassica cinerem muscarum subigunt, quidam
melle tantum. — nullum animal docile minus existimatur mi-
norisve intellectus. eo mirabilius est Olympiae sacro certa-
mine nubis earum inmolato tauro deo quem Myioden vocant
107 extra territorium id abire. — alopecias cinis e murium ca-
pitibus caudisque et totius muris emendat, praecipue si vene-
ficio acciderit haec iniuria, item irenacei cinis cum melle aut
corium combustum cum pice liquida. caput quidem eius
ustum per se etiam cicatricibus pilos reddit. alopecias autem
in ea curatione praeparari oportet novacula et sinapi. qui-
dam ex aceto uti maluerunt. quae de irenaceo dicentur
108 omnia tanto magis valebunt in hystrice. Lacertae quoque
ut docuimus combustae cum radice recentis harundinis, quae
ut una cremari possit, minutim findenda est, ita myrteo oleo
permixtae cineres capillorum defluvia continent. efficacius
virides lacertae omnia eadem praestant, etiamnum utilius ad-
mixto sale et adipe ursino et cepa tunsa. quidam denas vi-
ridis in decem sextariis olei veteris discocunt, contenti semel
109 in mense unguere. Pellium viperinarum cinis alopecias ce-
lerrime explet, item gallinarum fimum recens inlitum. corvi
ovum in aereo vase permixtum inlitumque deraso capite ni-
gritiam capilli adfert, sed donec inarescat oleum in ore ha-
bendum est ne et dentes simul nigrescant, idque in umbra fa-
110 ciendum neque ante quatriduum abluendum. alii sanguine
et cerebro eius utuntur cum vino nigro, alii excocunt ipsum
et nocte in concubia in plumbeum vas condunt. aliqui alope-
cias cantharide trita inlinunt cum pice liquida, nitro praepa-
rata cute, — caustica vis earum, cavendumque ne exulcerent
alte, — postea ad ulcera ita facta capita murium et fel mu-
rium et fimum cum helleboro et pipere inlini iubent.

111 (35.) Lendes tolluntur adipe canino vel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo aut vernatione eorum quam exuunt pota, porrigines felle ovillo cum creta Cimolia linito capite donec inarescat.

112 (36.) Capitis doloribus remedio sunt coclearum quae nudae inveniuntur nondum peractae ablata capita, ex his duritia lapidea exempta, — est autem ea calculi latitudine, —

quae adalligantur et minutae fronti inlinuntur tritae, item
oesypum, ossa e capite volturis adalligata aut cerebrum cum
oleo et cedria peruncto capite et intus naribus inlitis. cor- 113
nicis cerebrum coctum, in cibo sumptum vel noctuae, galli-
naceus si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia eius
qui doleat, evolsis collo plumis circumligatisque vel cristis,
mustelae cinis inlitus, surculus ex nido milvi pulvino subie-
ctus, murina pellis cremata ex aceto inlito cinere, limacis
inter duas orbitas inventae ossiculum per aurum cohaerens
cum ebore traiectum in pellicula canina adalligatum, quod
remedium pluribus semperque prodest. Fracto capiti aranei 114
tela ex oleo et aceto inposita non nisi volnere sanato absce-
dit. haec et volneribus tonstrinarum sanguinem sistit, cere-
bro vero profluentem anseris sanguis aut anatis infusus, adips
earundem alitum cum rosaceo. Cocleae matutino pascentis
harundine caput praecisum, maxume luna plena, lineo panno
adligant capitis doloribus licio, aut cera alba fronti inlinunt
et pilos caninos panno adalligant.

(37.) Cerebrum cornicis in cibo sumptum palpebras gi- 115
gnere dicitur, oesypum cum murra calidum specillo inlitum.
idem praestare muscarum fimique murini cinerem aequis por-
tionibus ut efficiatur dimidium pondus denari promittitur, ad-
ditis duabus sextis denari e stibi, ut omnia oesypo inlinantur,
item murini catuli triti in vino vetere ad crassitudinem acopi.
pilos in his incommodos evolsos renasci non patitur fel ire- 116
nacei, ovorum stelionis liquor, salamandrae cinis, lacertae
viridis fel in vino albo sole coactum ad crassitudinem mellis
in aereo vase, hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali,
spuma coclearum.

(38.) Glaucomata dicunt Magi cerebro catuli septem 117
dierum emendari specillo demisso in dextram partem, si dex-
ter oculus curetur, in sinistram, si sinister, aut felle recenti
axionis. noctuarum est id genus, quibus pluma aurium modo
micat. Subfusionem oculorum canino felle malebat quam
hyaenae curari Apollonius Pitanaeus cum melle, item albugi-
nes. Murium capitum caudaeque cinere ex melle inunctis 118
claritatem visus restitui dicunt, multoque magis gliris aut
muris silvestris cinere aut aquilae cerebro vel felle. cum

Attico melle cinis et adips soricis cum stibi tritus lacrimosis
33, 101 oculis plurumum confert, — stibis quid sit dicemus in
metallis. — mustelae cinis subfusionibus, item lacertae hirun-
dinisve cerebrum, coctae tritae fronti inlitae epiphoras se-
119 dant sive per se sive cum polline sive cum ture. sic et
solatis, id est sole conreptis, prosunt. vivas quoque cremare
et cinere earum cum melle Cretico inunguere caligines utilissi-
mum est, vel iumentorum oculis membrana aspidis exuta vere,
cum adipe eiusdem claritatem inunctis facit. Viperam vivam
in fictili novo comburere addito feniculi suco ad cyathum
unum et turis manna una, atque ita subfusiones oculorum et
caligines inunguere utilissimum est. medicamentum id echeon
120 vocatur. Fit et collyrium e vipera in olla putrefacta vermi-
culisque enatis cum croco tritis. exuritur in olla cum sale
quem lingendo claritatem oculorum consecuntur et stomachi
totiusque corporis tempestivitatis. hic sal et pecori datur
salubritatis causa et in antidotum contra serpentis additur.
121 quidam et ad coli vitium viperis utuntur in cibis. primum
omnium occisa statim salem in os addi iubent donec liquescat,
mox quattuor digitorum mensura utrimque praecisa exemptis-
que interaneis discocunt in aqua oleo, sale, aneto, aut statim
vescuntur aut pane colligunt, ut saepius utantur. Ius praeter
supra dicta pediculos e toto corpore expellit pruritusque
etiam summae cutis. ostendit effectum et per se capitis vi-
perini cinis. utilissime oculos inunguit, itemque adips vipe-
122 rinus. De felle non audaciter suaserim quae praecipiunt,
11, 163 quoniam, ut suo loco docuimus, non aliud est serpentium
venenum. anguium adips aerugini mixtus ruptas oculorum
partis sanat, et membrana sive senectus vernatione eorum
exuta si adfricetur, claritatem facit. boae quoque fel praedi-
catur ad albugines, subfusiones, caligines, adips similiter ad
123 claritatem. Aquilae quam diximus pullos ad contuendum
10, 10 solem experiri felle mixto cum melle Attico inunguntur
nubeculae et caligationes subfusionesque oculorum. eadem
vis est et in volturino felle cum porri suco et melle exiguo,
item in gallinacei felle ad argema et albugines ex aqua di-
luto, item in subfusiones oculorum, maxume candidi gallina-
cei. fimum quoque gallinaceorum, dumtaxat rubrum, lusciosis

inlini monstrant. laudant et gallinae fel, et praecipue adi- 124
pem, contra pusulas in pupillis. has scilicet eius rei gratia saginant. adiuvat mirifice et ruptas oculorum tuniculas admixtis schisto et haematite lapidibus. fimum quoque earum, dumtaxat candidum, in oleo vetere corneisque pyxidibus adservant ad pupillarum albugines, qua in mentione significandum est pavones fimum suum resorbere tradi invidentis hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissi- 125
mus ad inunctiones omnium vitiorum putatur, item fimi eius cinis cum Attico melle. laudatur et milvi iecur, fimum quoque columbarum ex aceto ad aegilopia, similiter ad albugines et cicatrices, fel anserinum, sanguis anatum contunsis oculis ita ut postea oesypo et melle inunguantur, fel perdicum cum mellis aequo pondere, per se vero ad claritatem. ex Hippocratis putant auctoritate adici quod in argentea pyxide id servari iubent. ova perdicum in vase aereo decocta cum 126
melle ulceribus oculorum et glaucomatis medentur. columbarum, palumbium, turturum, perdicum sanguis oculis cruore subfusis eximie prodest. in columbis masculae efficaciorem putant, vena autem sub ala ad hunc usum inciditur, quoniam suo calore utilior est. superponi oportet splenium e melle decoctum lanamque sucidam ex oleo ac vino. Earundem 127
avium sanguis nyctalopas sanat et iecur ovium, atque, ut in capris diximus, efficacius fulvae. decocto quoque eius 28, 170
oculos abluere suadent et medulla dolores tumoresque inlinere. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. turturis fimum albugines extenuat, item coclearum cinis, fimum cenchridis. accipitrum generis hanc Graeci faciunt. Argema ex melle omnibus quae supra scri- 128
pta sunt sanatur. mel utilissimum oculis in quo apes sint inmortuae. Ciconiae pullum qui ederit negatur annis continuis lippiturus, item qui draconis caput habeat. huius adipe et melle cum oleo vetere incipientis caligines discuti tradunt. Hirundinum pullos plena luna excaecant, restitutaque eorum acie capita comburuntur, cinere cum melle utuntur ad claritatem et dolores ac lippitudines et ictus. Lacertas 129
quoque pluribus modis ad oculorum remedia adsumunt. alii viridem includunt novo fictili, et lapillos qui vocantur cinae-

dia, quae et inguinum tumoribus adalligari solent, novem signis signant et singulos detrahunt per dies. nono emittunt
130 lacertam, lapillos servant ad oculorum dolores. alii terram substernunt lacertae viridi excaecatae et una in vitreo vase anellos includunt e ferro solido vel auro. cum recepisse visum lacertam adparuit per vitrum, emissa ea anulis contra lippitudinem utuntur, alii capitis cinere pro stibi ad scabritias. quidam viridem longo collo in sabulosis nascentem comburunt et incipientem epiphoram inungunt, et item glaucomata.
131 Mustelae etiam oculis punctu erutis aiunt visum reverti, eademque quae in lacertis et anulis faciunt. serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens viva dimittatur. Lacrimantibus sine fine oculis cinis stelionum capitis cum stibi eximie medetur. Aranei muscarii tela et praecipue spelunca ipsa inposita per frontem ad duo tempora in splenio aliquo, ita ut a puero inpube et capiatur et inponatur nec is triduo se ostendat ei cui medebitur, neve alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter
132 epiphoris mederi dicitur. albugines quoque tollere inunctione araneus candidus longissimis ac tenuissimis pedibus contritus in oleo vetere. is etiam cui crassissimum textum est in contignationibus fere adalligatus panno epiphoras sanare traditur. Scarabaei viridis natura contuentium visum exacuit, itaque gemmarum scalptores contuitu eorum acquiescunt.

133 (39.) Auris purgat fel pecudis cum melle, canini lactis instillatio sedat dolorem, gravitatem adips cum absinthio et oleo vetere, item adips anserinus. quidam adiciunt sucum cepae, alii ali pari modo. utuntur et per se ovis formicarum, namque et huic animali est medicina, constatque ursos aegros
134 hoc cibo sanari. Anserum omniumque avium adips praeparatur, exemptisque venis omnibus patina novo fictili operta in sole subdita aqua ferventi liquatur, saccatusque lineis saccis et in fictili novo repositus loco frigido minus putrescit addito melle. Murium cinis cum melle instillatus aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. si aliquod animal intraverit, praecipuum remedium est murium fel aceto dilutum,
135 si aqua intraverit, adips anserinus cum cepae suco. Gliris

detracta pelle intestinisque exemptis discoquitur melle in
vase novo. medici malunt e nardo decoqui usque ad tertias
partis atque ita adservari, deinde, cum opus sit, strigili tepe-
facta infundere. constat deplorata aurium vitia eo remedio
sanari aut si terreni vermes cum adipe anseris decocti infun-
dantur, item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis et
ruptis auribus praeclare medentur. Lacerti inveterati, in os 136
pendentium addito sale, contunsas et ab ictu miseras auris
sanant, efficacissime autem ferrugineas maculas habentes,
liniis etiam per caudam distincti. Milipeda ab aliis centipeda
aut multipeda dicta animal est e vermibus terrae pilosum,
multis pedibus arcuatim repens tactuque contrahens se, oni-
scon Graeci vocant, alii tylon. efficacem narrant ad aurium
dolores in cortice Punici mali decoctum et porri suco. ad-
dunt et rosaceum et in alteram aurem infundunt. illam au-
tem quae non arcuatur sepa Graeci vocant, alii scolopen-
dram, minorem perniciosamque. Cocleae quae sunt in usu 137
cibi cum murra aut turis polline adpositae, item minutae la-
tae fracturis aurium inlinuntur cum melle. Senectus serpen-
tium fervente testa usta instillatur rosaceo admixto, contra
omnia quidem vitia efficax, sed contra graveolentiam prae-
cipue, et si purulentae sint, ex aceto, melius cum felle ca-
prino vel bubulo aut testudinis marinae. vetustior anno ea-
dem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui pu-
tant. Aranei sanies cum rosaceo aut per se in lana vel cum 138
croco auribus prodest, gryllus cum sua terra effossus et in-
litus. magnam auctoritatem huic animali perhibet Nigidius,
maiorem Magi, quoniam retro ambulet terramque terebret,
stridat noctibus. venantur eum formica circumligata capillo
in cavernam eius coiecta, efflato prius pulvere ne sese con-
dat, ita formicae conplexu extrahitur. Ventris gallinaceorum 139
membrana quae abici solet inveterata et in vino trita auribus
purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adips et quae-
dam pinguitudo blattae, si caput avellatur. hanc tritam una
cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt, sed lanam qua
incluserint post paulum extrahendam. celerrime enim id pin-
gue transire in animal fierique vermiculum. alii binas ternasve
in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt et tritas

140 in linteolo inponi contunsis. hoc quoque animal inter pu-
denda est, sed propter admirationem naturae priscorumque
curae totum in hoc loco explicandum. plura earum genera
fecerunt: mollis, quas in oleo decoctas verrucis efficaciter
141 inlini experti sunt. alterum genus myloecon appellavere
circa molas fere nascens. his capite detracto attritas lepras
sanasse Musaeum pycten in exemplis reliquerunt. tertium
genus et odoris taedio invisum, exacuta clune, cum pisselaeo
sanare ulcera alias insanabilia, strumas, panos diebus viginti
uno inpositas, percussa, contunsa et cacoethe, scabiem fu-
runculosque detractis pedibus et pinnis, nos haec etiam au-
142 dita fastidimus. at, Hercules, Diodorus et in morbo regio
et orthopnoicis se id dedisse tradit cum resina et melle. tan-
tum potestatis habet ea ars pro medicamento dandi quidquid
velit. humanissimi eorum cinerem crematarum servandum ad
hos usus in cornea pyxide censuere aut tritas clysteribus in-
fundendas orthopnoicis aut rheumaticis. infixa utique corpori
143 inlitas extrahere constat. Mel utilissimum auribus quoque
est in quo apes inmortuae sint. Parotidas conprimit colum-
binum stercus vel per se vel cum farina hordeacea aut ave-
nacea, noctuae cerebrum vel iecur cum oleo infusum auricu-
lae a parotide, multipeda cum resinae tertia parte inlita, grylli
sive inliti sive adalligati. At reliqua morborum genera me-
dicinasque ex iisdem animalibus aut eiusdem generis sequenti
dicemus volumine.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXX.

---

1 Cap. 1. (Sect. 1.) Magicas vanitates saepius quidem an-
tecedente operis parte, ubicumque causae locusque posce-

bant, coarguimus detegemusque etiamnum. in paucis tamen digna res de qua plura dicantur, vel eo ipso quod fraudulentissima artium plurumum in toto terrarum orbe plurumisque saeculis valuit. auctoritatem ei maxumam fuisse nemo miretur, quandoquidem sola artium tris alias imperiosissimas humanae mentis conplexa in unam se redigit. natam primum 2 e medicina nemo dubitat ac specie salutari inrepsisse velut altiorem sanctioremque medicinam, ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse viris religionis, ad quas maxume etiamnunc caligat humanum genus, atque, ut hoc quoque suggesserit, miscuisse mathematicas artis, nullo non avido futura de sese sciendi atque ea e caelo verissime peti credente. ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigi adolevit ut hodieque etiam in magna parte gentium praevaleat et in oriente regum regibus imperet.

(2.) Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut inter 3 auctores convenit. sed unus hic fuerit an postea et alius non satis constat. Eudoxus, qui inter sapientiae sectas clarissimam utilissimamque eam intellegi voluit, Zoroastren hunc sex milibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit, sic et Aristoteles. Hermippus qui de tota arte ea diligentissime 4 scripsit et viciens centum milia versuum a Zoroastre condita indicibus quoque voluminum eius positis explanavit, praeceptorem a quo institutum diceret tradidit Agonacen, ipsum vero quinque milibus annorum ante Troianum bellum fuisse. mirum hoc in primis, durasse memoriam artemque tam longo aevo commentariis non intercedentibus, praeterea nec claris nec continuis successionibus custoditam. quotus enim quis- 5 que auditu saltem cognitos habet, qui soli nominantur, Apusorum et Zaratum Medos, Babyloniosque Marmarum et Arabantiphocum, aut Assyrium Tarmoendam, quorum nulla exstant monimenta? maxume tamen mirum est in bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero tantumque operis ex eadem in Ulixis erroribus, adeo ut idea totumque opus non aliunde constet, siquidem Protea et Sirenum cantus apud 6 eum non aliter intellegi volunt, Circe utique et inferum evocatione hoc solum agi. nec postea quisquam dixit quonam modo venisset Telmesum religiosissimam urbem, quando trans-

isset ad Thessalas matres, quarum cognomen diu optinuit in
7 nostro orbe, aliena gente. Troianis utique temporibus Chi-
ronis medicinis contenta ea et solo Marte fulminante miror
equidem Achillis populis famam eius in tantum adhaesisse
ut Menander quoque litterarum subtilitati sine aemulo genitus
Thessalam cognominaret fabulam conplexam ambages femi-
narum detrahentium lunam. Orphea putarem e propinquo eam
primum pertulisse ad vicina usque superstitionem a medicina
provectum, si non expers sedes eius tota Thrace magices
8 fuisset. primus, quod exstet, ut equidem invenio, commen-
tatus est de ea Osthanes Xerxen regem Persarum bello quod
is Graeciae intulit comitatus, ac velut semina artis por-
tentosae sparsit obiter infecto quacumque conmeaverant
mundo. diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastren alium
Proconnesium. quod certum est, hic maxume Osthanes ad
rabiem, non aviditatem modo scientiae eius, Graecorum popu-
los egit, quamquam animadverto summam litterarum claritа-
tem gloriamque ex ea scientia antiquitus et paene semper pe-
9 titam. certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad
hanc discendam navigavere exsiliis verius quam peregrinatio-
nibus susceptis. hanc reversi praedicavere, hanc in arcanis
habuere. Democritus Apollobechen Coptiten et Dardanum
et Phoenicem inlustravit voluminibus Dardani in sepulchrum
eius petitis, suis vero ex disciplina eorum editis, quae recepta
ab ullis hominum atque transiisse per memoriam aeque ac ni-
10 hil in vita mirandum est. in tantum fides istis fasque omne
deest, adeo ut qui cetera in viro probant haec opera eius
esse inficientur. sed frustra. hunc enim maxume adfixisse
animis eam dulcedinem constat. plenumque miraculi et hoc,
pariter utrasque artis effloruisse, medicinam dico magicenque,
eadem aetate illam Hippocrate, hanc Democrito inlustranti-
bus, circa Peloponnesiacum Graeciae bellum quod gestum
11 est a CCC. urbis nostrae anno. Est et alia magices factio
a Mose et Janne et Lotape ac Iudaeis pendens, sed multis mi-
libus annorum post Zoroastren. tanto recentior est Cypria.
non levem et Alexandri Magni temporibus auctoritatem ad-
didit professioni secundus Osthanes comitatu eius exornatus,
planeque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragravit.

(3.) Exstant certe et apud Italas gentis vestigia eius in 12
XII tabulis nostris aliisque argumentis quae priore volu- 28, 17
mine exposui. DCLVII. demum anno urbis Cn. Cornelio Lentulo P. Licinio Crasso coss. senatusconsultum factum est ne homo inmolaretur, palamque fit in tempus illud ut sacra prodigiosa celebratio.

(4.) Gallias utique possedit, et quidem ad nostram me- 13
moriam. namque Tiberi Caesaris principatus sustulit Druidas eorum et hoc genus vatum medicorumque per senatusconsultum. Quid ego haec conmemorem in arte oceanum quoque transgressa et ad naturae inane pervecta? Britannia hodieque eam attonita celebrat tantis caerimoniis ut dedisse Persis videri possit. adeo ista toto mundo consensere quamquam discordi et sibi ignoto. nec satis aestimari potest quantum Romanis debeatur qui sustulere monstra in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi vero etiam saluberrimum.

(5.) Ut narravit Osthanes, species eius plures sunt. nam- 14
que et aqua et sphaeris et aere et stellis et lucernis ac pelvibus securibusque et multis aliis modis divina promittit, praeterea umbrarum inferorumque conloquia, quae omnia aetate nostra princeps Nero vana falsaque conperit, quippe non citharae tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi vitiis, primumque imperare dis concupivit, nec quicquam generosius valuit.
nemo artium unquam ulli validius favit. ad haec non opes ei 15
defuere, non vires, non discentis ingenium. quae non alia patiente mundo, inmensum, indubitatum exemplum est falsae artis quam dereliquit Nero, utinamque inferos potius et quoscumque de suspicionibus suis deos consuluisset quam lupanaribus atque prostitutis mandasset inquisitiones eas, nulla profecto sacra, barbari licet ferique ritus, non mitiora quam cogitationes eius fuissent. saevius sic nos repleti umbris.

(6.) Sunt quaedam Magis perfugia, veluti lentiginem ha- 16
bentibus non obsequi numina aut cerni. obstet forte hoc in illo? nihil membris defuit. nam dies eligere certos liberum erat, pecudes vero quibus non nisi ater colos esset facile. nam homines inmolare etiam gratissimum. Magus ad eum

Tiridates venerat Armeniacum de se triumphum adferens et
17 ideo provinciis gravis. navigare noluerat, quoniam exspuere
in maria aliisque mortalium necessitatibus violare naturam
eam fas non putant. Magos secum adduxerat, magicis etiam
cenis eum initiaverat, non tamen, cum regnum ei daret, hanc
ab eo artem accipere valuit. proinde ita persuasum sit, in-
testabilem, inritam, inanem esse, habentem tamen quasdam
veritatis umbras, sed in his veneficas artis pollere, non ma-
18 gicas. quaerat aliquis, quae sint mentiti veteres Magi, cum
adulescentibus nobis visus Apion grammaticae artis prodide-
rit cynocephaliam herbam, quae in Aegypto vocaretur osiri-
tis, divinam et contra omnia veneficia, sed si tota erueretur,
statim eum qui eruisset mori, seque evocasse umbras ad per-
contandum Homerum quanam patria quibusque parentibus
genitus esset, non tamen ausus profiteri quid sibi respondisse
diceret.
19 3. (7.) Peculiare vanitatis sit argumentum quod anima-
lium cunctorum talpas maxume mirantur tot modis a rerum
natura damnatas, caecitate perpetua, tenebris etiamnum aliis
defossas sepultisque similis. nullis aeque credunt extis, nul-
lum religionum capacius iudicant animal, ut si quis cor eius
recens palpitansque devoret, divinationis et rerum efficien-
20 darum eventus promittant. dente talpae vivae exempto sa-
nari dentium dolores adalligato adfirmant. cetera ex eo
animali placita eorum suis reddemus locis. nec quicquam
probabilius invenietur quam muris aranei morsibus adversari
29, 89 eas, quoniam et terra orbitis, ut diximus, depressa adver-
satur.
21 (8.) Cetero dentium doloribus, ut iidem narrant, medetur
canum qui rabie perierunt capitum cinis crematorum sine
carnibus instillatus ex oleo cyprio per aurem cuius e parte
doleant, caninus dens sinister maxumus circumscariphato eo
qui doleat aut draconis os e spina, item enhydridis. est au-
tem serpens masculus et albus. huius maxumo dente circum-
scariphant, at in superiorum dolore duos superiores adalli-
gant, e diverso inferiores. huius adipe perunguentur qui cro-
22 codilum captant. dentis scariphant ossibus lacertae e fronte
luna plena exemptis ita ne terram attingant. coluunt caninis

dentibus decoctis in vino ad dimidias partis. cinis eorum pue-
ros tarde dentientis adiuvat cum melle. fit eodem modo et
dentifricium. cavis dentibus cinis e murino fimo inditur, vel
iecur lacertarum aridum. anguinum cor si mordeatur adalli-
geturve efficax habetur. sunt inter eos qui murem bis in 23
mense iubeant mandi doloresve ita cavere. vermes terreni
decocti in oleo infusique auriculae cuius a parte doleant prae-
stant levamentum. eorundem cinis exesis dentibus colutis
ex facili cadere eos cogit, integros dolentis inlitus iuvat.
comburi autem oportet in testo. prosunt et cum mori radice
in aceto scillite decocti ita ut coluantur dentes. is quoque 24
vermiculus qui in herba Veneris labro appellata invenitur
cavis dentium inditus mire prodest. nam urucae brassicae
eius contactu cadunt, e malva cimices infunduntur auribus
cum rosaceo. harenulae quae inveniuntur in cornibus coclea-
rum cavis dentium inditae statim liberant dolore. coclearum
inanium cinis cum murra gingivis prodest, serpentis cum sale
in olla exustae cinis cum rosaceo in contrariam aurem infu-
sus, anguinae vernationis membrana cum oleo taedaeque re-
sina calefacta et auri alterutri infusa. adiciunt aliqui tus, 25
rosaceum, eadem cavis indita ut sine molestia cadant prae-
stant. vanum arbitror esse circa canis ortum anguis candi-
dos membranam eam exuere, quoniam nec in Italia visum
est multoque minus credibile in tepidis regionum tam sero
exui. hanc autem vel inveteratam cum cera celerrime evel-
lere tradunt, et dens anguium adalligatus dolores mitigat.
sunt qui et araneum animal ipsum sinistra manu captum tri- 26
tumque in rosaceo et in aurem infusum cuius a parte doleat
prodesse arbitrentur. ossiculi gallinarum in pariete servati
fistula salva tacto dente vel gingiva scariphata proiectoque
ossiculo statim dolorem abire tradunt, item fimo corvi lana
adalligato vel passerum cum oleo calefacto et proxumae au-
riculae infuso, pruritum quidem intolerabilem facit et ideo
utilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem
ex aceto infricare.

4. (9.) Oris saporem conmendari adfirmant, murino ci- 27
nere cum melle si fricentur dentes. admiscent quidam mara-
tri radices. pinna volturis si scalpantur dentes, acidum hali-

tum faciunt. hoc idem hystricis spina fecisse ad firmitatem
pertinet. linguae ulcera et labrorum hirundines in mulso de-
coctae sanant, adips anseris aut gallinae rimas, oesypum cum
galla, araneorum telae candidae et quae in trabibus parvae
texuntur. si ferventia os intus exusserint, lacte canino statim
sanabuntur.

28 (10.) Maculas in facie oesypum cum melle Corsico quod
asperrimum habetur extenuat, item scobem cutis in facie cum
rosaceo inpositum vellere, — quidam et butyrum addunt, —
si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu conpunctas, at
liventia et suggillata pulmones arietum pecudumque in tenuis
consecti membranas calidi inpositi, vel columbinum fimum.
29 Cutem in facie custodit adips anseris vel gallinae. lichenas
et murino fimo ex aceto inlinunt et cinere irenacei ex oleo.
in hac curatione prius nitro ex aceto faciem foveri praeci-
piunt. tollit ex facie vitia et coclearum quae latae et minu-
tae passim inveniuntur cum melle cinis. omnium quidem
coclearum cinis spissat, calfacit, smectica vi, et ideo causti-
cis miscetur, psorisque et lepris et lentigini inlinitur. invenio
et formicas Herculaneas appellari quibus tritis adiecto sale
30 exiguo talia vitia sanentur. bupreстis animal est rarum in Ita-
lia, simillimum scarabaeo longipedi. fallit inter herbas bo-
vem maxume, unde et nomen invenit, devoratumque tacto
felle ita inflammat ut rumpat. haec cum hircino sebo inlita
25, 95 lichenas ex facie tollit septica vi, ut supra dictum est. vol-
turinus sanguis cum chamaeleonis albae, quam herbam esse
22, 45 diximus, radice et cedria tritus contectusque brassica lepras
sanat, item pedes locustarum cum sebo hircino triti. varos
adips gallinaceus cum cepa subactus. utilissimum in facie
mel in quo apes sint inmortuae, praecipue tamen faciem pur-
gat et erugat cygni adips. stigmata delentur columbino fimo
ex aceto.

31 (11.) Gravedinem invenio finiri, si quis naris mulinas
osculetur. uva et faucium dolor mitigatur fimo agnorum prius-
quam herbam gustaverint in umbra arefacto, uva suco cocleae
acu transfossae inlita, ut coclea ipsa in fumo suspendatur,
hirundinum cinere cum melle. sic et tonsillis succurritur. ton-
32 sillas et faucis lactis ovilli gargarizatio adiuvat. multipeda

trita in fimo columbino cum passo gargarizatum, etiam cum
fico arida ac nitro inpositum extra asperitatem faucium et
destillationes leniunt, — cocleae coqui debent inlotae, dem-
ptoque tantum terreno conteri et in passo dari potu. sunt
qui Astypalaeicas efficacissimas putent et in his ima earum,
— gryllus infricatus aut si quis manibus quibus eum contri-
verit tonsillas attingat.

(12.) Anginis felle anserino cum elaterio et melle citis- 33
sime succurritur, cerebro noctuae, cinere hirundinis ex aqua
calida poto. huius medicinae auctor est Ovidius poeta. sed
efficaciores ad omnia quae ex hirundinibus monstrantur pulli
silvestrium, — figura nidorum eas deprehendit, — multo ta-
men efficacissimi ripariarum pulli. ita vocant in riparum ca-
vis nidificantis. multi cuiuscumque hirundinis pullum eden-
dum censent, ut toto anno non metuatur id malum. strangu- 34
latos cum sanguine comburunt in vase et cinerem cum pane
aut potu dant. quidam et mustelae cineres pari modo admi-
scent. sic et ad strumae remedia dant et comitialibus cotidie
potu. in sale quoque servatae hirundines ad anginam drachma
bibuntur, cui malo et nidus earum mederi dicitur potus. Mili- 35
pedam inlini anginis efficacissimum putant. alii XI tritas in
aquae mulsae hemina per harundinem dari, quoniam dentibus
tactis nihil prosint. tradunt et murem cum verbenaca exco-
ctum, si bibatur is liquor, remedio esse, et corrigiam caninam
ter collo circumdatam, fimum columbinum vino et oleo per-
mixtum. Cervicis nervis et opisthotono e milvi nido surculus
viticis adalligatus auxiliari dicitur. 5. strumis exulceratis mu- 36
stelae sanguis, ipsa decocta in vino, non tamen sectis admove-
tur. aiunt et cibo sumptam idem efficere, vel cineri eius sarmen-
tis combustae miscetur axungia. Lacertus viridis adalligatur,
post dies XXX alium adalligatum oportet. quidam cor eius in
argenteo vasculo servant ad feminarum strumas. Veteres co- 37
cleae cum testa sua tunsae inlinuntur, maxumae quae frute-
ctis adhaerent, item cinis aspidum sebo cum taurino inponi-
tur, anguinus adips mixtus oleo, item anguium cinis ex oleo
inlitus vel cum cera. edisse quoque eos medios abscisis utrim-
que extremis partibus adversus strumas prodest, vel cinerem
bibisse in novo fictili ita crematorum, efficacius multo inter

38 duas orbitas occisorum. Et gryllum inlinere cum sua terra effossum suadent. item fimum columbarum per sese vel cum farina hordeacea aut avenacea ex aceto. talpae cinerem ex melle inlinere. alii iecur eiusdem contritum inter manus inlinunt et triduo non abluunt. dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis adfirmant. alii praecidunt caput et cum terra a talpis excita tunsum digerunt in pastillos pyxide stagnea et utuntur ad omnia quae intumescunt et quae apostemata vocant quaeque in cervice sint. vesci suilla tunc vetant.

39 Tauri vocantur scarabaei terrestres ricino similes. nomen cornicula dedere. — alii pediculos terrae vocant. — ab his quoque terram egestam inlinunt strumis et similibus vitiis et podagris. triduo non abluunt. prodest haec medicina in annum. omniaque his adscribunt quae nos in gryllis retulimus. quidam et a formicis terra egesta sic utuntur. alii vermis terrenos totidem quot sint strumae adalligant pariterque cum iis arescunt.

40 alii viperam circa canis ortum circumcidunt ut diximus. dein media combusta cinerem eius dant bibendum ter septenis diebus quantum prehenditur ternis digitis. sic strumis medentur. aliqui vero circumligantes lino quo praeligata infra caput vipera pependerit donec exanimaretur. Et millipedis utuntur addita resinae terebinthinae parte quarta. quo medicamento omnia apostemata curari iubent.

41 (13) Umeri doloribus mustelae cinis cum cera medetur. ne sint alae hirsutae formicarum ova pueris infricata praestant, item mangonibus, ut lanugo tardior sit pubescentium. sanguis e testiculis agnorum, cum castrantur, qui evulsis pilis inlitus et contra virus proficit.

42 (14) Praecordia vocamus uno nomine exta in homine. quorum in dolore cuiuscumque partis si catulus lactens admoveatur adprimaturque his partibus, transire in eum dicitur morbus. idque exinterati perfusoque vino deprehendi vitiato viscere illo quod doluerit hominis, et obrui talis religio

43 est. hi quoque quos Melitaeos vocamus stomachi dolorem sedant adplicati saepius. transire morbos aegritudine eorum intellegitur, plerumque et morte. (15) Pulmonis quoque vitiis medentur idem mures, maxime Africani, detracta cute in oleo et sale decocti atque in cibo sumpti. eadem res et purulentis

vel cruentis exscreationibus medetur, (15.) praecipue vero 44
coclearum cibus stomacho. in aqua eas subfervefieri intacto
corpore earum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito,
atque ita e vino garoque sumi, praecipue Africanas. nuper
hoc conpertum plurumis prodesse. id quoque observant ut
numero inpari sumantur. virus tamen earum gravitatem halitus
facit. prosunt exscreantibus et sanguinem dempta testa tritae
in aquae potu. laudatissimae autem sunt Africanae — ex his 45
Iolitanae —, Astypalaeicae, Aetnaeae Siculae modicae, quon-
iam magnitudo duras facit et sine suco, Baliaricae, quas cavati-
cas vocant, quoniam in speluncis nascuntur laudatae, et ex in-
sulis et Caprearum, nullis autem cibis gratae neque veteres
neque recentes fluviatiles, et albae virus habent, nec silvestres
stomacho utiles, alvom solvont, item omnes minutae. contra
marinae stomacho utiliores, efficacissimae tamen in dolore
stomachi e laudatis traduntur quaecumque vivae cum aceto 46
devoratae. praeterea sunt quae aceratoe vocantur, latae,
multifariam nascentes, de quarum usu dicemus suis locis.
Gallinaceorum ventris membrana inveterata et inspersa po-
tioni destillationes pectoris, et umide tussim vel recens tosta
lenit. cocleae crudae tritae cum aquae tepidae cyathis tribus
si sorbeantur, tussim sedant. destillationes sedat et canina cutis
cuilibet digito circumdata. Iure perdicum stomachus recreatur.

(16.) Iocineris doloribus medetur mustelae silvestris in 47
cibo sumpta vel iocinera eius, item viverra porcelli modo in-
assata, suspiriosis multipedae ita ut ter septenae in Attico
melle diluantur et per harundinem bibantur, — omne enim
vas earum nigrescit contactu. quidam torrent sextarium in
patina donec candidae fiant, tunc melle miscent, alii centi-
pedam vocant et ex aqua dari iubent, — cocleae in cibo iis 48
quos linquit animus aut quorum alienatur mens aut quibus
vertigines fiunt ex passi cyathis tribus singulae contritae cum
sua testa et calefactae in potu datae diebus plurumum no-
vem, aliqui singulas primo die dedere, sequenti binas, tertio
ternas, quarto duas, quinto unam. sic et suspiria emendant
et vomicas. Esse animal locustae simile sine pinnis, quod 49
trixallis Graece vocetur, Latinum nomen non habeat, aliqui
arbitrantur, nec pauci auctores, hoc esse quod grylli vocen-

tur. ex his XX torreri iubent ac bibi e mulso contra ortho-
pnoeas. sanguinem exspuentibus cocleae, si qui inlotis pro-
tropum infundat vel marinam aquam, ita decoquat et in cibo
sumat, aut si tritae cum testis suis sumantur cum protropo,
sic et tussi medentur, — vomicas privatim sanat mel in quo
50 apes sint demortuae, — sanguinem reicientibus pulmo voltu-
rinus vitigineis lignis combustus adiecto flore mali Punici ex
parte dimidia, item cotoneorum liliorumque iisdem portioni-
bus potus mane atque vesperi e vino, si febres absint, si mi-
nus, ex aqua in qua cotonea decocta sint.
51 (17.) Pecudis lien recens magicis praeceptis super do-
lentem lienem extenditur dicente eo qui medeatur lieni se
remedium facere. post hoc iubent in pariete dormitori eius
tectorio includi et obsignari anulo ter, noviens carmen dici.
caninus si viventi eximatur et in cibo sumatur, liberat eo vi-
52 tio. quidam recentem superinligant. alii duum dierum catuli
ex aceto scillite dant ignoranti, vel irenacei lienem, item
coclearum cinerem cum semine lini et urticae addito melle,
donec persanet. liberat et lacerta viridis viva in olla ante
cubiculum dormitorium eius cui medeatur suspensa, ut egre-
diens revertensque attingat manu, cinis e capite bubonis cum
unguento, mel in quo apes sint mortuae, araneus, et maxume
qui lycos vocatur.
53 (18.) Upupae cor lateris doloribus laudatur, coclearum
cinis in tisana decoctarum, et per se inlinuntur. canis rabiosi
calvariae cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stelio
transmarinus capite ablato et intestinis decoctus in vino cum
papaveris nigri denari pondere dimidio eo suco bibitur. la-
certae virides decisis pedibus et capite in cibo sumuntur, co-
cleae tres contritae cum testis suis atque in vino decoctae cum
54 piperis granis XV. Aquilae pedes evellunt in aversum a suf-
fragine ita ut dexter dexterae partis doloribus adalligetur,
29, 136 sinister laevae. multipeda quoque, quam oniscon appella-
vimus, medetur denari pondere ex vini cyathis duobus pota.
vermem terrenum catillo ligneo ante fisso et ferro vincto in-
positum aqua excepta perfundere et defodere unde effoderis
Magi iubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodesse
ischiadicis adfirmantes.

7. (19.) Dysintericos recreant femina pecudum decocta 55
cum lini semine aqua pota, caseus ovillus vetus, sebum ovium
decoctum in vino austero. hoc et ileo medetur et tussi ve-
teri, dysintericis stelio transmarinus ablatis intestinis et capite
pedibusque ac cute, decoctus aeque et cibo sumptus, cocleae
duae cum ovo, utraque cum putamine contrita atque in vase
novo addito sale et passi cyathis duobus aut palmarum suco
et aquae cyathis tribus subfervefactis et in potu datis. pro- 56
sunt et combustae, ut cinis earum bibatur in vino addito re-
sinae momento. cocleae nudae, de quibus diximus, in Africa 29. 112
maxume inveniuntur, utilissimae dysintericis, quinae combu-
stae cum denari dimidii pondere acaciae, ex eo cinere dan-
tur coclearia bina in vino myrtite aut quolibet austero cum
pari modo caldae. quidam omnibus Africanis ita utuntur, 57
alii totidem Africanas et latas infundunt potius et, si maior
fluctio sit, addunt acaciam fabae magnitudine. Senectus an-
guium dysinteriae et tenesmis in stagneo vase decoquitur
cum rosaseo, vel si in alio, cum stagno inlinitur. ius ex gal-
linaceis idem medetur, sed veteris gallinacei vehementius sal-
sum ius alvom ciet. Membrana gallinarum tosta et data in 58
oleo ac sale coeliacorum dolores mulcet, — abstinere au-
tem frugibus ante et gallinam et hominem oporteat, — fimum
columbinum tostum potumque. Caro palumbis in aceto deco-
cta dysintericis et coeliacis medetur, turdus inassatus cum
myrti bacis dysintericis, item merulae, mel in quo apes sint
mortuae decoctum.

(20.) Gravissimum vitium alvi ileos appellatur. huic re- 59
sisti aiunt discerpti vespertilionis sanguine, etiam inlito ven-
tre subveniri. sistit alvom primum coclea sicut diximus in 48
suspiriosis temperata, item cinis earum quae vivae crematae
sint potus ex vino austero, gallinaceorum iecur assum aut
ventriculi membrana quae abici solet inveterata admixto pa-
paveris suco, — alii recentem torrent ex vino bibendam, —
ius perdicum et per se ventriculus contritus ex vino nigro, 60
item palumbis ferus ex posca decoctus, lien pecudis tostus
et in vino tritus, fimum columbinum cum melle inlitum, ossi-
fragi venter arefactus et potus iis qui cibos non conficiant
utilissimus, vel si tantum manu teneant capientes cibum. qui-

dam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent,
61 maciem enim facit, sistit et anatum mascularum sanguis. In-
flationem discutit coclearum cibus, tormina lien ovium tostus
atque e vino potus, palumbus ferus ex posca decoctus, adips
otidis ex vino, cinis ibidis sine pinnis crematae potus. quod
praeterea traditur in torminibus mirum est, anate adposita
62 ventri transire morbum anatemque mori. Tormina et melle
curantur in quo sunt apes emortuae decocto. coli vitium ef-
ficacissime sanatur ave galerita assa in cibo sumpta. quidam
in vase novo cum plumis exuri iubent conterique in cinerem
bibique ex aqua coclearibus ternis per quatriduum, quidam
cor eius adalligari femini, alii recens tepensque adhuc devo-
63 rari. consularis Asprenatum domus est in qua alter e fratri-
bus colo liberatus est ave hac in cibo sumpta et corde eius
armilla aurea incluso, alter sacrificio quodam facto crudis
laterculis ad formam camini atque, ut sacrificium peractum
erat, obstructo sacello. Unum est ossifrago intestinum mirabi-
li natura omnia devorata conficienti. huius partem extremam
64 adalligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti in-
teraneorum morbi de quibus mirum proditur. si catuli prius-
quam videant adplicentur triduo stomacho maxume ac pectori
et ex ore aegri suctum lactis accipiant, transire vim morbi,
postremo exanimari dissectisque palam fieri aegri causas
morbi, et humari debere eos obrutos terra. Magi quidem ve-
spertilionis sanguine contacto ventre in toto anno caveri tra-
dunt, aut in dolore si quis aquam per pedes fluentem haurire
sustineat.
65 8. (21.) Murino fimo contra calculos inlinere ventrem
prodest. Irenacei carnem iucundam esse aiunt, si capite per-
cusso uno ictu interficiatur prius quam in se urinam reddat.
haec caro ad hunc modum occisi stillicidia in vesica emendat,
item suffitus ex eodem. quod si urinam in se reddiderit, eos
qui carnem comederint stranguriae morbum contrahere tra-
66 ditur. Iubent et vermis terrenos bibi ex vino aut passo ad
48 conminuendos calculos vel cocleas decoctas ut in suspirio-
sis, easdem exemptas testis tris tritasque in vini cyatho bibi,
sequenti die duas, tertia die unam, ut stillicidium urinae emen-
dent, testarum vero inanium cinerem ad calculos pellendos,

item hydri iecur bibi vel scorpionum cinerem aut in pane su-
mi, vel si quis cum locusta edit. lapillos qui in gallinaceo- 67
rum vesica aut in palumbium ventriculo inveniantur conteri,
in potionem inspergi, item membranam e ventriculo gallinacei
aridam vel, si recens sit, tostam. fimum quoque palumbinum
in faba sumi contra calculos et alias difficultates vesicae, si-
militer plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto mulso
et intestinorum ex his cinerem coclearibus tribus. e nido hi- 68
rundinum glaebulam dilutam aqua calida, ossifragi ventrem
arefactum, turturis fimum in mulso decoctum vel ipsius dis-
coctae ius. turdos quoque edisse cum bacis myrti prodest
urinae, cicadas tostas in patellis, milipedam oniscon bibisse
et in vesicae doloribus decoctum agninorum pedum. Alvom
ciet gallinaceorum discoctorum ius et acria mollit, ciet et
hirundinum fimum adiecto melle subditum.

(22.) Sedis vitiis efficacissima sunt oesypum, — quidam 69
adiciunt pompholygem et rosaceum, — canini capitis cinis,
senecta serpentis ex aceto, si rhagades sint, cinis fimi canini
candidi cum rosaceo — aiunt inventum Aesculapi esse eo-
demque et verrucas efficacissime tolli —, murini fimi cinis,
adips cygni, adips bovae. procidentia ibi sucus coclearum pun-
ctis evocatus inlitu repellit. attritis medetur cinis muris silvatici 70
cum melle, fel irenacei cum vespertilionis cerebro et canino
lacte, adips anserinus cum cerebro et alumine et oesypo.
fimum columbinum cum melle, condylomatis privatim araneus
dempto capite pedibusque infricatus. Ne acria perurant,
adips anserinus cum cera Punica, cerussa, rosaceo, adips
cygni. haec et haemorrhoidas sanare dicuntur. Ischiadicis 71
cocleas crudas tritas cum vino Amineo et pipere potu prod-
esse dicunt, lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, inter-
aneis, capite, sic et stelionem adiectis huic papaveris nigri
obolis tribus, ruptis, convolsis fel ovium cum lacte mulierum.
Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini 72
pulmonis inassati sanies, ceteris vitiis vellerum eius vel sor-
didorum cinis ex aqua, sebum ex omento pecudis, praecipue
a renibus, admixto pumicis cinere et sale, lana sucida ex aqua
frigida. carnes pecudis combustae ex aqua, mulae ungula-
rum cinis, dentis caballini contunsi farina inspersa, testibus

vero farina ex ossibus canini capitis sine carne tunsis. si de-
cidat testium alter, spumam coclearum inlitam remedio esse
73 tradunt. taetris ibi ulceribus et manantibus auxiliantur canini
capitis recentes cineres, cocleae parvae latae contritae ex
aceto, senectus anguium ex aceto vel cinis eius, mel in quo
apes sint inmortuae cum resina, cocleae nudae, quas in Africa
56 gigni diximus, tritae cum turis polline et ovorum albo, tri-
cesimo die resolvont. aliqui pro ture bulbum admiscent.
74 Hydrocelicis stelionis mire prodesse tradunt capite, pedibus,
interaneis ademptis relicum corpus inassatum, — in cibo id
saepius datur, — sicut ad urinae incontinentiam caninum adi-
pem cum alumine schisto, fabae magnitudine, cocleas Africa-
nas cum sua carne et testa crematas poto cinere, anserum
trium linguas inassatas in cibo. huius rei auctor est Anaxi-
75 laus. at panos aperit sebum pecudum cum sale tosto, muri-
num fimum admixto turis polline et sandaraca discutit, lacer-
tae cinis et ipsa divisa inposita, item multipeda contrita ad-
mixta resina terebinthina ex parte tertia. quidam et sinopidem
admiscent cocleae contunsae, et per se cinis inanium coclea-
rum cerae mixtus discussoriam vim habet, fimum columbarum
per sese vel cum farina hordeacea aut avenacea inlitum. Can-
tharides mixta calce panos scalpelli vice auferunt, inguinum
tumorem cocleae minutae cum melle inlitae leniunt.
76 9. (23.) Varices ne nascantur, lacertae sanguine pueris
crura ieiunis a ieiuno inlinuntur. podagras lenit oesypum
cum lacte mulieris et cerussa, fimum pecudum quod liquidum
reddunt, pulmones pecudum, fel arietis cum sebo, mures dis-
secti inpositi, sanguis mustelae cum plantagine inlitus et vi-
vae combustae cinis ex aceto ac rosaceo, si pinna inlinatur
vel si cera et rosaceum admisceatur, fel caninum ita ne manu
attingatur, sed pinna inlinatur, fimum gallinarum, vermium
77 terrenorum cinis cum melle ita ut tertio die solvantur. ali-
qui ex aqua inlinere malunt, alii ipsos acetabuli mensura
cum melle cyathis tribus pedibus ante rosaceo perunctis.
cocleae latae potae tollere dicuntur pedum et articulorum
dolores. bibuntur autem binae in vino tritae. eaedem inlinun-
tur cum helxines herbae suco. quidam ex aceto intrivisse
contenti sunt. sale quidam cum vipera cremato in olla nova

saepius sumpto aiunt liberari podagra. utile esse et adipe
viperino pedes perungui. et de milvo adfirmant, si invete- 78
rato tritoque quantum tres digiti capiunt bibatur ex aqua, aut
si pedes sanguine ** cum urtica, vel pinnis earum cum pri-
mum nascentur tritis cum urtica. quin et fimum earum arti-
culorum doloribus inlinitur, item cinis mustelae aut coclea-
rum, et cum amylo vel tragacantha. Incussos articulos aranei
telae commodissime curant. sunt qui cinere earum uti ma-
lint sicut fimi columbini cinere cum polenta et vino albo.
articulis luxatis praesentaneum est sebum pecudis cum ci- 79
nere e capillo mulierum. pernionibus quoque inponitur se-
bum pecudum cum alumine, canini capitis cinis aut fimi mu-
rini. quod si pura sint ulcera, cera addita ad cicatricem per-
ducunt vel glirium crematorum favilla ex oleo, item muris
silvatici cum melle, vermium quoque terrenorum cum oleo
vetere et cocleae quae nudae inveniuntur. ulcera omnia pe- 80
dum sanat cinis earum quae vivae combustae sunt, fimi galli-
narum cinis, exulcerationes columbini fimi ex oleo. attritus
calciamentorum veteris soleae crematae cinis, agninus pulmo
et arietis sanat, dentis caballini contunsi farina privatim sub-
luviem. Lacertae viridis sanguis subtritus et hominum et
iumentorum sublitus sanat, clavos pedum urina muli mu-
laeve cum luto suo inlita, fimum ovium, iecur lacertae viridis
vel sanguis flocco inpositus, vermes terreni ex oleo, stelio-
nis caput cum viticis pari modo tritum ex oleo, fimum colum-
binum decoctum ex aceto, verrucas vero omnium generum 81
urina canis recens cum suo luto inlita, fimi canini cinis cum
cera, fimum ovium, sanguis recens murinus inlitus vel ipse
mus divolsus, irenacei fel, caput lacertae vel sanguis vel ci-
nis totius, membrana senectutis anguium, fimum gallinaceum
cum oleo et nitro. Cantharidas cum uva taminia intritae exe-
dunt, sed ita erosas aliis quae ad persananda ulcera demon-
stravimus curari oportet.

10. (24.) Nunc praevertemur ad ea quae totis corpori- 82
bus metuenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse
dicunt Magi domus totius suffitae eo purificataeve contra om-
nia mala medicamenta, item sanguinem canis respersis parieti-
bus genitaleque eius sub limine ianuae defossum. minus mi-

rentur hoc qui sciunt foedissimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniam uni nullus sit exitus saginae nec finis alia quam morte diutius in fame viventi. septenis ita diebus
83 durasse tradunt, at in satietate paucioribus dehiscere. hunc ex aure sinistra canis omnis dolores sedare adalligatum. fundicium in augurio vitalium habent, nam si aeger ei respondeat qui intulerit a pedibus stanti interrogantique de morbo, spem vitae certam esse, moriturum nihil respondere. adiciunt ut evellatur ex aure laeva canis cui non sit alius quam
84 niger colos. Nigidius fugere toto die canes conspectum eius qui e sue id animal evellerit scriptum reliquit. rursus Magi tradunt lymphatos sanguinis talpae adspersu resipiscere, eos vero qui a nocturnis dis Faunisque agitentur draconis lingua et oculis et felle intestinisque in vino et oleo decoctis ac sub diu nocte refrigeratis perunctionibus matutinis vespertinisque liberari.

85 (25.) Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander amphisbaenam serpentem mortuam adalligatam vel pellem tantum eius, quin immo arbori quae caedatur adalligata non algere caedentis faciliusque succidere. itaque sola serpentium frigori se conmittit, prima omnium procedens et ante cuculi cantum. aliud est cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam si dexter pes circumscribatur ac vestigium id effodiatur, non gigni pulices ubicumque spargatur.

86 (26.) Paralysim caventibus pinguia glirium decocta et
85 soricum utilissima esse tradunt, milipedas ut in angina diximus potas phthisim sentientibus, lacertum viridem decoctum in vini sextariis tribus ad cyathum unum, singulis coclearibus sumptis per dies donec convalescant, coclearum cinerem po-
87 tum in vino. (27.) comitialibus morbis oesypum cum murrae momento et vini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis abellanae, a balineo potum, testiculos arietinos inveteratos tritosque dimidio denari pondere in aqua vel lactis asinini hemina. interdicitur vini potus quinis diebus ante et postea.
88 magnifice laudatur et sanguis pecudum potus, item fel cum melle, praecipue agninum, catulus lactens sumptus absciso capite pedibusque ex vino et murra, lichen mulae potus in oxymelite cyathis tribus, stelionis transmarini cinis potus in

aceto, tunicula stelionis, quam eodem modo aestate ut anguis
exuit, in potu. quidam et ipsum harundine exinteratum inve-
teratumque bibendum dederunt, alii in cibo in ligneis veribus
inassatum. operae pretium est scire quomodo praeripiatur, 89
cum exuitur, membrana hiberna alias devoranti eam, quon-
iam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt, inde
stelionum nomine in male translato. observant cubile eius
aestatibus, — est autem in loricis ostiorum fenestrarumque
aut camaris sepulchrisve, — ibi vere incipiente fissis harundi-
nibus textas opponunt casas quarum angustiis etiam gaudet,
eo facilius exuens circumdatum torporem. sed derelicto non
potest remeare. nihil ei remedio in comitialibus morbis prae- 90
fertur. prodest et cerebrum mustelae inveteratum potumque
et iecur eius, testiculi volvaeque aut ventriculus inveteratus
cum coriandro, ut diximus, item cinis, silvestris vero tota 29. 60
in cibo sumpta. eadem omnia praedicantur ex viverra, la-
certa viridis cum condimentis quae fastidium abstergeant,
ablatis pedibus et capite, coclearum cinis addito semine lini
et urticae cum melle linitu sanant. Magis placet draconis 91
cauda in pelle dorcadis adalligata cervinis nervis vel lapilli
e ventre pullorum hirundinum sinistro lacerto adnexi. di-
cuntur enim excluso pullo lapillum dare. quod si pullus
is detur in cibo, quem primum pepererit, cum quis primum
temptatus sit, liberatur eo malo. postea medetur hirundi-
num sanguis cum ture vel cor recens devoratum. quin et
e nido earum lapillus inpositus recreare dicitur confestim et
adalligatus in perpetuum tueri. praedicatur et iecur milvi 92
devoratum et senectus serpentium, iecur volturis tritum cum
suo sanguine ter septenis diebus potum, cor pulli volturini
adalligatum. sed et ipsum volturem in cibo dari iubent et
quidem satiatum humano cadavere. quidam pectus eius bi-
bendum censent in cerrino calice, aut testis gallinacei ex
aqua et lacte antecedente quinque dierum abstinentia vini,
ob id inveteratos. fuere et qui viginti unam muscas rufas,
et quidem de mortuo, in potum darent, infirmioribus pau-
ciores.

11. (28.) Morbo regio resistunt sordes aurium aut mam- 93
marum pecudis denari pondere cum murrae momento et vini

cyathis duobus, canini capitis cinis in mulso, multipeda in
hemina vini, vermes terreni in aceto mulso cum murra, gal-
lina, si sit luteis pedibus, prius aqua purificatis, dein colutis
94 vino quod bibatur, cerebrum perdicis aut aquilae in vini cya-
this tribus, cinis plumarum aut interaneorum palumbis in mul-
so ad coclearia tria, passerum cinis sarmentis crematorum
coclearibus duobus in aqua mulsa. Avis icterus vocatur a
colore, quae si spectetur, sanari id malum tradunt et avem
mori. hanc puto Latine vocari galgulum.

95 (29.) Phreneticis prodesse videtur pulmo pecudum cali-
dus circa caput adligatus. nam muris cerebrum dare potui ex
aqua aut cinerem mustelae vel etiam inveteratas carnis irena-
cei quis possit furenti, etiamsi sit certa medicina? bubonis
quidem oculorum cinerem inter ea quibus prodigiose vitam lu-
dificantur acceperim, praecipueque febrium medicina placitis
96 eorum renuntiat. namque et in XII signa digessere eam sole
transmeante iterumque luna, quod totum abdicatum paucis e
pluribus edocebo, siquidem crematis tritisque cum oleo per-
ungui iubent aegros, cum geminos transeat sol, cristis et au-
97 ribus et unguibus gallinaceorum, si luna, radiis barbisque
eorum, si virginem alteruter, hordei granis, si sagittarium,
vespertilionis alis, si leonem luna, tamaricis fronde, et adi-
ciunt sativae, si aquarium, e buxo carbonibus tritis. ex istis
confessa aut certe verisimilia ponemus, sicuti lethargum ol-
factoriis excitari, inter ea fortassis mustelae testiculis invete-
ratis aut iocinere usto. his quoque pulmonem pecudis cali-
dum circa caput adalligari putant utile.

98 (30.) In quartanis medicina clinice propemodum nihil
pollet. quamobrem plura eorum remedia ponemus primum-
que ea quae adalligari iubent: pulverem in quo se accipiter
volutaverit lino rutilo in linteolo, canis nigri dentem longissi-
mum. pseudosphecem vocant vespam quae singularis volitat,
hanc sinistra manu adprehensam subnectunt, alii vero quam
quis eo anno viderit primam. viperae caput abscisum in lin-
99 teolo vel cor viventi exemptum. muris rostellum auriculas-
que summas russeo panno ipsumque dimittunt, lacertae vivae
dextrum oculum effossum, mox cum capite suo deciso in
pellicula caprina, scarabaeum qui pilas volvit. propter hunc

Aegypti magna pars scarabaeos inter numina colit, curiosa
Apionis interpretatione, qua colligat solis operum similitudi-
nem huic animali esse, ad excusandos gentis suae ritus. sed 100
et alium adalligant Magi cui sunt cornicula reflexa, sinistra
manu collectum. tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, dis-
sectum utrique lacerto adligant, cetera sinistro. cor an-
guium sinistra manu exemptum viventibus, scorpionis caudae
quattuor articulos cum aculeo, panno nigro, ita ut nec scor-
pionem dimissum nec eum qui adligaverit videat aeger tri-
duo, post tertium circuitum id condat. urucam in linteolo 101
ter lino circumdant totidem nodis ad singulos dicente quare
faciat qui medebitur, limacem in pellicula vel quattuor lima-
cum capita praecisa harundine, multipedam lanae involutam,
vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pinnas germi-
nent, alios e spinosis frutectis lanuginosos. quidam ex illis
quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant co-
cleasque quae nudae inveniuntur. stelionem inclusum ca- 102
psulis subiciunt capiti et sub decessu febris emittunt, devo-
rari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum
inveteratumque conteri et in calida aqua bibi, corda hirundi-
num cum melle. alii fimum drachma una in lactis caprini vel
ovilli vel passi cyathis tribus ante accessiones, sunt qui totas
censeant devorandas. aspidis cutem pondere sexta parte 103
denari cum piperis pari modo Parthorum gentes in remedium
quartanae bibunt. Chrysippus philosophus tradidit phryga-
nion adalligatum remedio esse quartanis. quod esset animal
neque ille descripsit nec nos invenimus qui novisset. demon-
strandum tamen fuit a tam gravi auctore dictum, si cuius cura
efficacior esset inquirendi. cornicis carnis esse, nitrum in-
linere in longis morbis utilissimum putant. Et in tertianis 104
fiat potestas experiendi, quoniam miserias copia spei dele-
ctat, anne aranei, quem lycon vocant, tela cum ipso in sple-
niolo resinae ceraeque inposita utrisque temporibus et fronti
prosit, aut ipse calamo adalligatus, qualiter et aliis febribus
prodesse traditur, item lacerta viridis adalligata viva in eo
vase quod capiat, quo genere et recidivas frequenter abigi
adfirmant.

(31.) Hydropicis oesypum ex vino addita murra modice 105

potui datur, nucis abellanae magnitudine. aliqui addunt et anserum adipem ex vino myrteo. sordes ab uberibus ovium eundem effectum habent, item carnes inveteratae irenacei sumptae. vomitus quoque canum inlitus ventri aquam trahere promittitur.

106 12. (32.) Igni sacro medetur oesypum cum pompholyge et rosaceo, ricini sanguis, vermes terreni ex aceto inliti, gryllus contritus in manibus, quo genere praestat ut qui id fecerit, antequam incipiat vitium, toto anno *ei non* accidat. — oportet autem eum ferro cum terra cavernae suae tolli, — anseris adips, viperae caput aridum adservatum et combustum, deinde ex aceto inpositum, senectus serpentium ex aqua inlita a balineo cum bitumine et sebo agnino.

107 (33.) Carbunculus fimo columbino aboletur per se inlito vel cum lini semine ex aceto mulso, item apibus quae in melle sint mortuae inpositis polentaque inposita inspersa. in verendis ceterisque ibi ulceribus occurrit ex melle oesypum cum plumbi squamis, item fimum pecudum incipientibus carbunculis. tubera et quaecumque emolliri opus est efficacissime anserino adipe curantur, idem praestat et gruum adips.

108 (34.) Furunculis mederi dicitur araneus priusquam nominetur inpositus et tertio die solutus, mus araneus pendens enecatus sic ut terram nec postea attingat, ter circumlatus furunculo, totiens exspuentibus medente et cui is medebitur, ex gallinaceo fimo quod est rufum maxume recens inlitum ex aceto, ventriculus ciconiae ex vino decoctus, muscae inpari numero infricatae digito medico, sordes ex pecudum auriculis, sebum ovium vetus cum cinere capilli mulierum, sebum arietis cum cinere pumicis et salis pari pondere.

109 (35.) Ambustis canini capitis cinis medetur, item glirium
cum oleo, fimum ovium cum cera, murium cinis, coclearum
quoque sic ut ne cicatrix quidem adpareat, adips viperinus,
110 fimi columbini cinis ex oleo inlitus, (36.) nervorum nodis
capitis viperini cinis in oleo cyprio, terreni vermes cum
melle inliti, ** dolores eorum adips, amphisbaena mortua adalligata, adips volturinus cum ventre arefactus contritusque cum adipe suillo inveterato, cinis e capite bubonis in mulso

potus cum lili radice, si Magis credimus. In contractione nervorum caro palumbina in cibis prodest et inveterata, irenacei spasticis, item mustelae cinis, — serpentium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet —, opisthotonicis milvi iecur aridum tribus obolis in aquae mulsae cyathis tribus potum.

(37.) Reduvias et quae in digitis nascuntur pterygia 111 tollunt canini capitis cinis aut volva decocta in oleo, superinlito butyro ovillo cum melle, item folliculus cuiuslibet animalium fellis, unguium scabritiam cantharides cum pice tertio die solutae aut locustae frictae cum sebo hircino, pecudum sebum. aliqui miscent viscum et porcillacam, alii aeris florem et viscum ita ut tertio die solvant.

13. (38.) Sanguinem sistit in naribus sebum ex omento 112 pecudum inditum, item coagulum ex aqua, maxume agninum subductum vel infusum, etiamsi alia non prosint, adips anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus, coclearum terrenae, sed et ipsae extractae testis. e naribus fluentem co- 101 cleae contritae fronti inlitae, aranei telae, gallinacei cerebellum vel sanguis, profluvia ex cerebro, item columbinus ob id servatus concretusque. si vero ex volnere inmodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ovorum cremati cinis inpositus mire sistit.

(39.) Ulceribus medetur oesypum cum hordei cinere et 113 aerugine aequis partibus, ad carcinomata quoque ac serpentia valet. erodit et ulcerum margines, carnisque excrescentis ad aequalitatem redigit. explet quoque et ad cicatricem perducit. magna vis et in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro, aut in cinere ex ossibus feminum agninorum, praecipue in his ulceribus quae cicatricem non trahunt, magna et pulmonibus, praecipue arietum. carnis excrescentis in ulceribus ad aequalitatem efficacissime reducunt. fimo 114 quoque ipso ovium sub testo calefacto et subiecto tumor volnerum sedatur, fistulae purgantur sanantur que, item epinyctides. summa vero vis in canini capitis cinere, excrescentia omnia spodi vice erodit et persanat. et murino fimo eroduntur, item mustelae fimi cinere. duritias in alto ulcerum et carcinomata persequitur multipeda trita admixta resina

terebinthina et sinopide. eadem utilissima sunt in his ulceri-
115 bus quae vermibus periclitentur. Quin et vermium ipsorum
genera mirandos usus habent. cosses qui in ligno nascuntur
sanant ulcera omnia, nomas vero combusti cum pari pondere
anesi ex oleo inliti. volnera recentia conglutinant terreni
adeo ut nervos quoque abscisos inlitis solidari intra septu-
mum diem persuasio sit, itaque in melle servandos censent.
cinis eorum margines ulcerum duriores absumit cum pice li-
116 quida vel symphyto et melle. quidam arefactis in sole ad
volnera ex aceto utuntur nec solvont nisi biduo intermisso.
eadem ratione et coclearum terrenae prosunt, totaeque exem-
ptae recentia volnera tunsae inpositae conglutinant et nomas
sistunt. herpes quoque animal a Graecis vocatur quo prae-
cipue sanantur quaecumque serpunt. cocleae prosunt et cum
testis suis tunsae, cum murra quidem et ture etiam praecisos
117 nervos sanare dicuntur. draconum quoque adips siccatus in
sole magnopere prodest, item gallinacei cerebrum recentibus
plagis. sale viperino in cibo sumpto tradunt et ulcera tracta-
biliora fieri ac celerius sanari.. Antonius quidem medicus cum
incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat miraque
celeritate persanabat. trixallidum cinis margines ulcerum
duros aufert cum melle, item fimi columbini cum arrhenico et
118 melle ea quae erodenda sunt. bubonis cerebrum cum adipe
anserino mire volnera dicitur glutinare, quae vocantur ca-
coethe cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter
prius elutis linteolis, ulula avis cocta in oleo, cui liquato mi-
scetur butyrum ovillum et mel. ulcerum labra duriora apes
in melle mortuae emolliunt, et elephantiasim sanguis et cinis
mustelae. verberum volnera atque vibices pellibus ovium
recentibus inpositis oblitterantur.

119 (40.) Articulorum fracturis cinis feminum pecudis pecu-
liariter medetur cum cera, — efficacius idem medicamentum
fit maxillis simul ustis cornuque cervino et cera mollita rosa-
ceo, — ossibus fractis caninum cerebrum linteolo inlito,
superpositis lanis quae subinde subfundantur, fere XIIII die-
bus solidat, nec tardius cinis silvestris muris cum melle aut
vermium terrenorum, qui et ossa extrahit.

120 (41.) Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo,

praecipue ex ariete, sebum ex nitro, lacertae viridis cinis,
vernatio anguium ex vino decocta, fimum columbinum cum
melle, item vitiligines albas ex vino, vitiliginem et canthari-
des cum rutae foliorum duabus partibus. in sole, donec for-
micet cutis, tolerandae sunt, postea fovere oleoque perun-
guere neccessarium iterumque inlinire, idque diebus pluribus
facere, caventis exulcerationem altam. ad easdem vitiligi- 121
nes et muscam inlini iubent cum radice eupatoriae, gallina-
rum fimi candidum servatum in oleo vetere cornea pyxide,
vespertilionis sanguinem, fel irenacei ex aqua. scabiem vero
bubonis cerebrum cum aphronitro, sed ante omnia sanguis
caninus sedant, pruritum cocleae minutae latae contritae
inlitae.

(42.) Harundines et tela quaeque alia extrahenda sunt 122
corpori evocat mus dissectus inpositus, praecipue vero la-
certa dissecta, et vel caput tantum eius contunsum cum sale
inpositum, cocleae ex his quae gregatim folia sectantur con-
tunsae inpositaeque cum testis et eae quae manduntur exem-
ptae testis, sed cum leporis coagulo efficacissime. ossa an-
guium eundem cum coagulo cuiuscumque quadripedis intra
tertium diem adprobant effectum. laudantur et cantharides
tritae cum farina hordei.

14. (43.) In muliebribus malis membranae e partu ovium 123
proficiunt, sicut in capris retulimus. fimum quoque pecu- 28, 256
dum eosdem usus habet. locustarum suffitu stranguriae ma-
xume mulierum iuvantur. gallinaceorum testis *si* subinde a
conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. partus
conceptos hystricum cinis potus continet, maturat caninum
lacte potum, evocat membrana e secundis canum, si terram
non attigerit. lumbos parturientium potus lactis, fimum mu- 124
rinum aqua pluvia dilutum mammas mulierum a partu tumen-
tis reficit. cinis irenaceorum cum oleo perunctarum custodit
partus contra abortus. facilius enituntur quae fimum anseri-
num cum aquae duobus cyathis sorbuere, aut ex utriculo mu-
stelino per genitale effluentis aquas. Vermes terreni inliti 125
ne cervicis scapularumque nervi doleant praestant. gravis
secundas pellunt in passo poti. iidem per se inpositi mam-
marum suppurationes concocunt et aperiunt extrahuntque et

ad cicatricem perducunt. lacte evocant poti cum mulso. in-
veniuntur et vermiculi qui adalligati collo continent partum,
detrahuntur autem sub partu, alias eniti non patiuntur. caven-
dum et ne in terra ponantur, conceptus quoque causa dantur
126 in potu quini aut septeni. cocleae in cibo sumptae accele-
rant partum, item conceptum inpositae cum croco. eaedem ex
amylo et tragacantha inlitae profluvia sistunt. prosunt et pur-
gationibus sumptae in cibo et volvam aversam corrigunt cum
medulla cervina ita ut uni cocleae denari pondus addatur et
cypri. inflationes quoque volvarum discutiunt exemptae te-
stis tritae cum rosaceo. ad haec Astypalaeicae maxume eli-
127 guntur. alio modo Africanae binae tritae cum feni Graeci
quod tribus digitis capiatur, addito melle coclearibus quattuor,
inlinuntur alvo prius irino suco perunctae. sunt et minumae
lubricaeque candidae cocleae passim oberrantes. hae are-
factae sole in tegulis tunsaeque in farinam miscentur lomento
aequis partibus candoremque et laevorem corpori adferunt.
128 scabendi desideria tollunt minutae et latae cum polenta. Vi-
peram mulier praegnas si transcenderit, abortum faciet, item
amphisbaenam, mortuam dumtaxat, nam vivam habentes in
pyxide inpune transeunt, etiam si mortua sit atque adser-
vata. partus facilis praestat vel mortua. mirum, si non ad-
servatam transcenderit gravida, innoxium fieri, si protinus
transcendat adservatam. Anguis inveterati suffitu menstrua
adiuvant.
129 (44.) Anguium senectus adalligata lumbis faciliores par-
tus facit, protinus a puerperio removenda. dant et in vino
bibendam cum ture, aliter sumpta abortum facit. baculum quo
angui rana excussa sit parturientis adiuvat, trixallidum cinis
inlitus cum melle purgationes, item araneus qui filum deducit
ex alto. capi debet manu cava tritusque admoveri, quod si
130 redeuntem prenderit, inhibebit idem purgationes. Lapis
aetites in aquilae repertus nido custodit partus contra omnis
abortuum insidias. pinna volturina subiecta pedibus adiuvat
parturientis. ovom corvi cavendum gravidis constat, quoniam
transgressis abortum per os faciat. fimum accipitris in mulso
potum videtur fecundas facere. volvarum duritias, collectio-
nes adips anserinus aut cygni emollit.

(45.) Mammas a partu custodit adips anseris cum rosaceo 131 et araneo. Phryges et Lycaones mammis puerperio vexatis invenerant otidum adipem utilem esse. his quae volva strangulentur et blattas inlinunt. ovorum perdicis putaminum cinis cadmeae mixtus et cerae stantis mammas servat. putant et ter circumductas ovo perdicis non inclinari et, si sorbeantur, eadem fecunditatem facere, lactis quoque copiam, cum anserino adipe perunctis mammis dolores minuere, molas uteri rumpere, scabiem volvarum sedare, si cum cimice trito inlinantur.

(46.) Vespertilionum sanguis psilotri vim habet, sed malis 132 puerorum inlitus non satis proficit nisi aerugo vel cicutae semen postea inducatur. sic enim aut in totum tolluntur pili aut non excedunt lanuginem. idem et cerebro eorum profici putant. est autem duplex, rubens utique et candidum. aliqui sanguinem et iecur eiusdem admiscent. quidam in heminis 133 tribus olei discocunt viperam, exemptis ossibus psilotri vice utuntur evolsis prius pilis quos renasci nolunt. fel irenacei psilotrum est, utique mixtum vespertilionis cerebro et lacte caprino, item cinis per se. lacte canis primiparae evolsis pilis quos renasci nolunt vel nondum natis perunctae partes alios non sufficiunt. idem evenire traditur sanguine ricini 134 evolsi cani, item hirundinino sanguine vel felle. 15. Ovis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt, si vero oculi nigri nascentium placeant, soricem praegnati edendum. capilli ne canescant vermium terrenorum cinere praestari admixto oleo.

(47.) Infantibus qui lacte concreto vexantur praesidio 135 est agninum coagulum ex aqua potum, aut si coagulatio lactis acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. ad dentitiones cerebrum pecoris utilissimum est. ossibus in canino fimo inventis adustio infantium quae vocatur siriasis adalligatis emendatur, rames infantium lacertae viridis admotae dormientibus morsu. postea harundini adligata suspenditur in fumo, traduntque pariter cum exspirante sanari infantem. coclearum 136 saliva inlita infantium oculis palpebras corrigit gignitque. ramitosis coclearum cinis cum ture et ex uvis albo suco inlitus per dies triginta medetur. inveniuntur in corniculis coclearum

harenaceae duritiae, hae dentitionem facilem praestant adalligatae. coclearum inanium cinis cerae mixtus procidentium
137 interaneorum partis extremas prohibet. oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam e cerebro viperae. cerebrum viperae inlitum pelliculae dentitiones adiuvat. idem valent et grandissimi dentes serpentium. fimum corvi lana adalligatum infantium tussi medetur. vix est serio conplecti quaedam, non omittenda tamen, quia sunt prodita. ramiti infantium lacerta mederi iubent. marem hanc prendi, intellegi, si
138 cauda unam cavernam habeat. id agendum ut per aurum et argentum et ostrum mordeat vitium. tum in calice novo inligatur, in fumo ponitur. urina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. scarabaeorum cornua grandia denticu-
139 lata adalligata iis amuleti naturam optinent. Bovae capiti lapillum inesse tradunt, quem ab ea exspui, si necem timeat, inopinantis praeciso capite exemptum adalligatumque mire prodesse dentitioni. item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent et limacis lapillum sive ossiculum, invenitur in dorso. magnifice iuvat et ovis cerebrum gingivis inlitum sicut auris adips anserinus cum ocimi suco inpositus. sunt vermiculi in spinosis asperi, lanuginosi, hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, si quid ex cibo haereat.

140 (48.) Somnos adlicit oesypum cum murrae momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anserino et vino myrtite, avis cuculus leporina pelle adalligatus, ardiolae rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. putant et per se rostrum effectus eiusdem esse vino colutum. e diverso somnum arcet vespertilionis caput aridum adalligatum.

141 (49.) In urina virili enecata lacerta venerem eius qui fecerit inhibet. nam inter amatoria esse Magi dicunt. inhibet et fimum cocleae et columbinum cum oleo et vino potum. pulmonis volturini dextrae partes venerem concitant viris adalligatae gruis pelle, item si lutea ex ovis quinque columbarum admixto adipis suilli denari pondere ex melle sorbeantur, passeres in cibo vel ova eorum, gallinacei dexter testis
142 arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anseris et irino perunctis, si conceptum sit, partus continere, contra inhiberi venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe

inlitis adalligatisque pelle arietina tradunt, item cuiuscumque,
si cum sanguine gallinacei lecto subiciantur. cogunt conci-
pere invitas saetae ex cauda mulae, si iunctis evellantur, in-
ter se conligatae in coitu. Qui in urinam canis suam eges- 143
serit dicitur ad venerem pigrior fieri. mirum et de stelionis
cinere, si verum est, linamento involutum in sinistra manu
venerem stimulare, si transferatur, contra inhibere, item
sanguinem collectum flocco suppositumque capiti mulierum
libidinem movere aut anseris linguam in cibo vel potione
sumptam.

(50.) Phthiriasim et totius corporis pota membrana se- 144
nectutis anguium triduo necat, serum exempto caseo potum
cum exiguo sale. Caseos, si cerebrum mustelae coagulo ad-
datur, negant corrumpi vetustate aut a muribus attingi. eius-
dem [mustelae] cinis si detur gallinaceis pullis et columbinis,
tutos esse a mustelis. Iumentorum urinae tormina vesperti-
lione adalligato finiuntur, verminatio ter circumlato verendis
palumbe. mirum dictu, palumbis emissus moritur iumentumque
liberatur confestim.

(51.) Ebriosis ova noctuae per triduum data in vino tae- 145
dium eius adducunt. ebrietatem arcet pecudum assus pulmo
praesumptus. hirundinis rostri cinis cum murra tritus et in
vino quod bibetur inspersus securos praestabit a temulentia.
invenit hoc Orus Assyriorum rex.

(52.) Praeter haec sunt notabilia animalium ad hoc vo- 146
lumen pertinentium: Gromphenam avem Sardinianam narrant
grui similem, ignotam iam etiam Sardis, ut existimo. in ea-
dem provincia ophion, cervis tantum pilo similis nec alibi
nascens. iidem auctores subiugum, quod nec quale esset
animal nec ubi nasceretur tradiderunt. fuisse quidem non
dubito, cum et medicinae ex eo sint demonstratae. M. Ci-
cero tradit animalia biuros vocari qui vitis in Campania
erodant.

16. (53.) Reliqua mirabilia ex iis quae diximus: non 147
latrari a cane membranam ex secundis canis habentem aut le-
poris fimum vel pilos tenentem. in culicum genere muliones
non amplius quam uno die vivere, eosque qui arborarii pici
rostrum habeant et mella eximant ab apibus non attingi. por-

148 cos sequi eum a quo cerebrum corvi acceperint in offa. pulverem in quo se mula volutaverit corpori inspersum mitigare ardores amoris. sorices fugari, si unus castratus emittatur. anguina pelle et farre et sale et serpyllo contritis una deiectisque cum vino in faucis boum uva maturescente, toto anno eos valere, vel si hirundinum pulli tres tribus offis dentur. pulvere e vestigio anguium collecto sparsas apis in alvom reverti. arietis dextro teste praeligato ovis tantum gigni.
149 non lassari in ullo labore qui nervos ex alis et cruribus gruis habeant. mulas non calcitrare cum vinum biberint. ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam quae non perroderetur a veneno Stygis aquae, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, dignum memoria est magna Aristotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia praevertemur.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXXI.

---

1 Cap. 1. (Sect. 1.) Aquatilium secuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem cessante et per undas fluctusque ac reciprocos aestus amniumque rapidos cursus inprobas exercente viris, nusquam potentia maiore, si verum fateri volumus, quippe hoc elementum ceteris omnibus im-
2 perat. terras devorant aquae, flammas necant, scandunt in
sublime et caelum quoque sibi vindicant ac nubium optentu vitalem spiritum strangulant, quae causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. quid esse mirabilius potest aquis

in caelo stantibus? at illae, ceu parum sit in tantam perve-
nire altitudinem, rapiunt eo secum piscium examina, saepe
etiam lapides, subeuntque portantes aliena pondera. eaedem 3
cadentes omnium terra enascentium causa fiunt prorsus mi-
rabili natura, si quis velit reputare, ut fruges gignantur, arbo-
res fruticesque vivant, in caelum migrare aquas animamque
etiam herbis vitalem inde deferre, confessione victa omnis
terrae quoque viris aquarum esse benefici. quapropter ante
omnia ipsarum potentiae exempla ponemus. cunctas enim
quis mortalium enumerare queat?

2. (2.) Emicant benigne passimque in plurumis terris 4
aliae frigidae, aliae calidae, aliae iunctae, sicut in Tarbellis
Aquitanica gente et in Pyrenaeis montibus tenui intervallo
discernente, aliae tepidae egelidaeque, auxilia morborum pro-
fitentes et e cunctis animalibus hominum tantum causa erum-
pentes, — augent numerum deorum nominibus variis urbisque
condunt, sicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria,
Sextias in Narbonensi provincia, nusquam tamen largius quam
in Baiano sinu nec pluribus auxiliandi generibus, — aliae sul- 5
puris, aliae aluminis, aliae salis, aliae nitri, aliae bituminis,
nonnullae etiam acida salsave mixtura, vapore ipso aliquae
prosunt. tanta iis est vis, ut balineas calefaciant ac frigidam
etiam in soliis fervere cogant. quae in Baiano Posidianae
vocantur nomine accepto a Claudi Caesaris liberto opsonia
quoque percocunt. vaporant et in mari ipso quae Licini
Crassi fuere, mediosque inter fluctus exsistit aliquid valitudini
salutare.

(3.) Iam generatim nervis prosunt pedibusve aut coxen- 6
dicibus, aliae luxatis fractisve, inaniunt alvos, sanant volnera.
capiti auribusque privatim medentur, oculis vero Ciceronia-
nae. digna memoratu villa est ab Averno lacu Puteolos ten-
dentibus inposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam
vocabat Cicero Academiam ab exemplo Athenarum ibi con-
positis voluminibus eiusdem nominis, in qua et monimenta
sibi instauraverat, ceu vero non in toto terrarum orbe fecis-
set. huius in parte prima exiguo post obitum ipsius Antistio 7
Vetere possidente eruperunt fontes calidi perquam salubres
oculis, celebrati carmine Laureae Tulli, qui fuit e libertis

eius, ut protinus noscatur etiam ministeriorum haustus ex illa maiestate ingeni. ponam enim ipsum carmen, uti queat ibi tantum non legi:

8 Quo tua, Romanae vindex clarissime linguae,
silva loco melius surgere iussa viret
atque Academiae celebratam nomine villam
nunc reparat cultu sub potiore Vetus,
hoc etiam adparent lymphae non ante repertae
languida quae infuso lumina rore levant.
nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
hoc dedit, hac fontis cum patefecit ope,
ut, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
sint plures oculis quae medeantur aquae.

(4.) In eadem Campaniae regione Sinuessanae aquae sterilitatem feminarum et virorum insaniam abolere produntur,
9 (5.) in Aenaria insula calculosis mederi, et quae vocatur Acidula ab Teano Sidicino quattuor milibus passuum, — haec frigida, — item in Stabiano quae Dimidia vocatur, et in Venafrano ex fonte Acidulo. idem contingit in Velino lacu potantibus, item in Syriae fonte iuxta Taurum montem auctor est M. Varro et in Phrygiae Gallo flumine Callimachus. sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his qui e fonte Rubro biberint Ctesias scribit.

10 (6.) Iuxta Romam Albulae aquae volneribus medentur egelidae, sed Cutiliae in Sabinis gelidissimae suctu quodam corpora invadunt, ut prope morsus videri possit, aptissimae stomacho, nervis, universo corpori.

(7.) Thespiarum fons conceptus mulieribus repraesentat, item in Arcadia flumen Elatum. custodit autem fetum Linus fons in eadem Arcadia abortusque fieri non patitur. e diverso in Pyrrhaea flumen quod Aphrodisium vocatur sterilis facit.

11 (8.) Lacu Alphio vitiligines tolli Varro auctor est, Titiumque praetura functum marmorei signi faciem habuisse propter id vitium. Cydnus Ciliciae amnis podagricis medetur, sicut adparet in epistula Cassi Parmensis ad M. Antonium.

contra aquarum culpa in Troezene omnium pedes vitia sen-
tiunt. Tungri civitas Galliae fontem habet insignem plurumis 12
bullis stillantem, ferruginei saporis, quod ipsum non nisi in
fine potus intellegitur. purgat hic corpora, tertianas febris
discutit calculorumque vitia. eadem aqua igne admoto turbida
fit ac postremo rubescit. Leucogaei fontes inter Puteolos
et Neapolim oculis et volneribus medentur. Cicero in admi-
randis posuit Reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum
indurari.

(9.) Eudicus in Hestiaeotide fontis duos tradit esse, Ce- 13
ronam ex quo bibentis ovis nigras fieri, Nelea ex quo albas,
ex utroque varias, Theophrastus Thuriis Crathim candorem
facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori. (10.) quin et 14
homines sentire differentiam eam. nam qui e Sybari bibant
nigriores esse dutioresque et crispo capillo, qui e Crathi
candidos molliores que ac porrecta coma, item in Macedonia
qui velint sibi candida nasci ad Haliacmonem ducere, qui
nigra aut fusca ad Axium. idem omnia fusca nasci quibus-
dam in locis dicit et fruges quoque, sicut in Messapiis, at
in Lusis Arcadiae quodam fonte muris terrestris vivere et
conversari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus.

(11.) In Boeotia ad Trophonium deum iuxta flumen Her- 15
cynnum e duobus fontibus alter memoriam alter oblivionem
adfert, inde nominibus inventis.

(12.) In Cilicia apud oppidum Cescum rivos fluit Nus,
ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit, at in
Cea insula fontem esse quo hebetes fiant, Zamae in Africa ex
quo canorae voces.

(13.) Vinum taedio venire iis qui ex Clitorio lacu bibe- 16
rint ait Eudoxus, et Theopompus inebriari fontibus iis quos di-
ximus. Mucianus Andri e fonte Liberi patris statis diebus 2, 230
septenis eius dei vinum fluere, si auferatur e conspectu tem-
pli, sapore in aquam transeunte. (14.) Polyclitus expleri 17
iuxta Solos Ciliciae, eo ungui Theophrastus, ac idem in
Aethiopia eiusdem nominis fontem, Lycos in Ditistra eius fon-
tem esse cuius aqua luceat. idem Ecbatanis traditur. Theo-
pompus in Scotusaeis lacum esse dicit qui volneribus me-
detur, (15.) Iuba in Trogodytis lacum insanum malefica vi 18

appellatum ter die fieri amarum salsumque ac deinde dulcem,
totiensque et noctu, scatentem albis serpentibus vicenum cu-
bitorum, idem in Arabia fontem exsilire tanta vi ut nullum non
19 pondus inpactum respuat. (16.) Theophrastus Marsyae fon-
tem in Phrygia ad Celaenarum oppidum saxa egerere. non
procul ab eo duo sunt fontes Cyllon et Gelon ab effectu
Graecorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis vocatur ex
quo potantis amorem deponere Mucianus credit.

20 (17.) Crannone est fons calidus citra summum fervorem,
qui vino triduo addito calorem potionis custodit in vasis. Sunt
et Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum
haustus triduo fervet, circa margines vero pumicem faciunt
aquae.

21 (18.) Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitratur,
discat in nulla parte naturae maiora esse miracula, quamquam
inter initia operis abunde multa retulimus. Ctesias tradit Si-
den vocari stagnum in Indis in quo nihil innatet, omnia mer-
gantur, Caelius apud nos in Averno etiam folia subsidere,
22 Varro avis quae advolaverint emori. contra in Africae lacu
Apuscidamo omnia fluitant, nihil mergitur, item in Siciliae
fonte Plinthia, ut Apion tradit, et in Medorum lacu puteoque
Saturni. Fons Limyrae transire solet in loca vicina porten-
dens aliquid, mirumque quod cum piscibus transit. responsa
ab his petunt incolae cibo quem rapiunt adnuentes, si vero
23 eventum negent, caudis abigunt. Amnis Holcas in Bithynia
Bryazum adluit, — hoc est templo et deo nomen, — cuius
gurgitem periuri negantur pati velut flammam urentem. Et
in Cantabria fontes Tamarici in auguriis habentur. tres sunt
octonis pedibus distantes, in unum alveum coeunt vasto sin-
24 guli amne. siccantur duodenis diebus, aliquando vicenis, ci-
tra suspicionem ullam aquae, cum sit vicinus iis fons sine
intermissione largus. dirum est non profluere eos adspicere
volentibus, sicut proxume Lartio Licinio legato post prae-
turam, post septem enim dies occidit. In Iudaea rivos sab-
batis omnibus siccatur.

25 (19.) E diverso miracula alia dira. Ctesias in Armenia
fontem esse scribit, ex quo nigros piscis ilico mortem ad-
ferre in cibis, quod et circa Danuvi exortum audivi, donec

veniatur ad fontem alveo adpositum, ubi finitur id genus pi-
scium, adeoque ibi caput amnis eius intellegit fama. hoc idem
et in Lydia in stagno Nympharum tradunt. In Arcadia ad Phe- 26
neum aqua profluit ex saxis, — Styx appellatur —, ilico ne-
cat, ut diximus, sed esse piscis parvos in ea tradit Theo- 2, 231
phrastus, letalis et ipsos, quod non in alio genere mortifero-
rum fontium. Necare aquas Theopompus et in Threcia apud 27
Cychros dicit, Lycus in Leontinis tertio die quam quis biberit,
Varro ad Soracte in fonte, cuius sit latitudo quattuor pedum.
sole oriente eum exundare ferventi similem, avis quae de-
gustaverint iuxta mortuas iacere. namque et haec insidiosa
conditio est quod quaedam etiam blandiuntur adspectu, ut ad
Nonacrim Arcadiae, omnino enim nulla deterrent qualitate.
hanc putant nimio frigore esse noxiam, utpote cum profluens
ipsa lapidescat. aliter circa Thessalica Tempe, quoniam omni- 28
bus terrori est, traduntque aena etiam ac ferrum erodi illa
aqua. profluit, ut indicavimus, brevi spatio, mirumque, sili- 4, 31
qua silvestris amplecti radicibus fontem eum dicitur semper
florens purpura. et quaedam sui generis herba in labris fon-
tis viret. In Macedonia, non procul Euripidis poetae sepul-
chro, duo rivi confluunt, alter saluberrimi potus, alter mor-
tiferi.

(20.) In Perperenis fons est quamcumque rigat lapideam 29
faciens terram, item calidae aquae in Euboeae Aedepso.
nam qua cadit rivos saxa in altitudinem crescunt. in Eury-
menis deiectae coronae in fontem lapideae fiunt. in Colos-
sis flumen est quo lateres coiecti lapidei extrahuntur. in Scy-
retico metallo arbores quaecumque flumine adluuntur saxa
fiunt cum ramis. destillantes quoque guttis lapide durescunt 30
in antris Coryciis Idaeo, nam Miezae in Macedonia etiam pen-
dentes in ipsis camaris, at in Corinthio cum cecidere. in
quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt, ut
in Phausia Chersonnesi Rhodiorum in antro magno, etiam dis-
colori adspectu. Et hactenus contenti simus exemplis.

3. (21.) Quaeritur inter medicos cuius generis aquae sint 31
utilissimae. stagnantis pigrasque merito damnant, utiliores
quae profluunt existimantes, cursu enim percussuque ipso
extenuari atque proficere, eoque miror cisternarum ab ali-

quis maxume probari. sed hi rationem adferunt, quoniam levissima sit imbrium quae subire potuerit ac pendere in aere.
32 ideo et nivis praeferunt, nivibusque etiam glaciem velut ad infinitum coacta subtilitate. leviora enim haec esse et glaciem multo leviorem aqua. horum sententiam refelli interest vitae. in primis enim levitas illa deprehendi aliter quam sensu vix potest, nullo paene momento ponderis aquis inter se distantibus. nec levitatis in pluvia aqua argumentum est subisse eam in caelum, cum etiam lapides subire adpareat cadensque inficiatur halitu terrae, quo fit ut pluviae aquae sordium plurumum inesse sentiatur citissimeque ideo calefiat aqua pluvia.
33 nivem quidem glaciemque subtilissimum elementi eius videri miror adposito grandinum argumento, e quibus pestilentissimum potum esse convenit. nec vero pauci inter ipsos e contrario ex gelu ac nivibus insaluberrimos potus praedicant, quoniam exactum sit inde quod tenuissimum fuerit. minui certe liquorem omnem congelatione deprehenditur et rore nimio scabiem fieri, pruina uredinem, cognatis et nivis causis.
34 pluvias quidem aquas celerrime putrescere convenit minumeque durare in navigatione. Epigenes autem aquam quae septiens putrefacta purgata sit *ait* amplius non putrescere. nam cisternas etiam medici confitentur inutilis alvo duritia faucibusque, — etiam limi non aliis inesse plus aut animalium quae
35 faciunt taedium confitentis habent, — nec statim amnium utilissimas esse, sicuti nec torrentium ullius, lacusque plurumos salubris. quaenam igitur et cuius generis aptissimae? aliae alibi. Parthorum reges ex Choaspe et Eulaeo tantum bibunt, hae quamvis in longinqua comitantur illos. sed horum placere non quia sint amnes adparet, quoniam neque e Tigri neque Euphrate, neque e multis aliis bibunt.

36 (22.) Limus aquarum vitium est. si tamen idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur, sicuti frigoris taenias in fonte gigni. ante omnia autem damnantur amarae et quae sorbentem statim inplent, quod evenit Troezene. nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes addita polenta utilis intra duas horas faciunt ipsaque vescuntur polenta. damnantur in primis quae fonte caenum faciunt quaeque malum colorem bibentibus, refert et si vasa

aerea inficiunt aut si legumina tarde percocunt, si liquatae leniter terram relincunt decoctaeque crassis obducunt vasa crustis. est etiamnum vitium non faetidae modo verum omnino 37 quicquam resipientis, iucundum sit illud licet gratumque et ut saepe ad viciniam lactis accedens. aquam salubrem aeri quam simillimam esse oportet. unus in toto orbe traditur fons aquae iucunde olentis in Mesopotamia Chabura. fabulae rationem adferunt, quoniam eo Iuno perfusa sit. de cetero aquarum salubrium sapor odorve nullus esse debet.

(23.) Quidam statera iudicant de salubritate, frustrante 38 diligentia, quando perrarum est ut levior sit aliqua. certior subtilitas inter paris meliorem esse quae calefiat refrigereturque celerius. quin et haustam vasis, ne manus pendeant, depositisque in humum tepescere adfirmant. ex quonam ergo genere maxume probabilis continget? puteis nimirum, ut in oppidis video constare, sed his quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit et illa tenuitas colante terra. Salubritati 39 haec satis sunt. frigori et opacitas necessaria utque caelum videant. super omnia una observatio — eadem et ad perennitatem pertinet —, imo ut illa e vado exsiliat vena, non e lateribus. nam ut tactu gelida sit etiam arte contingit, si expressa in altum aut e sublimi deiecta verberatum conripiat aera. in natando quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inventum est decoquere aquam vitroque 40 demissam in nivis refrigerare. ita voluptas frigoris contingit sine vitiis nivis. omnem utique decoctam utiliorem esse convenit, item calefactam magis refrigerari, subtilissimo invento. vitiosae aquae remedium est, si decoquatur ad dimidias partis. Aqua frigida ingesta sistitur sanguis. aestus in balineis arcetur, si quis ore teneat. quae sunt haustu frigidissimae non perinde et tactu esse, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt.

(24.) Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris 41 salubritatisque palma praeconio urbis Marcia est inter reliqua deum munera urbi tributa. vocabatur haec quondam Aufeia, fons autem ipse Pitonia. oritur in ultumis montibus Pelignorum, transit Marsos et Fucinum lacum, Romam non dubie petens. mox in specus mersa in Tiburtina se aperit a

VIIII milibus pass. fornicibus structis perducta. primus eam
in urbem ducere auspicatus est Ancus Marcius unus e regi-
bus, postea Q. Marcius Rex in praetura, rursusque restituit
M. Agrippa.

42 (25.) Idem et Virginem adduxit ab octavi lapidis diver-
ticulo duo milia pass. Praenestina via. iuxta est Herculaneus
rivos, quem refugiens Virginis nomen optinuit. horum amnium
conparatione differentia supra dicta deprehenditur, cum
quantum Virgo tactu praestat, tantum praestet Marcia haustu,
quamquam utriusque iam pridem urbi periit voluptas, ambi-
tione avaritiaque in villas ac suburbana detorquentibus publi-
cam salutem.

43 (26.) Non ab re sit quaerendi aquas iunxisse rationem.
Reperiuntur in convallibus maxume, et quodam convexitatis
cardine aut montium radicibus. multi septentrionales ubique
partis aquosas existimavere, qua in re varietatem naturae
aperuisse conveniat. In Hyrcanis montibus a meridiano la-
tere non pluit, ideo silvigeri ab aquilonis tantum parte sunt.
at Olympus, Ossa, Parnasus, Appenninus, Alpes undique ve-
stiuntur amnibusque perfunduntur, aliqui ab austro, sicut in
Creta Albi montes. nihil ergo in his perpetuae observatio-
nis iudicabitur.

44 (27.) Aquarum sunt notae iuncus aut harundo aut herba
26, 30 de qua dictum est multumque alicui loco pectore incubans
rana. salix enim erratica et alnus aut vitex aut harundo aut
hedera sponte proveniunt et conrivatione aquae pluviae in
locum humiliorem e superioribus defluentis augurio fallaci,
certiore nebulosa exhalatione ante ortum solis longius in-
tuentibus, quod quidam ex edito speculantur proni terram at-
45 tingente mento. est et peculiaris aestimatio peritis tantum
nota, quam ferventissimo aestu secuntur dieique horis arden-
tissimis, qualis ex quoque loco repercussus splendeat. nam
si terra sitiente umidior est ille, indubitata spes promittitur.
46 sed tanta oculorum intentione opus est ut indolescant, quod
fugientes ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem
pedum quinque defosso ollisque e figlino opere crudis aut
peruncta pelvi aerea cooperto lucernaque ardente concama-
rata frondibus, dein terra, si figlinum umidum ruptumve, aut

in aere sudor vel lucerna sine defectu olei restincta aut etiam
vellus lanae madidum reperiatur, non dubie promittunt aquas.
quidam et igne prius excocunt locum tanto efficaciore vaso-
rum argumento.
(28.) Terra vero ipsa promittit candicantibus maculis 47
aut tota glauci coloris. in nigra enim scaturigines non fere
sunt perennes. figularis creta semper adimit spes, nec am-
plius puteum fodiunt coria terrae observantes, ut a nigra de-
scendat ordo supra dictus. Aqua semper dulcis in argillosa 48
terra, frigidior in tofo. namque et hic probatur, dulcis enim
levissimasque facit et colando continet sordis. sabulum exi-
lis limosasque promittit, glaria incertas venas, sed boni sapo-
ris, sabulum masculum et harena et carbunculus certas sta-
bilisque et salubris, rubra saxa optumas speique certissimas,
radices montium saxosae et silex hoc amplius rigentis. opor-
tet autem fodientibus umidiores adsidue respondere glaebas
faciliusque ferramenta descendere. Depressis puteis sulpu- 49
rata vel aluminosa occurrentia putearios necant. experimen-
tum huius periculi est demissa ardens lucerna, si exstinguitur.
tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiunt aestuaria
quae graviorem illum halitum recipiant. fit et sine his vitiis
altitudine ipsa gravior aer quem emendant adsiduo linteorum
iactatu eventilando. cum ad aquam ventum est, sine harenato
opus surgit ne venae obstruantur. Quaedam aquae vere statim 50
incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est —
hibernis enim constant imbribus —, quaedam canis ortu, sicut
in Macedonia Pella utrumque. ante oppidum enim incipiente
aestate frigida est palustris, dein maxumo aestu in excelsio-
ribus oppidi riget. hoc et in Chio evenit simili ratione portus
et oppidi. Athenis Enneacrunos nimbosa aestate frigidior
est quam puteus in Iovis horto, at ille siccitatibus riget, ma-
xume autem putei circa arcturum. 4. non ipsa aestate de-
ficiunt, omnesque quatriduo eo subsidunt. iam vero multi
hieme tota, ut circa Olynthum, vere primum aquis redeunti-
bus. In Sicilia quidem circa Messanam et Mylas hieme in to- 51
tum inarescunt fontes, aestate exundant amnemque faciunt.
Apolloniae in Ponto fons iuxta mare aestate tantum superfluit
et maxume canis ortu, parcius, si frigidior sit aestas. Quae-

dam terrae imbribus sicciores fiunt, velut in Narniensi agro, quod admirandis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.

52 (29.) Omnis aqua hieme dulcior est, aestate minus, autumno minume, minusque per siccitates. neque aequalis amnium plerumque gustus est magna alvei differentia. quippe tales sunt aquae qualis terra per quam fluunt qualesque herbarum quas lavant suci. ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. mutant saporem et influentes rivi, ut Borysthenen, victique diluuntur. aliqui vero et imbre mutantur. ter accidit in Bosporo ut salsi deciderent necarentque frumenta, totiens et Nili rigua pluviae amara fecere magna pestilentia Aegypti.

53 (30.) Nascuntur fontes decisis plerumque silvis, quos arborum alimenta consumebant, sicut in Haemo obsidente Gallos Cassandro, cum valli gratia silvas cecidissent. plerumque vero damnosi torrentes conrivantur detracta collibus silva continere nimbos ac digerere consueta. et coli moverique terram callumque summae cutis solvi aquarum interest. proditur certe in Creta expugnato oppido quod vocabatur Arcadia cessasse fontis amnisque qui in eo situ multi erant rursus condito post sex annos emersisse, ut quaeque coepissent partes coli.

54 5. Terrae quoque motus profundunt sorbentque aquas,
sicut circa Pheneum Arcadiae quinquiens accidisse constat.
sic et in Coryco monte amnis erupit posteaque coeptus
est coli. illa mutatio mira, ubi causa nulla evidens adparet,
sicut in Magnesia e calida facta frigida, salis non mutato
sapore, et in Caria, ubi Neptuni templum est, amnis qui
55 fuerat ante dulcis mutatus in salem est. et illa miraculi
plena, Arethusam Syracusis fimum redolere per Olympia, verique
simile, quoniam Alpheus in eam insulam sub ima maria
permeet. Rhodiorum fons in Chersonneso nono anno purgamenta
egerit. mutantur et colores aquarum, sicut Babylone
56 lacus aestate rubras habet diebus XI. et Borysthenes aestatis
temporibus caeruleus fertur, quamquam omnium aquarum
tenuissimus, ideoque innatans Hypani, in quo et illud mirabile,
austris flantibus superiorem Hypanim fieri. sed tenui-

tatis argumentum et aliud est quod nullum halitum, non modo
nebulam emittit. qui volunt diligentes circa hoc videri di-
cunt aquas graviores post brumam fieri.

6. (31.) Ceterum a fonte duci fictilibus tubis utilissimum 57
est crassitudine binum digitorum, conmissuris pyxidatis ita
ut superior intret, calce viva ex oleo levigatis. libramen-
tum aquae in centenos pedes sicilici minumum erit, si
cuniculo veniet, in binos actus lumina esse debebunt. quam
surgere in sublime opus fuerit plumbo veniat. subit altitudi-
nem exortus sui. si longiore tractu veniet, subeat crebro
descendatque, ne libramenta pereant. fistulas denum pedum 58
longitudinis esse legitimum est et, si quinariae erunt, sexa-
gena pondo pendere, si octonariae, centena, si denariae,
centena vicena, ac deinde ad has portiones. denaria apel-
latur cuius lamnae latitudo, antequam curvetur, digitorum
decem est, dimidioque eius quinaria. in anfractu omni collis
quinariam fieri, ubi dometur impetus, necessarium est, item
castella, prout res exiget.

(32.) Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse 59
demiror, cum alioqui lavari calida frequenter induceret, vi-
delicet quia medicina tunc non erat haec quae nunc aquarum
perfugio utitur. est autem utilis sulpurata nervis, aluminata
paralyticis aut simili modo solutis, bituminata aut nitrosa,
qualis Cutilia est, bibendo atque purgationibus. plerique in 60
gloria ducunt plurumis horis perpeti calorem earum, quod
est inimicissimum, namque paulo diutius quam balineis uti
oportet, ac postea frigida dulcedine, nec sine oleo disceden-
tis, quod volgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corpori-
bus magis obnoxiis, quippe et vastitate odoris capita replen-
tur et frigore infestantur sudantia, reliqua corporum parte
mersa. similis error, quam plurumo potu gloriantur. vidique
iam turgidos bibendo in tantum ut anuli integerentur cute,
cum reddi non posset hausta multitudo aquae. nec hoc ergo
fieri convenit sine crebro salis gustu. Utuntur et caeno fon- 61
tium ipsorum utiliter, sed ita si inlitum sole inarescat. nec
vero omnis quae sint calidae medicatas esse credendum,
sicut in Segesta Siciliae, Larisa, Troade, Magnesia, Melo,
Lipara. nec decolor species aeris argentive, ut multi existi-

mavere, medicaminum argumentum est, quando nihil eorum
in Patavinis fontibus, ne odoris quidem differentia aliqua de-
prehenditur.
62 (33.) Medendi modus idem et in marinis erit quae cale-
fiunt ad nervorum dolores, feruminanda a fracturis ossa, con-
tunsa, item corpora ad siccanda, qua de causa et frigido mari
utuntur. praeterea est alius usus multiplex, principalis vero
2, 28 / 28, 54 navigandi phthisi adfectis, ut diximus, aut sanguine egesto,
sicut proxume Annaeum Gallionem fecisse post consulatum
63 meminimus. neque enim Aegyptus propter se petitur, sed
propter longinquitatem navigandi. quin et vomitiones ipsae
instabili volutatione conmotae plurumis morbis capitis, ocu-
lorum, pectoris medentur omnibusque propter quae hellebo-
rum bibitur. aquam vero maris per sese efficaciorem discu-
tiendis tumoribus putant medici, si illa decoquatur hordea-
cea farina, ad parotidas. emplastris etiam, maxume albis et
64 malagmatis miscent, prodest et infusa crebro ictu. bibitur
quoque, quamvis non sine iniuria stomachi, ad purganda cor-
pora bilemque atram aut sanguinem concretum reddendum
alterutra parte. quidam et in quartanis dedere eam biben-
dam et in tenesmis articulariisque morbis adservatam, in hoc
vetustate virus deponentem. aliqui decoctam, omnes ex alto
haustam nullaque dulcium mixtura corruptam, in quo usu prae-
cedere vomitum volunt, tunc quoque acetum aut vinum ea
65 aqua miscent. qui puram dedere raphanos supermandi ex
mulso aceto iubent, ut ad vomitiones revocent. clysteribus
quoque marinam infundunt tepefactam. testium quidem tu-
mori fovendo non aliud praeferunt, item pernionum vitio
ante ulcera, simili modo pruritibus, psoris et lichenum cura-
tioni. lendes quoque et taetra capitis animalia hac curantur,
ut liventia reducit eadem ad colorem. in quibus curationibus
post marinam aceto calido fovere plurumum prodest. quin et
ad ictus venenatos salutaris intellegitur, ut phalangiorum et
scorpionum, et ptyade ab aspide respersis, calida autem in his
66 adsumitur. suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. tor-
mina quoque et choleram calida infusa clysteribus sedat.
difficilius perfrigescunt marina calefacta. mammas sororien-
*tis, praeco*rdia maciemque corporis piscinae maris corrigunt,

aurium gravitatem, capitis dolores cum aceto ferventium va-
por. robiginem ferro marinae celerrime exterunt, pecorum
quoque scabiem sanant lanasque emolliunt.

(34.) Nec ignoro haec mediterraneis supervacua videri 67
posse. verum et hoc cura providit inventa ratione qua sibi
quisque aquam maris faceret. illud de ea ratione mirum, si
plus quam sextarius salis in quattuor aquae sextarios merga-
tur, vinci aquam salemque non liquari. cetero sextarius sa-
lis cum quattuor aquae sextariis salsissimi maris vim et na-
turam inplet. moderatissimum autem putant supra dictam
aquae mensuram octonis cyathis salis temperari, quoniam ita
et nervos excalefaciat et corpus non exasperet.

(35.) Inveteratur et quod vocant thalassomeli aequis por- 68
tionibus maris, mellis, imbris. ex alto et ad hunc usum ad-
vehunt fictilique vase et picato condunt. prodest ad purga-
tiones maxume sine stomachi vexatione et sapore grato et
odore.

(36.) Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle tem- 69
perabatur quondam, quod daretur adpetentibus vini aegris
veluti innocentiore potu, damnatum iam multis annis, iisdem
vitiis quibus vinum nec iisdem utilitatibus.

(37.) Quia saepe navigantes defectu aquae dulcis labo- 70
rant, haec quoque subsidia demonstrabimus. expansa circa
navem vellera madescunt accepto halitu maris, quibus dul-
cis umor exprimitur, item demissae reticulis in mare conca-
vae e cera pilae vel vasa inania opturata dulcem intra se col-
ligunt umorem. nam in terra marina aqua argilla percolata
dulcescit. Luxata corpora et hominum et quadripedum natando 71
in cuius libeat generis aqua facillime in artus redeunt. Est
et in metu pergrinantium ut temptent valitudinem aquae igno-
tae. hoc cavent e balineis egressi statim frigidam suspectam
hauriendo.

(38.) Muscus qui in aqua fuerit podagris inlitus prodest, 72
item oleo admixto talorum dolori tumorique. Spuma aquae
adfrictu verrucas tollit, nec non harena litorum maris, prae-
cipue tenuis et sole candens, in medicina est siccandis cor-
poribus coopertis hydropicorum aut rheumatismos sentien-
tium. Et hactenus de aquis, nunc de aquatilibus. ordiemur

autem ut in reliquis a principalibus eorum quae sunt salsa
ac spongea.
73 7. (39.) Sal omnis aut fit aut gignitur, utrumque pluri-
bus modis, sed causa gemina, coacto umore vel siccato.
siccatur in lacu Tarentino aestivis solibus, totumque sta-
gnum in salem abit, modicum alioqui, altitudine genua non ex-
cedens, item in Sicilia in lacu qui Cocanicus vocatur et
alio iuxta Gelam. horum extremitates tantum inarescunt, sic-
ut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur et
usque ad medium. aliud etiam in eo mirabile quod tantun-
dem noctu subvenit quantum die auferas. omnis e stagnis
74 sal minutus atque non glaeba est. Aliud genus ex aquis ma-
ris sponte gignitur spuma in extremis litoribus ac scopulis
relicta. hic omnis solis calore densatur, et est acrior qui in sco-
pulis invenitur. Sunt etiamnum naturales differentiae tres.
namque in Bactris duo lacus vasti, alter ad Scythas versus al-
ter ad Arios, sale exaestuant, sicut ad Citium in Cypro et
75 circa Memphim extrahunt e lacu, dein sole siccant. Sed et
summa fluminum densantur in salem amne reliquo veluti sub
gelu fluente, ut apud Caspias portas quae salis flumina ap-
pellantur, item circa Mardos et Armenios. praeterea apud
Bactros amnes Ochus et Oxus ex his adpositis montibus de-
76 ferunt salis ramenta. Sunt et in Africa lacus, et quidem tur-
bidi, salem ferentes. ferunt quidem et calidi fontes, sicut
Pagasaei. et hactenus habent se genera ex aquis sponte
77 provenientia. Sunt et montes nativi salis, ut in Indis Orme-
nus, in quo lapicidinarum modo caeditur renascens, maiusque
regum vectigal ex eo est quam ex auro atque margaritis. ef-
foditur et e terra, ut palam est umore densato, ut in Cappadocia.
ibi quidem et editur specularium lapidum modo, pondus magnum
78 glaebis quas micas volgus appellat. Gerris Arabiae oppido
muros domosque massis salis faciunt aqua feruminantes. in-
venit et iuxta Pelusium Ptolemaeus rex, cum castra faceret.
quo exemplo postea inter Aegyptum et Arabiam etiam squa-
lentibus locis coeptus est inveniri detractis harenis, qualiter
et per Africae sitientia usque ad Hammonis oraculum, is qui-
79 dem crescens cum luna noctibus. nam Cyrenaici tractus no-
bilitantur Hammoniaco et ipso, quia sub harenis inveniatur,

appellato. similis est corpore alumini quod schiston vocant,
longis glaebis neque perlucidis, ingratus sapore, sed medi-
cinae utilis. probatur quam maxume perspicuus, rectis scis-
suris. insigne de eo proditur quod levissimus intra specus
suos in lucem universam prolatus vix credibili pondere ingra-
vescat. causa evidens, cuniculorum spiritu madido sic adiu-
vante molientis ut adiuvant aquae. adulteratur Siculo quem 79
Cocanicum appellavimus, nec non et Cyprio mire simili. In 80
Hispania quoque citeriore Egelastae caeditur glaebis paene
tralucentibus cui iam pridem palma a plerisque medicis inter
omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur
sal sterilis est nihilque gignit. et in totum sponte nascens in-
tra haec est. Facticii varia genera, volgaris plurumusque in sa- 81
linis mari adfuso non sine aquae dulcis riguis, sed imbre ma-
xume iuvante ac super omnia sole, multoque, aliter non are-
scens. Africa circa Uticam construit acervos salis ad collium
speciem, qui ubi sole lunaque induruere, nullo umore lique-
scunt vixque etiam ferro caeduntur. fit tamen et in Creta sine
riguis mare in salinas infundentibus et circa Aegyptum ipso
mari influente in solum, ut credo, Nilo sucosum. fit et pu-
teis in salinas ingestis. prima densatio Babylone in bitumen 82
liquidum cogitur oleo simile, quo et in lucernis utuntur.
hoc detracto subest sal. et in Cappadocia e puteis ac fonte
aquam in salinas ingerunt. in Chaonia excocunt aquam ex
fonte refrigerandoque salem faciunt inertem nec candidum.
Galliae Germaniaeque ardentibus lignis aquam salsam infun-
dunt.

(40.) Hispani a quadam sui parte e puteis hauriunt muriam 83
appellantes. illi quidem et lignum referre arbitrantur. quer-
cus optuma, ut quae per se cinere sincero vim salis reddat,
alibi corylus laudatur. ita infuso liquore salso carbo etiam in
salem vertitur. quicumque ligno confit sal niger est. Apud
Theophrastum invenio Umbros harundinis et iunci cinerem
decoquere aqua solitos donec exiguum superesset umoris.
quin et e muria salsamentorum recoquitur iterumque consum-
pto liquore ad naturam suam redit, volgo e menis iucundis-
simus.

(41.) Marinorum maxume laudatur Cyprius a Salamine, 84

de stagnis Tarentinus ac Phrygius qui Tattaeus vocatur. hi
duo oculis utiles. e Cappadocia qui in laterculis adfertur cu-
tis nitorem dicitur facere. magis tamen extendit is quem Ci-
74 tium appellavimus, itaque a partu ventrem eo cum melanthio
85 inlinunt. Salsissimus sal qui siccissimus, suavissimus omnium
Tarentinus atque candidissimus, et cetero fragilis qui ma-
xume candidus. pluvia dulcescit omnis, suaviorem tamen ro-
res faciunt, sed copiosum aquilonis flatus. austro non nasci-
tur. flos salis non fit nisi aquilonibus. In igne nec crepitat
nec exsilit Tragasaeus neque Acanthius ab oppido appellatus,
nec ullus spuma aut ramento aut tenuis. Agrigentinus igni-
um patiens ex aqua exsilit. Sunt et colorum differentiae.
86 rubet Memphi, rufus est circa Oxum, Centumripis purpureus,
circa Gelam in eadem Sicilia tanti splendoris ut imaginem re-
cipiat. in Cappadocia crocinus effoditur, tralucidus et odora-
tissimus. Ad medicinae usus antiqui Tarentinum maxume lau-
dabant, ab hoc quemcumque e marinis, ex eo genere spu-
meum praecipue, iumentorum vero et boum oculis Tragasaeum
87 et Baeticum. Ad opsonium et cibum utilior quisquis facile li-
quescit, item umidior, minorem enim amaritudinem habent,
ut Atticus et Euboicus. servandis carnibus aptior acer et sic-
cus, ut Megaricus. conditur etiam odoribus additis et pul-
mentari vicem inplet aviditatem invitans excitansque in omni-
bus cibis, ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera
88 condimenta interim in mandendo, quaesitus garo. quin et pe
cudes armentaque et iumenta sale maxume sollicitantur ad
pastus multum largiore lacte multoque gratiore etiam in ca-
seo dote. ergo, Hercules, vita humanior sine sale non quit
degere, adeoque necessarium elementum est ut transierit
intellectus ad voluptates animi quoque. nimirum a sale ap-
pellantur, omnisque vitae lepos et summa hilaritas laborum-
89 que requies non alio magis vocabulo constat. honoribus
etiam militiaeque interponitur salariis inde dictis magna apud
antiquos auctoritate, sicut adparet ex nomine Salariae viae,
quoniam illa salem in Sabinos portari convenerat. Ancus
Marcius rex salis modios VI in congiario dedit populis et sa-
linas primus instituit. Varro etiam pulmentari vice usos ve-
teres auctor est, et salem cum pane esitasse eos proverbio

adparet. maxume tamen in sacris intellegitur auctoritas, quando nulla conficiuntur sine mola salsa.

(42.) Salinarum sinceritas summam fecit suam differen- 90
tiam quandam favillam salis quae levissima ex eo est et candidissima. appellatur et flos salis in totum diversa res umidiorisque naturae et crocei coloris aut rufi, veluti robigo salis, odore quoque ingrato ceu gari dissentiens a sale, non modo a spuma. Aegyptus invenit, videturque Nilo deferri, et fontibus tamen quibusdam innatat. optumum ex eo quod olei 91
quandam pinguitudinem reddit. est enim etiam in sale pinguitudo, quod miremur. adulteratur autem tinguiturque rubrica aut plerumque testa trita, qui fucus aqua deprehenditur diluente facticium colorem, cum verus ille non nisi oleo resolvatur et unguentarii propter colorem eo maxume utantur. canitia in vasis summa est, media vero pars umidior, ut dixi- 90
mus. Floris natura aspera, excalfactoria, stomacho inutilis, 92
sudorem ciet, alvom solvit in vino et aqua, acopis et zmecticis utilis. detrahit et ex palpebris pilos efficacissime. faeces concutiuntur, ut croci color redeat. Praeter haec etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi distans.

(43.) Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod ga- 93
rum vocavere, intestinis piscium ceterisque quae abicienda essent sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. hoc olim conficiebatur ex pisce quem Graeci garon vocabant, capite eius usto suffitu extrahi secundas monstrantes. 8. nunc 94
e scombro pisce laudatissimum in Carthaginis spartariae cetariis, sociorum id appellatur, singulis milibus nummum permutantibus congios fere binos. nec liquor ullus paene praeter unguenta maiore in pretio esse coepit nobilitatis etiam gentibus. scombros quidem et Mauretania Baeticaeque Carteia ex oceano intrantis capiunt ad nihil aliud utilis. laudantur et Clazomenae garo Pompeique et Leptis, sicut muria Antipolis ac Thurii, iam vero et Delmatia.

(44.) Vitium huius est allex, inperfecta nec colata faex. 95
coepit tamen et privatim ex inutili pisciculo minumoque confici. apuam nostri, aphyen Graeci vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascatur. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum ap-

pellant. transiit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad
infinitum, sicuti garum ad colorem mulsi veteris adeoque dilu-
tam suavitatem ut bibi possit. aliud vero castimoniarum su-
perstitioni etiam sacrisque Iudaeis dicatum, quod fit e pisci-
bus squama carentibus. sic allex pervenit ad ostreas, echinos,
urticas maris, mullorum iocinera, innumerisque generibus ad
96 sapores gulae coepit sal tabescere. Haec obiter indicata sint
desideriis vitae, et ipsa tamen non nullius usus in medendo.
namque et allece scabies pecoris sanatur infusa per cutem in-
cisam, et contra canis morsus draconisque marini prodest,
97 in linteolis autem concerptis inponitur. Et garo ambusta re-
centia sanantur, si quis infundat ac non nominet garum. con-
tra canum quoque morsus prodest maxumeque crocodili et
ulceribus quae serpunt aut sordidis. oris quoque et aurium
ulceribus aut doloribus mirifice prodest. Muria quoque sive
92 illa salsugo spissat, mordet, extenuat, siccat, dysintericis
utilis, etiam si nome intestina conripit, ischiadicis, coeliacis
veteribus infunditur. fotu quoque apud mediterraneos aquae
marinae vicem pensat.
98 9. (45.) Salis natura est per se ignea et inimica ignibus,
fugiens eos, omnia erodens, corpora vero adstringens, sic-
cans, adligans, defuncta etiam a putrescendi tabe vindicans,
ut durent ita per saecula, in medendo vero mordens, adu-
rens, repurgans, extenuans, dissolvens, stomacho tantum in-
utilis, praeterquam ad excitandam aviditatem, adversus ser-
pentium morsus cum origano, melle, hysopo, contra cera-
99 sten cum origano aut cedria aut pice aut melle. auxiliatur
contra scolopendras ex aceto potus, adversus scorpionum
ictus cum quarta parte lini seminis ex oleo vel aceto inlitus,
adversus crabrones vero et vespas similiaque ex aceto, ad
heterocranias capitisque ulcera et pusulas papulasve et inci-
pientis verrucas cum sebo vitulino, item oculorum remediis
et ad excrescentis ibi carnis totiusque corporis pterygia, sed
in oculis peculiariter, ob id collyriis, emplastris quoque ad-
ditur, — ad haec maxume probatur Tattaeus aut Caunites, —
100 ex ictu vero subfusis cruore oculis suggillatisve cum murra
pari pondere ac melle aut cum hysopo ex aqua calida, utque
foveantur salsugine. ad haec Hispaniensis eligitur, contraque

subfusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur, privatim
suggillationibus in linteolo involutus crebroque ex aqua fer-
venti inpositus, ulceribus oris manantibus in linteolo concer-
pto, gingivarum tumori infricatus et contra scabritiem linguae
fractus conminutusque. aiunt dentis non erodi nec putrescere, 101
si quis cotidie mane ieiunus salem contineat sub lingua donec
liquescat. lepras idem et furunculos et lichenas et psoras
emendat cum passa uva exempto eius ligno et sebo bubulo
atque origano ac fermento vel pane, maxume Thebaicus. hic
et ad pruritus eligitur, tonsillis et uvis cum melle prodest.
quicumque ad anginas, hoc amplius cum oleo et aceto eodem
tempore extra faucibus inlitus cum pice liquida. emollit et 102
alvom in vino mixto innoxie et taeniarum genera pellit in
vino potus. aestus balinearum convalescentes ut tolerare pos-
sint linguae subditus praestat. nervorum dolores, maxume
circa umeros et renis, in saccis aqua ferventi crebro cande-
factus levat, colum torminaque et coxarum dolores potus et
in iisdem saccis inpositus candens, podagras cum farina ex
melle et oleo tritus, ibi maxume usurpanda observatione quae
totis corporibus nihil esse utilius sale et sole dixit. itaque
cornea videmus corpora piscatorum, sed praecipuum dicatur
in podagris. tollit et clavos pedum, item perniones. ambu- 103
stis ex oleo inponitur aut conmanducatus pusulasque repri-
mit, ignibus vero sacris ulceribusque quae serpant ex aceto
aut hysopo, carcinomatis cum uva taminia, phagedaenis ulce-
rum tostus cum farina hordei, superinposito linteolo madente
vino. morbo regio laborantis, donec sudant ad ignem, con-
tra pruritus quos sentiunt ex oleo et aceto infricatus iuvat,
fatigatos ex oleo. multi et hydropicos sale curavere fervo- 104
resque febrium cum oleo perunxere et tussim veterem linctu
eius discussere. clysteribus infudere ischiadicis. ulcerum
excrescentibus vel putrescentibus inposuere, crocodilorum
morsibus ex aceto in linteolis ita ut batuerentur ante vinculis
ulcera. bibitur et contra opium ex aceto mulso, luxatis in-
ponitur cum farina et melle, item extuberationibus. den- 105
tium dolori cum aceto fotus et inlitus cum resina prodest.
ad omnia autem spuma salis iucundior utiliorque. sed qui-
cumque sal acopis additur ad excalfactiones, item zmegma-

tis ad extenuandam cutem levandamque. pecorum quoque
scabiem et boum inlitus tollit, daturque lingendus et oculis
iumentorum inspuitur. Haec de sale dicta sint.
106 10. (46.) [1] Non est differenda et nitri natura, non
multum a sale distans et eo diligentius dicenda, quia palam
est et medicos qui de eo scripserunt ignorasse naturam nec
quemquam Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit
apud Medos canescentibus siccitate convallibus, quod vocant
halmyrrhaga, minus etiam in Thracia iuxta Philippos, sordidum
107 terra a qua appellant agrium. nam quercu cremata numquam
multum factitatum est et iam pridem in totum omissum. aquae
vero nitrosae pluribus locis reperiuntur, sed sine viribus
densandi. optumum copiosumque in Clitis Macedoniae, quod
vocant Chalestricum, candidum purumque, proxumum sali.
lacus est nitrosus exsiliente e medio dulci fonticulo. ibi fit
nitrum circa canis ortum novenis diebus totidemque cessat
108 ac rursus innatat et deinde cessat. quo adparet soli naturam
esse quae gignat, quoniam conpertum est nec soles proficere
quicquam, cum cesset, nec imbris. mirum et illud, scatebra
fonticuli semper emicante lacum neque augeri neque fluere.
his autem diebus quibus gignitur si fuere imbres, salsius ni-
trum faciunt, aquilones deterius, quia validius conmovent li-
109 mum. Et hoc quidem nascitur, [2] in Aegypto autem con-
ficitur multo abundantius, sed deterius. nam fuscum lapido-
sumque est. fit paene eodem modo quo sal, nisi quod salinis
mare infundunt, Nilum autem modo nitrariis. hae cedente
Nilo madent suco nitri XL diebus continuis, non ut in Mace-
donia statis. si et imbres adfuerunt, minus e flumine ad-
dunt, statimque ut densari coeptum est, rapitur, ne resolva-
tur in nitrariis. sic quoque olei natura intervenit, ad scabiem
animalium utilis. ipsum autem conditum in acervis durat.
110 Mirum in lacu Ascanio et quibusdam circa Chalcida fontibus
summas aquas dulcis esse potarique, inferiores nitrosas. In
nitro optumum quod tenuissimum, et ideo spuma melior, ad
aliqua tamen sordidum, tamquam ad inficiendas purpuras
36, 193 tincturasque omnis. Magnus et vitro usus, qui dicetur
111 suo loco. [3] Nitrariae Aegypti circa Naucratim et Mem-
phim tantum solebant esse, circa Memphim deteriores. nam

et lapidescit ibi in acervis, multique sunt cumuli ea de causa
saxei. faciunt ex his vasa, nec non frequenter liquatum cum
sulpure coquentes in carnibus quoque quas inveterari vo-
lunt illo nitro utuntur. sunt ibi nitrariae in quibus et rufum
exit a colore terrae. Spumam nitri, quae maxume laudatur, 112
antiqui negabant fieri nisi cum ros cecidisset, praegnatibus
nitrariis, sed nondum parientibus. itaque non fieri incitatis,
etiamsi caderet. alii acervorum fermento gigni existimavere.
proxuma aetas medicorum aphronitrum tradidit in Asia col- 113
ligi in speluncis mollibus destillans, — specus eos colligas vo-
cant, — dein siccant sole. optumum putatur Lydium, probatio
ut sit minume ponderosum et maxume friabile, colore paene
purpureo. hoc in pastillis adfertur, Aegyptium in vasis pica-
tis, ne liquescat. vasa quoque ea sole inarescentia perficiun-
tur. [4] Nitri probatio ut sit tenuissimum et quam maxume 114
spongeosum fistulosumque. adulteratur in Aegypto calce,
deprehenditur gustu. sincerum enim statim resolvitur, adul-
teratum pungit. calce adspersum reddit odorem vehementem.
uritur in testa opertum ne exsultet, alias igni non exsilit ni-
trum, nihilque gignit aut alit, cum in salinis herbae gignan-
tur et in mari tot animalia, tantum algae. sed maiorem esse 115
acrimoniam nitri adparet non hoc tantum argumento sed et
illo quod nitrariae calciamenta protinus consumunt, alias sa-
lubres oculorumque claritati utiles. in nitrariis non lippiunt.
ulcera adlata eo celerrime sanantur, ibi facta tarde. ciet et
sudores cum oleo perunctis corpusque emollit. In pane salis
vice utuntur Chalestraeo, ad raphanos Aegyptio, teneriores
eos facit, sed opsonia alba et deteriora, olera viridiora. in
medicina autem calefacit, extenuat, mordet, spissat, siccat,
exulcerat. utile his quae evocanda sint aut discutienda et le- 116
nius mordenda atque extenuanda, sicut in papulis pusulisque.
quidam in hoc usu accensum vino austero restingunt atque
ita trito in balineis utuntur sine oleo. sudores nimios inhibet
cum iride arida adiecto oleo viridi, extenuat et cicatrices
oculorum et scabritias genarum cum fico inlitum aut decoctum
in passo ad dimidias partis, item contra argema oculorum
inungues decoctum cum passo in mali Punici calyce. adiuvat 117
claritatem visus cum melle inunctum. prodest dentium dolori

ex vino, si cum pipere coluantur, item cum porro decoctum.
nigrescentis dentis crematum dentifricio ad colorem reducit,
capitis animalia et lendis necat cum Samia terra inlitum ex
oleo. auribus purulentis vino liquatum infunditur, sordis
eiusdem partis erodit ex aceto, sonitus et tinnitus discutit
118 siccum additum. vitiligines albas cum creta Cimolia aequo
pondere ex aceto in sole inlitum emendat. furunculos ad-
mixtum resinae extrahit, aut cum uva alba passa nucleis
eius simul tritis. testium inflammationi occurrit, item eruptio-
nibus pituitae in toto corpore cum axungia, contraque canis
morsus addita et resina, initiis cum aceto inlinitur. sic et
serpentium morsibus, phagedaenis et ulceribus quae ser-
punt aut putrescunt cum calce ex aceto, hydropicis cum
119 fico tunsum datur inliniturque. discutit et tormina, si de-
coctum bibatur pondere drachmae cum ruta vel aneto vel
cumino. reficit lassitudines cum oleo et aceto perunctorum,
et contra algores horroresque prodest manibus pedibusque
confricatis cum oleo. conprimit et pruritus subfusorum felle,
maxume cum aceto in sudore datum. succurrit et venenis
fungorum ex posca potum aut, si buprestis exsputa sit, ex
120 aqua, vomitionesque evocat. his qui sanguinem tauri bibe-
rint cum lasere datur. in facie quoque exulcerationes sanat
cum melle et lacte bubulo. ambustis tostum donec nigre-
scat tritumque inlinitur. infunditur urceis et renium dolori aut
rigori corporum nervorumve doloribus. paralysi in lingua
121 cum pane inponitur, suspiriosis in tisana sumitur. tussim
veterem sanat flore, mixto galbano resinae terebinthinae,
pari pondere omnium, ita ut fabae magnitudo devoretur. co-
quitur dilutumque postea cum pice liquida sorbendum in an-
gina datur. flos eius cum oleo cypreo articulorum doloribus
in sole iucundus est. regium quoque morbum extenuat in
potione vini, et inflationes discutit, sanguinis profluvium e
122 naribus sistit ex ferventi aqua vapore naribus rapto. porri-
ginem alumine permixto tollit, alarum virus ex aqua cotidiano
fotu, ulcera ex pituita nata cera permixtum, quo genere
nervis quoque prodest, coeliacis infunditur. perungui ante
accessiones frigidas nitro et oleo multi praecepere, sicut ad-
versus lepras, lentigines, podagricis in balineis uti solio

nitri prodest, atrophis, opisthotonis, tetanis. Sal et nitrum sulpuri concoctum in lapidem vertitur.

11. (47.) Spongearum genera diximus in naturis aquati- 123
lium marinorum. quidam ita distingunt: alias ex his maris 9, 148
tenui fistula spissioresque, persorbentis quae et tinguntur in deliciis, aliquando et purpura, alias feminas maioribus fistulis ac perpetuis, maribus alias duriores quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. candidae cura fiunt, e mollissimis recentes per aestatem tinctae salis spuma ad lunam et pruinas sternuntur inversae, hoc est qua parte adhae-
sere, ut candorem bibant. animal esse docuimus etiam 124
cruore inhaerente. aliqui narrant et auditu regi eas con- 9, 159
trahique ad sonum exprimentis abundantiam umoris, nec avelli petris posse, ideo abscidi, ac saniem remittere. quin et eas quae ab aquilone sint genitae praeferunt ceteris, nec usquam diutius durare spiritum medici adfirmant. sic et prodesse corporibus, quia nostro suum misceant, et ideo magis recentis magisque umidas, sed minus in calida aqua minusque unctas aut unctis corporibus inpositas, et spissas minus adhaerescere.
mollissimum genus earum penicilli oculorum tumores sedant 125
ex mulso inpositi. idem abstergendae lippitudini utilissimi, eosque tenuissimos et mollissimos esse oportet. inponuntur et spongeae ipsae epiphoris ex posca et ex aceto calido ad capitis dolores. de cetero recentes discutiunt, molliunt, mitigant, veteres non glutinant volnera, usus earum ad abster-
genda, fovenda, operienda a fotu, dum aliud inponatur. ul- 126
cera quoque umida et senilia inpositae siccant, fracturae et volnera spongeis utilissime foventur. sanguis rapitur in secando ut curatio perspici possit, et ipsae volnerum inflammationes, si nec inunguitur, ** nunc siccae, nunc aceto adspersae, nunc vino, nunc aqua frigida. ex aqua vero caelesti inposi-
tae siccaeve recentia non patiuntur intumescere. inponuntur 127
et integris partibus, sed fluctione occulta laborantibus quae discutienda sit, et iis quae apostemata vocant melle decocto perunctis. item articulis alias aceto salso madidae, alias e posca, si ferveat impetus, ex aqua. eaedem callo e salsa, — at contra scorpionum ictus ex aceto —, in volnerum curatione et sucidae lanae vicem inplent ex eadem. differentia haec,

quod lanae emolliunt, spongeae coercent rapiuntque vitia
128 ulcerum. circumligantur et hydropicis siccae vel ex aqua
tepida poscave utcumque blandiri opus est operireve aut sic-
care cutem. inponuntur et his morbis quos vaporari oporteat
ferventi aqua perfusae expressaeque inter duas tabulas. sic
et in stomacho prosunt et in febri contra nimios ardores, et
splenicis e posca, ignibus sacris ex aceto, efficaciores quam
129 aliud. inponi oportet sic ut sanas quoque partis spatiose
operiant. sanguinis profluvium sistunt ex aceto aut frigida,
livorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida saepius mutata
tollunt, testium tumorem doloremque ex posca. ad canum
morsus utiliter concisae inponuntur ex aceto aut frigida aut
melle, subinde umectandae. Africanae cinis cum porri se-
ctivi suco sanguinem reicientibus haustu salis ex frigida prod-
est. idem cinis cum oleo vel cum aceto fronti inlitus tertianas
130 tollit. privatim Africanae ex posca tumorem discutiunt,
omnium autem cinis cum pice crematarum sanguinem sistit
volnerum. aliqui raras tantum ad hoc cum pice urunt. et
oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis,
plurumum proficiente eo cinere contra scabritias genarum
excrescentisque carnis et quidquid opus sit ibi destringere,
131 spissare, explere. utilius in eo usu lavare cinerem. prae-
stant et strigilium vicem linteolorumque adfectis corporibus.
et contra solem apte protegunt capita. medici inscitia ad duo
nomina eas redegere. Africanas, quarum firmius sit robur,
Rhodiacasque ad fovendum molliores. nunc autem mollissi-
mae circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor
est circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde
ablatae sint spongeae, Polybius super aegrum suspensos
quietiores facere noctes. Nunc praevertemur ad marina ani-
malia.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXXII.

(Sect. 1.) Ventum est ad summa naturae exemplorumque 1
per rerum ordinem, et ipsum sua sponte occurrit inmensum
potentiae occultae documentum, ut prorsus neque aliud ultra
quaeri debeat nec par ac simile possit inveniri, ipsa se vin-
cente natura, et quidem numerosis modis. quid enim violentius
mari ventisve et turbinibus ac procellis? quo maiore homi-
num ingenio in ulla sui parte adiuta est quam velis remisque?
addatur his et reciproci aestus inenarrabilis vis versumque
totum mare in flumen. Cap. 1. tamen omnia haec pariter- 2
que eodem inpellentia unus ac parvos admodum pisciculus
echenais appellatus in se tenet. ruant venti licet, saeviant
procellae, imperat furori virisque tantas conpescit et cogit
stare navigia, quod non vincula ulla, non ancorae pondere
inrevocabili iactae. infrenat impetus et domat mundi rabiem
nullo suo labore, non renitendo aut alio modo quam adhae-
rendo. hoc tantulo satis est contra tot impetus ut vetet ire 3
navigia. sed armatae classes inponunt sibi turrium propugna-
cula ut in mari quoque pugnetur velut e muris. heu vanitas
humana, cum rostra illa aere ferroque ad ictus armata semi-
pedalis inhibere possit ac tenere devincta pisciculus! fertur
Actiaco Marte tenuisse praetoriam navem Antoni properantis
circumire et exhortari suos, donec transiret in aliam. ideo-
que Caesariana classis impetu maiore protinns venit. tenuit 4
et nostra memoria Gai principis ab Astura Antium renavigan-
tis ut res est etiam auspicalis pisciculus, siquidem novissime
tum in urbem reversus ille imperator suis telis confossus est.
nec longa fuit illius morae admiratio, statim causa intellecta,
cum e tota classe quinqueremis sola non proficeret, exsilien-
tibus protinus qui quaererent circa navem. invenere adhae-
rentem gubernaculo ostenderuntque Gaio indignanti hoc fuisse

quod se revocaret quadringentorumque remigum obsequio
5 contra se intercederet. constabat peculiariter miratum quo-
modo adhaerens tenuisset nec idem polleret in navigium re-
ceptus. qui tunc posteaque videre eum limaci magnae similem
esse dicunt. nos plurium opiniones posuimus in natura aqua-
9, 79 sq. tilium, cum de eo diceremus. nec dubitamus idem valere
omnia ea genera, cum celebri et consecrato etiam exemplo
apud Cnidiam Venerem conchas quoque esse eiusdem poten-
6 tiae credi necesse sit. E nostris quidam Latine moram ap-
pellavere eum, mirumque, e Graecis alii lubricos partus atque
9, 79 procidentis contineri ad maturitatem adalligato, ut diximus,
prodiderunt, alii sale adservatum adalligatumque gravidis par-
tus solvere, ob id alio nomine odinolyten appellari. quocum-
que modo ista se habent, quis ab hoc tenendi navigia exemplo
de ulla potentia naturae vique et effectu in remediis sponte
nascentium rerum dubitet?

7 (2.) Quid? non et sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo? etiam procul et e longinquo, vel si hasta virgave attingatur, quamvis praevalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum velocis adligari pedes? quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse vim aliquam quae odore tantum et quadam aura corporis sui adficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est?

8 (3.) Non sunt minus mira quae de lepore marino tradun-
tur. venenum est aliis in potu aut in cibo datus, aliis etiam
visu, siquidem gravidae, si omnino adspexerint feminam ex eo
genere dumtaxat, statim nausiant et redundatione stomachi
vitium fatentur ac deinde abortum faciunt. remedio est mas
ob id induratus sale ut in bracchialibus habeant. eadem res
in mari ne tactu quidem nocet. vescitur eo unum tantum ani-
malium ut non intereat, mulluspiscis. tenerescit tantum et
9 inertior viliorque fit. homines quibus inpactus est piscem
olent, hoc primo argumento veneficium id deprehenditur. ce-
tero moriuntur totidem in diebus quot vixerit lepus, incertique
temporis veneficium id esse auctor est Licinius Macer. in
India adfirmant non capi viventem invicemque ibi hominem
illi pro veneno esse ac vel digito omnino in mari tactum mori,
esse autem ampliorem multo sicuti reliqua animalia.

(4.) Iuba in iis voluminibus quae scripsit ad C. Caesarem 10
Augusti filium de Arabia tradit mitulos ternas heminas capere,
cetos sexcentorum pedum longitudinis et trecentorum sexa-
ginta latitudinis in flumen Arabiae intrasse pinguique eius
mercatores negotiatos, et omnium piscium adipe camelos per-
ungui in eo situ ut asilos ab iis fugent odore.

2. (5.) Mihi videntur mira et quae Ovidius prodidit piscium 11
ingenia in eo volumine quod Halieuticon inscribitur: scarum
inclusum nassis non fronte erumpere nec infestis viminibus
caput inserere, sed aversum caudae ictibus crebris laxare
fores atque ita retrorsum erepere, quem luctatum eius si
forte alius scarus extrinsecus videat, adprehensa mordicus
cauda adiuvare nisus erumpentis. lupum rete circumdatum
harenas arare cauda atque ita condi dum transeat rete. mu- 12
renam maculas adpetere ipsas consciam teretis ac lubrici
tergi, cum multiplici flexu laxare, donec evadat. polypum
hamos adpetere bracchiisque conplecti, non morsu, nec prius
dimittere quam escam circumroserit aut harundine levatum
extra aquam. scit et mugil esse in esca hamum insidiasque
non ignorat, aviditas tamen tanta est ut cauda verberando ex-
cutiat cibum. minus in providendo lupus sollertiae habet, sed 13
magnum robur in paenitendo. nam si haesit in hamo, tumul-
tuoso discussu laxat volnera donec excidant insidiae. mu-
renae amplius devorant quam hamum, admovent dentibus li-
nias atque ita erodunt. anthiam tradit idem infixo hamo inver-
tere se, quoniam sit in dorso cultellata spina, eaque liniam
praesecare. Licinius Macer murenas feminini tantum sexus 14
esse tradit et concipere e serpentibus, ut diximus, ob id sibilo 9,76
a piscatoribus tamquam a serpentibus evocari et capi, et pin-
guescere iactatu, fuste non interemi, easdem ferula protinus.
animam in cauda habere certum est, eaque icta celerrime
exanimari, ad capitis ictum difficulter. novacula pisce quae
attacta sunt ferrum olent. durissimum esse piscium constat
qui orbis vocetur, rotundus est, sine squamis totusque ca-
pite constat.

(6.) Lolligo quotiens cernatur extra aquam volitans tempe- 15
states mutari Trebius Niger auctor est, xiphian, id est gla-
dium, rostro mucronato esse, ab hoc navis perfossas mergi

in oceano ad locum Mauretaniae qui Cotte vocetur, non procul Lixo flumine. idem lolligines evolare ex aqua tradit tanta multitudine ut navigia demergant.

16 (7.) E manu vescuntur pisces in pluribus quidem Caesaris villis, sed, quae veteres prodidere in stagnis, non piscinis, admirati, in Eloro Siciliae castello, non procul Syracusis, item in Labrayndi Iovis fonte — anguillae et inauris additas gerunt —, similiter in Chio iuxta Senum delubrum, in Mesopo-
31, 37 tamiae quoque fonte Chabura de quo diximus.

17 (8.) Nam in Lycia Myris in fonte Apollinis quem Curium appellant ter fistula vocati veniunt ad augurium. diripere eos carnis abiectas laetum est consultantibus, caudis abigere dirum. Hieropoli Syriae in lacu Veneris aedituornm vocibus parent vocati, veniunt exornati auro, adulantes scalpuntur, ora hiantia manibus inserendis praebent. in Stabiano Campaniae ad Herculis petram melanuri in mari panem abiectum rapiunt, iidem ad nullum cibum in quo hamus sit accedunt.

18 (9.) Nec illa in novissimis mira, amaros esse piscis ad Pelen insulam et ad Clazomenas, contra scopulum Siciliae ac Leptim Africae et Euboeam et Durrachium, rursus ita salsos ut possint salsamenta existimari circa Cephallaniam et Ampelon,
19 Paron et Deli petras, in portu eiusdem insulae dulcis. quam differentiam pabulo constare non est dubium. Apion piscium maxumum esse tradit porcum quem Lacedaemonii orthagoriscum vocent, grunnire eum, cum capiatur. esse vero illam naturae accidentiam — quod magis miremur etiam — in locis quibusdam adposito occurret exemplo, siquidem salsamenta omnium generum in Italia Beneventi refici constat.

20 (10.) Piscis marinos in usu fuisse protinus a condita Roma auctor est Cassius Hemina, cuius verba de ea re subiciam: Numa constituit ut piscis qui squamosi non essent ni pollucerent, parsimonia conmentus, ut convivia publica et privata cenaeque ad pulvinaria facilius conpararentur, ni qui ad polluctum emerent pretio minus parcerent eaque praemercarentur.

21 (11.) Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est,
9, 104 sqq. de quis suo loco satis diximus, tantum apud Indos curalio.

namque ista persuasione gentium constant. gignitur et in
Rubro quidem mari, sed nigrius, item in Persico — vocatur
Iace —, laudatissimum in Gallico sinu circa Stoechadas in-
sulas et in Siculo circa Aeolias ac Drepana. nascitur et apud
Graviscas et ante Neapolim Campaniae, maxumeque rubens
sed molle et ideo vilissimum Erythris. forma est fruticis, colos 22
viridis, bacae eius candidae sub aqua ac molles, exemptae
confestim durantur et rubescunt qua corna sativa specie at-
que magnitudine. aiunt tactu protinus lapidescere, si vivat,
itaque occupari evellique retibus aut acri ferramento praecidi,
qua de causa curalium vocitatum interpretantur. probatissi-
mum quam maxume rubens et quam ramosissimum nec sca-
biosum aut lapideum aut rursus inane et concavom. auctori- 23
tas bacarum eius non minus Indorum viris quoque pretiosa est
quam feminis nostris uniones Indici. harispices eorum vates-
que inprimis religiosum id gestamen amoliendis periculis ar-
bitrantur. ita et decore et religione gaudent. prius quam hoc
notesceret, Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo. nunc
tanta paenuria est vendibili merce ut perquam raro cernatur in
suo orbe. surculi infantiae adalligati tutelam habere credun- 24
tur contraque torminum ac vesicae ac calculorum mala in pul-
verem igni redacti poti que cum aqua auxiliantur, simili modo
ex vino poti aut, si febris sit, ex aqua somnum adferunt, —
ignibus diu repugnat, — sed eodem medicamine saepius poto
tradunt lienem quoque absumi. sanguinem reicientibus ex-
screantibusve medetur cinis eorum, miscetur oculorum medi-
camentis, spissat enim ac refrigerat, ulcerum cava explet,
cicatrices extenuat.

(12.) Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam Graeci 25
antipathian vocant, nihil est usquam venenatius quam in mari
pastinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. 9, 155
hanc tamen persequitur galeos, idem et alios quidem piscis,
sed pastinacas praecipue, sicut in terra mustela serpentis, —
tanta est aviditas ipsius veneni, — percussis vero ab ea me-
dentur et hi quidem sed et mullus ac laser, 3. (13.) specta- 26
bili naturae potentia, in iis quoque quibus et in terris
victus est, sicut fibris quos castoras vocant et castorea
testis eorum. amputari hos ab ipsis, cum capiantur, negat

Sextius diligentissimus medicinae, quin immo parvos esse
substrictosque et adhaerentis spinae, nec adimi sine vita ani-
malis posse, adulterari autem renibus eiusdem, qui sunt gran-
27 des, cum veri testes parvi admodum reperiantur. praeterea
ne vesicas quidem esse, cum sint geminae, quod nulli ani-
malium. in his folliculis inveniri liquorem et adservari sale.
itaque inter probationes falsi esse folliculos geminos ex uno
nexu dependentis, quod ipsum corrumpi fraude conicientium
cummim cum sanguine aut Hammoniacum, quoniam Hammoniaci
coloris esse debeant, tunicis circumdati, liquore veluti mellis
cerosi, odore graves, gusto amaro et acri, friabiles. effica-
28 cissimi e Ponto Galatiaque, mox Africa. sternumenta olfactu
movent. somnum conciliant cum rosaceo et peucedano per-
uncto capite et per se poti ex aqua, ob id phreneticis utiles.
item lethargicos odoris suffitu excitant, volvarumque exani-
mationes vel subditu, ac menses et secundas cient duabus
29 drachmis cum puleio ex aqua poti. medentur et vertigini,
opisthotono, tremulis, spasticis, nervorum vitiis, ischiadicis,
stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus, vel triti ad cras-
situdinem mellis cum semine viticis ex aceto ac rosaceo. sic
et contra comitialis sumpti, poti vero contra inflationes, tor-
30 mina, venena. differentia tantum contra genera est mixturae,
quippe adversus scorpiones ex vino bibuntur, adversus pha-
langia et araneos ex mulso ita ut vomitione reddantur, aut ut
contineantur cum ruta, adversus chalcidas cum myrtite, ad-
versus cerasten et presteras cum panace aut ruta ex vino,
adversus ceteras serpentis cum vino. dari binas drachmas
31 satis est, eorum quae adiciantur singulas. auxiliantur priva-
tim contra viscum ex aceto, adversus aconitum ex lacte aut
aqua, adversus helleborum album ex aqua mulsa nitroque. me-
dentur et dentibus infusi cum oleo triti in aurem a cuius parte
doleant, aurium dolori melius, si cum meconio. claritatem
visus faciunt cum melle Attico inuncti. cohibent singultus ex
aceto. urina quoque fibri resistit venenis et ob id in antidota
additur. adservatur autem optume in sua vesica, ut aliqui
existimant.
32 4. (14.) Geminus similiter victus in aquis terraque et
testudinum effectusque, pari honore habendo vel propter ex-

cellens in usu pretium naturaeque proprietatem. sunt ergo
testudinum genera: terrestres, marinae, lutariae et quae in
dulci aqua vivont. has quidam e Graecis emydas appellant.
Terrestrium carnes suffitionibus propriae magicisque artibus 33
refutandis et contra venena salutares produntur. plurumae
in Africa. hae ibi amputato capite pedibusque pro antidoto
dari dicuntur et e iure in cibo sumptae strumas discutere,
lienes tollere, item comitialis morbos. sanguis earum clari-
tatem visus facit, subfusiones oculorum tollit. et contra ser-
pentium omnium et araneorum ac similium et ranarum venena
auxiliatur servato sanguine in farina pilulis factis et cum opus
sit in vino datis. felle testudinum cum Attico melle glauco-
mata inungui prodest, scorpionum plagae instillari. tegimenti 34
cinis vino et oleo subactus pedum rimas ulceraque sanat.
squamae e summa parte derasae et in potu datae venerem
cohibent. eo magis hoc mirum, quoniam totius tegimenti farina
accendere traditur libidinem. urinam aliter earum quam in ve-
sica dissectarum inveniri posse non arbitror, et inter ea
esse hoc quoque quae portentose Magi demonstrent, adver-
sus aspidum ictus singularem, efficaciorem tamen, ut aiunt,
cimicibus admixtis. ova durata inlinuntur strumis et ulceribus
frigore aut adustione factis. sorbentur in stomachi doloribus.
Marinarum carnes admixtae ranarum carnibus contra salaman- 35
dras praeclare auxiliantur, neque testudine aliud salaman-
drae adversius. sanguine alopeciarum inanitas et porrigo
omniaque capitis ulcera curantur. inarescere eum oportet
lenteque ablui. instillatur et dolori aurium cum lacte mulie-
rum, adversus morbos comitialis manditur cum polline fru-
menti, miscetur autem sanguinis heminis tribus aceti hemina.
datur et suspiriosis, sed tum hemina vini additur, his et cum 36
hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut sit quod devore-
tur fabae magnitudine, et haec singula et matutino et vespera
dantur, dein post aliquot dies bina vespera. comitialibus in-
stillatur ore diducto, iis qui modice corripiantur spasmo cum
castoreo clystere infunditur. quod si dentes ter anno colu- 37
antur testudinum sanguine, inmunes a dolore fiant. et anhe-
litus discutit quasque orthopnoeas vocant. ad has in polenta
datur. fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices ex-

tenuat, tonsillas sedat et anginas et omnia oris vitia, privatim
nomas ibi, item testium. naribus inlitum comitialis erigit attol-
litque. idem cum vernatione anguium aceto admixto unice
purulentis auribus prodest. quidam bubulum fel admiscent
decoctarumve carnium testudinis sucum addita aeque verna-
38 tione anguium. sed vino testudinem excocunt. oculorum uti-
que vitia omnia fel inunctum cum melle emendat, subfusiones
etiam marinae fel cum fluviatilis sanguine et lacte. capillus
mulierum inficitur felle, contra salamandras vel sucum de-
39 coctae bibisse satis est. Tertium genus testudinum est in
caeno et paludibus viventium. latitudo his et in dorso pectori
similis, nec convexo curvata calyce, ingrata visu. ex hac
quoque tamen aliqua contingunt auxilia. tres namque in suc-
censa sarmenta coiectae dividentibus se tegimentis rapiuntur,
tum evolsae carnes earum cocuntur in congio aquae sale mo-
dice addito, ita decoctarum ad tertias partis sucus paralysim
et articularios morbos sentientibus bibitur. detrahit idem fel,
pituitas sanguinemque vitiatum. sistitur ab eo remedio alvos
40 aquae frigidae potu. E quarto genere testudinum quae sunt
in amnibus divolsarum pinguia cum aizoö herba tunsa admixto
unguento et semine lili, si ante accessiones perunguantur aegri
praeter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis
liberare dicuntur. hanc testudinem quinta decuma luna capi
oportere ut plus pinguium reperiatur, verum aegrum sexta
decuma luna perungui. ex eodem genere testudinum sanguïs
41 instillatus cerebro capitis dolores sedat, item strumas. Sunt
qui testudinum sanguinem cultro aereo supinarum capitibus
praecisis excipi novo fictili iubeant, ignem sacrum cuiuscum-
que generis sanguine inlini, item capitis ulcera manantia, ver-
rucas. iidem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti.
et — incredibile dictu — aliqui tradunt tardius ire navigia te-
studinis pedem dextrum vehentia.

• 42 (15.) Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non
quia ignoremus gratiorem esse universitatem animalium ma-
iorisque miraculi, sed hoc utilius est vitae, contributa habere
remedia, cum aliud alii prosit, aliud alibi facilius inveniatur.

43 5. (16.) Venenatum mel diximus ubi nasceretur. auxilio
21,74 sqq. est piscis aurata in cibo. vel si ex melle sincero fastidium

cruditasve — quae fit gravissima — incidat, testudinem circum-
cisis pedibus, capite, cauda decoctam antidotum esse auctor
est Pelops, scincum Apelles. quid esset scincus diximus, 8, 91 28, 119
saepius vero quantum venefici in menstruis mulierum. contra 44
omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus, item contra pasti- 7, 64 al. 28, 82
nacam et scorpiones terrestris marinosque et dracones et pha-
langia inlitus sumptusve in cibo. eiusdem recentis e capite
cinis contra omnia venena, privatim contra fungos. mala me-
dicamenta inferri negant posse aut certe nocere stella marina
volpino sanguine inlita et adfixa limini superiori aut clavo
aereo ianuae.

(17.) Draconis marini scorpionumque ictus carnibus ea- 45
rum inpositis, item araneorum morsus sanantur. in summa
contra omnia venena vel potu vel ictu vel morsu noxia sucus
earum e iure decoctarum efficacissimus habetur. Sunt et
servatis piscibus medicinae, salsamentorumque cibus prodest
a serpente percussis et contra bestiarum ictus mero subinde
hausto ita ut per superna cibus vomitione reddatur, peculia- 46
riter a chalcide, ceraste aut quas sepas vocant aut elope,
dipsade percussis. contra scorpionem largius sumi sed non
evomi salsamenta prodest ita ut sitis toleretur, et inponere
plagis eadem convenit. contra crocodilorum quidem morsus
non aliud praesentius habetur. privatim contra presteris mor-
sum sarda prodest. inponuntur salsamenta et contra canis 47
rabiosi, — vel si non sint ferro ustae plagae corporaque cly-
steribus exinanita, hoc per se sufficit — et contra draconem
marinum ex aceto inponuntur. idem et cybio effectus. draco
quidem marinus ad spinae suae qua ferit venenum ipse inpo-
situs vel cerebro toto prodest.

(18.) Ranarum marinarum ex vino et aceto decoctarum 48
sucus contra venena bibitur et contra ranae rubetae venenum
et contra salamandras. vel e fluviatilibus si carnes edantur
iusve decoctarum sorbeatur, prosunt et contra leporem mari-
num et contra serpentis supra dictos, contra scorpiones ex
vino. Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranae viventi 49
linguam nulla alia corporis parte adhaerente, ipsaque dimissa
in aquam inponat supra cordis palpitationem mulieri dor-
mienti, quaecumque interrogaverit vera responsuram. adduunt

etiamnum alia Magi, quae si vera sint, multo utiliores vitae
existimentur ranae quam leges. namque harundine transfixa
a natura per os si surculus in menstruis defigatur marito, adul-
50 terorum taedium fieri. carnibus earum vel in hamum additis
praecipue purpuras adlici certum est. iecur ranae geminum
esse dicunt abicique formicis oportere, eam partem quam
adpetant contra venena omnia esse pro antidoto. sunt quae
8, 110 in vepribus tantum vivont, ob id rubetarum nomine, ut diximus,
quas Graeci phrynus vocant, grandissimae cunctarum,
51 geminis veluti cornibus, plenae veneficiorum. mira de iis
certatim tradunt auctores: inlatis in populum silentium fieri,
ossiculo quod sit in dextro latere in aquam ferventem deiecto
refrigerari vas nec postea fervere nisi exempto, id inveniri
abiecta rana formicis carnibusque erosis, singula in oleum
addi, et esse in sinistro latere quo deiecto fervere videatur,
52 apocynon vocari, canum inpetus eo cohiberi, amorem concitari
et iurgia addito in potionem, venerem adalligato stimulari,
rursus e dextro latere refrigerari ferventia, hoc et
quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti aliasque
febris, amorem inhiberi. ex isdem his ranis lien contra venena
quae fiant ex ipsis auxiliatur, iecur vero etiam efficacius.
53 (19.) Est colubra in aqua vivens. huius adipem et fel
habentis qui crocodilos venentur mire adiuvari dicunt, nihil
contra belua audente, efficacius etiamnum, si herba potamogiton
misceatur. Cancri fluviatiles triti potique ex aqua recentes
seu cinere adservato contra venena omnia prosunt,
privatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino, si non
sit, caprino aut quocumque. addi et vinum oportet. necant
54 eos triti cum ocimo admoti. eadem vis contra venenatorum
omnium morsus, privatim scytalen et anguis et contra leporem
marinum ac ranam rubetam. cinis eorum servatus prodest
pavore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsu. quidam
adiciunt gentianam et dant in vino, et si iam pavor occupaverit,
pastillos vino subactos devorandos ita praecipiunt.
55 decem vero cancris cum ocimi manipulo adligatis omnis qui
ibi sint scorpiones ad eum locum coituros Magi dicunt, et cum
ocimo ipsos cineremve eorum percussis inponunt. minus in
omnibus his marini prosunt. Thrasyllus auctor est nihil aeque

adversari serpentibus quam cancros, sues percussas hoc pa-
bulo sibi mederi. cum sol sit in cancro, serpentis torqueri.
Ictibus scorpionum carnes et fluviatilium coclearum resistunt 56
crudae vel coctae. quidam ob id salsas quoque adservant. in-
ponunt et plagis ipsis. Coracini pisces Nilo quidem peculiares
sunt, sed nos haec omnibus terris demonstramus. carnes eo-
rum adversus scorpiones valent inpositae. Inter venena pi-
scium sunt porci marini spinae in dorso cruciatu magno lae-
sorum, remedio est limus ex reliquo piscium eorum corpore.

(20.) Canis rabidi morsibus potum expavescentibus fa- 57
ciem perungunt adipe vituli marini, efficacius, si medulla hy-
aenae et oleum e lentisco et cera misceatur. murenae morsus
ipsarum capitis cinere sanantur. Et pastinaca contra suum 58
ictum remedio est cinere suo ex aceto inlito vel alterius. cibi
causa extrahi debet e dorso eius quidquid croco simile est
caputque totum, et hanc autem et omnia testacea modice con-
lui in cibis, quia saporis gratia perit. E lepore marino vene-
ficium restingunt poti hippocampi. contra dorycnium echini
maxume prosunt, et iis qui sucum carpathi biberint praecipue
e iure sumpti. et cancri marini decocti ius contra dorycnium
efficax habetur, peculiariter vero contra leporis marini venena.

6. (21.) Et ostrea adversantur isdem, nec potest videri 59
satis dictum esse de his, cum palma mensarum diu iam tribua-
tur illis. gaudent dulcibus aquis et ubi plurumi influunt amnes,
ideo pelagia parva et rara sunt. gignuntur tamen et in petro-
sis carentibusque aquarum dulcium adventu, sicut circa Gry-
nium et Myrinam. grandescunt sideris quidem ratione ma-
xume, ut in natura aquatilium diximus, sed privatim circa 2, 109
initia aestatis multo lacte praegnatia atque ubi sol penetret in
vada. haec videtur causa quare minora in alto reperiantur, 60
opacitas cohibet incrementum et tristitia minus adpetunt cibos.
variantur coloribus, rufa Hispaniae, fusca Illyrico, nigra et
carne et testa Circeis, praecipua vero habentur in quacumque
gente spissa nec saliva sua lubrica, crassitudine potius spe-
ctanda quam latitudine, neque in lutosis capta neque in hare-
nosis sed solido vado, spondylo brevi atque non carnoso, nec
fibris laciniosa ac tota in alvo. addunt peritiores notam am- 61
biente purpureo crine fibras, eoque argumento generosa in-

terpretantur calliblepharata appellantes. gaudent et peregrinatione transferrique in ignotas aquas. sic Brundisina in Averno conpasta et suum retinere sucum et a Lucrino adoptare creduntur.

62 Haec sint dicta de corpore, dicemus et de nationibus, ne fraudentur gloria sua litora, sed dicemus aliena lingua quaeque peritissima huius censurae in nostro aevo fuit. sunt ergo Muciani verba, quae subiciam: *Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suaviora Meduliis, acriora Ephesiis, plenoria Iliciensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora Histricis, candidiora Circeiensibus.*

63 *sed his neque dulciora neque teneriora esse ulla conpertum est. in Indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inveniri prodidere, nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellavit, tantae amplitudinis intellegi cupiens ut ter mordenda essent.*

64 Dos eorum medica hoc in loco tota dicetur: stomachum unice reficiunt, fastidiis medentur, addiditque luxuria frigus obrutis nive, summa montium et maris ima miscens. emolliunt alvom leniter. eademque cocta cum mulso tenesmo qui sine exulceratione sit liberant. vesicarum ulcera quoque repurgant. cocta in conchis suis uti clusa venerint mire destillationibus prosunt.

65 Testae ostreorum cinis uvam sedat et tonsillas admixto melle, eodem modo parotidas, panos mammarumque duritias, capitum ulcera ex aqua, cutemque mulierum extendit. inspergitur et ambustis et dentifricio placet. pruritibus quoque et eruptionibus pituitae ex aceto medetur. crudae si tundantur, strumas sanant et perniones pedum. Purpurae quoque contra venena prosunt.

66 (22.) Et algam maris theriacen esse Nicander tradit.
26,103 plura eius genera, uti diximus: longo folio et rubente, latiore alia vel crispo. laudatissima quae in Creta insula iuxta terram in petris nascitur tinguendis etiam lanis ita colorem adligans ut elui postea non possit. e vino iubet eam dari.

67 7. (23.) Alopecias replet hippocampi cinis nitro et adipe suillo mixtus aut sincerus ex aceto, praeparat autem saepiarum crustae farina medicamentis cutem, replet et muris marini cinis cum oleo, item echini cum carnibus suis cremati, fel scor-

pionis marini, ranarum quoque trium, si vivae in olla concre-
mentur, cinis cum melle, melius cum pice liquida. capillum
denigrant sanguisugae quae in vino nigro diebus LX conpu-
tuere. alii in aceti sextariis duobus sanguisugarum sextarium 68
in vase plumbeo putrescere iubent totidem diebus, mox inlini
in sole. Sornatius tantam vim hanc tradit ut, nisi oleum ore
contineant quae tinguent, dentis quoque earum denigrari di-
cat. capitis ulceribus muricum vel purpurarum testae cinis
cum melle utiliter inlinitur, conchyliorum, vel si non urantur,
farina ex aqua, doloribus castoreum cum peucedano et rosaceo.

(24.) Omnium piscium fluviatilium marinorumque adipes 69
liquefacti sole admixto melle oculorum claritati plurumum
conferunt, item castoreum cum melle. Callionymi fel cica-
trices sanat et carnis oculorum supervacuas consumit. nulli
hoc piscium copiosius, ut existimavit Menander quoque in
comoediis. idem piscis et uranoscopos vocatur ab oculo quem
in capite habet. Et coracini fel excitat visum, et marini scor- 70
pionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientis subfu-
siones discutit. inungui ter oportet intermissis diebus. eadem
ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculo-
rum hebetari tradunt. lepus marinus ipse quidem venenatus
est, sed cinis eius in palpebris pilos inutilis evolsos cohibet.
ad hunc usum utilissimi minumi, item pectunculi salsi triti cum
cedria, ranae quas diopetes et calamitas vocant, earum san-
guis cum lacrima vitis evolso pilo palpebris inlinatur. tumo- 71
rem oculorum ruboremque saepiae cortex cum lacte mulieris
inlitus sedat et per se scabritias emendat. invertunt id agentes
genas et medicamentum auferunt post paulum rosaceoque
inungunt et pane inposito mitigant. eodem cortice et nycta-
lopes curantur, in farinam trito et ex aceto inlito. extrahit
et squamas eius cinis. cicatrices oculorum cum melle sanat, 72
pterygia cum sale et cadmia singulis drachmis, emendat et
albugines iumentorum. aiunt et ossiculo eius genas, si teran-
tur, sanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. eundem com-
buri cum viperinis pellibus ranisque et cinerem adspergi po-
tioni iubent Magi, claritatem visus promittentes. Ichthyocolla 73
appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idem nomen glu-
tiuo eius, hoc epinyctidas tollit. quidam ex ventre, non e

corio, fieri dicunt ichthyocollam, ut glutinum taurinum. laudatur Pontica, candida et carens venis squamisque et quae celerrime liquescit. madescere autem debet concisa in aqua aut aceto nocte ac die, mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. utilem eam et capitis doloribus adfirmant et
74 tetanis. Ranae dexter oculus dextri, sinister laevi suspensi e collo nativi coloris panno lippitudines sanant, quod si per coitum lunae eruantur, albuginem quoque, adligati similiter in putamine ovi. reliquae carnes inpositae suggillationem rapiunt. cancri etiam oculos adalligatos collo mederi
75 lippitudini dicunt. Est parva rana in harundinetis et herbis maxume vivens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens. huius corporis umorem derasum specillis claritatem oculis inunctis narrant adferre, ipsas carnis doloribus oculorum superponunt. ranas etiam quindecim coiectas in fictile novom iuncis configunt quidam sucoque earum qui ita effluxerit admiscent vitis albae lacrimam atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu
76 instillantes hunc sucum in vestigia evolsorum. Meges psilotrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrescentis et ad hoc utebatur multis variisque per aquationes autumni nascentibus. idem praestare sanguisugarum cinis ex aceto inlitus putatur. comburi eas oportet in novo vase. idem thynni iocur siccatum pondere X IV cum oleo cedrino perunctis pilis novem mensibus.

77 (25.) Auribus utilissimum batiae piscis fel recens, sed et inveteratum vino, item bacchi, quem quidam myxona vocant, item callionymi cum rosaceo infusum vel castoreum cum papaveris suco. Vocant et in mari peduculos eosque tritos instillari ex aceto auribus iubent. et per se et conchylio infecta lana magnopere prodest. quidam aceto et nitro made-
78 faciunt. Sunt qui praecipue contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice novo leni pruna decoquere subinde spuma pinnis detersa et, postquam desierit spumare, tepidum infundere. si tumeant aures, coriandri suco prius mitigandas iidem praecipiunt. ranarum adips instillatus statim dolores tollit. cancrorum fluviatilium sucus cum farina hordeacea aurium

volneribus efficacissime prodest. parotides muricum testae
cinere cum melle vel conchyliorum ex mulso curantur.

(26.) Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini 79
scariphatis gingivis, cerebro caniculae in oleo decocto adser-
vatoque, ut ex eo dentes semel anno coluantur. pastinacae
quoque radio scariphari gingivas in dolore utilissimum. con-
tritus is et cum helleboro albo inlitus dentis sine vexatione
extrahit. salsamentorum etiam fictili vase combustorum cinis
addita farina marmoris inter remedia est. et cybia vetera eluta 80
in novo vase, dein trita, prosunt doloribus. aeque prodesse
dicuntur omnium salsamentorum spinae combustae tritaeque
et inlitae. decocuntur et ranae singulae in aceti heminis, ut
dentes ita coluantur contineaturque in ore sucus. si fastidium
obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Sallustius
Dionysius, ut ex ore virus deflueret in acetum fervens, idque
e pluribus ranis. fortioribus stomachis ex iure mandendas
dabat, maxillarisque ita sanari praecipue dentis putant, mobi-
lis vero supra dicto aceto stabiliri. ad hoc quidam ranarum 81
corpora binarum praecisis pedibus in vini hemina macerant
et ita colui dentium labantis iubent. aliqui totas adalligant
maxillis. alii denas in sextariis tribus aceti decoxere ad ter-
tias partis ut mobilis dentium stabilirent. nec non XXXVI
ranarum corda in olei veteris sextario sub aereo testo dis-
coxere ut infunderent per aurem dolentis maxillae. alii iocur
ranae decoctum et tritum cum melle inposuere dentibus.
omnia supra scripta ex marina efficaciora. Si cariosi et fae- 82
tidi sunt, cetum in furno arefieri per noctem praecipiunt,
postea tantundem salis addi atque ita fricari. enhydris vocatur
Graecis colubra in aqua vivens. huius quattuor dentium su-
perioribus in dolore superiorum gingivas scariphant, inferio-
rum inferioribus. aliqui canino tantum earum contenti sunt.
utuntur et cancrorum cinere, nam muricum cinis dentifri-
cium est.

(27.) Lichenas et lepras tollit adips vituli marini, mena- 83
rum cinis cum mellis obolis ternis, iecur pastinacae in oleo
coctum, hippocampi aut delphini cinis ex aqua inlitus. exul-
cerationem sequi debet curatio, quae perducit ad cicatricem.
quidam delphini in fictili torrent donec pinguitudo similis oleo

84 fluat ac perungunt. Muricum vel conchyliorum testae cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle inlitus cutemque erugat et extendit septenis diebus inlitus ita ut octavo candido ovorum foveantur. muricum generis sunt quae vocant Graeci coluthia, alii coryphia, turbinata aeque sed minora multo, efficaciora etiam et oris halitum custodientia. ichthyocolla erugat cutem extenditque in aqua decocta horis quat-
85 tuor, dein contunsa et subacta ad liquorem usque mellis. ita praeparata in vase novo conditur et in usu quattuor drachmis eius binae sulpuris et anchusae totidem, octo spumae argenteae adduntur adspersaque aqua teruntur una. sic inlita facies post quattuor horas abluitur. medetur et lentigini ceterisque vitiis ex ossibus saepiarum cinis. idem et carnis excrescentis tollit et umida ulcera. 8. Psoras tollit rana decocta in heminis quinque aquae marinae, excoqui debet donec sit lenti-
86 tudo mellis. fit in mari alcyoneum appellatum, e nidis ut aliqui existimant alcyonum et ceycum, ut alii sordibus spumarum crassescentibus, alii e limo vel quadam maris lanugine. quattuor eius genera: cinereum spissum, odoris asperi, alterum molle, lenius, odore fere algae, tertium candidioris vermiculi,
87 quartum pumicosius, spongeae putri simile. paene purpureum quod optumum, hoc et Milesium vocatur. quo candidius autem hoc minus probabile est. vis eorum ut exulcerent, purgent. usus tostis et sine oleo. mire lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino et sulpuris duobus obolis. alcyoneo utuntur et ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est, Attalus thynni adipe recenti.

88 (28.) Oris ulcera menarum muria et capitum cinis cum melle sanat. strumas pungi piscis eius qui rana in mari appellatur ossiculo e cauda ita ut non volneret prodest. faciendum id cotidie donec percurentur. eadem vis est pastinacae radio et lepori marino inposito ita ut celeriter removeantur, echini testis contunsis et ex aceto inlitis, item scolopendrae marinae e melle, cancro fluviatili contrito vel combusto ex melle. mirifice prosunt et saepiae ossa cum axungia vetere
89 contunsa et inlita. Sic et ad parotidas utuntur, et sauri piscis marini iocineribus, quin et testis cadi salsamentarii tunsis cum axungia vetere, muricum cinere ex oleo ad parotidas stru-

masque. Rigor cervicis mollitur marinis qui peduculi vocan-
tur drachma pota, castoreo poto cum pipere ex mulso mixto
ranis decoctis ex oleo et sale, ut sorbeatur sucus. Sic et
opisthotono medentur et tetano, spasticis vero pipere adiecto.
Anginas menarum salsarum e capitibus cinis ex melle in- 90
litus abolet, ranarum decoctarum aceto sucus, hic et con-
tra tonsillas prodest. cancri fluviatiles triti singuli in heminam
aquae anginis medentur gargarizati, aut e vino et calida aqua
poti. uvae medetur garum coclearibus subditum. vocem si-
luri recentes salsive in cibo sumpti adiuvant.

(29.) Vomitiones mulli inveterati tritique in potione con- 91
citant. Suspiriosis castorea cum Hammoniaci exigua portione
ex aceto mulso ieiunis utilissima potu. eadem potio spasmos
stomachi sedat ex aceto mulso caldo. Tussim sanare dicuntur 92
piscium modo e iure decoctae in patinis ranae. suspensae
autem pedibus, cum destillaverit in patinas saliva earum,
exinterari iubentur abiectisque interaneis condiri. Est rana
parva arborem scandens atque ex ea vociferans, in huius os
si quis exspuat ipsamque demittat, tussi liberari narratur.
praecipiunt et cocleae crudae carnem tritam bibere ex aqua
calda in tussi cruenta.

9. (30.) Iocineris doloribus scorpio marinus in vino ne- 93
catur ut inde bibatur, conchae longae carnes ex mulso potae
cum aquae pari modo aut, si febres sint, ex aqua mulsa. La-
teris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti tetheaque si-
milis ostreo in cibo sumpta, ischiadicorum muria siluri cly-
stere infusa. dantur autem conchae ternis obolis dilutis in vini
sextariis duobus per dies quindecim.

(31.) Alvom emollit silurus e iure et torpedo in cibo. et 94
olus marinum simile sativo, stomacho inimicum, alvom facil-
lime purgat, sed propter acrimoniam cum pingui carne co-
quitur, et omnium piscium ius. idem et urinas ciet, e vino
maxume. optumum e scorpionibus et iulide et saxatilibus nec
virus resipientibus nec pinguibus. coqui debent cum aneto,
apio, coriandro, porro, additis oleo, sale. purgant et cybia 95
vetera privatimque cruditates, pituitas bilem trahunt. pur-
gant et myaces quorum natura tota in hoc loco dicetur.
acervantur muricum modo vivontque in algosis, gratissimi

autumno et ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Ae-
gypto laudatissimi. procedente hieme amaritudinem trahunt
96 coloremque rubrum. horum ius traditur alvom et vesicas exi-
nanire, interanea destringere, omnia adaperire, renis pur-
gare, sanguinem adipemque minuere. itaque utilissimi sunt
hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulario,
inflationibus, item obesis fellis pituitaeque, pulmonis, ioci-
neris, lienis vitiis, rheumatismis. faucis tantum vexant vocem-
97 que obtundunt. ulcera quae serpant aut sint purganda sanant,
item carcinomata, cremati ut murices et morsus canum
hominumque cum melle, lepras, lentigines. cinis eorum lotus
emendat caligines, scabritias, albugines, gingivarum et den-
tium vitia, eruptiones pituitae, et contra dorycnium aut opo-
98 carpathon antidoti vicem optinent. degenerant in duas species:
mitulos qui salem virusque resipiunt, myiscas quae rotunditate
differunt, minores aliquanto atque hirtae, tenuioribus testis,
carne dulciores. Mituli quoque ut muricis cineres causticam
vim habent et ad lepras, lentigines, maculas. lavantur quo-
que plumbi modo ad genarum crassitudines et oculorum al-
bugines caliginesque, atque in aliis partibus sordida ulcera
capitisque pusulas. carnes eorum ad canis morsus inpo-
99 nuntur. at pelorides emolliunt alvom, item castorea in aqua
mulsa drachmis binis. qui vehementius volunt addunt cucu-
meris sativi radicis siccatae drachmam et aphronitri duas. Te-
thea torminibus et inflationibus occurrunt. inveniuntur haec
in foliis marinis sugentia, fungorum verius generis quam pi-
100 scium. eadem et tenesmum dissolvont reniumque vitia. Na-
scitur et in mari apsinthium, quod aliqui seriphum vocant,
circa Taposirim maxume Aegypti, exilius terrestri. alvom sol-
vit et noxiis animalibus intestina liberat, — solvont et saepiae,
101 — in cibo datur cum oleo et sale et farina coctum. Menae
salsae cum felle taurino inlitae umbilico alvom solvont. piscium
ius in patina coctorum cum lactucis tenesmum discutit. cancri
fluviatiles triti et ex aqua poti alvom sistunt, urinam cient
in vino albo. ademptis bracchiis calculos pellunt tribus obolis
cum murra et iri de, singulis earum drachmis, ileos et inflationes
castorea cum dauci semine et petroselino quantum ternis di-
gitis sumatur, ex mulsi caldi cyathis quattuor, tormina vero

cum aneto ex vino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt alvom. dysintericis medentur ranae cum scilla decoctae ita ut pastilli fiant, vel cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus, morbo regio salsamentum cum pipere ita ut reliqua carne abstineatur.

(32.) Lieni medetur solea piscis inpositus, item torpedo, 102 item rhombus vivos, dein remittitur in mare. scorpio marinus necatus in vino vesicae vitia et calculos sanat, lapis qui invenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus, enhydridis iecur, blendiorum cinis cum ruta. Inveniuntur et in bacchi piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis praeclare medentur. aiunt et urticam marinam in vino potam prodesse, item pulmonem marinum decoctum in aqua. Ova 103 saepiae urinam movent reniumque pituitas extrahunt. rupta convolsa cancri fluviatiles triti in asinino maxume lacte sanant, echini vero cum spinis suis contunsi et e vino poti calculos. modus singulis hemina, bibitur donec prosit, et alias in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur vesica et pectinum cibo. ex his mares alii donacas vocant, alii aulos, feminas onychas. urinam mares movent. dulciores feminae sunt et unicolores. saepiae quoque ova urinam movent, renis purgant.

(33.) Enterocelicis lepus marinus inlinitur tritus cum 104 melle. iecur aquaticae colubrae, item hydri tritum potumque calculosis prodest. ischiadicos liberant salsamenta e siluro infusa clysterio, evacuata prius alvo, sedis attritus cinis e capite mugilum et mullorum, comburuntur autem in fictili vase, inlini cum melle debent. item capitis menarum cinis et ad 105 rhagadas et ad condylomata utilis, sicut pelamydum salsarum capitum cinis vel cybiorum cum melle. Torpedo adposita procidentis interanei morbum ibi coercet. cancrorum fluviatilium cinis ex oleo et cera rimas in eadem parte emendat, idem et marini cancri pollent.

(34.) Panos salsamenta coracinorum discutiunt, sciaenae 106 interanea et squamae combustae, scorpio in vino decoctus, ita ut foveantur ex illo. at echinorum testae contunsae et ex aqua inlitae incipientibus panis resistunt, muricum vel purpurarum cinis utroque modo, sive discutere opus sit incipientis sive concoctos emittere. quidam ita conponunt medicamentum.

cerae et turis drachmas XX, spumae argenti XL, cineris mu-
ricum X, olei veteris heminam. prosunt per se salsamenta
107 cocta. Cancri fluviatiles triti verendorum pusulas, cinis e
capite menarum, item carnes decoctae et inpositae. similiter
percae salsae e capite cinis melle addito, pelamydum capitis
108 cinis aut squatinae cutis combusta. haec est qua diximus
9, 40 lignum poliri, quoniam et a mari fabriles usus exeunt. pro-
sunt et zmarides inlitae, item muricum vel purpurarum testae
cinis cum melle, efficacius crematarum cum carnibus suis.
Carbunculos verendorum privatim salsamenta cocta cum melle
restingunt. testem, si descenderit, coclearum spuma inlini
volunt.

109 (35.) Urinae incontinentiam hippocampi tosti et in cibo
saepius sumpti emendant, ophidion pisciculus congro similis
cum lili radice, pisciculi minuti ex ventre eius qui devoraverit
exempti, cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. iubent
et cocleas Africanas cum sua carne comburi cineremque ex
vino Signino dari.

110 (36.) Podagris articulariisque morbis utile est oleum in
quo decocta sint ranarum intestina et rubetae cinis cum adipe
vetere. quidam et hordei cinerem adiciunt trium rerum aequo
pondere. iubent et lepore marino recenti podagram fricari,
fibrinis quoque pellibus calciari, maxume Pontici fibri, item
vituli marini, cuius et adips prodest isdem, nec non et bryon,
27, 56 de quo diximus, lactucae simile, rugosioribus foliis, sine caule.
111 natura ei styptica, inpositumque lenit impetus podagrae.
66 item alga, de qua et ipsa dictum est. observatur in ea ne
arida inponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancri
marini cinis ex oleo, item fluviatilis triti ustique cineres oleo
subacti et siluri adips. In articulis morborum impetus sedant
ranae subinde recentes inpositae, quidam dissectas iubent
inponi. Corpus auget ius mitulorum et concharum.

112 (37.) Comitiales, ut diximus, coagulum vituli marini bi-
8, 111 bunt cum lacte equino asinaeve aut cum Punici suco, qui-
dam ex aceto mulso. nec non aliqui per se pilulas devorant.
castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur, iis vero
qui saepius corripiantur clystere infusum mirifice prodest.
castorei drachmae duae esse debebunt, mellis et olei sextarius

et aquae tantundem. ad praesens vero correptis olfactu sub-
venit cum aceto. datur et mustelae marinae iecur, item muris,
vel testudinum sanguis.

10. (38.) Febrium circuitus tollit iecur delphini gusta- 113
tum ante accessiones. hippocampi necantur in rosaceo ut
perunguantur aegri frigidis febribus, et ipsi adalligantur aegris.
item ex asello pisce lapilli qui plena luna inveniuntur in ca-
pite adligantur in linteolo. phagri fluviatilis longissimus dens
capillo adalligatus ita ut quinque diebus eum qui adalliga-
verit non cernat aeger, ranae in trivio decoctae oleo abiectis
carnibus perunctos liberant quartanis. sunt qui strangulatas 114
in oleo ipsas clam adalligent oleoque eo perunguant. cor ea-
rum adalligatum frigora febrium minuit, et oleum in quo inte-
stina decocta sint. maxume autem quartanis liberant ablatis
unguibus ranaea quaticae adalligatae et rubetae, si iocur eius
vel cor adalligetur in panno leucophaeo. cancri fluviatiles triti
in oleo et aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt,
aliqui et piper addunt. alii decoctos ad quartas in vino e ba- 115
lineo egressis bibere suadent in quartanis, aliqui vero sini-
strum oculum devorare. Magi oculis eorum ante solis ortum
adalligatis aegro, ita ut caecos dimittant in aquam, tertianas
abigi promittunt. Eosdem oculos cum carnibus lusciniae in 116
pelle cervina inligatos praestare vigiliam somno fugato tra-
dunt. in lethargum vergentibus coagulo balaenae aut vituli ma-
rini ad olfactum utuntur. alii sanguinem testudinum lethargicis
inlinunt. Tertianis mederi dicitur et spondylus percae adalli-
gatus, quartanis cocleae fluviatiles in cibo recentes, quidam
ob id adservant sale, ut dent tritas in potu.

(39.) Strombi in aceto putrefacti lethargicos excitant 117
odore. prosunt et cardiacis. cachectis quorum corpus macie
conficitur tethea utilia sunt cum ruta ac melle. Hydropicis
medetur adips delphini liquatus et cum vino potus. gravitati
saporis occurritur tactis naribus unguento aut odoribus vel
quoquo modo opturatis. strombi quoque carnes tritae et in
mulsi tribus heminis pari modo aquae aut, si febres sint, ex
aqua mulsa datae proficiunt, item sucus cancrorum fluviatilium
cum melle. rana quoque aquatica in vino vetere et farre de- 118
cocta ac pro cibo sumpta ita ut bibatur ex eodem vase, vel

testudo decisis pedibus, capite, cauda, et intestinis exemptis, reliqua carne ita condita ut citra fastidium sumi possit. Cancri fluviatiles ex iure sumpti et phthisicis prodesse traduntur.

119 (40.) Adusta sananutur cancri marini vel fluviatilis cinere ex oleo, ichthyocolla ac ranarum cinere ea quae ferventi aqua combusta sint. haec curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluviatilium cinere, putant utendum cum cera et adipe ursino. prodest et fibrinarum pellium cinis. Ignis sacros restingunt ranarum viventium ventres inpositi, pedibus posterioribus pronas adalligari iubent ut crebriore anhelitu prosint. utuntur et silurorum salsamenti capitum cinere ex aceto. Pruritum scabiemque non hominum modo sed et quadripedum efficacissime sedat iecur pastinacae decoctum in oleo.

120 (41.) Nervos vel praecisos purpurarum callum quo se operiunt tunsum glutinat. tetanicos coagulum vituli adiuvat ex vino potum oboli pondere, item ichthyocolla, tremulos castoreum, si ex oleo perunguantur. mullos in cibo inutilis nervis invenio.

121 (42.) Sanguinem fieri piscium cibo putant, sisti polypo tunso inlitoque, de quo et haec traduntur: muriam ipsum ex sese emittere et ideo non debere addi in coquendo, secari harundine, ferro inflci vitiumque trahere natura dissidente. ad sanguinem sistendum et ranarum inlinunt cinerem vel sangui-
122 nem arefactum. quidam ex ea rana quam Graeci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticesque vivat, minuma omnium et viridissima, sanguinem cineremve fieri iubent, aliqui et nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est in calice novo combustarum cinerem, si per naris fluat, infer-
123 ciendum. Diversus hirudinum, quas sanguisugas vocant, ad extrahendum sanguinem usus est. quippe eadem ratio earum quae cucurbitarum medicinalium ad corpora levanda sanguine, spiramenta laxanda iudicatur, sed vitium quod admissae semel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinae. multi podagris quoque admittendas censuere. decidunt satietate et pondere ipso sanguinis detractae aut sale adspersae, aliquando tamen relinquunt adfixa capita, quae causa volnera insanabilia facit et multos interemit — sicut

Messalinum e consularibus patriciis, cum ad genu admisisset — in veneni virus remedio verso, maxume rufae ita formidantur. 124 ergo sugere ** rufas forficibus praecidunt, ac velut siphonibus defluit sanguis, paulatimque morientium capita se contrahunt, nec relinquontur. natura earum adversatur cimicibus, suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis narium profluvia sistit suco porri mollitus.

(43.) Extrahit corpori tela inhaerentia saepiarum testae 125 cinis, item purpurarum testae ex aqua, salsamentorum carnes, cancri fluviatiles triti, siluri fluviatilis, qui et alibi quam in Nilo nascitur, carnes inpositae recentis sive salsi. eiusdem cinis extrahit, adips et cinis spinae eius vicem spodi praebet.

(44.) Ulcera quae serpunt et quae in iis excrescunt ca- 126 pitis menarum cinis vel siluri coercet, carcinomata percarum capita salsarum, efficacius si cinere earum misceatur sal et cunila capitata oleoque subigantur. cancri marini cinis usti cum plumbo carcinomata conpescit. ad hoc et fluviatilis sufficit cum melle lineaque lanugine, aliqui malunt alumen melque misceri cineri. phagedaenae siluro inveterato et cum sandaraca trito cacoethe et nomae et putrescentia cybio vetere sanantur. vermes innati ranarum felle tol- 127 luntur, fistulae aperiuntur siccanturque salsamentis cum linteolo inmissis, intraque alterum diem callum omnem auferunt et putrescentia ulcerum quaeque serpant emplastri modo subacta et inlita. et allex purgat ulcera in linteolis concerptis, item echinorum testae cinis. carbunculos coracinorum salsamenta inlita discutiunt, item mullorum salsamenti cinis, — quidam capite tantum utuntur cum melle, — vel coracinorum carnes. muricum cinis cum oleo tumorem tollit, cicatrices fel scorpionis marini.

(45.) Verrucas tollit glani iocur inlitum, capitis menarum 128 cinis cum alio tritus — ad thymia crudis utuntur —, fel scorpionis marini rufi, zmarides tritae inlitae, allex defervefacta. unguium scabritiam cinis e capite menarum extenuat.

(46.) Mulieribus lactis copiam facit glaucisci e iure 129 sumptus et zmarides cum tisana sumptae vel cum feniculo decoctae. mammas ipsas muricum vel purpurae testarum cinis cum melle efficaciter sanat, item cancri inliti fluviatiles vel

marini. pilos in mamma muricum carnes inpositae tollunt.
squatinae inlitae crescere mammas non patiuntur. Delphini
adipe linamenta accensa excitant volvae strangulatu oppres-
130 sas, item strombi in aceto putrefacti. Percarum vel menarum
capitis cinis sale admixto et cunila oleoque volvae medetur,
suffitione quoque secundas detrahit. item vituli marini adips
instillatur igni naribus intermortuarum volvae vitio. coagu-
lum eiusdem in vellere inpositum, pulmo marinus adligatus
purgat egregie profluvia, echini viventes tunsi et in vino dulci
131 poti. sistunt et cancri fluviatiles triti in vino potique. item
siluri suffitu, praecipue Africi, faciliores partus facere di-
cuntur, cancri ex aqua poti profluvia sistere, ex hysopo pur-
gare. et si partus strangulet, similiter poti auxiliantur. eos-
dem recentis vel aridos bibunt ad partus continendos. Hip-
pocrates ad purgationes mortuosque partus utitur illis, cum
quinis lapathi radice rutaeque et fuligine trita et in mulso
132 data potu. iidem in iure cocti cum lapatho et apio menstruas
purgationes expediunt lactisque ubertatem faciunt, iidem in
febri quae sit cum capitis doloribus et oculorum palpitatione
mulieribus in vino austero poti prodesse dicuntur. castoreum
ex mulso potum purgationibus prodest contraque volvam ol-
133 factum cum aceto et pice aut subditum pastillis. ad secundas
etiam uti eodem prodest cum panace in quattuor cyathis vini
et a frigore laborantibus ternis obolis. sed si castoreum
fibrumve supergrediatur gravida, abortum facere dicitur, et pe-
riclitari partu, si superferatur. Mirum est et quod de torpedine
invenio: si capiatur, cum luna in libra sit, triduoque adserve-
tur sub diu, facilis partus facere postea quotiens inferatur.
adiuvare et pastinacae radius adalligatus umbilico existima-
tur, si viventi ablatus sit, ipsaque denuo in mare dimissa.
134 Invenio apud quosdam ostraceum vocari quod aliqui ony-
chem vocent, hoc suffitum volvae poenis mire resistere. odo-
rem esse castorei, meliusque cum eo ustum proficere. vetera
quoque ulcera et cacoethe eiusdem cinere sanari. nam car-
bunculos et carcinomata in muliebri parte praesentissimo re-
medio sanari tradunt cancro femina cum salis flore contunso
post plenam lunam et ex aqua inlito.

135 (47.) Psilotrum est thynni sanguis, fel, iocur, sive re-

centia sive servata, iocur etiam tritum mixtoque cedrio plum-
bea pyxide adservatum. ita pueros mangonicavit Salpe obste-
trix. eadem vis pulmoni marino, marini leporis sanguini et
felli, vel si in oleo hic necetur. cancri, scolopendrae marinae
cinis cum oleo, urtica marina trita ex aceto scillitico, torpe-
dinis cerebrum cum alumine inlitum XVI. luna. ranae parvae 136
quam in oculorum curatione descripsimus sanies efficacis- 74
sime psilotrum est, si recens inlinatur, et ipsa arefacta ac
tunsa, mox decocta tribus heminis ad tertias vel in oleo de-
cocta aereis vasis. eadem mensura alii e quindecim ranis con-
ficiunt psilotrum, sicut in oculis diximus. sanguisugae quoque 75
tostae in vase fictili et ex aceto inlitae eundem contra pilos
habent effectum. hic suffitus urentium eas necat cimices unice.
castoreo quoque cum melle pro psilotro usi pluribus diebus
reperiuntur, in omni autem psilotro evellendi prius sunt pili.

(48.) Infantium gingivis dentitionibusque plurumum con- 137
fert delphini cum melle dentium cinis et si ipso dente gingi-
vae tangantur. adalligatus idem pavores repentinos tollit.
idem effectus et caniculae dentis. ulcera vero quae in auribus
aut ulla parte corporis fiant cancrorum fluviatilium sucus cum
farina hordeacea sanat. et ad reliquos morbos triti in oleo 138
perunctis prosunt. siriasim infantium spongea frigida cerebro
umefacto rana inversa adalligata efficacissime sanat. aridam
inveniri adfirmant.

(49.) Mullus in vino necatus vel piscis rubellio vel an-
guillae duae, item uva marina in vino putrefacta iis qui inde
biberint taedium vini adfert.

(50.) Venerem inhibet echeneis, hippopotami frontis e 139
sinistra parte pellis in agnina adalligata, fel torpedinis vivae
genitalibus inlitum. concitant coclearum fluviatilium carnes
sale adservatae et in potu ex vino datae, erythini in cibo
sumpti, iecur ranae diopetis vel calamitae in pellicula gruis
adalligatum vel dens crocodili maxillaris adnexus bracchio
vel hippocampus vel nervi rubetae dextro lacerto adalligati.
amorem finit in pecoris recenti corio rubeta adalligata.

(51.) Equorum scabiem ranae decoctae in aqua exte- 140
nuant, donec inlini possint. aiunt ita curatos non repeti postea.
Salpe negat canes latrare quibus in offa rana viva data sit.

(52.) Inter aquatilia dici debet et calamochnus Latine
adarca appellata. nascitur circa harundines tenuis e spuma
aquae dulcis ac marinae, ubi se miscent. vim habet causticam,
ideo acopis additur contra perfrictionum vitia. tollit et mu-
141 lierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent:
phragmitis radix recens tunsi luxatis medetur et spinae dolo-
ribus ex aceto inlita, Cyprii vero, qui et donax vocatur, cor-
tex alopeciis medetur ustus et ulceribus veteratis, folia ex-
trahendis quae infixa sint corpori et igni sacro. paniculae
flos auris si intravit, exsurdat. Saepiae atramento tanta vis
est ut in lucerna addito Aethiopas videri ablato priore lumine
Anaxilaus tradat. Rubeta excocta aqua potui data suum mor-
bis medetur vel cuiuscumque ranae cinis. Pulmone marino
si confricetur lignum, ardere videtur adeo ut baculum ita
praeluceat.

142 11. (53.) Peractis aquatilium dotibus non alienum videtur
indicare per tot maria, tam vasta et tot milibus passuum ter-
rae infusa extraque circumdata mensura paene ipsius mundi,
quae intellegantur animalia centum quadraginta quattuor
omnino generum esse eaque nominatim conplecti, quod in ter-
143 restribus volucribusque fieri non quit. neque enim omnis
Indiae Aethiopiaeque aut Scythiae desertorumve novimus feras
aut volucres, cum hominum ipsorum multo plurumae sint dif-
ferentiae, quas invenire potuimus. accedat his Taprobane
insulaeque aliae oceani fabulose narratae. profecto conveniet
non posse omnia genera in contemplationem universam vo-
cari. at, Hercules, in tanto mari oceanoque quae nascuntur
certa sunt, notioraque, quod miremur, quae profundo natura
144 mersit. Ut a beluis ordiamur, arbores, physeteres, balaenae,
pistrices, Tritones, Nereides, elephanti, homines qui marini
vocantur, rotae, orcae, arietes, musculi et alii piscium forma
arietes, delphini celebresque Homero vituli, luxuriae vero
testudines et medicis fibri, quorum generis lutras nusquam
145 mari accepimus mergi tantum marina dicentes. iam canicu-
culae, drinones, cornutae, gladii, serrae, communesque ter-
rae, mari, amni: hippopotami, crocodili, et amni tantum ac
mari: thynni, thynnides, siluri, coracini, percae, peculiares
autem maris: acipenser, aurata, asellus, acharne, aphye, alo-

pex, anguilla, araneus, boca, batia, bacchus, batrachus, be-
lonae — quos aculeatos vocamus —, balanus. corvos, citharus 146
rhomborum generis pessumus, chalcis, cobio, collyris —
asellorum generis, ni minor esset —, colias sive Partianus
sive Sexitanus a patria Baetica, lacertorum minumi ab his
Maeotici, cybium — ita vocatur concisa pelamys quae post
XL dies a Ponto in Maeotim revertitur —, cordyla — et haec
pelamys pusilla, cum in Pontum e Maeotide exit, hoc nomen
habet —, cantharus, callionymus sive uranoscopus, cinaedi
soli piscium lutei, cnide — quam nos urticam vocamus —, can-
crorum genera, chemae striatae, chemae leves, chemae pelo- 147
ridum generis varietate distantes et rotunditate, chemae glycy-
marides — quae sunt maiores quam pelorides —, coluthia sive
coryphia, concharum genera — inter quae et margaritiferae —,
cochloe — quorum generis pentadactyli, item helices, ab aliis
actinophoroe dicuntur, quibus cantant, extra haec sunt rotun-
dae in oleario usu cocleae —, cucumis, cynops, cammarus, cy-
nosdexia, draco — quidam aliud volunt esse dracunculum, est 148
autem gerriculae amptae similis, aculeos in branchiis habet ad
caudam spectantis, sic ut scorpio laedit, dum manu tollitur —,
erythinus, echenais, echinus, elephanti — locustarum generis
nigri, pedibus quaternis bisulcis, praeterea bracchia duo binis
articulis singulisque forficibus denticulatis —, fabri sive zaes,
glauciscus, glanis, gonger, girres, galeos, garos, hippos, hip- 149
puros, hirundo, halipleumon, hippocampos, hepar, ictinus, iulis,
lacertorum genera, lolligo volitans, locustae, lucerna, lele-
pris, larinus, lepus, leones — quorum bracchia cancris si-
milia sunt, reliqua pars locustae —, mullus, merula inter sa-
xatilis laudata, mugil, melanurus, mena, maeotis, murena, mys,
mitulus, myiscus, murix, oculata, ophidion, ostrea, otia, or-
cynus — hic est pelamydum generis maxumus, neque ipse redit
in Maeotim, similis tritomi, vetustate melior —, orbis, ortha-
goriscus, phager, phycis saxatilium, pelamys — earum ge- 150
neris maxuma apolectus vocatur durius tritomo —, porcus,
phthir, passer, pastinaca, polyporum genera, pectines — ma-
xumi et nigerrimi aestate, laudatissimi Mytilenis, Tyndaride,
Salonis, Altini, in Chia insula, Alexandriae in Aegypto —,
pectunculi, purpurae, pegrides, pina, pinoteres, rhine — quem

151 squatum vocamus —, rhombus, scarus — principalis hodie —, solea, sargus, squilla, sarda — ita vocatur pelamys longa ex oceano veniens —, scomber, salpa, sorus, scorpaena, scorpio, scias, sciaena, sciadeus, scolopendra, zmyrus, saepia, strombus, solen — sive aulos sive donax sive onyx sive dactylus —, spondylus, zmarides, stellae, spongeae, turdus inter saxatilis nobilis, thynnis, thranis — quem alii xiphian vocant —, thrissa, torpedo, tethea, tritomum — pelamydum generis magni ex quo terna cybia fiunt —, Veneria, uva, xiphias.

152 (54.) His adiciemus ab Ovidio posita nomina quae apud neminem alium reperiuntur, sed fortassis in Ponto nascentium, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit: bovem, cercyrum in scopulis viventem, orphum rubentemque erythinum, iulum, pictas mormyras aureique coloris chrysophryn, praeterea parum, tragum et placentem cauda melanurum,
153 epodas lati generis. Praeter haec insignia piscium tradit: channen ex se ipsa concipere, glaucum aestate numquam adparere, pompilum qui semper comitetur navium cursus, chromin qui nidificet in aquis. helopem dicit esse nostris incognitum undis, ex quo adparet falli eos qui eundem acipenserem existimaverint. helopi palmam saporis inter piscis multi
154 dedere. Sunt praeterea a nullo auctore nominati: sudis Latine appellatur, Graece sphyraena, rostro similis nomini, magnitudine inter amplissimos, rarus is, sed non degener. appellantur et pernae concharum generis circa Pontias insulas frequentissimae. stant velut suillo crure longo in harena defixae hiantesque qua latitudo est pedali non minus spatio cibum venantur, dentis circuitu marginum habent pectinatim spissatos, intus spondyli grandis caro est. et hyaenam piscem vidi in Aenaria insula captum. Exeunt praeter haec purgamenta aliqua relatu indigna et algis potius adnumeranda quam animalibus.

